

Manipul⁹ curatorū offi
cia sacerdotū s^m ordi
nem septem sacramento
rū perbreuiter comple
ctens.

11/47

11* 8199

83

Manipul^o curatorū offi
cia sacerdotū s^m ordi
nem septem sacramento
rū perbreuiter comple
ctens.

11/47

76* 8199

83

Manipul⁹ curatorū offi
cia sacerdotū s^m ordi
nem septem sacramento
rū perbreuiter comple
ctens.

11/47

71* 8199

83

Inc. 17

1205804

Tabula

Tabula sequentis operis qđ Danipul⁹ curatorz nūcu
patur feliciter incipit.

Iber iste prima sua diui

l sione i tres partib⁹ ptes. In pma pte agit d sacra/
mētē. z de his q ptinēt ad ipoz sacramtoz admi/
nistratōz. Et diuidit ps illa pncipal i. vij. tracta/
tus. quoz p^o est de sacramētis i generali. z hz tria capla
De institutione sacramentoz. Capitulū primum
De efficacia et pte sacramētoz in generali ij
De numero sacramentoz iij

Tractat⁹ secundo prime par

tis de baptismo. Et hz octo capitula
Quid est baptism⁹ z vnde dicat baptism⁹ i
De materia baptismi ij. De forma baptismi iij
De ministro baptismi iij De suscipiētib⁹ baptismū v.
De ritu baptismi vj De effectu baptismi vij.
De annexis baptismo. viij

Tractatus tertius prime par

tis de pfirmatōe. Et hz septē capitula
Quid est confirmatio Cap. i
De materia pfirmatōis ij
De forma sacramēti pfirmatōis iij
De ministro pfirmatōis iij
De suscipiētib⁹ pfirmatōem. v
De ritu pfirmationis vj
De effectu pfirmationis viij

Tractatus quartus prime

partis de eucharistia. Et hz vndecim capitula
Quid est eucharistia z vnde dicat. Cap. i
De ministro eucharistie ij
De materia eucharistie iij

Tabula

De forma eucharistie ⁊ de forma p̄secratiois sanguis.	liij.
De loco vbi missa debet celebrari.	v.
Quo tempore debet missa celebrari	vi.
Quotiens debet in die missa celebrari	vij.
De vestibz quibz sacerdos induit in missa	vij.
Quibz debet dari sacramentum eucharistie	ix.
De ritu quo debet dici missa	x.
De defectibz qui possunt euenire in missa	xj.

Tractat⁹ quint⁹ prime par-

tis de ordinibz. Et habet q̄nqz capitula.

Quid est ordo	Cap	i.
Quot sunt ordines		ij.
An in quolibet ordine imp̄matur character		liij.
In quo actu imp̄matur character in q̄libet ordine		liij.
Que requirunt in suscipientibz ordines		v.

Tractat⁹ sextus prime par-

tis de extrema vncione. Et h̄z septē capitula.

De materia sacramēti extreme vncionis	Cap	i.
Que sit forma extreme vncionis		ij.
Quis sit minister extreme vncionis		liij.
Quis sit effectus extreme vncionis		liij.
Quibz debet dari istud sacramentum		v.
In quibz partibz corp̄is d̄z fieri istud sacramentū		vj.
Si hoc sacramentum debeat iterari		vij.

Tractatus septimus prime

ptis h̄z duas ptes sub se. Prima est de sponsalibus. Et ha-
bet quinqz capitula.

Quid sint sponsalia et vnde dicant	i.
Qualiter p̄trahant sponsalia	ij.
In qua etate possunt contrahi sponsalia	liij.
Qui sint effectus sponsalioz	liij.

Tabula

In quibus casibus dissoluntur sponsalia

Secunda pars septimi tracta

tus de matrimonio Et habet octo capitula.

Quid est matrimonium

Cap.

Qualiter contrahitur matrimonium

Quando ubi et quibus verbis fuit institutum

Que fuit causa institutōis matrimoniū

Qui possunt contrahere matrimonium

Quot modis dicitur matrimonium

Quot sunt bona matrimoniū

Que impediunt matrimonium

De impedimento erroris matrimoniū.

De impedimento consanguinitatis

De impedimento voti

De impedimento cognationis carnalis

De impedimento cognationis spiritualis

De cognatione legali

De impedimento criminis.

De impedimento disparitatis

De impedimento violentie

De impedimento ordinis

De impedimento ligaminis

De impedimento publice honestatis iusticie.

De impedimento affinitatis

De impedimento impotentie coeundi

De impedimento interdicti ecclesie.

De his que prohibentur banis premissis quod est interdictum ab ecclesia.

Secunda particula principa

lis huius operis habet quattuor tractatus. Primus est de penitencia in generali. Et habet quattuor capitula.

Quid est penitentia et unde dicatur. et que sunt eius species.

De solenni penitencia

De publica penitencia

De privata penitencia.

Tractatus secundus secundus

partis principalis de contritione habet septem capitula

Quid est contritio.

Cap.

De quantitate contritionis

Tabula

De ei⁹ q⁹litate. iij Quantū d³ durare p⁹tricio iij
De q⁹b⁹ d³ eē p⁹tricio v Quē sūt cause iductiue p⁹triciois vj.
De effectu contritiois vij

Tertius tractatus de confes

siōe bz vndecim capitula
De institutōe p⁹fessiois i Qui tenē ad p⁹fessioem ij
De tpe q⁹ tenet hō p⁹fiteri iij. Qui d³ hō p⁹fiteri iij
De q⁹b⁹ d³ fieri p⁹fessio v Qual⁹ d³ esse p⁹fessio vj
De iteratione confessionis vij
Quō d³ se sacerdos h⁹z ad p⁹fitemem viij
De interrogatōib⁹ fiendis in p⁹fessione ix
De p⁹trate clauū r effectu p⁹fessiois x De sigillo p⁹fessiois. xi

Tractatus quartus secun

de ptis p⁹ncipal⁹ de satisfactōe habēs sex capitula p⁹ncipalia.
Quid est satisfactio Cap⁹ i
De elēosina. Cap⁹. ij. Et bz q⁹ttuor cap⁹la sub se.
De q⁹ d³ fieri elēosina i Quis p⁹t facere elēosinā ij
Qui dāda est elemosina iij Qual⁹ d³ fieri elēosina iij
De ieiunio Cap⁹lm tertiū r p⁹ncipale q⁹rti tractat⁹. habēs sub
se quattuor cap⁹la siue p⁹siderata
Quot modis d³ ieiunū Cap⁹. p⁹mum
Quā fuit institutū ij Quot req⁹rūt ad ieiunium iij
Quot bona facit ieiunū. iij
De orōne Cap⁹. iij. r p⁹ncipale q⁹rti tractat⁹
Que p⁹nia d³ imponi p⁹ynoquoq⁹ p⁹ctō v
Utrum vn⁹ possit satisfacere p⁹ alio vj

Tercia pars p⁹ncipalis to

ti⁹ op⁹is ē de articul⁹ fidei. r bz q⁹ttuor cap⁹la p⁹ncipalia.
De articulis fidei. Cap⁹lm p⁹mum
De p⁹etitōib⁹ orōis d⁹nice ij
De decem p⁹ceptis p⁹ ordine iij
De d⁹ctib⁹ brōy Cap⁹lm quartū r vltimum

Actoris epistola

Incipit feliciter doctissimi

ac famosissimi viri dñi Guidonis de mōte Rothberij liber. q̄
Manipul⁹ curatorū vulgarit⁹ appellat⁹. in q̄ p̄necessaria offi-
cia eorū q̄b⁹ cura animarū cōmissa est fm̄ septē sacramentorū
ordinem breuiter p̄tractant⁹.

Actoris epistola

Euerendo in chasto

p̄ri ac dñō dñō Richardo diuina p̄uiden-
tia sc̄tē valētime sedis ep̄o. suorū deuotoz
minim⁹ Guido de mōte Rothberij cū de-
uota z hūili recōmēdatōe se totū suis ob-
sequijs m̄cipatū. Fons sapie dei verbū

dispositōe mirabili cūcta ordinās z disponēs militatē eccle-
siā ordinant z disposuit ad istar eccleḡe triū phās. Qd̄ figu-
ratine fuit oñsuz legislatori moysi qñ fuit sibi p̄ceptū edifi-
care tabernaculū ī deserto. iuxta exēplar qd̄ fuerat sibi ī mō-
te demonstratū. Tabernaculū ei in h⁹ mūdi deserto p̄structū
est militās ecclesia ad istar sup̄ne hierl'm ordiata. Cui⁹ quidē
militat⁹ eccleḡe sūda m̄ta ī mōtib⁹ sc̄tis p̄pha remēorās p̄ mon-
tes p̄latos sup̄iores aplis succedētes insinuat. q̄ ad modū sp̄i-
rituū sup̄ne hierarchie. medios. īferiores vicz p̄latos illūi-
nāt. p̄ficiūt z purgāt. vt sic medij a sup̄iorib⁹ illūiati sc̄ietijs
p̄fecti p̄tutib⁹ z erroribus expurgati. īferiores seculares. s. et
laicos sibi mō illuminēt. p̄ficiāt et purgēt. qd̄ facere neq̄unt
nisi fuerint diuina grā z doctrina imbuti. Nec ḡ attendēs et
vigili meditātōe p̄p̄sans sequēs opusculū de instructione
neophitorū curatorū composui. rudi q̄dez stilo s̄z vtili. nō cu-
rans de verborū ornatu s̄z d̄ aīaz cōmodo z p̄fectu. Qd̄ qdē
opusculū ad vos q̄ estis sacrosctē eccleḡe lumīare p̄claz. q̄ lu-
ceret velut lucerna lucēs ī firmamēto eccleḡe militat⁹. q̄ radio
diuine sapie. exēploz vīte sanctissime. ac sarculo correctō-
nis charitative subditos vestros illuminatis. p̄ficiatis z pur-
gatis. duxi humiliter destinandum vt lima correctionis ve-
stre polituz prodeat in publicum. quod sine illa non audet

Prologus

Suscipias pz z dñe reuerēde cuz affectu beniuolo presens
opusculū qđ offert hūilitas. cōminat affect⁹. ac charitas p/
suadet. Correcti⁹ z emendatū si vze dñatōi videt cōicare
placeat curas neophit⁹. vt q̄ nesciūt addiscāt. et q̄ sciūt scire
se gaudeāt z ad maiora pscēdāt. Vestrā reuerēdā psonā cō
seruet de ecclie sue scē. cui me hūiliter recōmēdo. Scptus
Thurolij Anno dñi. M. cccc. xxiij.

Incipit Prologus

Uia fm qđ dicit ppha Malachias. c. ij. imo dñs p
q Malachia. Sacerdot⁹ labia custodiūt sciaz. et le
gē reqrūt d ore e⁹. Angel⁹ em dñi exercitū ē. p. q. j.
Sacerdotib⁹. Idcirco ne sacerdotib⁹ leg⁹ euāgelice p̄rigat
id qđ dñs cuidā sacerdoti leg⁹ mosayce p Dze. pphaz cōmi/
nat dicēs. Quia tu sciaz repulisti repellā te ne sacerdotio sū
gar⁹ mihi. dignū duxi ad instructiōez neophitoz sacerdotū
maxie curatoz scribere aliq̄ p q̄ possint se i executōe sui offi/
ciū dirigere z dō debite mīstrare. Nemo at de p̄sūptōis teme
ritate me iudicet. q̄ ego pctōr i grās z insci⁹ p̄sumā sacros sa
cerdotes q̄ sacre leg⁹ p̄fessores sūt i struere aut i formare. Lō
fissus tñ de illi⁹ adiutorio q̄ ora mutoz aperit z līguas infan
tiū disertas fac z loq̄. tēptabo breuē aliq̄ scribere vt dem ma
gis p̄fectis z p̄tiorib⁹ materiā altiora ac subtiliora ac magis
vtilia scribēdi. sillis puo caniculo q̄ latratu suo magnos le
porarios icitat ad currēdū. Cōfido ei q̄ ille q̄ dedit asine ba
laam loqlā mihi rōnali create infūdet grām. ne venerabiles
sacerdotes erubescāt a me eoz fuitore minimo edoceri. sed
p̄siderēt illud p̄bū eximij doctoris Augustini. Ego iā senex
z sexagita annoz etas nō erubescerē a puero aniculo edoce
ri. Licet em vt dicit Seneca. p̄ecūdofus sit senes addiscere.
tñ mag⁹ verēcūdofus est eos i grare. Quō at q̄libet si velit suū
officiū debite exeq̄ dz scire illa q̄ ad suū officiū spectāt. Offi
ciū at sacerdotū maxie curatoz p̄sistit in q̄ttuor fm q̄ttuor
ethymologias isti⁹ nois sacerdos q̄ habent a Damasceno.
Quia sacerdotes sūt missaz celebratores. ideo dz sacerdos
q̄ si sacra dicēs. Cōfessionum adiutores. z ideo dz sacerdos

Diuisio huius operis

q̄si sacer dux. Plebis doctores. iō d̄r sacerdos. q̄si sacra do-
cēs. sacramētoꝝ mīstratores. z iō d̄r sacerdos q̄i sacra dans
Ergo p̄p̄ p̄mū debēt h̄re t̄m de scia q̄ sciāt recte z distīcte
legere z p̄grue p̄nūciare z accētuate. z ad mīn⁹ grāmatali
ter intelligere ea q̄ i mīsse officio p̄tinēt. Propt̄ scōm debēt
h̄re t̄m de scia q̄ sciāt nūez sacramētoꝝ. z q̄ sit debita forma
cuiuslibet sacramēti. z modū ea debite mīstrādī potissime de
scia q̄ sciāt discernere int̄ leprā z leprā. i. int̄ p̄ctm̄ z p̄ctm̄. et
imponere penitēcias salutare. Propt̄ q̄rtū debēt h̄re tantū
de scia q̄ sciāt ad mīn⁹ p̄p̄m sibi cōmissū i articul̄ et alijs ru-
dimētis fidei informare Omissō at̄ p̄mo q̄ illud spectat ad
grāmaticā z satis suppono q̄ d̄nī epī nullū ad sacerdotiū or-
dinē p̄moueāt nisi sufficiēt fuerit i grāmatalibz informat⁹.
Et q̄ de h̄ ageť q̄n dīcet de sac̄o eucharistie de alijs tribz i
libello ē agēdū. Quē libellū volū vocari Manipulū cu-
ratoꝝ. eo q̄ sacerdotes potissime curati debēt libellū istum
h̄re p̄ manibz vt videāt ea q̄ circa officiū eoz sūt agēda.

Finit Prologus

Diuisio huius operis.

Duidit̄ ḡ opusculū h̄ in tres ptes. In q̄z p̄ma agit
de sacramētis z his q̄ p̄tinēt ad sacramētoꝝ admīstra-
tionē. In scōda de penitēcijs z his q̄ p̄tinēt ad p̄fessi-
onū audiētiā z penitēciāz ipositōz. In tertia de articulis fl-
dei z q̄ p̄tinēt ad p̄p̄i informatōz. Quantū ad p̄mā ptem pri-
mo videbūť aliq̄ de sacramētis in generali. Scōdo de quo-
libet eoz in sp̄ali. Et p̄mo de sac̄o baptisimi. Scōdo de sa-
cramēto cōfirmatōis. Tercio de sac̄o eucharistie. Quarto d̄
sac̄o ordīis. Quinto de sac̄o extreme vñctōis. Sexto de sa-
cramēto matrimonij

Tractat⁹ primus de sacramen-

tis in generali. Et habet tria capitula.

De institutione sacramētoꝝ

Capitulum p̄mum

Tracta. I. prime partis

Wantuz ad sacramenta

9
in generali pmo vidēdū ē d eoz institutōe. Scdo
de eoz efficacia ⁊ pte. Tercio de eoz nūero et
distictōe. Sciēdū est q sacra oīa noue legi sue
rūt immediate instituta a xpo. qd pbāt doctores sic. Illius est
sacra alie legi instituire cui ē legē dare ⁊ pdere. sz xps fuit i/
mediate p ditor institutor ⁊ dator noue legi. vt diffuse probat
apłus in eplā ad Gal. et habet in Isaiā dicēte. Dñs rex nr.
dñs legifer nr. ipse veiet ⁊ saluabit nos. Ergo ad solū xpm p
tinuit noue legi sacra instituire. Un sacrm baptisimi instituit
qn baptisimū a Johāne i iordane suscepit. Tūc ei vt dicit Be
da. tactu sue mūdissime carnis vim regeneratīā p tulit a qd
sz at tūc sacrm baptisimi instituerit. tñ nullū ad susceptōnem
baptisimi erat obligat⁹ vsqz p⁹ resurrectōem. qñ i die ascen/
sionis dixit aplis. Eūtes docete oēs gētes. baptizātes eos
in noie p̄ris ⁊ fili ⁊ sp̄s sc̄ti. Mat. vl. ⁊ Mar. vl. Eūtes i
mūdū vnīuersū p̄dicate euāgelīū omī creat. q crediderit et
baptizat⁹ fuerit salu⁹ erit. q pō nō crediderit cōdēnabit. Sa
cramenti at p̄firmatōis instituit qñ iposuit man⁹ sup capita
puulor. ⁊ aplis phibentib⁹ dixit. Sinite puulos venire ad
me. Licet aliq doctores dicāt q sacrm p̄firmatōis instituit
in die penthecostes qñ misit visibiliter sp̄m sc̄m sup apłos
Prīmū tñ reputo veri⁹. Sacrm at eucharistie instituit in
die cene qñ post comestione agni pascal panē ⁊ vinū in suū
corpus ⁊ sanguinē sua ineffabili p̄tate conuertit dicēs. Acci
pite ⁊ comedite h est corp⁹ meū. Et sumpto calice dixit Bi
bite ex h oēs. h est calix sanguis mei. Sacrm at p̄nie in
stituit qñ exordīū sue saluberrime p̄dicatōis assūpsit dicēs.
Penitentia ⁊ agite appropinqbāt em regnū celoz. Q autem
essent pctā sacerdotib⁹ p̄fitenda figuratiue instituit. qñ de
cem leprosis ab eo mūdatis p̄cepit dicens Lu. xviij. Ite oñ
dite vos sacerdotib⁹. Licet enim teste p̄beter Ezech. xviij. q
dicit in p̄fona dei. Quacūqz hora ingemuerit peccator oīm
iniquitatū eius nō recordabor. Licet peccata in p̄ritōe di

De sacramentis in generali

mittat. tñ petā sūt nīlōmī⁹ sacerdotib⁹ p̄fīda si possibīlī-
tas occurrat Sac̄m ordinis īstituit qñ ī die cene postq̄
cōdicauit ap̄los dixitq̄ eis. H̄ facite ī meā mēorāōz. Tūc ei
fm̄ doc. oēs ap̄los ī p̄sb̄os ordīauit. Sac̄m p̄o ordīs xp̄s
īstituit septuplī fm̄ q̄ septē sūt ordīes. q̄ttuor n̄ sūt sac̄i z mī-
nores. vt hostiariat⁹. lectorat⁹. exorcistat⁹. z acolitarus. Et
tres sac̄i z maiores. vt s̄bdiaconat⁹. diaconat⁹ z p̄sb̄iterat⁹.
q̄ oēs dicūt vnū sac̄m. qz ad vnū puta p̄sb̄iatū p̄ncipalīter
ordināt. Ordīnē hostiariat⁹ īstituit qñ fec̄ flagellū d̄ funicu-
lis. z eiecit d̄ tēplo vēdētesz emētes Ordīnē lectorat⁹ īstituit
qñ legēdo p̄ba Isae p̄dicauit dicens. Sp̄s dñi sup me. eo
q̄ p̄uxerit me. paup̄ib⁹ euāgelizare mīsit me zc. Ordīnē exor-
cistat⁹ īstituit qñ dē mōēs ab hoīb⁹ obfessis eīci p̄cepit Ordī-
nē acolitar⁹ īstituit qñ p̄dicādo dixit. Ego sū lux mūdi. Or-
dīnē s̄bdiaconat⁹ īstituit qñ p̄ cenā pedes discipuloz su-
ozū lauit. Ordīnē diaconatus velut leuita vigilare monuit
Ordīnē p̄sb̄iterat⁹ īstituit qñ discipul̄ suis corp⁹ z sāguīnez
p̄buit sumēdū dicens. Hēc q̄tēscūq̄ feceritis ī mei mēorā sā-
ciat. Dñs qz p̄i corp⁹ z sāguīnē suū ī ara cruc̄ semetīp̄m ho-
stia obtulit zc. Sac̄m at̄ extreme vñctōis īstituit qñ apo-
stolos mīsit vngere īfirmos z sanare. Vñ illd̄ qd̄ dicūt aliq̄
doctores. s. q. b. Jaco. īstituit istd̄ sac̄m qñ dixit ī canonicā
sua. Infirmit̄ q̄s ex vob̄ iducat p̄sb̄os ecclē z orēt sup euz
vngētes eū oleo ī noīe dñi. Salua eoz f̄uerētia n̄ reputo ve-
rū p̄p̄rōez ī p̄ncipio h̄ capli dictā. Credo ei q̄ illd̄ dictū. b.
Jaco. n̄ fuit īstitutio sac̄i s̄z p̄mulgatio Vñ. b. Jaco. n̄ fuit
īstitutor h̄ sac̄i s̄z solū p̄mulgator De sac̄o at̄ m̄rimoniū
qñ fuerit īstitutū z vtz fuerit īstitutū a xp̄o icarnato ē dubi-
um cū m̄rimoniū fuerit īstitutū ī statu īnocētē. z fuit ī tpe
qd̄ fuit añ icarnatōez sic̄ z p̄ incarnatōz. Et iō ad b̄mōi du-
bitatōis solutiōem sciendū est. q̄ m̄rimoniū p̄ trib⁹ modis
p̄siderari. Uno mō put est officiū nāte. Alio mō put ē reme-
diū carnalis p̄cupiscētē. Tercio mō put est signū alicuius
rei. s. p̄iūctōis xp̄i z ecclē. quā significat p̄iunctio animoz
viri et vxoris. et cōiūctōis nature humane et diuine īq̄.

Tracta. I. prime partis

personā filij dei. quā significat distinctio corporum. Primoniū pmo et scdo modis consideratū n̄ ē sacrm̄. put h̄ loqmur de m̄rimoniū sacro. Tercio mō consideratū ē m̄rimoniū sacrm̄. et sic fuit institutū a xpo qm̄ i vtero x̄gis voluit n̄raz n̄asam diuine natevire i unitatē sui suppositi sen p̄sone. quā vnionē significat m̄rimoniū. Sic ei in actu m̄rimoniali vir et vxor sunt duo i carne vna. sic due nase. s. hūana et diuina sūt i p̄sona vna vīcz i p̄sona filij. Et istud sufficiat d̄ institutōe sacroꝝ

De efficacia et p̄tute sacroꝝ i generali. Ca. II

De efficacia et p̄tute sacroꝝ sciendū est q̄b̄ sacroꝝ in generali. qz postea dicet de p̄tute cuiuslibet i sp̄ali p̄sistit i duob. s. i auferēdo culpā et p̄ferēdo grām.

Dñe ei sacrm̄ noue leḡs nisi sit obex. i. impedim̄tū ex pte reci/piēz auferit culpā si iuenit eā. et p̄feret v̄l auget grām. Et p̄ h̄ dñt sacra noue leḡs a sacram̄tis antiq̄ leḡs. qz sacra veter̄s legis sacro circūcisiōis excepto q̄tū erat ex pte opis operati nullā p̄tutē habebāt q̄tū ad ablutōz culpe et collatōem gr̄e. s. totā p̄tutē et efficaciā hēbāt ex pte opis operantis. Sacra aut noue leḡs nō solū h̄nt efficaciā ex pte opis operati. imo etiā ex pte opis operantis. Opus operas vocat deuotio suscipientis sacrm̄. Opus operati vocat op̄ exercitatus circa sacra. Sic op̄ operati i baptismo ē asp̄sio v̄l imersio aq̄ et platio x̄borū. Et q̄ sacra noue leḡs q̄tū ē ex pte opis operantis p̄ferūt grāz et sūt cā gr̄e. p̄z p̄ diffinitōez sacri positā a m̄grō sn̄iaz i. iij. li. di. j. q̄ tal̄ est. Sacrm̄ ē inuisibil̄ gr̄e visibil̄ forma. v̄l ei⁹ sili/tudinē gerat et cā existat. Utz at sit gratie causa sine q̄ non aut p̄p̄ quam indigeret studio maioris p̄sideratōis q̄ pertineat ad p̄ns opusculū. et ideo relinquo. Est et alia virtus sacramentoz noue leḡs. quia quedam eoz imp̄munt caracterem in suscipiētibz ea. sic baptism⁹. p̄firmatio. et ordo Et ē caracter q̄dam pr̄as sp̄alis p̄ quā suscipiēs sacrm̄ p̄t aliqd̄ facere vel recipere. qd̄ nō poterat ante. Sic baptizat⁹ potest recipe alia sacram̄ta ecclie. qd̄ nō p̄t facere nō baptizatus. Et ordinatus p̄t exercere officium sui ordinis quod nō potest facere non ordinatus. Et confirmat⁹ tenetur audacter

De sacramentis in generali

confiteri fidē xpī tpe psecutōis fidei. ad qđ nō tenetū confirmari
nisi forte ī spēali īgreret de fide. Alia autē sacra scz eucharis-
tia. extrema vntio. z mīmonīū nō īpīmūt caracterem. et
pūt mltoties iterari. Sic hō pī multoties cōicare z multo-
ties cōfiteri. z mltoties īungi. z mortua vna vxore sua alia
phere. Sz sacra q̄ īpīmūt caracterē nō pūt nec debēt ite-
rari. Sic null⁹ dz bis baptizari l' confirmari. vl' eodē ordie or-
diari. Et ē rō. qz h' eoz sp̄s manet. s. caract q̄ ē indelibil'. Et
istō sufficiat de pte z efficacia sacramētoz ī generali

De numero sacramētoz Ca. III

Quantū at ad nūez sacramētoz sciendū est q̄ septem
sūt sacra. scz baptism⁹. confirmatio. eucharistia. pnia
extrema vntio. ordo. z mīmonīū. Distinctio z suf-
ficiētia hoz sacramētoz dat a qbusdā doctoribz tal'. Sic est
ī vita corpali sic suo mō dz esse ī vita spūali. In vita at cor-
porali sic videm⁹ q̄ pmo generat hō. scdo auget. tertio nutri-
tur. quarto veit ad tantā pfectōz pnt q̄ pī sibi filez genera-
re. z sic gen⁹ hūanū mltiplicat. Et qz sanitas hoīs pī impe-
diri p infirmitatē. idō homo indiget medicina duplici. vna
p infirmitatem. alia p reliquias infirmitat'. Et sicut ī vita
corpali qnqz sunt necessaria. scz generatio. augmentum. nu-
trimentū. multiplicatio. z medicina. sic ī vita spūali qualis
est vita fidelīū vīuentīū ī fide z vnitāte ecclē sūt qnqz neces-
saria. s. spūal generatio q̄ fit ī baptismo p quā hō regenerat
xpō. Spūale augmentū qđ fit ī confirmatōe ī qua gratia
baptismal' auget. Spūale nutrimentū qđ dat ī eucharistia
que est cū spūalis aīe. Et quia fideles indigent multiplicari
spūaliter et corpali. q̄tum ad multiplicatiōem spūales
accipiūt sacramentū ordinis. p qđ mīstri ecclē multiplican-
tur. Quantū ad multiplicatōz corpale accipiūt sacramentū
mīmonī. qđ ordinat ad multiplicatōez fidelīū. Spūalis
medicina est sacramentū penitentie p spūalem infirmitatez
q̄ est pctm. Contra reliqas pctōz est extrema vntio. Et sic
patet numer⁹ z sufficiētia septē sacramētoz. Et ista suffi-
ciant de sacramentis in generali.

Tracta. II. prime partis

Tractatus secundus prime partis de baptismo. Et habet octo capitula.

Hinc dicendum est de

n sacramentis in spēali. Et pmo de baptismo. Circa qđ considerāda sūt octo. Primo quidē baptism⁹. Scđo de materia eiusdē. Tercio de forma. Quarto de mistro baptismi. Qui to de suscipiētib⁹ baptismū. Sexto d ritu baptismi. Septimo de effectu baptismi. Octauo de annexis baptismi.

Quid est baptism⁹? vnde dicat. Cap. I.

b Baptism⁹ ē ablutio corp⁹ exterior cū p̄cepta. i. tanta forma p̄bortēca. ita tñ q̄illa ablutō material q̄ sit exteri⁹ i corp⁹ est signū ablutiōis spūal quā de⁹ faciēti⁹ i mēte. Et dicit baptism⁹ a baptizo as. qđ idē ē qđ ablutio. Un baptism⁹ grece idē est qđ ablutio latine.

De materia baptismi Cap. II.

m Materia baptismi est aqua simplex elementalī. Q̄āt ista aqua sit p̄p̄a mat̄ia baptismi tota rō est ex institutione xp̄i q̄ instituit baptismū fieri in aq̄ elementalī. Si em̄ instituit baptismū fieri i vino v̄l in aliq̄ alio liquore. vinū v̄l ille ali⁹ liq̄r esset p̄p̄a mat̄ia baptismi. Alique tñ cōgruētie assignat a doctorib⁹ q̄re xp̄s instituit baptismū mag⁹ fieri in aq̄ q̄m in aliq̄ alio liq̄re. Quaz vna est. qz sac̄m marie necessitat⁹ dicit h̄re materiā marie cōez. ne p̄ defectū materie aliq̄s impediret a susceptiōe baptismi. s̄ baptism⁹ ē sac̄m marie necessitat⁹. qz sine baptismo null⁹ p̄t saluari. iō ne vll⁹ possit se excusare a susceptiōe baptismi p̄ defectū materie v̄l carit̄ia ei⁹ baptism⁹ dicit h̄re materiā marie cōez. tal̄ at̄ materia est aq̄. q̄ inuenit in q̄libz t̄ra et de facile p̄t haberi. Posset se aliq̄s excusare si materia baptismi esset vinū vel oleū vel lac. vel ali⁹ liq̄r p̄ciosior q̄ nō inueniret in om̄i t̄ra. nec possit ita q̄libz de facili h̄re. Alia cōgruētia sine rō q̄re aqua est p̄p̄a materia baptismi assignat a doctorib⁹ tal̄. qz p̄p̄ietas aq̄ prime est pueniēs baptismi. Est em̄ aq̄ mūdicatiua sordiu.

De baptismo

refrigeratiua estuantium. puia. i. lucida oculi intuentium. Si
baptismus mundat fordes anime. ideo vocatur baptismus. quia baptismus
grece idem est quod lotio latine. Unde baptizare idem est quod lauare.
Baptismus enim refrigerat estum carnalis concupiscentie. illuminat oculos
mentis respectu diuine noticie. Arguunt ergo doctores sic. Illud est propria materia baptismi cuius proprietas materie conuenit baptis-
mo. scilicet aqua et cetera. ergo aqua est propria materia baptismi. Utz autem aqua sit benedi-
cta vel non nihil facit ad baptismum. quia ita bene potest fieri baptismus in
aqua non benedicta sicut in aqua benedicta. Sed aqua baptismalis in ecclesia
benedicitur pro solennitate et maiore reuerentia ad baptismum. Quia
etiam aqua sit calida vel frigida nihil ad baptismum. scilicet spiritus adus est
periculum baptizandi. Sed nunc quid in aqua roseacea in aqua ardente
vel in alijs aquis distillatis possit fieri baptismus si aqua elemental' in-
ueniri non possit. Dicendum est quod non. quia tales aqua non sunt proprie aqua scilicet
humores illorum corporum a quibus distillant. In luxurio autem si aqua non pos-
sit inueniri possit fieri baptismus. cum luxurium nihil aliud sit nisi
aqua colata per cineres. Et propter eandem rationem dicunt aliqui doctores quod
in urina propter defectum aqua possit baptizari. quod tamen non credo esse ve-
rum. quia urina non est aqua scilicet humor resolutus a cibis comestis. Et idem
dico de salina. i. c. Ad ut apponeres. de bap. Sed nonne in
brodio carniui possit fieri baptismus ubi aliqua alia aqua non possit
inueniri. Dicendum est. quia aut tanta resolutio carniui est facta in bro-
dio illo quod definit ibi esse propter spiritus aqua. et est alia species de nouo ge-
nerata. et tunc non potest ibi fieri baptismus. aut non est ibi tanta resolu-
tio facta carniui. et tunc fieri potest. et in tali brodio baptizari. Quando autem
talis resolutio sit facta aut quando non potest impediri in spissitudine. Si autem
sit tanta spissitudo illi brodio quanta est in cutico vel aliquotulum mi-
nor non credo quod possit in illo brodio baptizari. Si autem non sit
spissitudo sed brodium sit aliquid pulu' pigne. credo quod tunc in illo bro-
dio possit baptizari. Et idem dico de luto. scilicet si aqua expressa ex illo
luto. in illa aqua expressa potest fieri baptismus. Si nix etiam liquifixeret.
in illa aqua liquifecta a niue posset baptizari. Solet autem ab ali-
bus talis questio fieri. si esset vnus puer baptizandus iuxta vnum pu-
teum profundum. et ille qui deberet puerum baptizare non ha-
beret cum quo extraheret aquam de puteo. nec posset aliunde

Tracta. II. prime partis

in quā h̄c. et puer esset in piculo mortis. nūq̄d d̄z puez p̄c̄ere ad puteū dicēdo. Baptizo te in noīe p̄is et filiū et sp̄s̄s̄ci. Dicendū ē q̄ nō. qz fm qd̄ dicit br̄s paul⁹. Nō sūt faciēda mala vt eueniāt bona. Et q̄ ex h̄ istud bonū eueniret q̄ aīa ist⁹ pueri saluaret. tū ille q̄ p̄c̄eret istū puez faceret istud malū q̄ peccaret mortalit̄. et sic q̄tū i se essz dānaret aīaz suā. et q̄libet ex ordie caritat̄ tenet pl⁹ diligere aīaz suā q̄ aīaz cuius/ cuiq̄ alter⁹. Et si dicat q̄ talis postea p̄teri et p̄fiteri de isto pctō. et sic nō dānaret aīa sua. Dicendū q̄ istd̄ est fatuū dicere qz null⁹ cer⁹ est de vita sua. vñ iste nō ē cer⁹ an statim postq̄ p̄c̄erit puez vel etiā i ip̄o actu p̄c̄ctōis moriā. Un̄ h̄c tale spem est p̄p̄e tēptare deū. qz certū est q̄ tal⁹ si p̄c̄iat puez peccat mortalit̄. incertū est at̄ si de⁹ daret sibi spaciū p̄fiteri. Quare sciendū est fm p̄filiū br̄i Aug. dicēt. Tene certū et dimitte incertū. de pe. di. vij. c. h̄. habitū est loco suo.

De forma baptismi. Cap. III

Ira formā baptismi sciendū ē q̄ alia forma vtūf gre
ci i baptizādo. et alia forma vtūf latini. Nā greci vtū
tur tali forma. Baptizet̄ eu⁹ xp̄i tal⁹ in noīe p̄is et fi
liū et sp̄s̄s̄ci. amē. Latini at̄ vtūf tali forma. Baptizo te i no
mine p̄is et filiū et sp̄s̄s̄ci amē. Et q̄uis exvtra q̄ forma seq̄t
baptism⁹. nā greci ita bñ baptizati sūt sic latini. qd̄ patet. q̄a
qñ redeūt ad vnitatē fidei eccl̄e romane nō rebaptizāt. tamē
forma latinorū p̄ueniēti⁹ est q̄ grecorū. qd̄ patz q̄ ad nūc ex
duobz. Primo. qz illa forma baptismi p̄ueniēti⁹ est q̄ maḡ
p̄cordat cū verbis xp̄i instituentis baptismū. s; xp̄s̄ instituens
baptismū dixit apl̄is vt recitat br̄s Matthe⁹ i euāgelio suo
vlti. ca. Ite docete om̄es gentes baptizantes eos in noīe
p̄is et filiū et sp̄s̄s̄ci. Et cū istis v̄bis maḡ p̄cordat v̄bū istud
baptizo. q̄ v̄bū baptizet̄. qz h̄ v̄bū baptizo ē actiū. et istud
v̄bū baptizet̄ est passiū. et istud p̄icipiū baptizātes descen
dit ab actiū et nō a passiū. quare p̄ueniēti⁹ est forma lati
norū quē dicit baptizo. q̄ forma grecorū q̄ dicit baptizetur.
Secūdo potest patere idem sic. Illa forma est p̄ueniēti⁹
forma baptismi. in qua et p̄ quā maḡ exp̄munt ea que sunt

De baptismo

necessaria in baptismo. sed talis ē forma latinoꝝ p̄ p̄p̄atōem
ad formā grecoꝝ. q̄z ī baptismo est necessaria p̄r dei p̄ferēs
efficaciā baptis̄mi. z istō tāgīt ī vtrāq; forma cū d̄r. ī noīe
p̄ris z filiī z sp̄s̄s̄ci. Est etiā ibi necessaria p̄sona suscipientis
baptis̄mū. z ista exp̄mīt ī forma grecoꝝ. cū d̄r. fu? xp̄i tal? In
forma at̄ latioꝝ exp̄mīt cū d̄r te. Etiā ē ibi necessaria p̄sona
mīstri baptizātis. q̄ nō exp̄mīt ad mūn? explicite ī forma gre
coꝝ. In forma at̄ latioꝝ exp̄mīt explicite cū d̄r. baptizo. q̄re
p̄ueniētior ē forma latioꝝ q̄s grecoꝝ Verisilī eī est q̄ forma
q̄ vti? romana ecclīa. q̄ disponēte d̄no oīm ecclīay caput ē
z m̄grā. extra de bap. z ei? effec. c. maiores. sit p̄ueniētior q̄cū
q; alia. Est ḡ debita forma baptis̄mi. Baptizo te ī noīe p̄ris
z filiī z sp̄s̄s̄ci Amē. Ex at̄ noīat p̄sona baptizāda vlt̄ q̄ po
nat̄ ibi ego z nomē. dicēdo Petre vlt̄ maria. ego baptizo te z c̄
nō sūt de esse forme. q̄m̄ sine ip̄is possz fieri baptis̄m? tū de
bēt poni ī forma p̄r maiorē exp̄s̄s̄ione. nō em̄ ē necessariū q̄
exp̄s̄s̄e ponāt. Ista at̄ forma p̄r p̄ferri ī latio vlt̄ ī q̄cūq; alio
ideomate. Utz at̄ possit aliqd īmutari circa istā formā
Sciēdū ē q̄ ille q̄ īmutaret aliqd circa istā formā aut ī
tēdit mutare ritū ecclīe. z sic nō esset baptis̄m? aut intēderet
illō facere qd facit ecclīa. s; ex īgrātia vlt̄ inaduertētia aliqd
circa istā formā mutaret. Et tūc circa h̄ sciēdū ē q̄ talis mu
tatio p̄r fieri q̄nq; modis. Uno mō totalit̄ mutādo vba ip̄i?
forme. z tūc nō sit baptis̄m? ex tali forma. sic si dicere? bap
tizo te ī noīe genitoris z geniti z p̄cedēs ab vtroq;. 1z em̄ ex
cōmuni vsu loq̄ndi genitor significet p̄rē. z genit? signifi
cet filiū. z p̄cedēs ab vtroq; significet sp̄m̄ sanctū. Tū p̄pe lo
quēdo ī diuīs genitor z genit? z p̄cedēs exp̄ressi? significāt
actus notionabiles q̄s ip̄as p̄sonas. ī forma aut̄ baptis̄mi
d̄z fieri mētio exp̄ressa de p̄sonis. Alio mō p̄r fieri mutatio
circa formā baptis̄mi. transponendo vba ip̄i? forme. sicut si
diceretur sic. Baptizo te ego ī noīe p̄ris z filiī z sp̄s̄s̄ sancti
amē. vel q̄cūq; alio mō transponēdo. Et tūc cū manet idē
sensus verboꝝ ex tali mutatōe nō impedire? baptis̄m? Alio
mō potest fieri mutatio circa ipsā formā baptis̄mi addēdo

Tracta. II. prime partis

aliqd ad ipaz formā. Et tūc aut tal' additio corrūpit sensū s̄
boz forme. sic mutabat formā Arri⁹ dicēdo sic. Baptizo te ī
noīe p̄ris maioris. z filij minoris. z spūssci. Tal' additio cor
rūpit sensū s̄boz forme cū tollat eq̄litate p̄sonaz. z sic n̄ sit
baptisim⁹. Aut tal' additio nō corrūpit sensū s̄boz forme. im
mo nō obstāte tali additōe adhuc manet idē sensus s̄boz
Et tūc si ille q̄ addit aliqd intēdit mutare formā ecclie nihil
facit. cū nō baptizet in fide ecclie. Si at nō intēdit mutare
formā ecclie. s̄ ex q̄dā fatua deuotōe addat aliqd. vt sic Bap
tizo te in noīe p̄ris z filij z spūssci. amē. z brē s̄gis. vt brā vir
go adiunget te. vl aliqd aliud tale. tal' additio nō ipedit bap
tismū. Alio mō p̄t mutari forma baptisimi dīminuēdo d̄ ea
aliqd. Et tūc si dīminuat dictio itēgra q̄cūq; sit illa de oībz
istz. baptizo te in noīe p̄ris z filij z spūssci. amē. nihil fac. q̄a
oīa ista s̄ba sūt de esse forme. Si at nō dīminuat dictio ite
gra sed ps dictōis. tūc aut dīminutio tal' sit ī p̄ncipio dictio
nis. sic de ista dictione p̄ris vl q̄cūq; alia subtrahat p̄ma l̄ra
vl p̄ma syllaba. tal' dīminutio ipedit baptismū cū tollat s̄
sus s̄boz. Si at tal' dīminutio fiat de fine dictōis. sic d̄ ista
dictōe p̄ris remoueat s. vl aliqd aliud tale. tal' dīminutio nō
ipedit baptismū cū maneat idē s̄sus s̄boz. sic narrat in de
cretz d̄ p̄se. di. iij. c. Retulerūt. q̄ q̄dā sacerdos ignar⁹ ligue
latie baptizabat sub ista forma s̄boz. Baptizo te ī noīe pa
tria z filia z spūsancta. amen. Et dicit papa ī decreto illo q̄
s̄e baptizabat. Alio mō p̄t fieri mutatio circa formā bapris
mi interrūpēdo s̄ba ipsi⁹ forme. z tūc si sit tāta interrūptio q̄
īpa ipediat intentōem baptizāz. sic si de mane diceret. Ego
baptizo te. z postea iret ad expediēdū negocia sua. z qū redi
ret diceret. in nomine p̄ris z filij z spūssci. amē. nihil faceret.
Si at nō sit tanta interrūptio q̄ ipediat intentiōē baptizā
tis. sic si diceret. Baptizo te in nomīe p̄ris. Et s̄ dicto dicat
astantibz. tacete vel orate. vel aliqd tale. et postea pficeret. ex
s̄ nō ipedit baptismus.

De ministro baptismi
Capitulum. III

De baptismo

m Inſter baptiſmi ē duplex. Un⁹ extra caſū neceſſi/
tatē. ⁊ iſte ē ſol⁹ ſacerdoſ. qz ad ſolū ſacerdotē extra
caſū neceſſitatē p̄tinet baptizare. Qui⁹ rō aſſignat
a doctorib⁹ tal. Ille eſt p̄p̄r⁹ ⁊ miſter ordinar⁹ ſac̄oz q̄ habet
p̄tatem ſup corp⁹ xp̄i verū. ſz ſacerdoſ ſol⁹ eſt tal. ḡ ſol⁹ ſacer/
doſ eſt p̄p̄r⁹ et ordinari⁹ miſter ſac̄oz. Ex̄t ad illū p̄tineat
miſtratio ſeu diſpenſatio ſac̄oz q̄ hz p̄tatem ſup corp⁹ chri/
ſti ver⁹. p̄baſ ſic. qz ad illū p̄tinet ordinatio corp⁹ xp̄i myſti/
ci. qd̄ eſt eccl̄ia. i. ḡgregatio fidelīū q̄ hz p̄tatem ſup corp⁹
xp̄i ver⁹. ſed diſpenſatio ſac̄oz p̄tinet ad ordinatōnem cor/
poris xp̄i myſtici. ḡ diſpenſare ſacramēta p̄tinet ad illū qui
habet p̄tatem ſup corp⁹ xp̄i ver⁹. ſed talis eſt ſolus ſacerdoſ
q̄re ad ſolū ſacerdotē p̄tinet diſpenſare ⁊ miſtrare ſacramē/
ta. Ali⁹ eſt miſter baptiſmi in caſū neceſſitatē. ⁊ iſte p̄t eſſe taz
vir q̄ mulier. tam fidelis q̄ infidel. Hoc ei⁹ intereſt in⁹ bap/
tiſmū et alia ſacramēta. q̄ miſter baptiſmi p̄t eſſe ali⁹ q̄ ſa/
cerdoſ. nō at̄ miſter alioz ſac̄oz. Et ratio iſti⁹ eſt. q̄a bap/
tiſmus eſt ſacramentū maxime neceſſitatē. nō aut̄ alia ſacra/
menta. qz ſine baptiſmo null⁹ p̄t eſſe ſalu⁹. nulla ei⁹ ſine bap/
tiſmo ſal⁹ eſt. Sine at̄ alijs ſacramēt⁹ ſaluant̄ multi. Argu/
unt ḡ doctores ſic. Illud ſac̄m qd̄ eſt tante neceſſitatē q̄ ſi/
ne ei⁹ ſuſceptōe null⁹ ſaluari p̄t debet h̄e miſtrū ita cōem q̄
p̄t defectū miſtri null⁹ ab ip̄i⁹ ſuſceptōe excuſet. ſz ſacramē/
tū baptiſmi eſt tante neceſſitatē q̄ ſine ei⁹ ſuſceptōe null⁹ ſal/
uari poteſt. dicente xp̄o ſaluatore n̄ro in Joh. ca. iij. Niſi q̄s
renat⁹ fuerit ex aqua ⁊ ſp̄ſctō nō p̄t introire ī regnū dei. Jō
ſacramentū baptiſmi debet h̄e miſtrum ita cōem q̄ nemo
p̄pter defectum miniſtri excuſetur a ſuſceptione baptiſmi.
Et idcirco in caſū neceſſitatē tam vir q̄ mulier. tam fidelis
q̄ infidelis. ſicut iudeus. paganus. hereticus. baptizare po/
teſt. dūmodo baptizet in aqua. et debite proferat verba for/
me baptiſmi. et habeat intentionem faciendū illud quod fa/
cit eccleſia. Licet infidelis non crederet illud valere. ita ta/
men q̄ ſemper deferendū eſt ceteris parib⁹ digniori. Un⁹
infidelis in preſentia fidelis nō debet baptizare. mulier etiā
b 2

Tracta. II. prime partis

in pñtia viri nō d3 baptizare. nō p mot⁹ etiā ad sacros ordies
in pñtia p moti. Laic⁹ etiā i pñtia clerici tōsurati nō d3 bap/
tizare. Et rō istoz ē. qz ille q baptizat i psona xpi baptizat. z
repñtat ei⁹ psonā q pfecti⁹ repñtat p fidelē qz p ifideliē. p vi
rū qz p mulierē. p p motū qz p nō p motū. z p tōsuratū qz p nō
tōsuratū. Sciēdū ē tñ q i illo q baptizat reqrit intētio bap/
tizadi. s. faciēdi illō qd itēdit seu facit ecclia alit⁹ nō estz bap/
tism⁹. qzuis alia necessaria ad baptismū sint ibi. Nō āt reqri
tur tal intētio q baptizās itēdat baptismū valere baptizato
ad vitā etnā. imo cū intētiōe pñia. s. cū intētiōe q baptism⁹ ni/
hil valet. Sufficit em̄ q baptizās intēdit facere illud qd fac
ecclia qd cūqz sit illō z valet baptism⁹. Et nūqd si aliqz min⁹
vl⁹ qd cūqz ali⁹ ludēdo aspergat aquā sup aliqz nō baptizatos
dicēdo. Baptizo vos i noīe pñis z filij z spūscī amē. tales
erūt baptizati. Dicēdū est q talis aut intēdit baptizare in/
tēdēdo facere qd facit ecclia. lz de h⁹ faciat trufas et derisio/
nes suas. Et tūc tal⁹ qzuis qñt peccet faciēdo irreuerentiaz
sacro. tñ pē pfert baptismū. Si āt nō intēdat i mēte sua fa
cere qd facit ecclia nihil facit. Nūqd etiā i casu necessitat⁹
aliqz pōt baptizare seipm. Dicēdū ē q ille casus ponit in q/
dā decretali incipiēte. Debitū. extra de bap. z eius effec. vbi
narrat de qdā iudeo q pñt iudeoz metū nō erat ausus voca/
re aliqū fidelē. sz accipiēs aquā dixit. Baptizo me i nomie
pñis z filij z spūscī. amē. Et ad h⁹ euidentia notandum ē q
triplex est baptism⁹. s. flumīs. flāminis. et sanguis. Flumīs
scz qñ aliqz baptizat in flumie siue i aq. z iste est sacramētū
ecclie. Et de isto loqmur h⁹. Et loqndo d tali baptismō nul
lus pōt baptizare seipm. Et rō reddit a papa i illa decretali.
qz baptism⁹ ē qdā generatio spūal. Et idō sic seipm nullus
pōt generare corpalit⁹ dicente brō Augustino i libro de trini/
tate. Null⁹ gignit seipm corpaliter. ita null⁹ seipm pōt genera
re spūaliter. baptizando vicz seipm. Et est al⁹ baptism⁹. s. flā
minis qñ spūflance⁹ mūdāt z abluīt animaz ali⁹ inuisibilic⁹
a pctō Et tali baptismō potest aliqz baptizare seipm dispo
nendo seipsum ad grām dei. et sic non baptizatus adultus

De baptismo

habēdo deuorōz ad baptisimū z effendo in pposito q si hēt
opportunitatē suscipiet sacm baptismi. z si moriat i tali po/
sito saluat. nec ē s̄ s̄ b̄ū qd ē sup allegatū. Nisi q̄s renatus
fuerit ex aq z spūscō nō p̄t itroire i regnū dei. qz itelligēdū ē
renat⁹ ex aq in puulis i re. sed i adult⁹ vel i reu⁹ in voto. Et l3
iste nō sit regenerat⁹ ex aq i re. est tñ in voto. Et ē ali⁹ baptis/
mus. s. baptism⁹ sāguis. s. qñ aliq̄s nō baptizat⁹ suscipit mor/
tē p fide xp̄i. Et tal⁹ baptism⁹ pficit ad salutē dum tñ habeat
baptism⁹ aq in voto. si ille q sustinet mortē ē adult⁹. Sic hēt
in legēda brē katherine de ill⁹ rethorib⁹ q ad ei⁹ p̄dicatōez cō/
uersi fuerūt. q̄s impator fecit cōburi. Si at nō sit adult⁹ non
req̄rit tale votū. sed sufficit mors tolerata p xp̄o. sic fuit de in/
nocentib⁹. Et tali baptismō null⁹ p̄t se baptizare. qz nulli li/
citū ē inficere seipm p q̄cūqz causa. Nec est s̄ s̄ de Sāsone
et rasia q infecerūt seipos. Quia vt dicit bñs Hiero⁹. Sa/
ctū eoz nō est trahendū ad psequētā. qz p̄uilegia paucorū
nō faciūt legē cōez. Nūq̄d etiā in mīstro baptismi req̄rit bo/
nitas vite. s. q sit sine pctō mortali. Dicendū q ista questio i/
telligēda est dō sacerdote. qz vt dictū est p̄p̄i⁹ mīster baptismi
est. Ad h⁹ solutionem sciendum est q q̄tūm ad effectū bap/
tismi nihil facit bonitas vel malicia mīstri. qz siue sit bonus
siue mal⁹ p̄fert vt dictū est ver⁹ baptism⁹. Sz q̄tū ad mīstrū
vtz peccet vel nō in baptizādo. Dicēdū est q̄ aut sacerdos
baptizat in casu necessitat⁹ sine solēnitate. sic faceret vna ve/
tula. z tūc aliq̄ nō peccat mortalit⁹ si baptizat existēs in pctō
mortali. Aut baptizat extra casu necessitat⁹ z cū solēnitate
et tūc peccat mortalit⁹ si baptizat existēs i pctō mortali. qz fa/
cit irreuerētā sacro. Uex est qz dñs Durand⁹ q̄ndam ep̄s
auiciēsis. z postea ep̄s Podiēsis in frācia. z mgr i theologia
celeberrim⁹. z isup ordīs p̄dicatoz. q fuit doctor sacri pala/
ciū dicit in q̄rto suo sacramtali. qz quomocūqz sacerdos
existēs i pctō mortali baptizet peccat mortalit⁹. vtz ei⁹ opi/
nio si vera nescio. tñ scio q bñ est dura. Sciēdū ē q mī/
ster baptismi d3 esse vñ. Et ratio assignatur cōmuniter a
doctoribus. quia baptizans baptizat in psona xp̄i q est vna

Tracta. II. prime partis

psona. Et idcirco psona baptizāt d3 esse vna. vñ plures nō
pnt baptizare vnū. Et si dicat q vn^o possz baptizare plures
dicēdo. Ego baptizo vos in noīe pātis z filiū z spūssci. amen.
Ergo a fili ples possent baptizare vnū dicēdo. Hos bapti-
zam⁹ te in noīe pātis z filiū z spūssci. Dicēdū q nō est sile. qz cū
d3 baptizo vos idē est ac si diceret. baptizo te z te. qñ at dici
m⁹. nos baptizam⁹ te idē ē ac si diceret. ego et tu baptizam⁹.
qz dñā est int nos z vos. qz nos idē est qd ego z tu. vos autē
idē est qd te z te. Jō dicēdo vos nihil mutat in forma. sed dī
cēdo nos mutat aliqd i forma. Solet at ab aliqb poni ta-
lis casus. ponat q h sint duo. qz vn^o sit mur⁹ z ali⁹ sit man⁹.
z sit ibi vn⁹ puer baptizād⁹ z mur⁹ aspergat eū aq z man⁹ p/
ferat vba. qrit vtz tal⁹ puer sit baptizat⁹. Dicēdū ē q aut isti
baptizāt i forma grecoz aut baptizant in forma latinoz. Si
baptizāt i forma grecoz. tūc dicūt aliq doctores q tal⁹ puer
nō est baptizat⁹. qz vt sup dictū est baptizās in qcūqz forma
baptizet baptizat i psona xpi. vt dīc brūs Johānes baptista
dicēs de xpo. Qui me misit baptizare dixit mihi. sup quē vi-
deris spm dscēdētē h est q baptizat. psona at xpi est vna. Un
Arbanas⁹. Hō duo tñ sed vn⁹ est xpūs. qre oportet q ille qui
baptizat sit vn⁹ in quacūqz forma baptizet. Alij at doctores
sicut Johānes scot⁹ z sui sequaces dicūt q si baptizēt i for-
ma grecoz q est vere baptizat⁹. qz vt dicūt. lz ille q baptizat
baptizet in psona xpi c⁹ est vna psona. baptizat tñ in noīe trini-
tatis in q sūt psonę ples. z sic nō pñat baptismō fm formaz
grecoz si sint ples baptizantes. Que istaz opinionū sit ve-
rior nescio. sed meo iudicio papa est p̄sulend⁹ sup h. ad quez
maiores questionēs potissime circa articulos fidei ptingē-
tes sunt referende. extra de bap. z et⁹ effec. c. maiores. Si au-
tem baptizent in forma latinoz dicūt cōmuniter quasi oēs
doctores q nō baptizāt ppter rōnem sup dictam de differētia
de nos et vos. que est ratio venerabil⁹ doctoris sc̄i Thome
de aqno i vltima pte sūme. Assignat rō tal⁹ a ingro Berneo
brutone. qz in sacramento maxime veritatis nil debet esse fal-
sitatis. sed baptismus est sacramētū maxie veritatis. ergo in

De baptismo

baptismo nil dicitur esse falsitatis. Sed si isti vterque forma latior quam
vtriusque romana ecclesiarum sibi adherentes. essent in tali baptismo falsi-
tatis. quia manens diceretur. ego baptizo te. id est. abluo te in nomine patris et
ipse mentiretur. quia ipse non baptizat. id est. non abluit. Nam hoc facit mur?
Igitur manifestum est quod talis baptismus est nullus. Hinc autem rationem conantur
soluere aliqui doctores dicentes. quod si ille manens non diceret ego
baptizo. sed diceret. nos baptizamus te. sic non diceret falsum
immo verum. quia ista oratio. nos baptizamus te. per synodochem.
Sic si essent duo scriptores qui scripsissent unum librum. ita quod unus
ipse scripsisset medietatem. et alius aliam medietatem. unus eorum posset
se dicere. nos scripsimus istum librum. A simili cum murus in baptismo
tali aspergitur sive infundatur aqua. et manens perferat perba. vtriusque per
se dicere. nos baptizamus te. Hoc autem nihil valet. quia ad hoc quod ali-
qua propositio verificetur per synodochem. de duobus oportet quod am-
bo fecerint actum eiusdem rationis. quia si fecissent diuersarum rationum
vna propositio non potest verificari de his. sic si unus scripsisset pergamenum
de quo scriptum est liber. et alius scripsisset librum. ista propositio. nos scripsi-
mus librum istum. nullo modo potest verificari. Sic est de istis dicendo.
Nos baptizamus te. quia infundere aquam et perferre perba sunt actus di-
uersarum rationum. ideo nullo modo de eis potest dicta propositio verificari
Et hec sufficiat de ministro baptismi.

De suscipientibus baptismū. La. V

b. Ap^ost^ol^um debent suscipe tam viri q^u mulieres o^mes.
quia sine baptismo n^o in re v^l in voto r^e dictum est
supra nullus potest saluari. Sed aliter est d^o adu-
tis z aliter de paruulis. q^u in adulto q^u recipit baptismu^m req^u
ritur intentio p^op^oia suscipiendi illud q^u d^o fert eccl^oia. q^u nemo
ex aqua z sp^u sancto renascit. nisi vol^u salt^u in adultis. z sue
voluntatis arbitris. in. c. Omis. de conse. dist. iij. In par-
uulo sufficit fides et intentio eoz q^u eum offerunt ad bap-
tismu^m. Sed nunq^ud potest aliq^us in v^otre matris baptizari. sic
si vna mulier p^ognans de vno puero. z p^ouriendo sit in peri-
culo mortis. n^uq^ud in v^otre e^o debet puer baptizari. Dic^und^uz
q^u non. Cuius ratio assignat a doctoribus talis. quia ille q^u
suscepit baptismu^m debet suscipi a manibus ministri eccl^oie
b. 4

Tracta. II. prime partis

et spargi aqua vel immergi in aqua. sed ista non possunt fieri circa existētem in utero matris. quare existēs in utero matris non potest nec deus baptizari. vide super. c. quoniam in maternis. in principio de ple. dist. iiii. ubi dicitur quod ille qui secundum Adam adhuc nascitur non est secundum Christum regenerari non potest. Et in. c. si quicquid est in homine. Sed ponatur quod aliquis pars pueri appareat extra. nunquid talis puer si timeatur de periculo ita quod non possit expectari quod totaliter nascatur potest baptizari. Dicendum quod illa pars que apparet extra aut est caput aut alia pars corporis. si illa pars que apparet sit caput. tunc caput deus aspergi aqua dicendo Baptizo te in nomine patris et filii et spiritus sancti. amen. et est per baptismum. et si nascatur postea non deus amplius baptizari. Et ratio est. quia caput est principalis pars corporis. et in eo viget omnis sensus corporis. Si autem illa pars que apparet est alia pars quam caput. sic manifestum est vel per. tunc dicunt aliqui doctores quod illa pars deus aspergi aqua et baptizari. et est per baptismum. nec si nascatur postea amplius deus baptizari. Et ratio est. quia baptismus fit propter animam. non propter corpus. Anima autem quantum ad essentiam suam est tota in toto. et tota in quolibet parte corporis. et ideo quicunque pars corporis baptizata fuerit totus est baptizatus. Alii autem dicunt quod talis pars deus aspergi aqua et baptizari. sed si puer nascatur postea deus baptizari sub ista forma. Si tu es baptizatus ego te non baptizo. sed si tu non es baptizatus ego te baptizo in nomine patris et filii et spiritus sancti. amen. Quis istorum verus dicat nescio. sed tamen credo quod istud ultimum sit securus. Sed nunquid si aliquis sit sanctificatus in utero matris debet baptizari. Dicendum est quod sic. non quidem propter culpam quam habet. sed ut ascriberetur in numero fidelium in susceptione characteris baptismalis. et ut impleretur preceptum Christi de susceptione baptismi. Sed nunquid filii iudeorum parvuli sunt baptizandi in iustis parentibus. Dicendum quod aliqui doctores sicut Johannes Scotus et dominus Durandus episcopus auticiensis et sui sequaces dicunt quod sic. Dicunt enim quod principes et domini terrarum in quibus habitant iudei possunt eis auferre filios suos. et eis in iustis facere eos baptizari cum iudei sint eorum servi. et secundum leges filii servorum sunt res dominorum quorum sunt servi. ita quod domini possunt eos vendere vel impignorare. Arguitur igitur sic. maius est aliquem posse obligare vel addicare

De baptismo

seruituti alicuius domini temporalis quam seruituti dei. cui omnis homo de iure naturali tenet seruire. sed domini terrarum in quibus habitant iudei vendere possunt filios iudeorum et tradere eos alteri domino inuitis parentibus. et possunt eos parentibus inuitis tradere seruituti christi. quod fit per susceptionem baptismi. Alij hoc doctorum sicut beatus Thomas de aquino et sui sequaces dicunt quod filij iudeorum puuli non sunt inuitis parentibus baptizandi. et hoc propter periculum quod posset contingere. quia quoniam isti puuli qui inuitis parentibus essent baptizati essent adulti cum proles nataliter sequatur patrem ipsi forte abnegarent baptismum et redirent ad iudaismum. verisimile enim est quod si iudeorum filij paruuli essent inuitis parentibus baptizandi. christianissimi reges et impatores qui precesserunt et fuerunt tanti zelatores fidei iudeorum filios fecissent baptizari. et etiam summi pontifices inducerent reges et principes in quorum terris habitant iudei ad hoc faciendum. Quis istorum verum dicat lectoris iudicio relinquitur. Sed nunquam furiosi et amentes debent baptizari. Dicendum est quod isti furiosi aut fuerunt a natiuitate ita quod nunquam habuerunt versus rationis. aut habuerunt aliquoties versus rationis. sed amiserunt propter aliquam causam. Si fuerunt furiosi a natiuitate non sunt baptizandi. quia ut dictum est in adulto qui debet baptizari requiritur fides et intentio suscipiendi illud quod confert ecclesia. sed tales non possunt habere fidem nec intentionem. cum supponatur eos nunquam habuisse versus rationis. et tales non possunt suscipere baptismum. Si autem non fuerunt furiosi a natiuitate sed habuerunt aliquoties versus rationis. vel habent aliquoties lucida interualla. et tunc si in tempore quod habebant versus rationis. vel tempore quod habebant lucida interualla habuerunt fidem et deuotionem ad baptismum. et petierunt ipsum debent baptizari si necessitas sit quandoque sint in furia. Si autem tempore quod habebant versus rationis. vel tempore quod habebant lucida interualla non habebant fidem et deuotionem ad baptismum nec petebant ipsum non debent baptizari. Et idem dico de demoniacis. quia si aliquando essent demoniaci habebant fidem et deuotionem ad baptismum et petebant ipsum debent baptizari. si autem non habebant non debent baptizari. Siile iudicium est de frenetico. Utrum autem aliquis dormiens debet baptizari. Dicendum est quod si possit excitari non debet

Tractat⁹. II. prime partis

baptizari i somno. sed si nō possit excitari tūc distinguēdū ē
pur sup. qz aut tpe vigilie habuit deuotōz ad baptismū z pe
tūt ipm. z tūc d3 baptizari. aut nō habuit fidē z deuotōz ad
baptismū. z tūc nō d3 baptizari dormiēs. Sed qd si sit vnū
mōstrū qd habeat duo corpa diuicta d3 ne baptizari vt vna
psona l vt due. Dico q cū baptism⁹ fiat ppter aīaz z n ppter corp⁹
qntūcūqz essent duo corpa si solū esset vna aīa d3 baptizari
vt vna psona. Sed si essent due aīe debet baptizari vt due p
sone. Sed qūo sciatur vtz sit vna aīa vel due. Dico q si sint
duo corpa sunt due aīe. sed si est vnū corp⁹ est vna aīa. Et iō
si sint duo pectora z duo capita supponendum est esse duas
aīas. Si at esset vnū pectus z vnū caput qntūcūqz alia mē
bra essent duplicata erit vna aīa.

De ritu baptismi

Ca. VI

baptism⁹ fit duobz modis. Uno mō immergēdo in
aqua. alio mō aspgēdo aq. Quis at sit melior mo/
dus. Dicēdū q si nō timeat de piculo vl ppter debili/
tate baptizār vl pueri vl aliqd aliud. meli⁹ sit immergēdo i aq
qz in aspgēdo. Tūc rō assignat. qz baptism⁹ significat sepul
turā xpi. Un dicit apls. Cōsepulti estis xpo p baptismū. sed
meli⁹ figurat sepultura qn fit immergēdo qz qn fit aspgendo.
q meli⁹ sit immergēdo qz aspgendo. Sciēdū est q vnusqzqz d3
suare ritū ecclie sue. nec debet ipm mutare. Vtrū at requat
trina imersio vl sufficiat vna. Dicēdū q sufficit vna. in. c. ppter
de pse. di. iij. Sed ceteris paribz meli⁹ sit p trinā i. c. postqz.
di. iij. z glo. qz baptism⁹ dat in noīe trinitat. q trinitas me/
li⁹ representat p trinā imersionē vl asperionē qz p vnaz. ita m
q pba nō finiat aīqz oēs tres imersiones sūt cōplete. In b
aut q fiat vna l trina qlibet debet suare ritū ecclie sue. vt di
cū est sup de alio.

De effectu baptismi.

Ca. VII

Effectus pncipal⁹ baptismi ē delere oēm culpā tam
originalē qz actualē z pferre grāz. z apire ianuā re/
gni celest. in q differt a circūcisiōe. qz lz aī passio/
nē xpi circūcisiō deleret culpā originalē z conferret grām.

De baptismo

cū ianuā regni celestis apire nō potat. Et ista est snia Bede q̄
dicit in omelia sua de circūcisīōe dñi. Scire dz fraternitas
vīa q̄ idē saluifere curatōis remediū olim circūcisīo ī lege
p̄ originale pcti vuln⁹ agebat. qđ nūc tperenelate gr̄e bap-
tism⁹ agere psuenit. excepto q̄ ianuā regni celestis apire non
potat. Sciendū āt q̄ baptism⁹ alit⁹ opat in puul⁹ z alit⁹ in ad-
ultis. qz ī puul⁹ nihil req̄rit a pte ip̄oz. Sz ī adult⁹ req̄ritur
a pte eoz q̄ nō ponāt obicē. i. q̄ nō habeāt s̄riā dispositōz. i.
q̄ nō accedāt fice ad baptismū. sz accedāt cū debita deuotio-
ne. Nō solū āt baptism⁹ pfert grāz. imo oib⁹ suscipientib⁹
ip̄m tā puul⁹ q̄ adult⁹ q̄ nō ponūt obicē pfert oēs s̄tutes tā
theologicas q̄ morales. Et si nō q̄tū ad vsū ad min⁹ q̄tuz
ad habitū. Et ista ē snia p̄ciliū general⁹. z hēt in p̄stitutōnib⁹
dñi Clemētis q̄nti. extra de sum. trini. z fide catho. c. fidei ca-
tholice. Est āt z ali⁹ effect⁹ baptismi. qz p̄ ip̄m s̄bit cognatio
spūal⁹ q̄ ipedit m̄rimoniū s̄bēdū z dirimit iā s̄ctum. de h̄ m̄
dicet infra qū dicet de m̄rimonio. Per baptismuz imp̄mit
etiā character ut dictū est sup̄. z idō baptism⁹ nō dz iterari. i.
mo pena illi⁹ q̄ iteraret s̄m leges ē decapitatio. C. ne sanctū
baptisma iteret. l. ij. Scdm̄ p̄o canones ē q̄ nō possit p̄mo-
ueri ad sacros ordines.

De annexis baptismo Capitulum. VIII

b Aptismū āt qū fit cū debita sollemnitate p̄cedūt ca-
thecism⁹ z exorcism⁹ Et est cathecism⁹ idē qđ īstru-
ctio. qz ī cathecismo īstruit baptizād⁹ de fide z me-
rito fidei. Unde baptizādo petit sacerdos. quid petis ab ec-
clesia. Et ip̄e si est adultus respondet fidem. Si āt sit puul⁹
lus alij respondēt in p̄sona ei⁹. viz patrini. et tunc sacerdos
petit. fides qđ tibi p̄stabit. z ille respondet vitam eternā. Et
tūc dicit sacerdos. Nec est vita eterna. rē. Et in isto cath-
ecismo facit tria sacerdos baptizādo. Primo mittit digitos
in aures eius. z ponit de salina in ore ei⁹. z significat q̄ bap-
tizandus debet habere aures apertas ad audiendū s̄bz dei
et documēta fidei. Positio saline in ore eius significat q̄ de-
bet esse promp⁹ ad respōdendum z ad loquendū de fide. q̄s

Tractat⁹. II. prime partis

locutio sit mediāte salina. Secūdo facit sibi crucem ī frōte et ī pectore. 7 significat q̄ baptizād⁹ d³ h³ē 7 recipē fidē xpi in corde. qd̄ significat crux facta ī pectore. 7 ī ore p̄fiteri fidem xpi. Nec d³ erubescere fidē xpi. qd̄ significat crux scā ī frōte q² ī frōte statim apparet hēcūdia. q² fm̄ qd̄ dicit apl's Ro. x. Corde credit ad iusticiā. ore autē p̄fessio fit ad salutē. Tercio ponit ei sal ī ore. qd̄ significat sapiāz. iuxta doctrinā apli ad Col. iij. Om̄is fmo ei⁹ d³ esse sale diuine sapie cōdit⁹. Exorcism⁹ idē est q̄ adiuratio. q² adiurat demon vt exeat de ania baptizādī. vt det locū spūscō adueniēti. Et facit tria sacerdos baptizādo. q² p̄mo facit ei crucē ī frōte cū pollice. 7 hoc masculoz seie dicēdo. xps̄ vniuit. xps̄ regit. zc. Et significat q̄ baptizād⁹ p̄signat vt sit tēplū dei siue habitaculū spūscō sancti. Secūdo facit ei crucē d̄ sputo ad aures 7 ad nares 7 ad os dicēdo. Effeta quod est aperire. 7 significat q̄ baptizād⁹ debz h³ē aures cordis clausas ne audiat suggestiōes dyaboli. et d³ h³ē os clausuz ne loq̄t mala p̄ba. 7 d³ sic viuere. vt sit fm̄ doctrinā apli bon⁹ odor xpi in vita sua. vel istō significat q̄ talis d³ emittē fumū deuote oratōis p̄ quā effugat demon. Iuxta p̄bū Raphael in Thobia. iij. c. Fum⁹ ei⁹ effugat om̄e gen⁹ demonioz. Et ista fiūt cū sputo. i. p̄tute xpi. q̄ significatur p̄ sputū. fm̄ qd̄ dicit glo. sup̄ illo p̄bo Joh. ix. Lucū fecit ex sputo 7 linit oculos meos. Nā sic spurū emittit ab interioribz cordis. ita fili⁹ dei gignit ex substātia p̄ris. Tercio facit ei crucē de oleo exorcizato in spatul⁹ 7 in pectore. 7 significat q̄ baptizād⁹ d³ esse fort⁹ ad luctandū d̄ dyabolū. et ad portādū onera p̄nie. 7 ista fiūt mediante oleo diuine gracie.

Post baptismū autē sacerdos facit tria baptizato. Primo vngit eū crismate. 7 significat p̄tute gracie spūscō sancti quam sumpsit in baptismo. Secūdo tradit ei vestē albā. 7 significat innocentia baptismalē. Tercio tradit ei cereū incensū. 7 significat lumen fidei qd̄ dat in baptismo. Sciēdū autē q̄ ista nō sūt de essentia baptismi. quia sine ip̄is bñ p̄t dari baptismus in casu necessitat⁹. Sed in tali casu si baptizatus superuixerit debet portari ad ecclesiam. et ibidem cathecizari et

De confirmatione

exorcizari p[ro]p[ri]u[m] eccl[esi]e suadū. Nō autē d[icitu]r baptizari itēz si sit certū q[uo]d sit recte baptizat[us]. si autē nō sit certū d[icitu]r baptizari sub ista forma. Si tu es baptizat[us] ego nō te rebaptizo. sed si tu nō es baptizat[us] ego te baptizo in no[m]i[n]e p[at]ris et filij et sp[iritu]s s[an]c[t]i. amē. Et hec sufficiat breuiter de baptismo

Tractat[us] tercius prime part[is]
de p[er]firmatione. Et h[ab]et septē capitula

Via spiritualem gene
ratōem seq[ui]t[ur] augmētū sp[iritu]ale. idō postq[uam] de sp[iritu]ali generatōe q[uo]d fit i[n] baptismo dictū ē restat dicere d[icitu]r sp[iritu]ali augmētō q[uo]d fit i[n] p[er]firmatione. Circa quā cōsiderāda sūt septē. P[ri]mo q[uo]d ē p[er]firmatio. S[ec]undo de mat[er]ia p[er]firmatōis. T[er]tio de ei[us] forma. Quarto d[icitu]r ei[us] m[in]istro. Quito d[icitu]r suscipiētib[us] p[er]firmatōis. Sexto de ei[us] ritu. Septio de ei[us] effectū.

Quid est p[er]firmatio. Cap[itu]l[um] I
Cōfirmatio p[er] se sic diffiniri. Cōfirmatio ē p[er]ligitio facta cū crismate i[n] frōte baptizati ab ep[iscop]o. cū certa forma p[ro]p[ri]a ad audacter p[er]fite[re]dū nomē xp[isti]

De materia p[er]firmatōis. Cap[itu]l[um] II
Materia sacramēti p[er]firmatōis ut potest patere ex dicta diffinitōe est crisma. i[n] quo crismate sunt duo. sc[ilicet] oleum oliuarū et balsamus. Et ratio quare ista duo sunt materia hui[us] sacramēti est institutio xp[isti] qui instituit ista duo esse mat[er]iā h[uius] sacramēti. licet em̄ nō inueniat[ur] i[n] euāgelij[s] q[uo]d christ[us] istud sacramētū instituerit. tū beatus Petrus q[uo]d fuit vicari[us] xp[isti] et pastor et rector vniuersal[is] eccl[esi]e docuit p[ro]mulgauit et predicauit christum instituisse. Et licet ista p[ro]mulgatio nō inueniat[ur] i[n] canonicis. i. i[n] ep[iscop]alis b[e]n[e]dict[i] Petri. tū d[omi]n[u]s papa h[ab]et i[n] decretis romane eccl[esi]e. et p[er] h[ab]eri ex ob[ser]uantia p[ro]p[ri]a toti[us] eccl[esi]e vniuersal[is] a t[em]p[or]e b[e]n[e]dict[i] Petri apl[ic]i vsq[ue] nūc. q[uo]d q[uo]d ob[ser]uātia p[ro]p[ri]a auctoritati cuiuscūq[ue] curi vniuersal[is] eccl[esi]e regat[ur] a sp[iritu] s[an]c[t]o et errare nō possit. Et si que/

Tractat⁹. III. prime partis

rat. q̄re euāgeliste i euāgelis nō posuerit materias ⁊ formas
sacroz. Ad h̄ rñdet br̄s Dionis⁹ i libro de celesti ierarchia
dicens. q̄ euāgeliste voluerit h̄ facere ne materie ⁊ forme sacra
mētoz veniret in derisionē infidelis. q̄ fm qd̄ dīc saluator.
margarite nō sūt ponēde añ porcos. Sec⁹ at̄ ē de baptismo
q̄ baptism⁹ est sacm̄ maxie necessitat. q̄ sine baptismo ne
mo p̄t saluari. Idcirco oportuit q̄ forma ei⁹ esset oibz cōis ⁊
maifesta. Idcirco euāgeliste posuerit eam exp̄sse i euāgelis.
Assignat̄ at̄ a doctoribz tal̄ rō q̄re crisma ē p̄a materia h⁹
sacramti. q̄ in crismate vt dictū ē sūt dno. s. oleū oliuaruz et
ballam⁹. ⁊ p̄p̄tates mat̄ie istoz pueniūt huic sacro. q̄ ole
um oliuaz est nutrimentū splēdoris. ⁊ iō ponit̄ in lāpade vt
lumē possit ibi durare. Et idcirco oleū est signū maiorz no
titiē lumis fidei quaz d̄z h̄zē p̄ alijs cōfirmat⁹. q̄ ip̄e tenet̄ se
exp̄sse ob̄icere p̄secutoribz fidei ⁊ cōfiteri fidē. etiā absq̄ h̄ q̄
f̄q̄rat. Un̄ cōfirmato d̄z i ps. Inueni dauid suū meū. i bap
tismi susceptōe. oleo sc̄to meo vngi eū. i cōfirmatiōe. man⁹ em̄
mea auxiliabit̄ ei. in fidei p̄secutiōe Balsam⁹ at̄ rōe sue fragrā
tiē significat odorē bone fame ⁊ opiniōis q̄ d̄z eē i cōfirmato.
Unde in Ecclesiastico. xxiij. c. Sic cynamonū ⁊ balsamū
aromatizās odorē dedi. Arguūt ḡ doctores sic. Illud ē p̄a
materia sacramti cuius p̄p̄tates maxime pueniūt effectui
ip̄i sacramti. sed p̄p̄tates olei ⁊ balsami maxime conue
niūt effectui sacramti cōfirmationis. Sciendū aut̄ q̄
ista oportet p̄mo esse sanctificata seu bñdicta ab ep̄o anteq̄
sint p̄p̄a materia h⁹ sacramti. Et rō assignat̄ a venerabi
li doctore sancto Thoma de aq̄no in q̄rto suo. Quia i illis
sacramt⁹ q̄ x̄ps recepit in corpe suo nō requirit̄ sc̄tificatio ma
terie eozū. q̄ ip̄e tactu sui sc̄tissimi corpis sc̄tificauit ea. Et
iō q̄ x̄ps fuit baptizat⁹ nō requirit̄ de necessitate sacramti
q̄ aqua p̄us bñdicat̄ añq̄ sit materia baptismi. q̄ vt dīc Be
da. x̄ps sue mūdissime carnis tactu vim regeneratiuam cō
tulit aquis. Quia etiā x̄ps suscepit sacramtū eucharistie
in seipso. nō requirit̄ q̄ p̄us panis ⁊ vinū bñdicant̄ añq̄ sint
materia sacramti eucharistie. S̄z in illis sacris que x̄ps

De confirmatione

nō suscepit i semetipō reqrit q pcedat matie scification. 2 lō
qz xps nō suscepit sacm pfirmatōis i seipso. iō i pfirmatiōe
reqrit materie scification. Et idē dico d sacro ordīs 2 sacro
extremeyncōis. qz oportet q pcedat matie scification. Alia
āt rō assignat ab eodē doctore i vltia pte sūme. qz i ill sacra
mēt i qbo reqrit mīster spēaliter psecrat? reqrit q materia sa
cramēti pformit se habeat ad mīstrū sacri. s. i sacro pfirma
tionis reqrit mīster spēaliter psecrat? .f. eps. qre i sacro confie
matōis reqrit materia spēaliter psecrata. igit i alia materia nō
potest fieri h sacm.

De forma sacramēti pfirmatōis Ca. III

f Quia āt h sacramēti sūt vba q eps dīc qñ facit cru
cē in frōte pfirmādi cū crismate. q vba sūt ista **Eō**
signo te signo crucis. 2 pfirmo te crismate salutis. in
noīe pīis filij 2 spūscī. amen. Et q ista forma sit pueniens
forma h sacri pē sic pbari Illa forma ē pueniens forma sacri
p quā 2 in q expmūt vba ea q sūt necessaria ad sacm cōfir
matōis. s. i ista forma expmūt ea q sūt necāria ad sacm pfir
matōis. qz i pfirmatiōe ē necessari? mīster pferēs sacm. Ec
iste expmūt cū d. Cōsigno 2 pfirmo. Est etiā ibi necāria pso
na suscipiēs sacm. q expmūt cū d. te. Est etiā ibi necāria
materia sacramēti. q expmūt cū d. crismate. Est etiā ibi ne
cessaria p? dei pferēs efficacīā sacro. q expmūt cū d. in no
mine patris. 2c. Effectus etiā sacramēti exprimitur in ista
forma. sed istud videbit infra qñ agetur de effectu huius sa
cramēti. qre manifestū est q ista forma pueniens est forma
hui? sacramēti.

De ministro pfirmatōis. Ca. IIII

m Inīster h sacramēti pfirmatōis est episcopus so
lus. Cuius ratio assignatur a doctoribz talis. sicut
est in policia corporali bene ordinata. ita suo mo
do debet esse in policia spiritali. sed sic est in policia corpo
rali bene ordinata q pmouere aliquē ad statū 2 graduz ex
cellencie sup alios. sicut facere militē pīnet ad illū q habet
curā cōmunitatis. scilz ad pncipē. Quia ergo confirmatus

Tractat⁹. III. prime partis

p sacm cōfirmatōis ponit i statu excellētie sup alios. qz cōfirmatus efficit miles xpi. idō cōferre sacm cōfirmatōis p̄tinet ad solū ep̄m q̄ h̄z curā toti⁹ cōitat⁹ i sua diocesi. Sed vtrū in casu necessitat⁹ ali⁹ q̄ ep̄s possit cōfirmare. Dicendū q̄ i materia ist⁹ sacri sibi cōtrahant doctores ad inuicē. Dicūt em̄ ali⁹ q̄ doctores q̄ papa p̄t cōmitte cuicūqz fideli viro q̄ mistret sacm cōfirmatōis. z assignāt talē rōnem. Ille q̄ tenet locū xpi i terris z h̄z plenitudinē p̄tāt⁹ i ecclia dei p̄t dispensare i sacramēt⁹ oibz q̄ nō fuerūt iſtituta a xpo. s̄z nō legīt i toto canone noui testamēti q̄ xps iſtituit sacm cōfirmatōis dari a solis ep̄is. ḡ papa q̄ h̄z plenitudinē p̄tāt⁹ in ecclia. z tenet locū xpi in terris p̄t ordiare q̄ sacm cōfirmatōis ab alio q̄ ab ep̄o cōferat. Alij at̄ doctores dicūt cōtrariū. dicūt em̄ q̄ papa nō p̄t cōmitte alicui nisi esset ep̄s q̄ cōferret sacm cōfirmatōis. Et assignant talē rōnem. qz in illis q̄ sūt de necessitate sacri nō p̄t aliqd p̄ papā i mutari. s̄z ep̄s est de necessitate sacramēti cōfirmatōis z minister sacri. z idō nō p̄t p̄ aliquē fieri puta q̄ ali⁹ q̄ ep̄s cōferat istud sacm. Maior ist⁹ rōnis p̄ceditur ab oibz. minorē aut̄ isti p̄bāt sic. qz sic de necessitate sacramēti ist⁹ est q̄ materia ei⁹ sit sanctificata. nec aliqz possz istō mutare. ita de necessitate sacri est q̄ ei⁹ mīster sit sanctificatus. q̄ sanctificatio sit in ep̄ali cōsecratione. q̄re sol⁹ ep̄s de necessitate sacramēti est mīster h⁹ sacramēti. Alij at̄ doctores tenent viā mediā. z dicūt q̄ dñs papa nō p̄t cōmitte cuicūqz fidei indifferēter q̄ cōferat sacramētū cōfirmatōis. sed oī sacerdoti p̄t cōmitte. Et rōnem p̄mi dicti assignāt. qz nulli potest cōmitte q̄ habeat p̄tatem sup corpus xpi mysticū ad minus q̄ ad dispensatōem sacramentoz nisi habeat p̄tatez sup vez corp⁹ xpi. qz potestas sup corp⁹ xpi mysticū descendit a potestate sup corp⁹ xpi vez. sed solus sacerdos habet p̄tatez supra corp⁹ xpi vez. ideo soli sacerdoti potest cōmitte q̄ habeat p̄tatem sup corp⁹ xpi mysticū. et hoc in dispensando sacramenta. Sed mīstrādo sacramētū cōfirmatōis habet potestas sup corp⁹ xpi mysticū. q̄re soli sacerdoti pōt cōmitte q̄ sit mīster sacramēti cōfirmatōis. Rōnez secūdi dicti assignāt

De confirmatione

et qđā decreto i q legiſ q Bre. papa cōmiſit qbusdā ſacerdo-
tibus anglie q vngerēt baptizatos i frōte cū crismate ſed i ta-
linoctōe pferſ ſacrām pfirmatōis. qre pſt cōmitti ſacerdotibz
a papa q pferāt hmoi ſacrām. Et iſtō vltimū reputo veri?

De ſuſcipiētibz pfirmatōem Ca. V

Sacrām pfirmatōis debēt recipere oēs baptizati tā vi-
ri q̄ mulieres. qz ſec^o ē de militia ſclari z de militia
ſpūali. qz militia ſeculare nō debēt recipere mulieres
ſz ſoli viri. qz mulieres nō ſūt apte ad pugnādū corpaliſ. Mi-
litiā ac ſpūalē pnt recipere oēs indrūt tā viri q̄ mulieres. qz tā
viri q̄ mulieres ſūt apti ad pugnādū ſpūaliſ p pſecutores ſi
dei. ſz militia ſpūalē dat i pfirmatōe. qre ſacrām iſtō pnt reci-
pere tā viri q̄ etiā mulieres. Et hoc ē qđ dicit apłs. In xpō
iſu neqz maſcul⁹ neqz ſeīa. vult dicere q q ad xpō nō ē diſſe-
rētia int maſculū z feminā. S; nūqđ pueri ſūt pfirmādi.
Dicēdū q ſic cū incipiūt hēvſū rōis. qz tūc ſūt apti ad pſi-
tendū fidē xpī. Et in ſacrō iſto dat ſpūſ ſtance⁹ ad robur. vt ſi
deſ xpī audacter recipiat z pſiteat S; nūqđ ſine pctō pſt ali-
qđ omittē ne vñqz recipiat iſtō ſacrām pfirmatōis. Dicēdū
q ſine iſto ſacrō pſt qđ eſſe ſalu⁹. qz multi nō pfirmati ſaluāt.
ſed ſi occurrit oportunitas ſuſcipiēdi iſtud ſacrām q̄libet d; z
ipm ſuſcipe. z ſi ſine cauſa rōnabili omittat ipm ſuſcipe pec-
cat mortalit⁹ niſi ſuſcipiat ipm. Et rō h⁹ pſt eſſe iſta. qz q̄libet
q̄tū eſt in ſed; ſe diſponere ad ſuſcipiēdū grāz vñ ei⁹ augmē-
tū ſi ſit capax ei⁹ p qđ pferſ grā vñ auget. ſz in ſacrō pfirmatō-
nis ſi digne ſuſcipiat pferſ grā l' auget. q̄libet habita opor-
tunitate d; ſuſcipe iſtud ſacrām. Et ideo ſacerdotes habētes
curam animaz debent inſtruere parrochianos ſuos. vt qñ
epiſcop⁹ fuerit preſens in parrochia ſua ſuſcipiant iſtud ſa-
cramentum.

De ritu pfirmatōis Ca. VI

Iteus iſti ſacrī pfirmatōis eſt q aliqđ pfirmat⁹ in-
ungit p modū crucis ab epō i frōte cū crismate ſub
forma pboz ſuprapoſita. Cōſigno te zc. Et iſte ri-
tus eſt pueniēs. Cui⁹ rō eſt. qz in ritu ſacramēti debēt ſignari

Tractat⁹ tercius prime partis

virtus et effect⁹ sacramenti. modo virt⁹ et effect⁹ ist⁹ sacramen-
ti confirmationis est q^d p ipm dat spūssanc⁹ ad audacter fidei
xpi p̄sistendū. et q^d p ipm p̄firmatus efficiat pugil xpi. Et ista
assignant in ritu hui⁹ sacramenti. Nam p̄ncipōez significat.
q^d p̄firmat⁹ in p̄firmatōe efficiat pugil christi. Nam antiqui
tus pugiles inungebant. Per alia autē signat q^d p̄firmatus
debet audacter p̄fiteri fidē xpi. Nam a p̄fessione fidei chri-
sti posset aliq^s impediri. p̄ duo. scz. p̄ verecundiā v^t p̄pter
timorē. Contra p̄mū sit p̄firmato crux cū crismate i fronte
vt. s. non erubescat p̄fiteri fidem xpi. q^d in fronte p̄mo appa-
ret verecundiā. q^d qū homo verecundat frons incipit p̄mo
rubescere. idō s̄ ruborem verecūdie inungit frons. Sed s̄
timorē sit etiā crux in fronte. q^d qū timet hō incipit frons et
tota facies pallescere. idō s̄ timorē munif homo p̄firmatus
signo crucis. Alapa autē q^d dat p̄firmato nō est de necessita-
te sacramenti. sed solū p̄pter memoriā datur. Locus at̄ vncio-
nis d^r aliq^o panno lineo mundo inuolui p̄pter reuerentiam
sacramenti.

De effectu p̄firmationis

Ca. VII

e
Effectus h⁹ sacramenti p̄firmatōis est. q^d vt dictū ē
sup̄. in eo dat spūssanc⁹ et robur ad audacter p̄fite-
dū nomē et fidē xpi. vñ nisi sit obex. i. impedimētū
ex pte suscipientis in isto sacro dat noua gr̄a vel antiq^u augeat.
Est etiā ali⁹ effectus ist⁹ sacramenti. q^d p ipm si bene et digne
suscipiat pctā obliua mortalia et venialia dimittit. Per istū
etiā sacm̄ imp̄mitur character vt dictum est supra. idō istud
sacramentū nō p̄t nec d^r bis suscipi. imo q^d bis illud sciēter
susceperet mereret s̄m leges decapitari vt dictū est supra de
baptismo. Sciendum at̄ q^d character p̄firmatōis p̄supponit
characterē baptismi. q^d null⁹ p̄t accipere istud sacm̄ nisi fuerit
baptizat⁹. Per istud etiā sacm̄ contrahit cognatio spūalis
sicut p baptismū q^d impedit matrimoniū contrahendum et
dirimit iam contractum. De hoc em̄ dicetur infra quando
dicetur de matrimonio. Et hec de sacramento p̄firmatōis
dicta sufficiant.

De eucharistia

Tractatus quartus prime

partis de eucharistia. Et h3 yndecim capla

Ustquā dictū est de ge

neratiōe spūali q̄ fit in baptismo. ⁊ augmento
spūali qd̄ fit i p̄firmatiōe. dicēdū ē d̄ spūali nū
trimento qd̄ dat i sacro eucharistie. Circa qd̄ cō
siderāda sūt yndeci. Prio qd̄ ē eucharistia. Secdo de mīstro
eucharistie seu missē qd̄ ⁊ q̄lis d3 esse. Tercio d̄ materia sacri
eucharistie. Quarto d̄ forma eucharistie. Quito de loco in
q̄ d3 missa celebrari. Sexto d̄ tpe q̄ d3 celebrari missa. Sep
timo q̄tēs d3 missa celebrari i die. Octano d̄ vestib3 q̄b3 d3
indui sacerdos i missa. Nono cui d3 dari sacrm eucharistie
Decimo d̄ ritu missē. Undecimo de defectib3 q̄ pnt occurre
re in missa.

Quid est eucharistia ⁊ ynde dicat. Ca. I

e Ucharistia p̄t sic notificari. Eucharistia ē sacrm cor
pis ⁊ sāguis xp̄i p̄teroz sub sp̄ib3 pais ⁊ vini. s̄cute p̄
boz a sacerdote. platoz. Et d3 ab eu qd̄ ē bonū. ⁊ char3 qd̄ ē
gr̄a. qz i illa p̄inet ille q̄ ē fōs gr̄e. s. xp̄s. d̄ cui⁹ plei tudie oēs
accepim⁹ gr̄az p̄ gr̄a. vt d3 Joh. cap. j.

De mīstro eucharistie. Ca. II

m Inister sacri eucharistie. i. mīster q̄ p̄t ⁊ d3 celebrare
missaz est sacerdos rite ⁊ legitime ordiat⁹. sine pctō
mortali existēs. ⁊ cui nō ē phibitū celebrare missā. Dico qui
p̄t ⁊ d3. qz mlti possent q̄ n̄ debēt celebrare. sicut sacerdotes
heretici v̄l excomunicati. v̄l scismatici v̄l degradati. qz si ce
lebrarēt veraciter p̄ficiūt corp⁹ xp̄i. tñ peccant mortalit̄ i di
cendo missaz. Et nō solū ip̄i celebrātes. imo oēs q̄ audiunt
missam eoz si sint notorie tales. Dico rite ⁊ legitime ordiat⁹
qz null⁹ nisi sit rite ⁊ legitime ordinat⁹ in sacerdotē p̄t missaz
celebrare. Intelligendū est tñ q̄ aliq̄s nō rite ⁊ legitie ordia
tus p̄t esse duob3 modis. Uno mō q̄ i ordinatione sua ob/
mittat aliqd̄ quod sit de essentia ordinis. sicut q̄ nō ordinet

Tractat⁹ quart⁹ prime partis

ab epō. vñ qñ ordiat man⁹ ei nō inungāt. vñ q nō tradat sibi calix. vñ q ordinās nō dicat sba debita ⁊ statuta. vñ q nō habeat ordinādi intētoz. Et tal' nullo mō p̄ celebrare missā. qz tal' nō ē sacerdos. Alio mō q i ordinatōne sua suat⁹ oib⁹ q sūt de essentia ordīs siue ordinatōis omittat aliqd eoz q sunt de solēnitare ordīs siue ordinatōis. ⁊ tal' p̄ bene celebrare. tñ credo q nō d̄z porissime si ex sua negligētia fuit aliquid tale omissum. Quid āt sit de essentia ordīs vñ ordinatōis. ⁊ qd de solēnitare nō est p̄nt⁹ speculatōis. qz scire istud mag⁹ spectat ad ep̄m q̄s ad simplicē sacerdotē. Dico etiā sine pctō mortali existēs. qz null⁹ i pctō mortali existēs d̄z celebrare missam.

Notandū tñ q aliquē esse i pctō mortali p̄t ēē duob⁹ modis. Uno mō q sit i pctō mortali notorio. Alio mō q sit i pctō mortali occulto. Prio mō si sit notori⁹ heretic⁹ scismaticus vñ excoīcat⁹. symoniac⁹ vñ fornicari⁹. nō solū ip̄e peccat i celebrādo vt dictū est. imo oēs q audiūt ei⁹ missam. Et rō est. qz ista q̄ttuor crimīa maxie repugnāt huic sacro. Nam i h sacro ē secretū fidei. ⁊ iō repellūt heretici. Est vinculū charitat⁹. iō repellūt scismatici ⁊ excoīcati. Est etiā vas grē. vñ vocat eucharistia. ⁊ iō repellūt symoniaci. q grām emunt et vēdūt Est etiā elenās hoīez ad statū sp̄nalē. ⁊ iō repellunt notori⁹ fornicarij. q oēs sūt carnales Et dicūt notori⁹ fornicarij nō p̄t suscipiōez vñ alia siḡ pbabilia. s̄ q sūt fm iur⁹ ordinē p̄denati de tali crimie. vel spōte i iudicio p̄fessi. vñ canonicē p̄uicti. vñ p̄t euidentia facti. Et voco euidentia facti qñ factū est ita notoriū q nō indiget testib⁹ cum nlla possit tergiversatōe celari. Si sūt i pctō mortali occulto tñ sciendū ē q aliquē esse i pctō mortali occulto p̄t ēē trib⁹ modis. Uno mō qz iā p̄misit vñ scit se p̄misisse tpe p̄terito aliqd peccatū mortale de q nō dolet neq̄ penitet neq̄ p̄terit. Et tal' sic celebrās nō solū peccat mortāl'r. imo mortalissime. Et d̄ tali dicē apl⁹ q q māducat ⁊ bibit idigne. iudiciū. s. mori eterne sibi māducat et bibit. Alio mō q̄s p̄t esse i pctō mortali occulto. s. q cōmisit aliqd pctm mortale qd nō fuit p̄fessus. tamen non recolit de illo pctō. ⁊ tñ talis aut diligēter exami-

De eucharistia

nam si scias suā añq̃ poneret se ad celebrādū. z nullo mō po-
tuit recordari d̃ isto pctō. z ē i pposito q̃ si recordaret p̃fiteret
illō pctm̃ z faceret p̃nīaz d̃ ip̃o. z i generali doli d̃ oīb̃ pctis
obliis. z iste n̄ solū n̄ peccat i celebrādo. imō p̃tute sacri misse
meret veniā. z absoluit a pctō tali. Et ita itelligit istō verbū
eximij doctor Augustini q̃ sacm̃ istō viuificat mortuos. i.
illos q̃ isto mō existēs i pctō mortali celebrant. Tñ si po-
stea recordet de tali pctō tenet de illo p̃fiteri. Et iō q̃libz añ
q̃ ponat se ad celebrādū diliger examinare d̃z scias suam si
sit i pctō mortali v̄ ne Et ita p̃cipit b̃t̃s Paul⁹ di. Probet. i.
examiet seipm̃ hō. z sic d̃ pane illo edat. z de calice bibat. Si
āt aliq̃s existēs i pctō mortali d̃ q̃ nō recordat exponat se ad
celebrādū añq̃ examianerit aliq̃ mō scias suā. credo q̃ pec-
cat. qz ē trāsgressor p̃cepti apli iāz dicti. ill⁹. s. p̃bet āt seipm̃
hō. Tercio p̃t esse aliq̃s i pctō mortali. s. q̃ recordat se deter-
minate aliqd̃ pctm̃ mortale cōmisisse. z tunc aut iste h̄z iā in
p̃nti copīā p̃fessoris aut nō h̄z. si sic habeat copīā cōfessoris
tenet añq̃ celebrat p̃fiteri. z nisi p̃fiteat peccat mortali i ce-
lebrādo. Hec sufficit sibi p̃fessio general̄ q̃ fit i p̃ncipio misse
qz ista p̃fessio extēdit se soluz ad pctā venialia z nō mortalia.
marie ad illa de q̃b̃ hō recordat. Si aut talis nō habeat co-
piā p̃fessoris. aut iminet sibi necessitas celebrādi aut nō. pu-
ta qz sit curat⁹. z est dies dñica v̄ alia dies solēnis. z popul⁹
sibi cōmissus vult audire missaz. z esset scandalū in pplō nisi
iste celebrat. v̄ forte aliq̃s parrochian⁹ su⁹ ē ifirm⁹ piculose
z req̃rat istū q̃ det sibi corp⁹ xpi. z iste nō h̄z hostiā p̃secratā
quā det sibi. vel iminet sibi aliq̃ alia nc̄itas legitia celebrā-
di. sic si sūt nuptie v̄ aliqd̃ aliud tale. i istz casibz filibz ip̃e te-
net p̃teri z penitere de pctō suo. z esse in pposito p̃fiteri ip̃m
qñ habebit oportunitatē. z dicat missam suā in noīe dñi. qz
xpus q̃ est summus sacerdos absoluit eum. z postea p̃fiteat
qñ habebit copiam p̃fessoris. Si autem iste qui sic v̄t dictū
est existit i pctō mortali. z nulla iminet necessitas celebrā-
di. nullo mō se exponat ad celebrādū. quia absq̃ dubio si ce-
lebraret mortalissime peccaret. Sz pone q̃ aliq̃s sacer-

Tractat⁹ quart⁹ prime partis

dos accipiat pecūias ab aliq⁹ vt dicat missā d⁹ regez l⁹ aliquā
aliā missā. nūq⁹d tal⁹ sacerdos h³ necessitatē legitiāz celebra
di. ita q⁹ poss³ celebrare i p⁹ctō mortali existēs absq⁹ eo q⁹ p⁹fi
teat q⁹n nō h³ copiā p⁹fessorz. Dico saluo meliori p⁹silio v⁹l iū
dicio q⁹tū mibi videt⁹ q⁹ null⁹ sacerdos d³ recipe pecuniā p
dicēda missa. ita q⁹ intentio sua sit q⁹ missā eq⁹parz p⁹cio pecu
nie. tū q⁹z fm q⁹d dic⁹ ap⁹ls. Si spūalia vob⁹ seminā⁹ nō est mi
rū si tpalia v⁹ia metā⁹. Nō est p⁹hibitū q⁹n sacerdos p⁹ sustēta
tōevite sue. nō p⁹ p⁹cio misse recipiat pecuniā ab eo. p⁹ q⁹ dicit
missā. z maxie q⁹n sacerdos nō h³ reddit⁹ sufficiētes p⁹ susten
tatōevite sue. Sz nūq⁹d tal⁹ rēceptio pecunie ē legitiā necessi
tas celebrādū excusās ipm q⁹ existēs i p⁹ctō mortali posset di
cere missā absq⁹ p⁹ctō sine b⁹ q⁹ p⁹fitat⁹ si nō habeat copiā p⁹ses
soriz. Dico saluo meliori iudicio q⁹ iste sacerdos aut ē obli
gat⁹ rōe sui b⁹ficij sibi collati p⁹ supiorē v⁹l p⁹ illū q⁹ h³ iuspa
tronat⁹ i illo b⁹ficio ad dicēdū q⁹libz die missaz. sic sūt illi q⁹
habēt p⁹petuas vicarias aut capellanas in aliq⁹ ecc⁹la. Et d⁹
tali idē videt⁹ mibi dicēdū. sic dixi sup⁹ de curato cui iminet
nccitas celebrādū. s. q⁹ d⁹leat seu p⁹teratur z peniteat d⁹ p⁹ctō
suo. z sit in p⁹posito p⁹ficēdi. z celebret i noīe d⁹ni. z cōfiteat⁹ q⁹n
occurreret sibi p⁹fessor. Aut iste sacerdos recipit pecuniā p⁹ di
cēda aliq⁹ alia missa singlari. sic sūt mlti q⁹ recipiūt pecūias
p⁹ missis rogat⁹. sic p⁹yna missa v⁹l pluribz d⁹ regez v⁹l d⁹ sancto
spū v⁹l de brā p⁹giev⁹l de infirmis. z sic de alijs. Et de isto di
co q⁹ iste n⁹llo mō existens in p⁹ctō mortali aūq⁹ p⁹fitat⁹ d³ ex
ponere se ad celebrādū missā. q⁹z peccaret mortāl⁹ i dicēdo
missam. Nec existēs i tali statu d³ recipe pecuniā p⁹ dicēda
missa statim. imo d³ se excusare dicēdo Amice nō sum p⁹nūc
b⁹n disposit⁹ ad celebrādū missam. sz q⁹n de⁹ vult q⁹ ero b⁹n di
sposit⁹ libētē faciā q⁹d pet⁹. iō parcas mibi. Et si aliq⁹ istan
ter req⁹rat q⁹ statū dicat missā si recepit pecuniā restituat sta
tim eā sibi. z n⁹llo mō se exponat ad celebrādū. Dixi etiā sup⁹
in desc⁹p⁹tōe misse q⁹s z q⁹lis d³ esse m⁹ster misse cui nō ē p⁹hi
bitū celebrare. q⁹d dixi p⁹ aliq⁹s religiosos q⁹b⁹ fm i⁹stitutōez
sue religionis inbibet q⁹ non celebret q⁹d iū sint in aliquibz

De eucharistia

penitentijs p qbusdā pctis pteritis. Sz nūqd angel⁹ p̄t eē
mister h⁹ sacri. i. nūqd angel⁹ p̄t p̄secrare. Dicēdū q angel⁹
neqz bon⁹ neqz mal⁹ de sua natā p̄t celebrare sine cōsecrare.
qz nō est susceptibil⁹ character⁹ sacerdotal⁹. Cui⁹ rō est. qā ca/
racter sacerdotal⁹ p̄suppōit characterē baptismalē. Tū null⁹
p̄t ordiari i sacerdotē nisi sit baptizat⁹. Arguūt ḡ doctores
sic. Null⁹ p̄t suscipe characterē sacerdotalē nisi sit baptizat⁹.
sz angel⁹ nō p̄t baptizari. qz ille q baptizat⁹ oportet q asp̄gat
aī. sz angel⁹ nō p̄t asp̄gi aī cū nō sit res corpea. qre angel⁹ n̄
p̄t baptizari. z p̄sequēs nō p̄t i sacerdotē ordinari. Et si dī/
cat. sz angel⁹ nō sit res corpea. tū p̄t assumere corp⁹. z sic i il/
lo corpe baptizari. sic aīa rōnal⁹ nō ē corpea. z tū baptizat⁹ in
corpe. Dicēdū ē q nō ē sile. qz alit⁹ vnīf aīa corpi. z alit⁹ ange/
lus. qz aīa vnīf corpi vt forma materie. angel⁹ at nō vnīf sic.
sz solū vt motor mobili. z ideo aīa baptizato corpe baptizat⁹
Hō at angel⁹ qz aīa et corp⁹ faciūt vnū suppositū. nō sic ange/
lus cū corpe qd assumit Et iō cū fm phm i pemia metaph.
Actōes sūt suppositoꝝ. z iō aīa corpe baptizato baptizat⁹. nō
at angel⁹. z sic p̄sequēs aīa p̄t suscipe characterē baptismalē.
nō at angel⁹. idcirco p̄secrare nō p̄t. Sz qd si angel⁹
p̄sentaret vnā hostiā dicēdo eā eē p̄secratā. nūqd illa hostia
d̄z adorari. Dicēdū q si angel⁹ mal⁹ rēp̄sentet eā nō est ado/
randa. nisi p̄staret p̄ certo q eēt p̄secrata rite. sz si angel⁹ bo/
nus p̄ntaret eam eēt adorāda. Et rō est. qz angel⁹ mal⁹ teste
saluatore mēdar est z p̄ mēdacij. q sp̄ nitiū decipe hoīes qre
nūqz d̄z sibi credi. Angel⁹ at bon⁹ sp̄ verax est z veritat⁹ alum/
nus. z sp̄ nitiū ad saluatōz hoīs. z iō d̄z sibi sp̄ credi. Verum
qz vt dicit apl⁹ s q angel⁹ mal⁹ sepe trāffigurat se i angelū lu/
cis. Jō hostia p̄sentata ab angelo sp̄ est adoranda sub cōdl/
tione. s. si est rite p̄secrata. nisi p̄staret p̄ certo q esset angel⁹
bonus.

De materia eucharistie.

Ca. III

materia sacri missae est duplex. vitz p̄is z vini. Et rō
est quare ista duo sunt materia hui⁹ sacramēti. quia
istud sacramentū ordinat⁹ ad spūalē nutritōez. Hūc

c 4

Tracta. III. prime partis

aut sic nutritio corporalis consistit in cibo et potu corporali. et panis
habet maxime rationem cibi. et vinum habet rationem potus. ita nutritio spiritualis con-
sistit in cibo et potu spirituali. Et ideo in isto sacramento datur corpus christi sub
specie panis in cibum. et sanguis christi sub specie vini in potum. Et ita
dicit ipsemet christus Joh. vi. c. ubi dicit sic. Caro mea est et cibus et sa-
guis meus est et potus. Sciendum autem quod panis qui est materia huius sacri est
panis de tritico aqua elementaliter confectus. Dico panis. quia in pasta non
possit confici corpus christi. Dico etiam de tritico quia in alio pane non
pane de siligine vel de ordeo. vel de alio quocumque grano nisi de triti-
co non potest celebrari missa. Dico etiam de aqua elementaliter confecta. quia
dato quod panis esset de tritico si esset confectus cum alia aqua vel cum alio
liquore sic cum vino vel cum lacte vel cum aqua rosacea. et sic de alijs. et uni-
versaliter nisi esset confectus cum aqua simplici extali pane non posset
confici corpus christi. Sciendum quod ex precepto et visu romane ecclesie qui
disponente domino omnium ecclesiarum caput est mater et magistra. de hoc compe-
tente. et ideo omnes ecclesie ei tamquam mater et magister debent in omnibus obedire.
panis de quo conficitur corpus christi debet esse azim non fermentatus. quia si ex
vi sacramenti in pane fermentato posset confici corpus christi. nihil o-
minis qui in pane fermentato celebraret mortaliter peccaret et esset
guiter puniendus. Notandum etiam quod vinum quod est materia istius sa-
cramenti debet esse vinum devite. quia in alio vino sic in vino malorum
granatorum vel mororum vel pomorum. vel in quocumque alio vino nisi in vi-
no devite non potest celebrari. Notandum etiam quod in acetum vel in agre-
sta non potest celebrari vel consecrari. et intelligo de aceto quod est oino
acetum. quia in vino aliquotulum acetoso posset consecrari sed non de-
beret qui posset habere aliud vinum. Et est ratio. quia non sunt eiusdem spe-
ciei cum vino cum habeant contrarias virtutes. In musto etiam sed pos-
set consecrari. tamen credo quod melius est quod expectetur donec sit bene defe-
catum. id est clarificatum. cum mustum ratione limositas vix potest bene euelli.
quoniam de eo aliquid remaneat in calice. Ratio quare ista duo scilicet panis
de tritico et vinum devite sunt magis materia huius sacri quam alia duo
est ista potissima. quia scilicet christus instituit istud sacramentum in ista materia
celebrari. si enim in alia materia instituisset. illa materia esset pri-
pria materia istius sacri. Sed congruentius christus in ista materia ma-
gis instituit illud sacramentum celebrari quam in alia. quia effectus corporalis pa-

De eucharistia

nis et vini spiritualiter maxime puenit huic sacro. pais ei hz natalie
pfortare. iuxta illud ps. Et pais cor ho. pfit. Vinu at hz leti
ficare iuxta eundem. Vinu letificet cor hois. Et istud sacrm di
gne suprtu sumentē spūalr pfortat. ne in via h' mūdi deficiat.
iō vocat viaticū. i. viatores pfortas et letificas. Et iō vocat
eucharistia ab eu qd est bonū. et charis qd ē grā. qsi bōa grā
q sumentē digne letificat. Sic etiā panis ex mltis granis pfi
cit. vinu ex mltis racemis pfluat. sic et in pceptōne corpis et
sanguis xpi fideles ad inuicē spūaliter vniant. Et ideo vocat
cōmuniō a con qd ē siml et vnio qsi siml vnio. Ipse etiā xps
cōparauit se grano frumētī dicens Joh. xij. Nisi granū fru
mentī cadēs in terrā. rē. Comparauit se etiā viti. dicens Joh.
xv. Ego sū vitis vā. rē. Et iō pgrue sacrm corpis et sanguinis
xpi in vino de vite et in pane de tritico pficiat. Notādū etiā
q hz aqua nō sit de essentia materie h' sacramēti. d3 tñ misce
ri cū vino in calice. s3 i modica quātitate. qz aqua significat
pplm. iuxta illud Apoē. xvij. Aque multe ppli multi. Jō mir
tio aque cū vino in calice significat spūalem vnionē xpi et si
delis ppli. q sit virtute istī sacramenti. S3 nūqd sacerdos
possit in qcūqz quantitate de ista materia psecrare. Dicunt
aliq doctores q nō. s3 solū q̄tum sufficeret sibi et pplō sibi cō
misso. Quorū rō est. qz cū istud sacrm ordinēt ad vsū fidelīū
sacerdos nō p̄t psecrare plus nisi q̄tū sufficit vsui fidelīum.
Alij at doctores dicūt q n̄ est determinata q̄ntitas vltra quā
sacerdos nō posset psecrare d pane et vino. imo in qcūqz q̄
titate p̄sentaret sibi panis et vinu in tanta etiā q̄titate posset
psecrare de pane et vino. Cum enim in forma psecratōis po
nat istud p̄nomen demonstratiuū h vel h oportet q materia
psecranda obijciat oculis sacerdotis. Unde dicūt q sacer
dos existens in altari nō posset consecrare totū panem q̄ est
in platea vel totū vinu qd est in cellario. sed totū panem et to
tum vinu qd sibi offert in qcūqz q̄ntitate esset posset totū cō
secrare. Et rō est. qz si p̄ma opinio esset vā. seq̄ret q sacerdos
existens in deserto non posset tot hostias consecrare q̄t pos
set existēs in magna ciuitate. nec etiā sacerdos simplex tot

Tracta. III. prime partis

q̄t possz sacerdos curat. q̄ oīa sūt absq̄ rōe dicta. Et r̄ndet
ad rōez alioz z dicūt q̄ dñā ē int̄ istō sac̄m z alia sac̄a. nā
essentia alioz sac̄oz p̄sistit ī disp̄satōe z vsu mat̄ie. sic essen
tia baptis̄mi p̄sistit ī asp̄siōe aq̄ z platōe forme. z ita ē d̄ alijs
sac̄is. s̄z essentia h̄ sac̄i eucharistie p̄sistit ī p̄secratōe mate
rie z nō ī vsu ei⁹. q̄z posito q̄ hostia p̄secrata nūq̄z sumeret
adhuc essz vez corp⁹. Et idō s̄z sacerdos nō debeat p̄secrare
nisi tot hostias q̄t sibi z p̄plo suo sūt nec̄arie. tñ si consecrat̄ ec
mille millia oēs essent p̄secrate. Solet aut̄. ab aliq̄b talis
q̄stio moueri circa istā materiā. Si eēnt tredecī hostie p̄se
crade z sacerdos n̄ crederet eē nisi duodecī. nūqd̄ oēs tredecī
essent p̄secrate. Ad h̄ r̄ndet dñs Berengar⁹ archieps cōpo
stellan⁹ mgr̄ ī theologia parisiēf ī q̄daz q̄dlibeto suo z dic̄. q̄
aut̄ iste sacerdos itēdit p̄secrare oēs hostias q̄ sūt añ se q̄t q̄t
sint. tñ nō credit q̄ sint nisi duodecī. z tūc dic̄ q̄ oēs sūt p̄se
crate. Aut̄ itēdit p̄cise p̄secrare duodecī z n̄ ples. z nō de
terminat q̄ sūt ille duodecī. z tūc dicit q̄ nlla ē p̄secrata. q̄a
cū q̄libz sit p̄secrabil. ita q̄ nō mag⁹ vna q̄p̄ alia. et sacerdos
nō determinat se mag⁹ ad istā q̄p̄ ad aliā. z q̄ rōe tu dic̄. ista nō
est p̄secrata. ita ego eadē rōe dico q̄ nec illa. z sic poterit d̄ q̄
libet dici. q̄re neutra erit p̄secrata. Un̄ qñ sacerdos h̄z cōse
crare ples hostias. nō d̄z se determinate limitare ad certū nu
mez. s̄z d̄z h̄c int̄tōez q̄ p̄secret q̄cqd̄ est añ se. Et ista suffi
ciāt de materia eucharistie

De forma p̄secratōis eucharistie z sāguis xpi. Ca. III

o Dñū sac̄oz forme p̄sistūt ī p̄bis cert⁹ z determinat⁹.
z idō forma sac̄i eucharistie ī aliq̄b p̄bis limitatis
p̄sistit. Ad sciēdū aut̄ ī q̄b p̄bis p̄sistit forma ist⁹ sa
cramēti sciēdū q̄ ī missa sūt q̄dā p̄ba q̄ sūt de solēnitate tñ.
z q̄dā q̄ sūt de necessitate. Verba q̄ sūt de solēnitate sūt illa
q̄ solū faciūt ad ornatū z ad q̄ndam decorē missę sicut sunt
prose z aliq̄ versus qui dicūt̄ infra gl̄a ī excelsis deo et in
fra sc̄t̄is. z infra agn⁹ dei. Et ista nihil faciūt ad essentiam
missę. imo credo q̄ qñ d̄z esse fmo debēt dimitti totalit̄ me
lodie v̄t ad min⁹ abbreviari. q̄z plus p̄ficiat fmo q̄ talia car

De eucharistia

mina. cū ista mulceāt aures corpis. ⁊ fmo medicef lāguorib
bus aie. Verba q̄ sūt d̄ nccitate sūt illa q̄ directe sūt de offi
cio missæ. Sciendū q̄ duplex ē nccitas. q̄dā ē nccitas p̄cepti
⁊ q̄dā ē nccitas sacri. In missa ḡ q̄dā sūt p̄ba d̄ nccitate p̄ce
pti. ⁊ q̄dā d̄ nccitate sacri. De nccitate p̄cepti sūt oīa illa p̄ba
q̄ a brō Petro aplo ⁊ ab alijs sūmis pontificibz successoribz
suis fuerit instituta dici i missa. De nccitate p̄ba sacri sūt illa
p̄ba q̄ xps i cena prulit qñ sacm istd̄ instituit. Et ē d̄na iter
ista p̄ba. qz si aliq̄s dimitter ista p̄ba q̄ sūt tm̄ de nccitate p̄ce
pti. ⁊ diceret illa q̄ sūt de nccitate sacri ⁊ h̄et intētōz p̄secrā
di cōsecraret p̄e tñ mortalissime peccaret. ⁊ esset gravissime
puniēd⁹. si p̄o diceret oīa ista p̄ba q̄ sūt de nccitate p̄cepti. et
dimitter illa q̄ sūt de nccitate sacri. q̄stūcūq̄z intēderet conse
crare. nullo mō tñ p̄secraret. Cū ḡ p̄m p̄bm forma sit q̄ dat
esse rei. ⁊ sine q̄ res esse nō p̄t. maifestū ē q̄ illa sola p̄ba q̄ sūt
de nccitate sacri sūt forma h̄ sacri. Ista at̄ p̄ba q̄stū ad for
mā p̄secratiōis corpis sūt h̄. Hoc est em̄ corp⁹ meū. Sciē
dū at̄ q̄ hec dictio em̄ nō ē de nccitate sacri. qz posito q̄ ali
q̄s sacerdos cū intētōe p̄secrādi p̄ferat ista p̄ba. h̄ ē corp⁹ me
um. ⁊ nō diceret em̄ vere p̄secraret. Utz at̄ oporteat q̄ p̄
cedāt aliq̄ alia p̄ba q̄ sūt de integritate forme. Notandū est
q̄ m̄gr̄ Johēs scot⁹ in. iij. suo dic q̄ oīa ista p̄ba ab illo q̄ p̄r
dierē. inclusiue vsq̄ ad illū locū. sili mō exclusiue sūt necessa
ria ad formā p̄secratiōis corpis xpi. et rō sua est. qz sacerdos
p̄secrās. p̄fert p̄ba p̄secratiōis i p̄sōa xpi. oportz ḡ q̄ aliq̄ p̄ba
p̄cedāt p̄ba p̄secratiōis p̄ q̄ demonstrat q̄ sacerdos loq̄r in p̄
sona xpi. ista aut̄ p̄ba sūt p̄ba illa q̄ p̄die. zc. ḡ de necessitate
oportet q̄ illa p̄ba p̄cedāt. Et istud declarat ipe p̄ tale exem
plū. Si aliq̄s diceret. dico xpm̄ ihm̄ fuisse missz circūcisio
nis dubiū esset vtz illud p̄bū fuisset dictū a brō Paulo. s̄ si
ipe diceret Paul⁹ dicit. dico xpm̄ ihm̄ zc. tūc esset cūct⁹ audi
entibz certū q̄ istud verbū esset dictū a brō Paulo. Sitr̄ i p̄
posito vt denotet q̄ sacerdos dicit ista p̄ba. s. h̄ ē em̄ corpus
meū in p̄sona xpi oportet q̄ p̄cedāt aliq̄ p̄ba p̄ q̄ dat̄ itelligi
q̄ xps dixit ista verba. hoc est em̄ corpus meum. Ista autem

Tractat⁹ quart⁹ prime partis

¶ Iba sūt illa q̄ p̄dierūt. Alij āt doctores dicūt vt dictū ē q̄ du-
plex ē necessitas. s. nc̄itas sac̄ri z nc̄itas p̄cepti. Dicūt ḡ q̄
de nc̄itate sac̄ri sūt tm̄ ista q̄ttuor ība. s. ē corp⁹ meū. qz cū
istis q̄ttuor ībis fieret p̄secratio si sacerdos diceret ea cū in-
tentōe p̄secrandi. Alia autē sūt de nc̄itate p̄cepti. Et si quis
omittet scienter aliqd̄ eoz peccaret mortalit̄ tm̄ nihilomī⁹
p̄secraret. Et rñdēt ad rōem suā qñ dic̄ q̄ sacerdos p̄secrās
loq̄t in p̄sona xp̄i. z ideo oportet q̄ dicat aliq̄ ība p̄ q̄ deno-
tet q̄ loq̄t in p̄sona xp̄i. Dico q̄ istud de nc̄itate sac̄ri nō re-
q̄rit sed sufficit intentio sacerdotis intēdēt loq̄ i p̄sona xp̄i. z p̄
pter ista ība. s. est ei corp⁹ meū. sat̄ ostēdūt q̄ sacerdos non
in p̄sona p̄p̄a loq̄t. qz null⁹ sacerdos vult dicere q̄ sit corpus
suū xp̄iū. s. loq̄t in p̄sona xp̄i cū istud ē corp⁹. Dicēdū ḡ q̄
forma p̄secrātōis corp̄is xp̄i cōsistit p̄cise i his ībis. s. ē corp⁹
meū. De h̄ āt qd̄ demōstret istud p̄nomē demōstratium s.
cū dicūt. s. est corp⁹ zc̄. est maḡ dubitatio. Ad h̄ āt dixerūt aliq̄
doctores q̄ istud p̄nomē s. demōstrat corp⁹ christi. Alij di-
xerūt q̄ demōstrat substātiā panis. S. istud salua reueren-
tia dicentiū nō est vey. et arguo sic i eos fm̄ sniam oīm do-
ctoꝝ z fm̄ veritatē. ība sacram̄talia efficiūt illud qd̄ signifi-
cāt. s. ība p̄dicta. s. s. ē corp⁹ meū. n̄ efficiūt q̄ corp⁹ christi sit
corp⁹ xp̄i. qz añ q̄ ība ista p̄ferent̄ iā corp⁹ xp̄i erat corp⁹ xp̄i.
nec etiā efficiūt q̄ panis sit corp⁹ xp̄i. qz ista est falsa. substātia
panis est corp⁹ xp̄i. ḡ istd̄ p̄nomē s. nō d̄mōstrat corp⁹ xp̄i nec
substātiā panis. Et p̄p̄ h̄ dicūt aliq̄ q̄ istud p̄nomē s. nihil de-
mōstrat. qz ista ība dicūt recitatiue a sacerdote. z iō istud p̄-
nomē s. nō tenet demōstratiue s. materialit̄ tm̄. S. istd̄ ni-
hil est dictū. qz nō tollit difficultatē. qz iā ista ība dicāt mō
recitatiue a sacerdote p̄secrāte. tm̄ xp̄s p̄secrās i die cene non
dixit ista ība recitatiue. z iō qñ dixit ista ība istud p̄nomen
s. aliqd̄ demōstrabat. z sic remanet eadez difficultas q̄ pus.
Et ideo dicūt aliq̄ q̄ istud p̄nomē s. nihil demonstrat deter-
minatū s. demonstrat aliqd̄ indeterminatū. vnde qñ dicūt.
hoc est corp⁹ meum in p̄sona christi oportet q̄ precedant ali-
qua verba p̄ que def̄ intelligi q̄ christus dixit hec verba. hoc

De eucharistia

est corp⁹ meū. et est sēsus. s. qđ p⁹inet sub ill⁹ speciebus quicquid
sit istō ē corp⁹ meū. Et si obijciat qđ illō qđ p⁹inet sub istis spe
ciebus p⁹ toto tpe qđ dicūt vba ē p⁹is. qz corp⁹ xpi nō icipit ibi
ēē nisi p⁹ platōez vltie syllabe. s. um. g. qñ d⁹ sic. s. ē rē. sit sēsus
qđ illō qđ p⁹inet sub istis spēbus sit corp⁹ xpi. erit sēsus qđ panis
ē corp⁹. qđ ē falsū. Dicēdū qđ ista p⁹positio s. ē rē. sic et quelibz
alia donec tota p⁹ferat nō ē p⁹fecta. nec p⁹fectū sēsu generat in
aīd auditorz. et iō nō ē indicādū d⁹ ei⁹ vitate qusqz sit tota pla
ta. Cōstat at⁹ fm fidē qđ istō qđ p⁹inet sub istis spēbus p⁹ platōez
vltie syllabe ē corp⁹ xpi. Et iō s. ē d⁹ qđ istō p⁹nomē h⁹ demon
strat illō qđ p⁹inet sub ill⁹ spēbus qđ dēūqz sit illō. Et ista suffi
ciat de forma p⁹secratōis corp⁹is xpi.

De forma p⁹secratōis sanguinis christi.

Alia pars quarti capituli

In circa formā p⁹secratōis sāguis xpi sciēdū ē qđ i⁹ qđ
p⁹bis p⁹sistit forma p⁹secratōis ē duplex opinio. Al
sc⁹us Thomas d⁹ adno et sui seq⁹ces dicūt qđ forma
p⁹secratōis sanguis p⁹sistit i⁹ bis p⁹bis. Dic ē em⁹ calix sangui
nis mei noui et eterni testamēti mysteriū fidei qđ p⁹obis et p⁹
mult⁹ effundet in remissionē p⁹ctōz. Ita qđ oīa ista p⁹ba sunt
de essentia forme. et qđ aliqd istoz p⁹boz dimittet nihil facerz.
Et ratio sua est ista. qz de essentia et integritate alic⁹ p⁹positio
nis sunt non solū subiectū et p⁹dicatū. s. et iā ea qđ sūt determi
nationes subiecti et p⁹dicati. s. ista p⁹ba noui et eterni testamēti
vsqz ad p⁹ctōz. sūt determinatōes p⁹dicati. s. calix sanguis mei
qre oīa sunt de essentia et integritate ist⁹ p⁹positiōis. Dic est
calix. rē. qre oīa sunt de essentia forme. Ag⁹ at⁹ Henric⁹
de Bandauo et sui seq⁹ces dicūt qđ in ist⁹ p⁹bis t⁹m. h⁹ ē calix sā
guinis mei. p⁹sistit forma p⁹secratōis sanguinis. et tunc istis
verbis dictis statim est ibi sanguis christi. Alia autem ver
ba que sequunt⁹. s. eterni et noui testamēti. rē. non sunt fm
istos de essentia forme. nec de necessitate sacramenti. s. solū
de necessitate p⁹cepti. Unde qđ dimittet aliqd istoz verboruz
noui et eterni testamēti licet g⁹iter peccaret tñ s. p⁹secraret.
Et rō istoz ē ista. qz p⁹ formas sacramētales nō ip⁹ortat d⁹ ne

Tracta. III. prime partis

cessitate sacri nisi illud quod efficiunt. scilicet essentia sanguinis christi in isto sacro directe et explicite signatur per ista verba. quod precise constituit forma consecrationis sanguinis in his verbis. Que istarum opinionum sit verior fateor me nescire. Primam tamen reputo securiorem. et ad eam confirmandam adducit fratrem Beronem de ganachio quandam clericum claromontensis et baccalarium in theologia parisiensem in correctorio suo in magistrum Henricum talia duo signa. Primum est quod sacerdos in missa non ostendit populo sanguinem christi ad adorandum quousque plenierit omnia verba predicta. scilicet est calix. etc. usque in remissionem peccatorum. et statim his verbis dicitur elevat calicem ostendens sanguinem christi populo ad adorandum. In signum quod tunc completa est consecratio sanguinis et ante non. Secundum signum est quod beatus Ambrosius dicitur de quatuor doctoribus principalibus ecclesie in missali suo scripsit formas sacrorum omnium litteris aureis. et eodem missali scripsit omnia verba predicta aureis litteris. quod si intentione beati Ambrosii fuit quod omnia verba predicta sunt de forma consecrationis sanguinis christi. Iudicio etiam meo pro illo videtur esse de intentione illius decretum. Cum marthe. extra de celestibus missis. Casus est decretum est iste. Quidam episcopus attendens et videns quod in nullo euangelio inuenitur quod aliquis euangelistarum posuerit ista verba mysterium fidei. mirabatur quod fuerit tante audacie quod fuit ausus verbis sacramentalibus interponere ista verba. et super hoc consulit dominum papam. Et constat quod intentio sua erat quod istud esset de integritate forme. alias questio sua esset nulla. quod eodem modo posset queri de alio verbo totius canonis. Et papa non reprehendit eum de questione illa. imo commendat. Et igitur videtur quod omnia illa verba sunt de integritate forme. Et quicquid sit de veritate istarum opinionum nescio. Consulo tamen cuilibet celebranti quod omnia verba predicta dicat sub unico preceptu. et cum actuali intentione quantum poterit consecrandi. Sciendum autem quod per ista verba istius forme tanguntur quatuor beati eia que recepimus a passione christi. Cum passionis istud sacramentum est re memoratiuum. iuxta verbum apostoli Pauli. 1. ad Cor. xj. dicentis. Quotienscumque manducabitis panem hunc et calicem biberitis mortem domini annuntiabitis. etc. Primus effectus siue primus beati ficius passionis christi est quod per ipsam sumus a potestate demonis liberati. Et istud tangit in forma sacramenti cum dicitur. Hic est ca

De eucharistia

lix sanguis mei. Sic enim olim filii israel fuerunt & p[ro]p[ri]etate et fuitate
pharaonis p[er] sanguine agni pascali liberati. sic p[ro]p[ri]etate fidelis est q[ui]
p[ro]p[ri]etate demōis liberat[ur] p[er] sanguine xp̄i. s[ecundum] q[uo]d p[ro]fiter[ur] b[ea]tus Jo-
hānes i Apo[calypsis]. cap. v. de xp̄o. Redemisti nos dō i sanguine tuo.
Secūsus effect[us] siue scōm b[en]eficiū q[uo]d recepim[us] a xp̄i passio-
ne est q[uo]d p[er] ip[s]az sum[us] celest[is]. gl[ori]e heredes effecti. Et istō t[em]p[or]e i
forma ista cū d[icitur]. noui et et[er]ni testam[en]ti. Sic em[en] p[ri]m[us] condens te-
stam[en]tū filios heredes instituit. sic et xp̄s nouū testam[en]tū ordi-
nās fideles instituit heredes gl[ori]e p[ar]adisi. Et istō testam[en]tū fuit
i sua passio[n]e p[ro]firmatū. q[uia] testam[en]tū morte testator[is] p[ro]firmat[ur].
vt dic[itur] ap[osto]l[us] ad Heb. ix. Et h[ec] ē q[uo]d dic[itur] idē i eadē eplā dicēs de
xp̄o. Noui testam[en]ti mediator est vt morte intcedēte repro-
missione accipiāt q[uo]uocati sūt et[er]ne hereditat[is]. Sciēdū at[que]
q[uo]d lex euāgelica d[icitur] nouū et et[er]nū testam[en]tū ad d[omi]nam legē mo-
sayce q[ui] fuit testam[en]tū ver[um] et transitoriu[m]. Et d[icitur] nouū. q[uia] noua
p[ro]mittit. s[ci]l[icet] bona celestia. q[ui] nūq[ui]d legunt[ur] p[ro]missa in veteri te-
stamento. s[ed] solū bona t[er]ralia. et ideo q[uia] bona t[er]ralia transito-
ria sunt. idō testam[en]tū ver[um] et transitoriu[m] fuit. s[ed] q[uia] bona cele-
stia et[er]na sunt. idō testam[en]tū nouū vocat[ur] et[er]nū. Dicis etiā no-
uū. q[uia] nouo modo fuit institutū. s[ci]l[icet] a sanguine xp̄i. lex em[en] mo-
sayca fuit instituta cū sanguine aialium. s[ecundum] q[uo]d legi[tur] et reci-
tat ap[osto]l[us] in eplā ad Heb. ix. c. dicens. q[uo]d postq[uam] moyses scrip-
sit legem in libro et legerat corā om[ni] p[ro]p[ri]o aspersit lib[er] et po-
pulū sanguine vitulor[um] et hircor[um] dicēs. h[ec] est sanguis testam[en]ti.
S[ed] lex euāgelica fuit instituta mediāte sanguine xp̄i. s[ecundum] q[uo]d dic[itur]
ipse[m]et xp̄s Lu. xxi. dicens. Hic est calix noui testam[en]ti in
sanguine meo. Et istam rōem t[em]p[or]e ap[osto]l[us] Hebr. ix. Nō em[en] p[er]
sanguine hircor[um] aut vitulor[um]. s[ed] p[er] xp̄i sanguine introiuit sel[us]
in sc[ri]ptā eterna redemptio[n]e inuenta. et idō noui testam[en]ti media-
tor est. Tertius effect[us] siue tertiū b[en]eficiū q[uo]d p[er] passionem
xp̄i recepim[us] ē q[uo]d p[er] ip[s]az sum[us] de fide catholica i[st]o formati. et istō
tangit[ur] in forma istius sacramenti. cum d[icitur] mysterium fidei.
Sic em[en] dicit Ambro. in lib. q[uo]uocat[ur] exameron. sanguis ex-
tractus de sub ala dextra colūbe valet ad illuminādū oculos
corpales. ita sanguis xp̄i q[ui] exiit de latere ei[us] dextro p[er]dēns

Tracta. III. prime partis

in cruce valz ad illuminadū oculos spūales aīe ad credēdū
ea q̄ sūt fidei. Et i b^o figurā velū tēplū qd̄ occultabat ea q̄ erāt
īra sc̄tāsc̄tōz sūt i passiōe xp̄i sc̄ssum. i signūz q̄ ea q̄ erāt
occultata z velata sub vmbra leḡz z pphaz fuerūt manifestata
et reſerata. Quartus effect^{us} siue q̄rtū bñficiū qd̄ p passiōē
xp̄i recepim^{us} est q̄ p ipam sum^a p̄ctis mūdāt. et h̄ tangit in
forma ista cū d̄r. in remissionē p̄ctōz. Et de h̄ loq̄t b̄tūs Jo
hānea in Apoē. i. dicēs. Dilexit nos z lauit nos a p̄ctis n̄ris
in sanguie suo. Ex his p̄z q̄ forma p̄secratōis corp̄is xp̄i cō
sistit p̄cile in his v̄bis. Hoc est em̄ corp^{us} meum. Mat̄h. xxvj.
Mar. xiiij. Joh. xix. Lu. xxi. et. i. ad Cor. xj. Forma at̄ con
secratōis sāguis cōsistit i his v̄bis. Hic est calix sanguis mei
z. vsq̄ ibi. in remissionē p̄ctōz. Un̄ q̄uis oīa v̄ba canonis
debeāt dici cū maḡ attētiōe z deuotiōe z mēt̄s recollectiōe.
Ista tñ v̄ba sp̄alit̄ cū sūma deuotiōe z actuali intētiōe q̄rtūz
possibile est debēt dici. Et si aliq̄s q̄rat v̄l dubitet q̄re in for
ma p̄secratōis sanguis nō d̄r. hic est sanguis me^{us}. sic i p̄seca
tione corp̄is d̄r. h̄ est corp^{us} meū. Potest dici q̄ causa h̄ ē ista
Hoc em̄ sac̄m̄ ordinat̄ ad v̄sū fidelīū. q̄ v̄sus est spūal̄ et sa
cramētāl̄ māducatio q̄rtū ad corp^{us} z spūal̄ z sacramētāl̄ po
tēs q̄rtū ad sāguinē. Et q̄z hoīes maḡ abhorrerēt bibere sā
guinē q̄z comedere carnea. iō ad remouēdū horrores nō d̄r i
forma p̄secratōis sāguis. Hic est sanguis me^{us}. sic d̄r i forma
p̄secratōis corp̄is xp̄i. h̄ est corp^{us} meū. s̄z d̄r. h̄ est calix sāgui
nis mei. Et est ibi q̄dam figura quā grāmatici vocāt metho
nomiā. s. qū ponit p̄tines p̄ p̄tēto. sic qū d̄r. bibat̄ istud vas
vini. q̄z nō est sensus q̄ hō bibat vas. s̄z q̄ bibat vinū qd̄ p̄ti
net̄ in vase. Silt̄ qū d̄r. hic est calix sanguis mei. nō ē sensus
q̄ p̄tente v̄boz sit ibi calix. q̄z antea erat ibi. s̄z q̄ ibi sit sāguis
xp̄i. Si aliq̄s dubitaret q̄re in forma p̄secratōis corp̄is
xp̄i non d̄r. h̄ est corp^{us} meū qd̄ p̄ vobis tradet̄. sicut d̄r in for
ma p̄secrationis sanguis. q̄ p̄ vobis effundet̄. cum ita bene
fuerit corp^{us} p̄ nobis traditū sic sanguis effusus. Ad h̄ dicen
dū est q̄ istud sac̄m̄ est rememoratīuū passiōis z mort̄s xp̄i.
Ita dicit̄ apostolus Paul^{us}. i. ad Corin̄th. xi. Quotienscūq̄

De eucharistia

māducabitis panē hūc ⁊ calicē bibetis mortē dñi annūciabitis
donec ueliat dies. l. iudicij. Xps etiam istituēs h sacm dixit
Lu. xij. Hoc facite q̄tiscūq; sumitis i meā cōmemoratoz. h
est i memoriā mee passiōis. Passio atz mors xpi meli⁹ repū
tat p effusione sāguis q̄ p traditōez sui corpis. iō dñ i forma
psecratōis sāguis. q̄ p uobis effūdet. ⁊ n̄ dñ in psecratōe cor
poris qd p uobis tradet. Notādū etiā qz ex tute h̄boz for
me psecratōis corpis sub specie pais sit tm̄ corp⁹ xpi. ⁊ tute
forme h̄boz psecratōis sāguis sub specie vini sit tm̄ sanguis
xpi. tm̄ ex qdā natiāli cōmitātiā sub vtraq; specie ē cor⁹ xpus
ver⁹ dñ ⁊ ver⁹ hō. ita dñ in psa de corpe xpi. vbi dñ. Caro cibo
sāguis pot⁹. manet xps tm̄ cor⁹ sub vtraq; specie

De loco in q̄ dñ missa celebrare Ea. V

c Estat oīm phoz fētētia q̄mirabil⁹ est influētia loci p
prii. Et reuera ē mirabil⁹ instantū q̄ rē mutat ⁊ alterat
a sua natiā. sic narrat Aristo. in li. de plāz. de pomis perficiā
dicit a p̄tia vbi p̄m̄ inuēta fuerunt. Nā illa q̄ nascūt ibi co
mesta inficiūt. ea at q̄ nascūt h̄ sūt ad comedēdū suauia ⁊ iō
cūda. Ex q̄ pz manifeste q̄tū fac loc⁹ ad mutatoz rei. Et ppter
h̄ fuit p̄ceptū filiis isrl̄ in li. Deutero. xij. c. q̄ nō offerrent sa
crificiū nisi i loco quē dñs elegissz. Si ei sacrificiū israheli
ticū qd de carnibz hircorū vitulorū ⁊ agnorū fiebat offerri nō
debebat nisi in loco sc̄to ⁊ mūdo. q̄nto magis sacrificiū ca
tholicū in q̄ xps ver⁹ deus ⁊ ver⁹ homo offertur nō dñ offerri
nisi in loco sancto et mundo. Un̄ loc⁹ in q̄ regulariter debet
missa celebrari ē ecclia. Et ita dic̄ Aug. Extra eccliaz non ē
loc⁹ veri sacrificij Et dico regularit. qz i aliq̄b casibz potest
missa celebrari extra eccliaz. Notādū at q̄ ecclia q̄ ad nūc
p̄t duobz modis p̄siderari ⁊ accipi. Quia vno mō ecclia idē
est qd cōgregatio fidelīū. q̄ cōgregant fide ⁊ caritate. ⁊ ita acci
pit Aug. eccliaz qñ dic̄ q̄ extra eccliaz. I. extra fidē ecclie nō ē
loc⁹ veri sacrificij. Alio mō ecclia idē est qd ista dom⁹ mate
rial̄ in q̄ dicūt hore ⁊ misse. ⁊ extra eccliaz sic dictā p̄t i aliq̄
bus casibz missa celebrari. sic i honesto exercitu. vl̄ qñ ad ali
quā festiuitatē vl̄ ad deuotoz alie⁹ sc̄ti. l. obsequiū alie⁹ defūcti.

Tracta. III. prime partis

vel ad aliquā missā nouā. vñ ad aliqd aliud tale puenit mul-
titudo magis ppli. z eccl'a est pua. ita qñ pñt ibi recipi ppls. pñt
in cemiterio vñ in aliq alia platea hōestaz mūda erigi altare
z dz ita decēter aptari ne puluis vel flar⁹ vēti vel aliqd aliō
tale possit ibi aliqd offendiculū inferre. Delicētia etiā dyo-
cesani pñt pñt aliquā nccitatē missa celebrari in domo alicui⁹
in aliq camera apta ad h. ita tñ q sp celebrat sup altare por-
tatile qd ponat sup aliquā tabulā lapideā alicui stipiti an-
nexā bñdictā ab epō Et ista tabula dz eē integra. q si eēt fra-
cta nō deberet ibi missa celebrari. nec etiā si eēt a stipite amo-
ta. imo peccaret q ibi celebraret. Ista etiā tabula dz eē lapi-
dea z nō de aliq alia materia. Et h⁹ rō est vna. qz xps q ibi i-
molat vocat petra. Un̄ dicit apls. i. ad Cor. x. Petra aut erat
xps. Alia causa est. qz sepulcr⁹ xpi qd repñtat altare fuit exci-
sum de petra. vt dz in Marco. Et pñt ista eandē rōem cor-
poralia debēt eē linea. z nō de aliq alia mat'ia. qz xps in mo-
numēto fuit inuolut⁹ in sindone mūda. i. i lino cādidissimo.
Et corporalia scant illa lintheamina in qb⁹ xps fuit mortuus
inuolut⁹ Calix etiā non dz eē de vitro. qz de facili possz fran-
gi. nec de ligno. qz lignū est porosus. z in poris possz sāguis
subintrare. Nec de calibe. nec de cupro nec auricalco. quia
inducūt fastidiū z nauseam. z eēt picl'm de vomitu. Potest
āt fieri de auro z argēto vel stanno. Sciēdū āt q qñ alta-
re est totū bñdictū nō oportet qñt ibi tabula alia. Notandū
etiā q altare siue sit in eccl'ia siue extra eccl'iaz sp dz erigi ver-
sus orientē. ita qñ illē q dicit missam habeat faciē ad orientē.
Et rō est vna. qz xps vocat oriēs. Lu. i. Visitauit nos oriēs
ex alto. Et de xpo cātat eccl'ia. O oriēs splēdor lucis eterne.
Alia cā est. qz km qd dicūt phi. ps oriētalīs ē dextera ps celi
Scdm āt qd dicit xps in Matth. xxv. c. statuet bonos a dex-
tris. Urg in iudicio mereamur poni a dextris dēm⁹ orare
versus orientem. Et qz pncipalior oīm orōnū ē missa. idō q
dic missā dz hñt faciēs vsus oriēte Qñ āt eccl'a in q dz missa sic
psecrata vel nō nihil facit ad missā. lz qñtū ad solēnitatē mis-
se sp si possibile sit debeat dici in eccl'ia psecrata. cū sit mltū

De eucharistia

honorificū et utile eccl'az eē consecratā. qz qñ aliq's cā orōis in
trat eccl'iaz consecratā pctā veīalia sibi r'mittūt. Sciēdū āt q
i nauī nūq' d'z celebrari missa p' piculū effusiois sāguinis.
In eccl'ia etiā sāguis v'l seminis effusioe polluta n̄ d'z missa
celebrari. Et si aliq's ibi celebraret g'uit peccaret. Nō tñ ex
B' efficeret irregularis sic fuit declaratū p' dñm Bonifacium
octauū. extra de sen. ex. c. is q. li. vj. Si etiā eccl'ia eēt p'dicto
mō polluta n̄ possz in cemiterio sibi p'iguo celebrari. qz qñ
eccl'ia est polluta s'lt' cemiteriū sibi p'igū pollutū reputat.
n̄ tñ ecōuerso. i. si cemiteriū sit pollutū q' eccl'ia sibi p'igua sit
polluta. cū p'ncipale trahat annexū. et non annexū p'ncipale.
vt h'z extra de se. ec. v'l alia. si eccl'ia. li. vj. Un' cemiterio p'ri
guo et āneco eccl'ie pollute n̄ d'z aliq's celebrare. nec etiā d'z
ibi aliq's sepeliri. Sec' eēt si cemiteriū nō eēt p'igū eccl'ie.
qz posito q' eccl'ia eēt polluta cemiteriū nō p'igū ipi eccl'ie
nō eēt pollutū. vt p'z i ca. p'allegato. Tpe etiā interdici n̄ d'z
dici alta voce nec ianuis apertis missa. nec etiā alie hore i ec
clesia nisi i q'tuor festiuitatib'. s. in die natal' dñi. i die resur
rectiois dñi. i die penth. i die assumptiois br' Marie. Ne āt
eccl'ie defraudaret officiū debz. et ne diuinū officiū negli
gat. et ne fideiū deuotio minuat. et ne infideiū iduotio au
geat. tpe cuiuscūq' interdici ianuis claus' excōicatz et interdici
expulsi. cāpanis etiā nō pulsatz d'z missa et totū reliquū offi
ciū diuinū tam diurnū q' nocturnū dici submissa voce i ec
clesia. ita q' si possit audiri ab alijs q' sūt extra. Dia ista habē
tur extra de sen. ex. et inedic. in. c. alma mater. li. vj. Et q' p'riū
fecerit est irregularis et ineligibil'. nec etiā ipe p' eligere. nec
p' absolui nisi i articlō mortis tñ nisi p' sedem aplicā. vt h'z de
sen. ex. c. is q. li. vj. Aliq' etiā excōicato pñte null' d'z celebrare
in eccl'ia aut a libi. alioq' peccaret mortalit'. et vltra B' eēt su
spensus ab ingressu eccl'ie. nec possz absolui nisi ab illo qui
tulit sniam excōicatiois. vt h'z extra de p'uil. c. epoz. li. vj. Et
istud nō d'z p'tēni. qz si suspensus celebraret eēt irregularis.
vt h'z exp'sse extra de sen. ex. si cui. li. vj.

Tractat⁹. IIII. prime partis

Quo tpe dz missa celebrari. Ca. VI

¶ Dicit Salomon. Via tps habet. et frōnabilr. res ei penes varietatē tēporū maxiaz acq̄rūt imutatiōem. Qd̄ euidentissime p̄t apparere ī lactuca. q̄ cū tpe sue iunētus frigidet hūide sit nāte feruorizq̄ sāguis et colere exētina. ex q̄ frōdescit hūorez p̄uertit in calidū et siccū et amāz qd̄ obest colericis et sup̄calefactis. Ex q̄ liq̄de apparet q̄tū res penes mutatiōez tēporū mutāt et alterant. Qd̄ satis pulcre fuit figuratū. Exo. xvj. c. vbi legit q̄ māna collectū tpe debito erat habēs om̄e delectamētū et om̄ez saporē suauitat̄. Qñ āt colligebatur tpe nō d̄bito. s. die sabbati cōputrebat et mibz scatebat. Et istō māna erat figura corp̄is xp̄i. sic d̄r ī historia d̄ corpe xp̄i. vbi d̄r. Qui sacri figura p̄cessit qñ dñs pluit māna p̄ribus in deserto. Sic ḡ illud māna nō debebat colligi nisi in tpe debito. ita istō sacratissimū sacrificiū nō dz offerri nisi ī tpe debito et statuto. Sciēdū ḡ q̄ missa dz celebrari de die et nō de nocte nisi in festo natiuitat̄ dñi. in q̄ missa celebrat ī media nocte. q̄ illa hora fuit nat⁹ xp̄s. de h̄ tñ maḡ dicit in fra. Antiq̄ etia ī vigilia resurrectiōis dicebat missa d̄ nocte. Un̄ in orōe misse adhuc d̄r. De q̄ hāc sacratissimā noctē. rē. Rō q̄re missa celebrat de die et n̄ d̄ nocte vna est. q̄ ī missa rememorat passio xp̄i q̄ fuit facta d̄ die et nō d̄ nocte. Alia rō ē. q̄ p̄ noctē figurat stat⁹ pct̄i. p̄ diē stat⁹ gr̄e. vt dīc glo. sup̄ istō s̄bū apli ad Rom̄. xij. Abiiciā⁹ opa tenebrarū. i. pctā. et idua mur arma luc̄. i. s̄tutes q̄ sūt arma gr̄e. Ad significādū ḡ q̄ ille q̄ dīc missa dz esse ī statu gr̄e et sine pctō. iō d̄r missa d̄ die et non de nocte. Qua aut̄ hora dz dici missa notandū q̄ tres sunt hore p̄ncipales q̄bz dz dici missa. scz tertia. sexta. nona. Et maḡ in his tribz hōris q̄ in alijs dz dici missa. Rō ē. q̄a vt em̄ frēq̄nter dictū est missa d̄r ī memoriā passiōis christi. xp̄s in ist̄ tribz hōz fuit crucifix⁹ et passus. Hora em̄ tertia fuit crucifix⁹ linguis iudeorū et snia Pylati. q̄ hora tertia clamabāt iudei. crucifige eū. et in illa hora Pylat⁹ adiudicauit satisfieri petitiōi eorū. Hora sexta fuit eleuat⁹ in cruce. Un̄ d̄r Mar. xv. Erat aut̄ hora q̄si sexta et crucifixerūt eum. Hora

De eucharistia

aut nona emisit spm̄. Un̄ d̄r i Bath. xxvij. Et circa horam
nonā exclamauit voce mag. z seq̄t. z emisit spm̄. Et istō itel/
ligo d̄ missa q̄ d̄r solēniē in ecclia. qz misse p̄ticulares p̄nt di/
ci a p̄cto auroresqz ad septā. z i dieb̄ ieiuniorz vsqz ad no/
nā. P̄ nonā at̄ n̄ d̄r celebrari missa nisi forsan i dieb̄ ieiuni/
orū z rōe ordinū Incidentalit̄ at̄ notādū ē q̄ n̄ solū missa. vez
etiā alie hore canonice dicūt i memoriā passiōis xp̄i Datu/
tine ei dicūt i memoriā q̄ xp̄s hora matutinali fuit cap̄ et
vinc̄ fuit duc̄ ad Annā p̄ncipē sacerdotū vbi fuit multi/
plic̄ delusus. Et debent dici matutine media nocte. iuxta
ps̄. cxvij. Media nocte surgebā ad p̄sēdū tibi. zc. Pri/
ma d̄r i memoriā q̄ xp̄s illa hora i domo cayphe ligat̄ ad
colūnā fuit durissime z ḡuissime flagellat̄. ita q̄ fm̄ qd̄ p̄di/
xerat Isaias. p̄pha a plāta pedis vsqz ad p̄ticē n̄ erat sanitas i
eo. Tertia at̄ d̄r i memoriā q̄ illa hora xp̄s fuit duc̄ ad py/
latū. z crucifix̄ fuit linguis iudeoz clamatiū z dicētiū. Tol/
le tolle crucifige eū. Et fuit illd̄ ipletū ps̄. xxi. Apuer̄t super/
me os suū sic leo rapiēs z rugiēs Sexta d̄r i memoriā q̄ i
illa hora xp̄s expoliat̄ z illus̄ z a militibz fuit clauat̄ i cru/
ce. z tūc fuit ipletū illd̄ ps̄. xxi. Foderūt man̄ meas z pedes
meos. Nona d̄r i memoriā q̄ i illa hora xp̄s felle z aceto po/
tat̄ expirauit dicēs. P̄ in man̄ tuas p̄mēdo spm̄ meū. z fu/
it ipletū illd̄ ps̄. lxxvij. Dederūt in escā meā fel. z i siti mea pota/
uerūt me aceto. Vesp̄e at̄ dicūt i mēoriā q̄ i illa hora xp̄s fu/
it dat̄ a pylato nobili decurioni Ioseph. z p̄ eū fuit d̄ cruce
depos̄it̄. Completoriū d̄r i mēoriā q̄ xp̄s illa hora a matre
sua tristissima z alijs sc̄tis mulieribz lamētat̄ z aromatibus
p̄dit̄ fuit pos̄it̄ i sepulcro. Et sic bonū eēt z congruū vt q̄libet
septem horaz dicere i hora determinata. Juxta illd̄ ps̄. cx/
vij. Septies i die laudē dixi tibi. Vez qz p̄ rei familiaris
occupatiōem vel p̄ hūanā fragilitatez neq̄t istd̄ fuari. fuet
en̄ illud qd̄ ordinatum est extra de cele. mis. c. ps̄bz. vbi d̄r sic
Presb̄r matutinali officio expleto. s. media nocte mane p̄sū
sue futuri. vicz p̄mā. ecclā. septā. nonā. vesp̄aqz psoluat. Ita
en̄ vt horz p̄petētibz iuxta possibilitatē aut a se aut a scolaribz

Tractat⁹ quart⁹ prime partis

publice ppleat. Deinde pacis bonis visitat⁹ infirmis si voluerit
exeat ad op⁹ rurale ieiun⁹. Et dicat oēs iste hore p modū q̄ p
cipit extra eo. ti. c. dolētes. vbi p̄cipit q̄ officiū diuinū tā di/
urnū q̄ nocturnū dicat studiose p̄t⁹ z deuote. z q̄ scienter
trāsgredit istū modū atq; mādatū sciat se mortāl^r peccare.
vtpote qz est trāsgressor p̄cepti ecclie. Notādū atq; null⁹ di
cat missā q̄nq; dixerit matutinū. s; congruū eēt z nccariū q̄ p
ma dicat añ missā. Alia eē hore p̄ter vespas z p̄lectorū p̄nt
dici añ missā. Notādū q̄ sacerdos nō d; dicere seu facere
officiū p̄voluntate sua. sed de tempe vel de sanctis de q̄b; agi
tur in illa terra

Quoties d; i die missa celebrari. Ca. VII

e E q̄ dictū ē q̄ missa d; celebrari d; die. restat dicere q̄l
ens i die d; dici missa. Et ē sciendū q̄ p̄m qd̄ d; extra d;
cele. mis. c. cōsulisti. null⁹ d; dicere missā nisi sel in die. Uat
de ei felix ē q̄ digne celebrat vñā. Excipit dies natiuitat⁹ dñi
q̄ die celebrat tres. ita q̄ vnus sacerdos p̄t illa die celebrare
tres missas. vt h; d; p̄le. di. j. c. xvi. nocte scā. Et rō q̄re dicūt
illa die tres. Una ē p̄t mysteriū. q̄m p̄ istas tres rep̄ntatur
tres stat⁹. s. añ legē. sub lege. z stat⁹ grē. Illa missa q̄ cantat i
media nocte rep̄ntat statū q̄ fuit añ legē. q̄n tor⁹ mūd⁹ erat i
tenebris. Un i missa illa cantat illa p̄phetia. Isa. ix. Popul⁹
gētiū q̄ ambulabat i tenebris vidit lucē magnā. Scda missa
q̄ cantat in auroza f̄t statū q̄ fuit sub lege. in q̄ statu iceper̄t
p̄m scire p̄t dicta legi p̄phaz. s; n̄ bebāt p̄fectā noticiā d; eo.
Et ido cantat in auroza. q̄n icipit apparere lux diei s; n̄ cla
re. Un i illa missa cātāt Lux fulgebit. Tercia missa d; i cla
ro die. z f̄t statū grē in q̄ sum⁹. Et d; officiū. Puer nat⁹ ē no
bis. Alia cā est ad rep̄ntandū tres natiuitates xp̄i. Nā p̄ma
d; ad rep̄ntandū natiuitatē et̄naz q̄ nascit ex dō p̄re. Un d;
i introitu. Dñs dixit ad me fili⁹ me⁹ es tu. Et d; illa missa d;
nocte q̄n ē tps obscur⁹ ad designādū q̄ illa natiuitas est no
bis occulta. Scda d; ad rep̄ntandū natiuitatē spūalē qua
nascit xp̄s i aīab; iustoz p̄ grāz. Un cātāt in illa missa. Lux
fulgebit sup nos. lux fulget. s. grā dei. Tercia rep̄ntat natiui

De eucharistia

tatē tpalē q̄ nat⁹ est ex maria & gine p salute nra. Un̄ cantat.
Puer nat⁹ est nobis. Ueruntū si p̄siderant euāgelia q̄ dicūt
in missis istis. P̄ia missa rep̄ntat natiuitatē tpalē q̄ xps nat⁹
est fm carnē ex maria & gine. Un̄ illud euāgelii qd̄ legit i il-
la missa. s. Exijt edictū zc. totū loq̄r de ista natiuitate vt patz
intuēti. Scda rep̄ntat natiuitatē spūalem. tūc em̄ legit illd̄
euāgelii. Pastores loq̄bant. qd̄ totū p̄t intelligi de ista spi-
rituali natiuitate zc. Tercia rep̄ntat natiuitatē eternā q̄ na-
scit ex p̄re. Un̄ tūc d̄r illud euāgelii. In p̄ncipio erat v̄bū.
qd̄ totū loquit de natiuitate filiū dei. Notandū etiā q̄ in
die parascene nō d̄z dici missa. Et rō est. qz istud sacm̄ ē fi-
gura passiōis xpi. q̄ tali die fuit facta. z venietēritate. s. passi-
one p illa die d̄z cessare figura. Alijs aut̄ dieb nō d̄z dicere
sacerdos nisi vnā missam nisi in casu necessitat̄ in q̄ p̄t cele-
brare duas t̄m̄. Et vn⁹ casus ē si aliq̄s morit̄ z sacerdos cele-
brauit missaz de die p̄t dicere p defunctos. s. de req̄ez. dūmo-
do adhuc sit ieiun⁹ z nō sit al⁹ sacerdos q̄ celebret. Alius ca-
sus est. si sit aliq̄s in piculo moris z petat corp⁹ xpi sibi dari.
et sacerdos nō habeat hostiā p̄secratam p̄t itez celebrare.
dūmodo vt p̄dixi sit ieiunus. z nō sit al⁹ q̄ sit etiā parat⁹ ce-
lebrare. qd̄ sp̄ est intelligendū. Ali⁹ casus est p̄pter necessitatē
nuptiaz. qñ. s. tps nuptiaz trāsit. Si dicta missa supueniāt
aliq̄ q̄ habeāt p̄bere p̄t itez sacerdos celebrare dūmodo sit
sicut sup̄ dixi. Ali⁹ casus est p̄pter necessitatē pegrinor. qñ. s.
supueniūt pegrini dicta missa. Et istū casū ponit Ray. in sū-
ma sua. Sed salua ei⁹ reuerentia istud videt̄ exp̄sse n̄ ca. Te-
referente. extra de cele. mis. Casus em̄ illi⁹ capli est q̄ archi-
episcop⁹ Sepontin⁹ in die cene dñi de antiq̄ p̄suetudinē te-
net p̄secrare crisma in ecclia sepontina. z idē archiep̄s eadē
die ascendit de mane de p̄suetudinē ad gargamenā eccliaz
vt recipiat ibi peregrinos illius loci. z ibi a clero et populo
celebrare compellit. Un̄ sup̄ b̄ implozauit p̄siliūz pape. Et
papa respondit q̄ in ecclia sepontina in q̄ tenet crisma p̄se-
crare t̄m̄ modo debeat celebrare. Exquo manifeste apparet
q̄ rōne pegrinor nō d̄z p̄stitutio de vnica missa in die cele-

Tractat⁹ quart⁹ prime partis

brāda trāsgredi. Unō saluo meliori iudicio magis approbo
istā cōsuetudinē q̄ suat ī aliq̄b⁹ eccl^{ie} gallicanis. q̄n. s. dicta
missa veniūt aliq̄ pegrini ad aliquā eccl^{ia}z si n̄ sit ibi aliq̄s sa
cerdos par⁹ celebrare. sacerdos iduit se sic si deberet dicere
missā. z dic̄ eis officiū d̄ brā p̄gīe maria l̄ d̄ spūscō. l̄ d̄ trinita
te. l̄ de illo scō p̄ q̄ fit pegrinatio. n̄ tñ dic̄ canonē nec p̄secrat
s; ondit eis reliq̄as aliq̄s loco eleuatōis corp̄is xp̄i. Et ista
missa vocat̄ missa sicca. Tñ si alibi suat cōsuetudo alia iuxta
opinione Raymūdi n̄ p̄dēno eā. Ali⁹ casus ē p̄p̄r nccitatē ho
nestat̄ l̄ vtilitat̄. vt si dicta missa supueiat aliq̄ p̄sōa magna
q̄ velit audire missā p̄t sacerdos itez celebrare dūmodo sit
vt s̄ dixi. Istū casū poit glo. sup̄ ca. p̄suluisti. i. ti. d̄ cele. mis.
De ista nccitate nescio qd̄ dicā. qz n̄ video tātā nccitatē q̄ p
ter h̄ debeat trāsgredi maifestū mādatū d̄ vñica missa cele
brāda. p̄fci cū magne p̄sōe nō mltū t̄pib⁹ n̄ris ita afficiāt ad
missas. z illi q̄ afficiūt ducūt secū sacerdotes. Ali⁹ casus ē p̄
pter nccitatē d̄bini. sic q̄ sūt due eccl^{ie} anexe. z q̄libz ē cura
ta. i. h̄z curā aiaz. z h̄nt reddit⁹ ita tenues q̄ n̄ sufficerēt duo
bus sacerdotib⁹. s; vn⁹ sol⁹ sacerdos h̄z curā vtriusq̄. In isto
casu sacerdos p̄t ī vna die ī q̄libz eccl^{ia} celebrare ī ill̄ dieb⁹
ī q̄b⁹ tenet p̄lo suo ad dicēdū missā. l̄ ad mīstrādū sac̄m. vt
officia alia q̄ req̄rūt missā. Et iste casus ī mlt̄s loc̄s p̄tingit z
suat ī p̄tib⁹ tholosanis. z etiā ī cert̄s p̄tib⁹ alamanie. Et cre
do q̄ ī iure nō inuenit̄ p̄ceptū exp̄ssū d̄ vñica missa tñ celebrā
da. cū ī oib⁹ capl^{is} ī q̄b⁹ sit mētio d̄ ista mat̄ia ponat̄ istō ver
bū sufficit. qd̄ vbi n̄ importat vīm coactiuā. Cōsuetudo tñ
eccl^{ie} q̄ p̄minet cuiq̄q̄z autoritati h̄z z tenet h̄. z iō nullus
d̄z facere d̄ eā. z si facit peccat z puniri d̄z. In q̄cūq̄z at̄ casu
q̄n̄ sacerdos p̄les celebrat missas ī p̄ma sumere n̄ d̄z nec vi
nū nec aquā p̄ sūptōem sanguis. s; solū lauare os z cauere
sibi ne aliqd̄ deglutiat. qz sac̄ra a ieiuno sūt recipiēda. z in q̄
libz missa corp⁹ z s̄guiez xp̄i recipiat. Et ī vltia missa post
sūptōem s̄guis xp̄i recipiat ablutōem q̄ cōit recipit z nō in
al̄is. vt dixi. habēt ista extra de cele. mis. c. ex pte. z de p̄se. di
v. vt ieiuni. z. vii. q. j. nihil.

De eucharistia

De vestibz qbz sacerdos induit i missa **Ca. VIII**
o Vni tpe vestimenta tua sunt cadida. p̄bū est sapientis.
Quātū faciat debet? vlt? vestimētoz ad obitā admittit
tōez officij qd qsqz exerceat satz oñdit expiētia medicor. Co
pertū ē ei colliriū qd ē salubritat? doloꝝ oculoꝝ mitigatiū
triciū ab apothecario iduto veste q die pcedēte indur? triue
rat viride eris imissū ocul? patiētē cruciabat. Si gvest? ide
bita nocet i pfectōe colliri. q̄to mag? nocet i psecratōe cor
poris xpi. Un figuratiue fuit pceptū legislatori Moysi in
Exo. xxxvii. Facies vestes sc̄tās aaron i qbz sc̄tificat? mini
stret mibi Un sciēdū qd oēs vestes qz induit sacerdos i mis
sa dñt eē sc̄tificate z bñdicte ab ep̄o. Notādū g quilla vest? q
induit pmo. s. illa camisia pua vlt? suppellicii n̄ ē de eētia mis
se i simplici sacerdote. s. solū d bñ esse. Et dico d simplici sa
cerdote p̄t ep̄os z canonicos reglāres z capellanos dñi pa
pe. qz tal? vest? ē habit? honoris. Sciēdū at qz putata illa
veste seu camisia de q dictū est vel loco ei? cōputato supelli
cio septē sūt vestes qbz induit sacerdos i missa. s. illa camisia l
loco ei? suppellicii. amictuz. alba. cingulū. manipul? stola.
casula. Et iste septē vestes sc̄t septē dona spūsc̄i. qbz d? eē
sacerdos pfusus. Un Lu. xxiij. Induamī ptute. s. spūsc̄i
ex alto. Vel sc̄ant qd? esse sacerdos d septē p̄tā mortalia
munī? z armat? Un apl's ad Eph. vi. Induite vos armatu
ra dei vt possit? stare aduersus insidias dyaboli. Vel sc̄at se
ptē ptutes. s. tres theologicales z q̄ttuor cardiales qbus d?
eē adornat? sacerdos. Un apl's ad Ro. xiiij. Induamur ar
ma lucis. glo. arma ptutū. qz non ē licitū indutū sacco. i. pec
cato. aulā regis. i. xpi q est rex regū itrare. vt d? in li. Hester
iiij. Vel sc̄ant q sacerdos d? esse septē opibz miscōie dedit?
Un apl's Induamī dñm nr̄m ih̄m xpm. cui? sapiētie nō est
numer? vt d? in ps. Vel sc̄at q septē petitōes orōnis dñice
exaudiūt in missa. In signū cui? legi? in libro Hester. q? He
ster iduta vestibz regis fuit exaudita ab Assuero rege. Vel
sc̄ant q sacerdos digne cū istis septē vestibz celebrās habebit
septē dotes i paradiso. q̄ttuor. s. ex pte corporis. z tres ex pte aie.

Tractat⁹. III. prime partis

In cui⁹ signū legit in Gen. xxv. q^o Jacob idur⁹ vestib⁹ esau
valde bonis habuit bñdictōz pñs. Uel scāt q^o p^o i⁹bus toto
tpe q^o mūd⁹ durabit. q^o tps septē dieb⁹ voluit erit nobiscum
pñs i⁹ isto sacro vsq⁹ ad cōsumatōz scē. Et ista pñs i⁹pe q^o nō
mēt⁹ dicēs. Ecce ego vobiscū sum vsq⁹ ad cōsumatōz seculi.
Erit spēal⁹ de vnaquaq⁹ veste dicat. Sciendū q^o illa cami
sia vel suppellectilū f⁹ q^o sacerdos d⁹ h⁹z mūdiciā vite. Est eti
am illa camisia de lino albor mūdo. et p^o h⁹z dicit sacerdos.
Lauabo inf⁹ innocētes man⁹ meas et circūdabo altare tuū
dñe. Amictū q^o ponit sup⁹ caput f⁹ eleuatōnez mēt⁹ ad deū
quā sacerdos d⁹ h⁹z p⁹ alijs. maxie qñ dīc⁹ missam. Un⁹ dicit
īpe Sursum corda. i. corda sint eleuata sursum ad deū. Al
ba q^o est lōga f⁹ p⁹seuerantiā in bono. quam d⁹ h⁹z sacerdos.
q^o q^o p⁹seuerauerit vsq⁹ in finē h⁹z salu⁹ erit. Lingulū. i. zona. q^o
phibet vestes ne fluāt p⁹ terrā f⁹ timorē q^o phibet ne aīe fluāt
p⁹ pctū. q^o dicit sapiēs. Qui timēt dñm p⁹parabūt corda sua
et in sp⁹ectu ill⁹ scificabūt aīas suas. Manipul⁹ f⁹ fructū
bonoz op⁹ qñ boni sacerdotes reportabunt in paradiso
Un⁹ de eis dicit ps. cxxv. Veniētes at⁹ veniēt cū exultatōne
portātes manipulos suos. Stola f⁹ mortificatiōez carnis.
vñ ponit ad modū crucis ad designādū q^o sacerdos d⁹ por
tare crucē pñe i⁹ corde et in corpe suo. Et ita dīc⁹ apls. Mor
tificatōz ihu xpi in corpe v⁹o circūferētes. Casula q^o coopit
oēs aīas vestes et p⁹minet oīb⁹ alijs f⁹ caritatē q^o p⁹minet oī
bus pctib⁹. q^o opit multitudinē pctōz. In caritate g⁹ radica
ti et fūdati i⁹stē vinam⁹. vt dicit apls. Multe alie adaptio
nes possent adduci. s⁹ iste q^o ad nūc sufficiant

Quibus debet dari sacramentū eucharistie.

Cap⁹ m. IX

¶ Noniam non est bonū sumere panē filioz et mittere ea
nibus ad manducandū. et margarite nō sunt porcia
dande. Cū in isto sacro sacratissimo cōtineat⁹ panis viu⁹ qui
de celo descendit. christus. i. ver⁹ d⁹ et ver⁹ hō. q^o est nobilissi
ma margarita. quā cū innenerit hō abscondit et p⁹ gaudio il
lius vadit et vendit vniuersa q^o h⁹z et emit eam. Ido istō sacm

De eucharistia

non est dandū canibz vel porcis. i. pctōribz crudelibz z imun-
dis. Ad videndū ḡ q̄bz dāri istud sac̄m. videndū ē p̄mo
de mō manducandi istud sac̄m. Sciendū ḡ q̄ istud sac̄m
potest sumi corpaliter tm̄. z spūaliter tm̄. et sacramentaliter
z corpaliter insimul. z corpaliter z sacramentaliter z spūaliter
insimul. Et fm̄ h̄ istud sac̄m quattuor modis sumitur tm̄.
Quidā em̄ sumūt istud sac̄m corpaliter tm̄. sicut si aliq̄s in-
fidelis q̄ nō credit in isto sac̄o esse veracit̄ corp⁹ xp̄i sumeret
hostiā p̄secratā. sumeret h̄ sac̄m corpaliter tm̄. qz p̄stat q̄ n̄
sumeret spūaliter cū non recipet fructū sacramēti. Nec etiā
recipet sacramentaliter. qz ille recipit sacramentaliter istud sa-
cramētū q̄ credit veracit̄ in isto sac̄o eē corp⁹ xp̄i. z iste vt di-
ctū est nō credit. q̄re nō recipit istd sac̄m sacramentaliter sed
solū corpaliter. Et idē dico de mure v̄l de cane l̄ de q̄cūqz alia
bestia si p̄tigat qd absit comedē hostiā p̄secratā. Quidā reci-
piūt istud sac̄m spūaliter tm̄. sicut fideles iusti z sancti cuz
deuotione audiētes missam. vel habētes deuotiōem ad au-
diendā eam. q̄ lz nō cōicent. sūt tñ p̄cipies fruct⁹ ist⁹ sac̄i.
Et sic intelligit̄ verbū Augustini dicentis. Crede z mandu-
casti. crede. s. fide formata. z māducasti spūaliter. Quidā co-
medūt siue sumūt istud sac̄m sacramentaliter z corporaliter
simul. s. nō spūaliter. sic falsi xp̄iani q̄ sumūt istud sac̄m in
pctō mortali. tales em̄ corpaliter sumūt. qz supponit q̄ reci-
piūt species p̄secratas. z etiā sumūt sacramentaliter. quia ex q̄
sunt xp̄iani credunt sub illis speciebz corpus christi veraci-
ter contineri. z sic vtunt̄ sacramento vt est sacramētū. s. nō
recipiūt spūaliter. qz nō p̄cipiūt fructū sacramēti. Quidā
recipiūt istd sac̄m corpaliter sacramentaliter z spūaliter simul. sic
illi q̄ cū deuotiōe z fide existētes in caritate z gr̄a dei recipi-
unt istud sac̄m. qz ex p̄ceptione eius multa bona recipiūt
In p̄nc̄i scz gratiam. z in futuro gl̄iam. Sc̄do videndum
est que requirūt ad debitā sumptiōem hui⁹ sacramenti. Et
notandū q̄ tria requirūt. scz immunitas a peccato mortali.
elevation mētis ad deū. z mūdicia corpalis. De p̄mo dictus
est sup̄a in p̄mo ca. z dicit̄ etiā aliqd in isto. De secundo. s.

sciendū q̄ mō
p̄l mō p̄mo
h̄ qz p̄mo
h̄z

Tracta. III. prime partis

de eleuatiōe mēt̄ ad deū dīc sacerdos añ inceptōz canonis.
Surſū corda. q̄i dicat q̄ volēs ſumere iſtō ſacr̄m d̄z h̄zē cor
ſuū eleuatū ad deū De tertio. ſ. d̄ mūdicia corp̄ali videm⁹ q̄
tractātes aliq̄d ſacr̄z man⁹ ſuas lauāt. z iō cū i iſto ſacr̄o tra
ctet ille q̄ ē ſc̄tūſſcōz req̄rīt i ſumēte mūdicia corp̄al̄. No
tādū iñ q̄munitas a pctō mortali d̄ nēcitate req̄rīt ad ſūpti
onē debitā iſt⁹ ſacr̄i. alia āt duo req̄runt de magna cōgrui
tate. z iō cū aliq̄ ſmundicia corp̄alis habeat aliq̄n ſecū an
nexā culpā mortalez z ebetudinē mēt̄is. ſ. pollutio q̄ accidit
in ſomnis. Vidēdū eſt de iſta pollutiōe q̄nō ipedit ſūptōem
iſt⁹ ſacr̄i. Sciēdū eſt q̄ pollutio q̄ accidit i ſomnis non eſt
pctm̄ d̄ ſe. ſz p̄teſſe effect⁹ pcti mortāl̄ vel veniāl̄ vel null⁹.
fm̄ q̄ cā ei⁹ pōt eſſe vel pctm̄ mortale vel veniale vel nullum.
Sup̄ h̄ q̄ ſp̄ recurrēdū eſt ad cauſam vñ pueit iſta pollutio
Pōt āt iſta pollutio pueire vel ex cogitatōe p̄terita. l̄ ex ebrie
tate. v̄l ex crapula. l̄ ex tēptatōe diabolica. l̄ ex infirmitate. l̄ ex
alleviatōe naſe. Primis duob⁹ modis n̄ p̄t eē ſine pctō mor
tali l̄ veniali. q̄z ſi cogitatio deliberata z cū cōſenſu p̄ceſſerit.
vel ebrietas vel crapula fuit deliberata vel p̄ſuetudinaria pec
catū eſt mortale. Et iō talis pollutio ipedit neceſſario ſūpti
onē iſt⁹ ſacr̄i. Si āt cogitatio nō fuit cū cōſenſu deliberato l̄
ebrietas n̄ fuit deliberata vel p̄ſuetudinaria ē pctm̄ veniale. z
iō tal̄ pollutio n̄ ipedit de nēcitate ſūptōz iſt⁹ ſacr̄i. ſz tñ d̄ cō
gruitate ipedit. z potiſſime ſi fuerit i turpi imaginatōe p̄pter
quā vt cōit̄ d̄r depm̄it mens. Sz ſi ſit aliq̄d q̄d p̄pōderet ſiē
reuerētia feſtinitat̄. vel timeat de ſcādalo n̄ d̄z dimitti p̄pter
h̄ p̄ceptio corp̄is xp̄i. Si āt pueniat ex illuſione dyabolica
nō credo q̄ debeat dimitti. maxime ſi eueniat tpe magne fe
ſtinitat̄ vel generalis cōmunionis. Si aut̄ eueniat ex infir
mitate naſe vel alleviatōe naſe ſi dimittat̄ p̄pter reuerentiam
laudabile ē. niſi ſit aliq̄d q̄d reſoemet pctm̄. vt dictū eſt ſup̄.
Et illud decretū q̄d dīc q̄ hō poſt talē pollutiōē d̄z abſtine
re. xliij. hōis intelligēdū ē cū diſtinctōe ſūp̄dicta Uſo
q̄ q̄ tot modis ſumit iſtō ſacr̄m. et q̄ requirunt ad debitam
hui⁹ ſacr̄i ſumptōem. vidēdū eſt. nūc q̄ debet ſumere iſtud

De eucharistia

sacram. Un sciendū q istd sacram dz sumi a ieiunis. vt hēf. vii. q. j. nihil. de pse. di. v. vt ieiuni. Notādū hō q duplex est ieiuniū. qddā ē ieiuniū nate. qddā ē ieiuniū ecclē. Ieiunium nate soluit p susceptōz cuiuscūqz cibi vt por^o lētiā medicine Ieiuniū ecclē soluit p comestōz cuiuscūqz cibi sūpti in modū cibi. vna comestōe excepta. Qñ g dz sacfz eucharistie dz sumi a ieiuno itelligit d ieiunio nate. qz pus dz itrare in os christiani ille scissim^o cibo qz qdūqz ali^o cibo. ita qille q sumit istū cibū sacrosctm nihil an sūpserit illa die p modū cibi vel por^o vt medicie. Verūtū qz nccitas nō hz legē. z ifirmis nō ē iponēda lex. iō ifirmi z illi q sūt i nccitate positi z pstituti nō sūt obligati ad h. imo i qcūqz hora siue de die siue de nocte siue p^opradiū siue an pnt qñ eis fuerit necesse istd sacram sumere. Sed qd si aliqs sacerdos vt ali^o q dz cōicare lauet de mane sibi os. z forte trāsglutit aliqd d aq. nūqd ipedit a sūptōe ist^o sacfz. Dico q an sūptōz ist^o sacfz decēs ē q qlibz cor paliter z spūalr mūdet se qñ p. z iō lauare os an sūptōem ist^o sacfz laudoz approbo. ita tñ q caueat ne aliqd de aq trāsglutiat sciat. Verūtū si aliqd trāsglutiat nō i mag z notabili qzitate cū salina z p modū saline nō credo q ipediat sūptio nē ist^o sacfz Sz pono q aliqs de nocte comedat anisū vt feniculū vt aliqd aliud sumpserit. z aliqd de reliquijs remāserit int^o dētes. z cū abluir os trāsglutit aliqd de h qd remāsit int^o dētes. nūqd ipedit a sūptōe ist^o sacfz. Dico qz nō exq sciēter nō facit sz trāsglutit p modū saline. Istō etiā sacram non dz sumi nisi ab illo q hz vsū rōis. Un nō dz dari puerz anqz pueniāt ad ānos discretōis. sic hēf i. c. Omis vtriusqz sex^o. extra de pe. z re. qz an istd rpus nesciūt discernere int^o et bñ spūalē z cibū corpālē. z sic nō adhiberēt debitā reuerētiā tāto sacro. Eadē etiā rōne istud sacram nō est dādū amētibz siue furiosis. Distinguedū ē tñ de istz. qz aut tales fuerūt furiosi a natiuitate. ita q nūqz babuerunt vsuz rātōis. z credo q talibz istd sacram non dz dari. qz istd sacram requirit actuale deuotōez i suscipiēte. z tales nō pnt hēe eā. Aut tales aliqti ens babuerūt vsuz rōis sz amiserūt ipm p^o aliquā causam. z

Tractat⁹ quart⁹ prime partis

habēt aliq̄ lucida int̄ualla. tēpe q̄bñt talia lucida int̄ualla si
petāt cū duotōe istō sac̄m. z velīt sc̄ipe fuerēt d̄z eis dari. ita
tñ q̄pe furie nullo mō det eis p̄t cām iā dictāz. Freneticis
etiā nō d̄z dari istō sac̄m. maxie si timeat d̄ irreuerentia ad
sac̄m. sic desputōe l' aliq̄ alio tali. Loq̄r q̄z d̄ frenetic⁹ i q̄b
ligat⁹ e oīnovsus rōis Demoniac⁹ at si cū reuerētia z deuotōe
peteret. credo q̄ deberet dari. dū m̄ tales habeāt vsū rō/
nis z actualē duotōz ad sac̄m. Et credo q̄tātā deuotōz pos
sēt h̄re ad sac̄m q̄btute sac̄i ist⁹ a demonio liberarent. Le
prosis etiā nō d̄z dari istō sac̄m. q̄d itelligo d̄ leprosis sic ife
ctis q̄ nō possēt corp⁹ dñicū recipe z tractare i ore suo q̄n re
h̄cerēt ip̄m. sic sūt mlti q̄b ceciderūt labia z dētes. z sunt toti
corrosi vsq̄ ad guttur Sic scribit d̄ q̄dā mōacho cisterciēsi.
In vita sci Ludouici q̄ndam reg⁹ frācie. cui q̄n ponebat sibi
bol⁹ i ore cadebat sibi ille bol⁹ Et tali sic leproso nō d̄z dari
corp⁹ xp̄i. Alijs at leproso bñ p̄t dari Sacerdos at leprosus
nō d̄z i p̄ntia ppli celebrare. s̄z si ad p̄tē i secreto vellz celebra
re possz. Et ita itelligo illa capla extra d̄ cle. egro. d̄ fctoribz.
z tua nos. Hugo etiā dīc q̄ sacerdos leprosus possz celebra
re alijs leproso p̄ntibz dānat⁹ ad mortē p̄ crimibz suis. q̄b nō
si de gr̄a sp̄ali nō dat corp⁹ xp̄i. sic ill⁹ q̄ suspēdūt vel submer/
gūt vlt⁹ oburūt. vlt⁹ quolibz iterficiūt Ill⁹ at q̄ p̄ crimie heret
oburūt si cū duotōe hūilitate z reuerētia petāt d̄z dari cor/
p⁹ xp̄i. sic h̄et extra de heret. c. sup eo. li. vi. S̄z nūqd̄ existe
ti i pctō mortali dādū ē corp⁹ xp̄i. Dicēdū q̄ pctm̄ aut est no
toriū aut occultū. Si ē notoriū. puta si ē notori⁹ vsurarius
vlt⁹ notori⁹ ꝓcubinari⁹ vlt⁹ quolibz alie notori⁹ pctōz nisi des/
stat ac fm̄ statuta eccle⁹ digne peniteat. non ē dādū sibi cor/
p⁹ xp̄i q̄tūcūq̄ petat. imo ē sibi dicēdū. Amice nō ē bonū su/
mere panē filioz z mitte caibz Si at ē pctm̄ occultū. aut iste
corp⁹ xp̄i tpe q̄ tenet cōicare petit. puto tpe generalis cōmu
nionis. vel q̄z ē infirm⁹. z sic de alijs casibz i q̄b tenet q̄libet
cōicare. aut petit alio tpe. si petat alio tēpe q̄tūcūq̄ petat in
publico nō tenet sacerdos ip̄m dare sibi. s̄z dicere sibi. Ami/
ce non ē tps mō cōicandi. z t̄dō nō debeo tibi dare corp⁹ xp̄i.

De eucharistia

mō. s. expecta tps statutu. Si aut petat tpe q̄ tenet cōicare.
tūc aut iste petit corp⁹ xpi i publico aut i secreto. si petat in se
creto nō ē sibi dādū. imo ē monēd⁹ ne petat i publico. S; si
tal sit p̄tinax i malicia sua z petat i publico sibi dari corpus
xpi. sacerdos d; ipm sibi dare. qz n̄ d; eum pdere. nec aliq̄s
d; puari iure suo q̄usq; sit dclaratū ipm amississe ius illd Et
iō cū q̄libz prochiā hēt ius petēdi corp⁹ xpi a suo curato. z
curat⁹ sit obligat⁹ ad dādū isto tpe corp⁹ xpi prochiāis suis.
z null⁹ fidel⁹ p̄uef isto iure nisi p p̄ctm mortale pmissū publi
ce. Et iō q̄rūcūq; sciat sacerdos subditū suū esse i p̄ctō mor
tali nisi p̄ctm sit notoriū nō d; sibi denegare corp⁹ xpi. si tpe
statuto z in publico petat ipm sibi dari Et ita legit fecisse. b.
Berū. q̄ cū qdā die cōicarz mōachos suos qdā quē. b. Berū.
sciebat eē in p̄ctō mortali int̄ alios accessit ad eū. z. b. Berū.
dedit sibi corp⁹ xpi dicens submissa voce. iudicet dñs int̄ me
z te. q̄ si vellet dicere. dñs scit q̄ tu idigne accedis z n̄ possuz
tibi negare. z iō ipe iudicet int̄ me z te. z statū ille negat acce
pto corpe xpi cecidit mortu⁹ i trā. Et iō q̄libz caueat sibi ne
idigne accedat. nō em noceret sacerdoti s; sibi ipsi. Et sacer
dotes bñ facerēt si istd exēplū z silia suis subdit⁹ frēq̄nt nun
ciarēt. S; nūqd suspect⁹ i crimie d; dari istd sacm si re
q̄rat. Dico q̄ p̄plex ē suspitio. qz qdā ē violēta. qdā pbabil.
qdā lenis. Suspitiō violēta ē q̄ quā n̄ admittit p̄batio. sic si
aliq̄s iuenit cū aliq̄ mliere corrupta i lecto sol⁹ cū sola. nud⁹
cū nuda. loco z tpe ad h̄ apt⁹. nec etate nec pentela. nec aliq̄
alio obstātibz eēt violēta suspitio v̄l p̄sūptio q̄ cognisiz eam.
ita q̄ nō admittet p̄batio i p̄rium. Probabil suspitio ē illa q̄
oriz ex aliq̄bo signis z piectur⁹. pbabilibz. Sic si aliq̄s iueni
ret frēq̄nt cū aliq̄ loquēs i loco suspecto eēt pbabil suspitio
q̄ aliqd malū agerēt. Lenis suspitio ē q̄ oriz ex fatua z iordi
nata suspitōe alie Et ista d; lenis. i. fatua suspitio. Sic si vi
derē aliquē bonū virū z aliquā bonā iuuenulā salutātes se l
sibi arridētes non i loco nec tpe suspect⁹ fatuū esset me pre
sumere q̄ male agerēt. Et de tali dicit Salomon. Qui cito
credit lenis est corde. Quando ḡ queritur vtrum suspectis

suppino 34

Tractat⁹ quart⁹ prime partis

de aliq⁹ crimine debeat corp⁹ xpi dari. Dico q⁹ si d⁹ aliq⁹ habeat
suspicio violēta d⁹ aliq⁹ crimine notorio q⁹ illi d⁹ denegari cor-
p⁹ xpi. sibi g^{ra}. d⁹ aliq⁹ hēt suspicio violēta q⁹ sit notorie hereti-
cus v^l vsurari⁹ p⁹ cubinari⁹. z sic d⁹ alijs. Dico q⁹ a⁹q⁹ def⁹ si
bi corp⁹ xpi d⁹ se purgare d⁹ h⁹moi crimine. extra d⁹ pur. ca. c. ij.
Si at⁹ hēat d⁹ eo solū suspicio p⁹babil nō d⁹ sibi denegari cor-
p⁹ xpi q⁹usq⁹ eēt p⁹batū d⁹ eū. l³ notorie hēat tal⁹ suspicio p⁹eum
tū eēt monēd⁹ q⁹ purgaret se a⁹q⁹ accederet ad cōicādū. et si
p⁹sentiret bñ faceret. Si at⁹ p⁹uerat instaret z negar⁹ crimē
de q⁹ p⁹babil⁹ p⁹sumeret d⁹ eū. non credo q⁹ a⁹n p⁹batōz eēt p⁹uā
d⁹us iure q⁹ d⁹ h⁹z i petēdo z accipiēdo corp⁹ xpi. p⁹sertim cū res
sua agat. z si id⁹g⁹ne accipiat noceat ei z nō aliq⁹. Tū credo q⁹
sacerdos ad. corōz p⁹t sibi dicere et d⁹ aliq⁹ s⁹bba cōmīatoria di-
cēdo. si digne accepis p⁹ficiat tibi ad salutē corp⁹is z aīe. si in-
digne iudicet d⁹ns int⁹ te z me Si at⁹ p⁹sūptio leuis hēat d⁹ ali-
quē d⁹ q⁹cūq⁹ crimine p⁹t tale suspitōz cū sit lenis z fatua. i nul-
lo d⁹ agi d⁹ eū i spēali. In generali tū eēt bonuz q⁹ sacerdos
diceret aliq⁹ s⁹bba cōmīatoria oīdēdo q⁹ null⁹ d⁹ p⁹sumi eēt ma-
lus nisi p⁹stet p⁹ certo. i. c. d⁹ p⁹sūp. q⁹z mlti mltā loquūt. Et q⁹
q⁹libz d⁹ se purgare q⁹ ad deuz z q⁹ ad p⁹l⁹m anteq⁹ accedat ad
istō sac⁹m. S⁹z nūq⁹d excoīcat⁹ d⁹ dari istō sac⁹m. Dico q⁹
nō. q⁹ diu em sūt excoīcati dimisi sūt a p⁹ceptōe sac⁹oz z a cō-
munionē fidelīū S⁹z q⁹d si aliq⁹s excoīcat⁹ sit i piculo mor-
tis z petat sibi dari corp⁹ xpi. q⁹d d⁹ fieri. Dico q⁹ aut iste ē ex-
coīcat⁹ a canone siue a iure aut a iudice. Si ē excoīcat⁹ a ca-
none siue a iure sacerdos d⁹ eū absoluerē si ipe petat hūiliter
absolutōz. q⁹z i piculo mortis simplex sacerdos p⁹t eū absolue-
re a q⁹cūq⁹ snia excoīcatōis lata a canōe. Etiā si absolutō eēt
sed i ap⁹lice refuata. vt hēt i. c. pastoral. de offi. ordi. Tū in q⁹
cunq⁹ casu absoluat d⁹ absolui sub hac forma. q⁹ si d⁹ns sibi
det et p⁹stervitā statim q⁹ cito poterit vadat ad illū q⁹ p⁹eum
absoluerē mādātū illi⁹ sup⁹ illis p⁹ quibz excoīcat⁹ fuerit hūi-
liter susceptur⁹. Si nō facit statim relabit i eādē excoīcatōis
sniaz ipso iure. vt hēt extra de sen. ex. c. eos q⁹. li. vi. Si aut⁹ est
excommunicat⁹ a iudice. aut est excoīcat⁹ pro contumacia

De eucharistia

tm. aut p aliq dlicto sine obito. aut p aliq alio. tali casu et q/
mōcūq; sit d3 absolui si petat hūilit' absolutōz. Ita tñ q pri
mo det pignora vl cautōz ydoneā qparebit. i. obediet man
datis eccl'ez satisfaciet passis iuriā. Et si neq; dare pigra vel
cautōz iuret q; satisfaciet q; cito porit. S3 qd si aliq; exñs
i pctō mortali vl excōicat' exñs in piclo mort' mittat p sacer
dote vt cōfessionē ei' audiat z eū absoluat. z det sibi corp' xpi
et añq; sacerdos accedat ad eū amittat loq; lam. nūq; d3 sibi
dari corp' xpi. Dico q; si intelligat aliqd monēd' ē si n̄ p̄t loq; q;
oñdat aliq; sig' tritōis. sic q; iūctas mā' eleuet ad deū. z pecu
tiat pecc' suū. z p aliq; alia sig' oñdat se pete absolutōz a pccis
z snia excōicatōis. z pntes ei' z aici dñt loco ei' z vice pmit
tere z fideiubere vl pigra dare si possint q; si dñs p̄ster sibi vi
tā pntabit se3 spectui ei' q; eū absoluere p̄t mādātū illi' sup h
hūilit' receptur'. z sic d3 eū absoluere z cōicare. Si āt nihil
intelligat si p̄sterz. pbari possit q; sig' tritōis z pnie p̄cesserit d3
absoluit z cōicari. recept' tñ pns cautōibz vl pigribz vl iura
mēto a pentibz aic' p modū q; dicit' ē sup. Notādū aut q;
sacerdos qñ cōicat p̄m suū d3 eū monere d aliq; bō. Primo
qnō accedat ad istō sacm cū p̄scia alie' pccī mort'. Scdo
q; remittat odiū z rācorē cuicūq;. Tercio q; null' excōicatus
accedat nec nisi ieiun' nisi i casu ncēitat'. Quarto q; añ cōio
nē z p' abstineāt se ab vxoribz suis ad min' p tres dies. d' p̄se.
di. ij. Dis hō. xxiij. q. iij. sciat'. Quito q; p' sup̄tōz corpis xpi
nō spuat i loco imūdo. l' in loco vbi possit spūū calcari pedi
bus z h' añ comestōz p' receptōz corpis xpi fiendā. Sexto q;
sibi q; tū potuerit abstineāt a vomitu z a nausea. Notādū
etiā q; p' sup̄tōz corpis xpi d3 sumi d' vino aliq; tulū ne aliqd
de isto sacro i ore remaneat z spuēdo emittat. Un' i aliq; bō ec
clesijs est laudabil' p̄suetudo q; i die pasce p' cōmunionē su
mit' de vino z pane.

De ritu q; d3 dici missa

Ca. X

o Ania honeste z fm ordinē fiāt in vobis Verba sūt
apli i formāz z i struēt' nos qño ordiat' honeste oia
opa nra maxie illa q; ad cultū dī p̄tinēt faciā. int' q; pncipal'r

Tractat⁹ quart⁹ prime partis

est missa. Si g̃ i alijs nris opib⁹ hōeste et ordiate nos dēm⁹
h̃re. mltō mag⁹ i missa dicēda Dicēdū ē g̃ nūc d̃ ritu missē. i.
de mō q̃ d̃z dici missa. Sciēdū g̃ q̃ sacerdos armis spūalib⁹
armat⁹. i. sacris vestib⁹ d̃ q̃b⁹ sup̃dictū ē idur⁹. d̃z accēde ad al
tare. Et q̃z vt dic̃ Salomō Just⁹ i p̃ncipio f̃mōis accusator
est sui. p̃mo sacerdos d̃z accusare seipm i p̃fessione. faciēdo. s.
p̃fessionē generale. q̃ valz ad remissionē p̃ctōz venialium et
etiā mortalīū obliōz. S̃z d̃ mortalib⁹ d̃ q̃b⁹ recordat d̃z
aīq̃s s̃iduat sevl ip̃e accēdat ad altare sacramentalr p̃fiteri. z fa
cta p̃fessione p̃cedat ad missā. Notādū āt q̃re istd̃ sacrm vo
cat missa. f̃m Aug. d̃z missa. q̃z dū istd̃ sacrm p̃ficī mītrīf ce
lest⁹ missus. Et f̃m qd̃ expoīr Innoç. Iste celest⁹ missus est
magn⁹ silij angel⁹. z mītrīf iste ad p̃secrādū. Uñ iste ē sacer
dos inuisibil⁹ q̃ p̃ncipalit̃ p̃secrat z p̃ficī h̃ sacrm vbiq̃q̃ cō
ficiat. vñ ip̃e ē sacerdos z sacrificiū. vt dic̃ idē Aug. Aliā rō
nē assig̃ Hugo dicēs. q̃ ip̃a hostia p̃vocari missa. q̃z trans
missa ē p̃mo a p̃re vt essz nobiscū. postea a nobis p̃zi vt p̃ no
bis intercedat. Sciēdū ē āt q̃ missa i trib⁹ linguis celebrat̃.
scz hebraica. greca. z latia. Nā Allā. Amē. D̃sana. Saba
oth sumūt de hebraica. Kyrieleyson X̃peleyson sumunt de
greca. Reliq̃ oīa sumūt d̃ latia. D̃z āt missa i ist⁹ trib⁹ linguis.
q̃z titul⁹ xp̃i i cruce p̃dēz sc̃p̃ fuit hebraice. grece. z latine.
Dinidit̃ g̃ missa i q̃ttuor p̃tes. s. i. obsecratōes. orōes. postu
latōes. z gr̃azactōes. P̃ria ps p̃tinet ad ppli iīstructōez. sc̃da
ad materiep̃secratōez. t̃cia ad materiep̃secrate sumptōnem.
q̃rta ad gr̃azactionē. P̃ria ps p̃tēdit a p̃ncipio vsq̃ ad offer
torijū. Sc̃da ps ab offertorio vsq̃ ad finē orōis d̃nice. i. vsq̃
ad finē de p̃z ñr. Tertia ps vsq̃ ad cōionē. Quarta ps p̃
tēdit vsq̃ ad finē. P̃ria ps p̃tinet decē p̃tes. Nā p̃mo d̃z in
troit⁹. et d̃z introit⁹. q̃z tūc sacerdos mīstratur⁹ d̃z ad altare
itrare. Et ē sciēdū q̃ antiq̃t̃ loco itroit⁹ dicebat̃ totus vnus
psalm⁹. z cantabat a clero circa g̃d altari. z iō vocat̃ g̃duale
S̃z br̃ūs Hiero⁹. q̃ et mādato d̃ni Damasi pape ecclīasticū
officiū p̃ maiori p̃te iīstituit p̃ter cārū ordiauit diuersos in
troit⁹ f̃m diuersitatē dic̃z ac festoz. z d̃ illo psalmo q̃ antiq̃t̃

De eucharistia

dicebat et catabat loco introitus accepti vñi pñi. Et e sciendū
qñ singul' simplicib' dieb' introit' bis cātā. ad designandū
qñ xpo sūt due nate. s. hūana et diuina. In solēnib' dñ ter ad
designandū tria tpa. s. tps qd fuit añ legē. tps sub lege. et tps
grē. Un' duab' pñis vicib' dñ submissa voce. qñ i pñis duo/
bus tptib' nō aperte nec clare loq̄bant hoīes de xpo. tertia at
vice dñ alte. qñ in tertio tpe in omnē terrā exiuit sonus eoz.
scilz aploz et euangelistaz. Post introitū seq̄ Kyrieleyson
p̄peleyson kyrieleyson. idē est qd dñe miserere. x̄peleyson p̄o
idem est qd x̄pe miserere. Et dñ ter p̄tēz et filiū et sp̄m sc̄m
Et dñ nonies p̄tē nonem ordines angeloz q̄b' p̄tute misse
associari petim'. In dieb' solēnib' post kyrieleyson cātā
hymn' angelic'. s. Glia in excels' deo. quem hymnū angeli i
natiuitate xpi decantauerūt. vsqz ibi. bone voluntat'. Reliq̄
oīa. s. laudam' te. zc. beatus Hilarius ep̄s pictauiens appo/
suit. et ad missam cantari instituit. Et debet cātari iste hym/
nus in festis aploz. martiz. et p̄fessor. in quoz honore dedi/
cata est ecclesia. Et in festiuitatib' Marie. Sz qñ in dieb'
p̄festis cantat missa de beata p̄gine Maria vñ de sp̄u sancto.
vel de quocūqz alio sancto. non dñ in ea hymn' angelic' vel
simbolū decantari. lz in missa p̄pa decante p̄fatio. Et rō ē
vt dñ extra de cele. mis. c. p̄siliū. vt int' cōmēmoratōz et solēnī/
tatē differētia ostendat. In sabbato aut qñ cantat de beata
p̄gine Maria credo qd dñ dici glia in excels' deo. qñ illa dies
est sp̄aliter dedicata b̄tē Marie p̄gini p̄tē mltā qñ nō oportz
h' dicere. Dicto hymno angelico sacerdos p̄uersus ad ppl'm
salutat illū dicendo. dñs vobiscū. q̄ saluatio fuit sumpta de
veteri testamento. s. de libro ruth. qñ dixit Booz messorib'
suis. dñs vobiscū. Sciendū aut qd p̄s loco dñs vobiscū
dic. parvobis. Et rō est. qñ ep̄s rep̄rat p̄sonā xpi. qñ qñ salu/
tabat discipulos suos dicebat. parvobis. Et est sciendūz
q̄ q̄uis in ecclesia non sit nisi vnus. semper tamen dñ dicere
sacerdos. dñs vobiscum. quia loquit' toti ecclesie. Et ei rñ/
detur. Et cum sp̄u tuo. Que responsio fuit sumpta ab aplo
in epla. ij. ad Thimo. iij. Post salutatōz et rñsionē subiūgit

Tracta. III. prime partis

sacerdos Oratio. loquens quasi syndicus in persona totius populi Et dicto ore
mundo ore. Et ista oratio dicitur collecta. quia omni episcopus sive sacerdos
omni populo collecto dicebat eam super populum. Quia pro tempore nostris nos non
possumus ita populum colligere dicimus orationes quasi antiquum et generale vocabu-
lo retento vocabatur collecta. Et sciendum quod iste orationes dicitur dici sub
certo numero. ita quod dicatur una vel tres vel quatuor vel septem. Quando dicitur
una significat unitatem eentie que in tribus personis est. Quando dicuntur tres
significant trinitatem personarum. Nam prima significat personam patris.
secunda personam filii. tertia est persona spiritus sancti. Vel dicuntur tres. quia christus
in sua passione cuius istud sacramentum est memoriale ter legit orasse. Primo
quando oravit et transiit ab eo hora sue passionis. Secundo quando dixit
Pater ignosce illi quia nesciunt quid faciunt. Tertio quando dixit. In manus
tuas commendo spiritum meum. Quando dicuntur quatuor significant memoriam quatuor
quod vulnus christi. Quando dicuntur septem sciunt quod sacerdos si digne di-
cat missam exaudiat per omnes septem petitionibus que in oratione dominica continentur.
Vel ad designandum quod petit septem dona spiritus sancti sibi et alijs per quod
dicit missam pro salute misse infundat. Et videtur magister Johannes beletus non de
bet dici ultra septem. Et est sciendum quod quando dicitur missa privatis non debet
dici aliquam collectam post officium. et etiam quando dicitur missa post officium non debet
dici oratio privatis. nisi illa condicio. Omnes septem de quod vivorum et
mortuorum. Si autem in missa privatis aliquam casu dicatur collecta per
mortuis non debet ultia dici scilicet penultima. quia finis debet respondere principi
pro Et dicitur collecta respondet amen ad confirmatos Collecta finit
de epistola. et debet ad populum informatos. Et debet epistola ab episcopo quod est super. et
scilicet quod est missio quasi super missa. quia episcopus fuerit super misse euange-
lio. Et nota quod nullus debet dicere epistolam nisi fuerit subdiaconus. Unde
melius est quod sacerdos dicat eam quasi puer qui iuvat eum ad missam. Post
epistolam debet responsorium. quod sic notat. quia per suum suum leprosum de debet. Ver-
sus pro debet ad respondendum. quia illi qui dicunt ipsum debent se prosternere ad orientes
Postea debet Alleluia cum per suum suum. quod est canticum leticie. Unde tempore ieiunii
omnium quod est tempus luctus non debet dici alleluia. nec eadem ratio in missa per mor-
tuos. In magnis solennitatibus debet per Alleluia sequentia. id est. psalmus. qui etiam
est canticum leticie. Et sic fecit ista duo leticia gratie paradisi. ad quam
pro salute misse devenire speramus. Post hoc immediate legit euangelium. et
in principio ille qui legit illud salutat populum et reddat eum attentius ad

De eucharistia

audiendū euāgelii. Dicitur autē euāgelii ab eo quod est bonū. et angelus
quod est nūcius. quia bonus nūcius. quia in euāgelio nūciatur Christus qui est magnus
propheta angelus. Vel quia in eo nūciantur omnia que pertinent ad salutem nostram.
Et nota quod quoniam euāgelii sumitur de principio dicitur initium
sacri euāgelii. sic in euangelio. Matthei. Liber generatiois. et in euā
gelio Lucę. Fuit in diebus herodis regis. et in euangelio. Iohannis. In prin
cipio erat Verbum. Et autē euāgelii non sumitur de principio dicitur se
quentia sacri euāgelii. et est Iesus. Verba sequentia sunt Verba sacri euāge
lii. Notandum est quod dicto titulo euāgelii dicitur rīderi. gloria tibi
dñe. quia in euāgelio agitur gloria dei et nostra. gloriatur. Christus victrix dy
abolū et nos redemit. et victor ad gloriam patris ascendit. Et ideo audi
tores euāgelii letantes ad laudem sui saluatoris siue redemptoris
exclamant dicentes. gloria tibi dñe. qui dicat. Dñe gloria tua qui in euā
gelio predicatur nobiscum sine fine permaneat et semper crescat. Notan
dum etiā quod quoniam legitur euāgelii duo cerei dñt accēdi. id est signum quod
dñs misit discipulos suos binos et binos ante faciem suam predica
re euāgelii illis. Ergo notandum est quod quoniam inchoatur euangelium
tā clerici quam populi. tā pferēs quam audientes dñt se munire signo crucis
in fronte in ore et in pectore. In fronte quia frons est locus peccudie. Un
de homines inuerecundos effrontes. id est sine fronte dicunt. Per hoc ergo quod frons
est signum crucis imponitur significatur quod non erubescam credere in Christum
crucifixum. et eū vix deum homines profiteri. In hoc autem quod os et pectus
signum ostendit nos audacter et simpliciter profiteri ore. et fideliter et fir
miter credere corde Christum crucifixum. cuius liber legitur deus et dñm
nostrum esse. Sacerdos itaque vel dyaconus euāgelii lecturus se figit
in fronte in ore et in pectore. qui dicat non erubescam euāgelii ipsum
ore predicor corde credo. Libet etiā signum ac si dicat. hoc est liber
crucifixi. Dum autē euāgelii legitur cuncti deponunt velamina ca
pitum propter duo. Primo ad ostendendum quod euāgelica doctrina omnia ve
lamina legis antiquę remouit. Secundo ad ostendendum quod omnes quę
sensibus debent esse aperti ad audiendum euāgelii. Et sciendum
quod ille qui dicit euāgelii dicitur habere faciem ad aq̄lonē. id est signum quod in pectore
sacri euāgelii dēmonos munire pro insidias dyaboli que veniunt
ab aq̄lone. Ut enim dicit Hieremias. Ab aq̄lone pādet os ma
lū. Finito euāgelio quilibet dicitur se munire crucis signulo pro dyabolo

Tracta. III. prime partis

bolū ne rapiat euāgeliū sine fmonē euāgelij d ore seu d cor/
de ei⁹. Post euāgeliū imediate seqt symbolū. s. Credo i vnu
deū. qd nō dīz dici nisi i dieb solēnib. nō tñ i oib. s. solū i il
lis d qbz mērio sit i symbolo. Un dīz dici i oib dieb dñicis.
et in festo sancte trinitatis. i natiuitate dñi. i circūcisīōe dñi.
in epiphania. i festo pasce. i ascēsiōe. in festo penth. in festo
oīm sctōz. i trāsfīguratōe dñi. in festis brē Marie & gis. in
festis oīm apłoz et sancte crucis. In alijs at festiuitatib n
dīz dici. Dicto simbolo seqt offertoriū. qd dīz ab offerēdo. qā
tūc offeri⁹ ea q sūc ncēaria ad missā. s. panē vinū z aquā. z sac
dos offert ista duo dicēs. Suscipe scā trinitas zc. Et facit
signū crucis sup panē z vinūz ad h vt ds ea scīficet. Et nota
q sacerdos bñdicit aquā z nō vinū. qz aq fī pplm q indiget
bñdictiōe dei. vinū at fī xpm q ē sup oia bñdici⁹. Et in h ter
minat pma ps misse q ē ad ppli instructōz z ppatōz ad tācū
sacrm. Seqt scda ps q est de materia psecratiōis. Et ista
bz qtuor ptes. Pma ps dīz secreta. scda ps pfatio. tertia ps
canon. quarta dñica ozo. Recepta oblatiōe sacerdos lauat
sibi man⁹ z rediēs ad altare iclinat se pfūde dicens. In spū
hūilitatē. ad denotandū q p mūdiciā z innocentīā viter hu
militatē z ptritōz cordis efficit qd dign⁹ mīster h sacri. z eri
gens se p̄it ad pplm dicēs. Orate p me frēs zc. Et iō illi q au
diūt debēt orare p eo dicēdo illū psalmū. Exaudiat te dñs
in die tribulatōis zc. vel dicēdo. Dñs sit in corde tuo z i ore
tuo vt suscipiat sacrificiū de ore tuo de manib tuis p tua et
nrā omniūq salute. Et laici se debēt inclinare silr et dicere
illud qd sciūt. Tūc sacerdos dicit sub silētio secretas. Et
est sciendū q totidē secrete z in eodē ordine de eis dē debent
dici q̄t collecte p̄cesserūt ante in exordio misse an eplam nec
plures nec pauciores. Et dīz secreta. qz secrete pñciat. cum
tñ olim alta voce diceret vñ ab omib laicis sciebat. Scdm
at qd narrat mgr Jobēs belesb in sūma sua. p̄igit semel in
quadā die q qdam pastores sup quendā lapidē ponerēt pa
nem et dicerēt secretā et alia verba canonis super panē. qui
ad p̄boz eoz platōz ē in carnē puerfus. i qd diuini⁹ facta su

De eucharistia

it acerrima vindicta. Nam oēs ictu fulmīs mortui sūt. Et ideo statutū fuit vt de cetero iste secrete sub silentio dicerēt. ita q̄ nesciant a laicis. Scda ratō est ne vilescat sic sacra scriptura obscure tradita est ne vilescat. Postea sacerdos dicit alta voce Per oīa scla sclōz. Et rñso amē. sacerdos nō vertēs se ad pplm salutat ipm dicēdo. Dñs vobiscū. De q̄ salutatioe z ei rñsione dictū est sup̄. Et qz in illo sacro req̄rit maḡ eleuatiō. mēt̄ ad deū. iō dicit sacerdos Sursum corda. q̄i dicat. habete corda sursum eleuata ad deū. iuxta x̄bū apli dicēt̄. Que sursum sūt q̄rite. Et ppls q̄i obediēs sine p̄sentiēs dicit. habemur ad dñm corda eleuata. Et qz p oibz q̄ de nobis tulit grās ei impēdere dēm̄. subiūgit sacerdos Grās agam⁹ dño deo nrō. z ppls respōdet q̄si p̄sentiēs. dignū z iustū est. Postea sequit̄ p̄fatio. Et d̄r p̄fatio q̄si p̄locutio. i. ad misteriiū preparatiō ita q̄ in p̄fatiōe noīant aliq̄ ordies angeloz. qz in missa angelos p̄sentes esse credim⁹ z assistere sacerdoti. Dicta p̄fatione subiūgit̄ cant⁹ angeloz. s. Sctūs sctūs sctūs dñs de⁹ sabaoth. i. exercitūū. etiā osanna. i. obsecro salua. Et d̄r ter sctūs ad denotandū trinitatez psonaz. qz d̄r pmo sctūs p psona p̄ris. scdo p psona filij. tertio p psona spūs scti. Et d̄r domīnus de⁹ in singlari ad oīdendū q̄ vna ē essentia i tribz psonis. Et sumit̄ istō d̄ Isaia Isa. vi. Isaias em̄ dicit se vidisse seraphin clamantia Sctūs sctūs sctūs zc. Un̄ nos cantica angeloz decantā. qz p h̄ sacrificiū hoīes assumi ad āgeloz ordies nō dubitā. z iō cū eis i excels̄ saluari clamā. Et p̄ B d̄r ali⁹ p̄sus. s. Bñdicit⁹ q̄ veit̄ zc. q̄ p̄sus sumit̄ ex euang. Mathei. xxi. z iō dū cantat̄ d̄z fieri signū crucis. i. signū q̄ sumit̄ d̄ euangelio qd̄ est liber crucifixi. z ideo in isto versu p̄fitemur xpm venisse in mundū. et ab eo saluari rogamus. Postea sequit̄ canō. z incipit ibi. Te igit̄. zc. z durat vsqz Pax dñi. Et d̄r canon quod est nomē grecū. z vult dicere in latino regula. Et ideo dicitur canon. id est. regula. quia per huiusmodi verba fit regulariter huius sacramenti consecratio. vel q̄a celebrans regulariter d̄z in oibz se habere. Et totū q̄cqd̄ p̄tinet i isto canōe excepto p̄z nr̄ d̄r sub silētio Et h̄ cā triplex ē

Tractat⁹ quart⁹ prime partis

Prima quod de⁹ non attendit clāorē oris s; cordis. Un̄ dicit Ber. Non
vor s; vorū. nō cordula musica vocū. Nō clāor s; amor sonat
ī ore dī. Secūda cā ē ne mīster q̄ cū sūma fuerētia ac deuotōe
ac mētē r̄collectōe d; h̄erz. pferre oīa p̄ba canōis lōgo clāore
fatigat⁹ īpediat⁹ v̄l d̄ficiat a sua deuotōe. Tertia cā ē ne p̄ q̄n-
dianūz frēq̄ntē vsū p̄ba vilescāt. z ī locis n̄ opetētib; dicant⁹. et
sic fiāt ī ruinā. vt sup̄ d̄ pastorib; dicit. In q̄dā ei d̄creto phi-
be⁹ sub anathēate vt null⁹ nisi sacris vestib; idue⁹. z ī libo z su-
per altare d̄secratū pferat⁹ p̄ba canōis. Et iō q̄ vir pollut⁹ la-
bijs ego sū. z ista sacratissima p̄ba sūt ita archana q̄ n̄ licz ea
hōi p̄cōri loq̄. iō d̄ ip̄is taceo. Hoc at̄ dico q̄ null⁹ p̄ba auto-
ritate nisi dñō pape l; aliqd d̄ eis subtrahet addē. Notā
dū p̄o q̄ canō sign̄t̄ īcipit p̄ istā l̄raz. T. q̄ ātiq̄ sicbat p̄ mo-
dū crucis. qm̄ sacrificiū qd̄ sit p̄tute istoz p̄boz ē mēoratiū
dñice passiōis. Un̄ xps q̄ īstituit h̄ sacrm̄ dixit. h̄ facite ī meā
cōmōratōz. Lu. xxij. Et qm̄ ista p̄ba efficacīā h̄nt a passiōe
xp̄i. Un̄ p̄t h̄ imago crucifixi d; ibi d̄pigi. In istz etiā sacra-
tissimis p̄bis sit ozo general⁹ p̄ ecclā catholica. z p̄ papa q̄ est
caput ecclē. z p̄ ep̄o. Et credo q̄ d; ītelligi p̄ ep̄o ī c⁹ diocesi
d; missa. z p̄ ep̄o etiā q̄ ordiāuit celebrātez. Orat̄ etiā p̄ rege
q̄ ē dñs tp̄al⁹. Orat̄ etiā p̄ oīb; orthodoxis. i. xp̄ianis catho-
licis aplice fidei cultorib;. q̄ba exponēt ī ecclā pte h⁹ op̄is
q̄n age⁹ d̄ credo ī deū. Un̄ p̄ ista p̄ba excludūt scismatici. he-
tici. iudei. saraceni. pagani. z excoīcati. Et sic nota h̄ n̄ orari
p̄ excoīcati. Post h̄ sit ozo sp̄eal⁹ p̄ ill̄ siue alijs q̄b; obligat⁹ ē
sacerdos. Et credo q̄ sic eis ē obligat⁹ ex ordīe caritatis. ita
tenet⁹ ordiāre eos ī missa. ita q̄ p̄mo ponat illū cui p̄mo ē ob-
ligat⁹. z sic d̄ alijs. Ita tñ q̄ si sp̄eal⁹ dicit missā p̄ aliq̄ q̄ p̄tutē
sacrificij referat ad ip̄m. z p̄t h̄ n̄ excludit q̄n possit z obeat
orare p̄ alijs. Et tñ circa istā orōez aduertēdū ē q̄ d; eē mē-
tal⁹ z n̄ vocal⁹. Et rō p̄t assignari q̄ ad nūc duplex. Prima vt
sacerdos sit magis recollect⁹ z attēt⁹. qz fmo aliq̄tēs impe-
dit attentōem. Secūdo ad oīdendū q̄ de⁹ non attendit ad cla-
morē oris s; cordis. vt sup̄. Notādū etiā q̄ null⁹ fidel⁹ cui⁹
occurrat memoria d; excludi ab orōne ista. immo quilibet

De eucharistia

eun⁹ occurrit mēoria ē dō spēalr p⁹mdād⁹ alias sacerdos pec
caret. Notādū etiā q^d sacerdos añq⁹ dic⁹ missā p⁹t facere istā
orōez. dicēdo mētalr. Dñe dōs ego ī missā itēdo tibi recōmē
dare istū ī istū. postea suffic⁹ q^d dicat mētalr ī missā. Vēnto
dñe illoz q^s tibi añ recōmēdaui. Postea noiant mlti sc⁹i et
sc⁹tē q^d oēs p⁹ xpo se sacrificauerūt exponēdo se morti. Et ista
pnūc sufficiūt q^d ad p⁹ba canōis. Sz dicēdū ē aliqd de sig
nis q^d sūt ī canōe. Un⁹ sciēdū q^d fm q^d dic⁹ Inno. ī li⁹ d⁹ missā.
cruc⁹ significāt q^d sūt ī missā sūt ī n⁹lro. xxv. z sūt ī septē vicib⁹
q^d significāt exp⁹se passiōez xpi. Priā vice sūt tres dicēdo il
la p⁹ba. Nec dona. B⁹ mūera. z significāt trinā traditiōez xpi.
Nā p⁹mo fuit tradit⁹ a dō p⁹re. q^d eū ī mūdū misit. Sc⁹do a iu
da traditore. q^d eum vēdidit. Tercio a iudeis. q^d eū Pilato ad
crucifigēdū tradidit. In sc⁹da vice sūt q^{nq}z dicēdo illa p⁹ba
B⁹ndictā ascp⁹tā zē. z significāt q^{nq}z p⁹soas q^d fuerūt ī passiōe
xpi. s. p⁹sonā xpi vēditi. p⁹sonā iude vēdēt⁹. z p⁹sonas ementiū.
q^d fuerūt tres. s. p⁹ōtiffices. p⁹harisei. z scribe. In tciā vice fiunt
due dicēdo illō p⁹ba b⁹ndict. q^d p⁹buz d⁹r p⁹rio sup panē. sc⁹do
sup vinū. z sūt iste due cruces p⁹t p⁹uerfionē duplic⁹ matie.
scz p⁹ais z vini. In q⁹rta vice sūt q^{nq}z dicēdo illa p⁹ba. hostiā
purā zē. z significāt q^{nq}z vulnera q^d xps ptulit ī cruce. In q⁹n
ta vice sūt due. vna sup corp⁹ alia sup sāguiez. dicēdo illa p⁹
ba. sacrosctm filij tui corp⁹ zē. z significāt vinclā q^do ligat⁹ fuit
xps z flagella q^do fuit flagellat⁹. In sextā vice sūt tres dicēdo
illa p⁹ba. sc⁹ificas viuificas. zē. z significāt tres crucifixiones
xpi. Nā p⁹rio fuit crucifix⁹ liguis iudeoz. sc⁹do snā pilati. ter
tio maib⁹ militū. In septiā vice sūt q^{nq}z dicēdo illa p⁹ba. p⁹
ipm z īn ipozē. tres cū corp⁹ sup calicē z due alias sup alta
re a late. z significāt tres cruciat⁹. s. passiōis. p⁹passiōis. et cō
passiōis. z aquā z sāguiez q^d fluxerūt de late xpi. z sic sūt ī vni
uerso. xxv. q^d ē nūer⁹ cubic⁹ ad designādū q^d q⁹stūcūq⁹ mltipli
cēt sacrificiū ē sp⁹vnū. Et istō sufficiatō signis canōis. z p⁹ cō
sequēs de sc⁹da pte misse q^d est ad matie sacri p⁹secratōz. exce
pto q^d q⁹n d⁹r par dñi sūt tres cruces. Seq⁹t tertia ps q^d est
ad matie sacri sūptōem. Et ī ista pte p⁹mo sacerdos frangit

Et in ista pte pmo sacerdos frangit

Tracta. III. prime partis

hostiā i tres ptes. q̄ p̄ma significat corp⁹ xpi mysticū. i. fideles q̄ pegrinā i m̄do. sc̄da illos q̄ sūt i purgatorio. t̄cia illos q̄ sūt i paradiso Et dicto. p oīa scla sc̄loz. z r̄nso amē. dicit sacerdos. Pax dñi sit sp̄ vobiscū. faciendo tres cruces cū vna p̄te hostie sup calicē. z significat q̄ p mortē xpi fuit pax int̄ deū z hoīez r̄formata. Et d̄r ter Agn⁹ dei. Agn⁹ d̄r ab agnō qd̄ ē piū. qz xps ihs sua pietate nos r̄demit. Ul̄ d̄r agn⁹ ab aḡscēdo. qz solo balatu agn⁹ mr̄ez suā aḡscit. sic xps i passione sua mr̄ez suā aguit. z iō d̄r ter agn⁹ dei. qz xps i cruce p̄dēs tria ōguit. s. p̄ez suū ei obediēdo. z mr̄ez suā p̄giez̄ gini cōmendādo. z gen⁹ hūanū ip̄m r̄dimēdo. Et d̄r bis m̄fere. z vltio d̄r. dōa nob̄ pacē. ad oīdēdū q̄ i m̄do isto z i purgatorio idigem⁹ mia dei. z i paradiso hēbī⁹ pacē z req̄e opulētā. In missa p̄ defūct̄ d̄r. dōa eis req̄ez. qz missa p̄ eis d̄r vt veniāt ad req̄em paradisi. Postea poit̄ynā p̄te hostie i calicē. z significat illos q̄ sūt i paradiso. q̄ sūt iebziati gl̄a paradisi. fm̄ illō ps. xxxv. Inebriabū⁹ ab ybrate dom⁹ tue. Postea accepto pasc̄ joscūlo fm̄ q̄sdā ab eucharistia. fm̄ alios a calice. fm̄ alios ab altari dat pacē dyacono. z ille subdiacono. z sic p̄ istos descēdit ad alios. ad designādū q̄ pax dī q̄ erupat oēs sēsū p̄ xpm̄ descēdit ad pl̄atos. z d̄ pl̄at̄ ad subditos Et significat etia z q̄ oēs q̄ volūt eē p̄icipes fruct⁹ ist⁹ sacri dñt eē i viclo pasc̄ et caritat̄ astricci. Postea dicta q̄dā orōe sacerdos r̄cipit sac̄z subvtraq̄ sp̄e. Laic̄ at̄ n̄ dat sub sp̄e vini p̄ p̄ic̄ effusiois. Post sup̄rōnez sacri sumat vinū z abluat os nisi ess̄ illa die aliā missā celebratur⁹. z t̄m̄ de tertia pte. Quarta ps misse q̄ p̄tinet ad gr̄a z actōz p̄mo p̄tinet cōiōnē. z d̄r cōiō a con qd̄ ē sil̄ z vniō. ad denotandū q̄ illi sac̄r̄tute sum⁹ p̄ charitatē vniū d̄r p̄rio. Post cōiōnē d̄r post cōiō q̄dā orō q̄ sic notat qz d̄r p̄ p̄m̄iōnē. Et dñt dici iste orōes eodē nūero z eodē ordie q̄b̄ fuerit dicte collecte añ eplaz. z eodē mō t̄m̄ari Postea salutato p̄plo z r̄nso. z cū spū tuo. dic̄ sacerdos Ite missa est. z ē s̄sus. ite p̄ me ad xpm̄ z seq̄mī eū. qz hostia ē missa p̄ vob̄ ad dñm̄ p̄ez placādū. vel ite ad p̄pa. qz missa ē p̄pleta. Et nota q̄ ite missa ē. nō d̄r dici nisi dicat gl̄a i excel̄. s. d̄z

De eucharistia

dici bñdicā dño. et i missa p mortuis. req̄escāt i pace. Si q̄
rat q̄ren i fine cuiuslibz misse d̄r ite missa ē. Rñdeo q̄ corp⁹
xp̄i mysticū qd̄ ē eccl̄a ē triplex. sc̄lud qd̄ ē i celo gl̄ificatū .i.
sc̄ti q̄ sūt i paradiso. Alio qd̄ ē adhuc i tr̄is. i. fideles q̄ sūt in h̄
mōdo. Alio qd̄ iā r̄cessit d̄ h̄ mōdo nō tñ adhuc ē in paradiso.
id ē. fideles q̄ sūt i purgatorio. Lz q̄libz missa totū corpus
xp̄i mysticū r̄spiciat. sic p̄z p̄ triplicē hostie portōz. tñ fm istā
triplicē d̄r̄nāz p̄tigit missas ter appropari. Quedā ei celebra
tur ad honorē sc̄tōz. q̄ qz iā sūt corā dō. iō i ill̄ missis licētiā
p̄ls et d̄r ite missa ē. q̄si dicat. ite festinate igredi i illā req̄ez.
Quedā sp̄ealr̄ celebrāt ad salutē uiuoz. et qz nō sum⁹ certī de
salute n̄ra. iō d̄m⁹ eē solliciti ne p̄ negligētiā n̄raz in nobis
misse efficacia euanescat. iō d̄r i ist̄ missis i fine bñdicā dño
fm illō ps̄. xxxiij. Bñdicā dñm i oī tpe. Quedā dicūt sp̄eal
lit ad r̄q̄ez defūctoz. et i ill̄ d̄r. req̄escāt i pace. Et nota q̄sa
cerdos q̄nq̄es se p̄rit ad p̄lm et cū h̄ septies salutat ip̄m. Q̄
āt q̄nq̄es p̄rit se ad p̄lm significāt q̄ q̄nq̄es xp̄s apparuit in
die resurrectōis sue. P̄rio marie magda. i. orto. sc̄do mulieri
bus eūtibz et redeūtibz d̄ monum̄to. t̄cio b̄tō Petro. et iō q̄n
se p̄rit t̄cio sacerdos n̄ loq̄t alte. q̄rto apparuit discipul⁹ q̄n in
trahit ad eos ianuis claus̄. et thomas n̄ erat cū eis. q̄nto ap
paruit duobz discipul⁹ eūtibz i emaus. Q̄āt salutat septies
p̄lm significat q̄ p̄tute misse salutē seq̄mur et̄naz. i. q̄ h̄m⁹
septē dotes. q̄ttuor ex pte corp̄is. et tres ex pte aīe. Notādū
etiā q̄ istō q̄ sacerdos icipit missā a dextera pte altaris. et po
stea vadit ad sinistrā. et itez redit ad dexterā significat q̄ xp̄s
d̄ dextera p̄ris uenit i sinistrā mōdi. et itez r̄dūt i die ascēsiōis ad
dexterā p̄ris. iuxta illō Joh. Exiit a p̄ze et uenit i mōm. iterū
relinq̄ mōm et uado ad p̄ez. Si āt q̄rat v̄z canō debeat
dici tarde aut cito. i. an debeat sacerdos mltū morari in ca
none an nō. Dicēdū ē q̄ sacerdos d̄z cū bōa maturitate cū
maḡattētiōe dicere oīa v̄ba canōis. nō tñ d̄z ibi morari mltū
ne misceueniētes p̄dāt suauitatē vngētī. i. ne diabolice tē
ptatōes sibi p̄di faciāt suauitatē vngētī. i. p̄tute hui⁹ sac̄ri sen
sacrificij. qz volūtas hoīs labil̄ ē et mutabil̄. et nūq̄ in eodez

Tracta. III. prime partis

stat pmanet. Iō sub figura h^o dictū fuit filiū isrl' q^o comede
rēt agnū pascale festināt. Notandū etiā q^o nūq^o missa d^o
dici sine lumie. Et ista de ritu misse sufficiāt.

De defectib^o occurrētib^o in missa **Ca. XI**

✓ **Bi** mai^o piculū icēdit ibi plen^o ē cōsuecū. z q^o i cele
bratōe misse nisi debito mō fiat iminet maxim picl'm
iō de defectib^o q^o i celebratōe possent ptingere d^o sūmope p
caueri. Pnt gē defect^o i missa añ psecratōz vl' p^o vl' in ipa cō
secratōe. An psecratōz p^o esse defect^o si nō mistret debita ma
teria. puta si loco vini mistret aq^o. Unō pono q^o sacerdos l' mī
nister ei^o q^o fuit sibi i missa ponat in calicē aquā credēs cēvi
nū albū qd d^o fieri. Dicēdū q^o sacerdos aut pcipit istū erro
rē añ psecratōz vl' p^o. Si añ psecratōz d^o aquā eūgere z mī
strare vinū cū aq^o. z sic pcedē. Si at aduertat p^o psecratōem
aut aduertit añ sūptōz corpis aut postea. Si añ admistra
ri d^o vinū cū aq^o i calice z reicipe ibi. Sili mō postq^o cenatū
est zē. Si at aduertat p^o sūptōz corpis d^o administrare vnam
hostiā nō psecratā. z ponere vinū cum aq^o i calice. z reicipe a
pncipio canonis fm q^o sda. Tñ credo q^o sufficeret reicipe ab
illo loco. cōicantes. z pficere misterii suū. Et si dicas. q^o for
te iste nō pcipit istū errozē q^o sūperit aquā q^o loco vini fu
it potata i calice. z sic nō eēt ieiun^o. Et sic vtrūq^o nō d^o itez cō
secrare. In isto casu sic dico q^o istō ē tenēdū p regla genera
li. q^o q^o cūq^o circa vnā materiā sunt duo pcepta forti^o magis
obligat. mō circa celebratōz misse sūt duo pcepta. Unū pce
ptū ē q^o missa dicat a ieiuno. Aliud est q^o sacm itegz pficiat
i. q^o celebrās sp^o psecret sub vtraq^o spē. s. pais z vini Cōstat at
q^o pceptū de itegritate sacri forti^o ē q^o pceptū q^o sumat a ie
iuno. cū illō respiciat essentia sacri. z istō ei^o vsū. q^ore q^o tūcū
q^o iste sūperit aquā z nō sit ieiun^o. nihilom^o tñ d^o facere sic
dictū ē sup^o. s. q^o hēat hostiā nō psecratā z vinū z aquā admini
stret. z reiciptat a pncipio canōis. vl' ab illo loco cōicātes zē
z sic totū pseqt vsq^o ad finē. Sz qd si ille q^o ministrat vinū in
calice nō apposuit ibi aquā qd faciēdū ē. In h^o casu dico q^o si
sacerdos aduertat istud añ psecratōz sanguis debet ponere

De eucharistia

aquā i calicē. ⁊ sic ɔsecrare. Si āt p̄cipit p̄ ɔsecratōz sāguis
d̄z p̄teri ɔ negligētia ⁊ p̄cedat i missa. qz vinū ē p̄pa materia
b̄ sacri ⁊ nō aq. vt dictū ē sup̄. d̄z tñ admisceri et qdā ɔgrui
tate S̄z qd si sacerdos aduertat venenū imittū eē i calice
v̄l araneā v̄l muscā ibi cecidisse. nūq̄d d̄z sumere. Certe qn
tū ad venenū vel araneā dico q nō. ne calix vite fiat sibi calix
mori. s̄z sāguis iste d̄z poni i aliq vase m̄dor ⁊ apto. ⁊ d̄z poni
int̄ reliqas cū aliq sc̄ptura notificāte ibi esse sāguinem xp̄i ⁊
q nō sumat ab aliq. qz sp̄s istis admittū ē venenū. Et nisi
sacerdos sūps̄erit corp̄ xp̄i d̄z ponere aliū vinū i calice cum
aq. ⁊ reicipe ab illo loco. S̄it mō rē. Si āt sūps̄erit corpus
d̄z h̄e aliā hostiā nō ɔsecratā. vt dictū ē sup̄. Quātū ad mu
scā dico q p̄t muscā nō d̄z dimitte qn sumat. nō tñ credo q
ɔbeat trāsglutire muscā vt qdā dicūt. s̄z suffic̄ q laueſ ⁊ lotō
sumat. ⁊ si timeat ɔ vomitu comedat aliq̄d. p̄hibēs vomitūz
⁊ musca cōburat ⁊ cinis i sacratio ɔfuet. Et idē dico de ara
nea. s̄. q̄sic d̄z cōburi ⁊ cinis i sacratio refuāri. S̄z pono
q qñ sacerdos eleuat hostiā apparet ibi sp̄s pueri v̄l carnis
qd faciet. Dico q aut istō apparet oīb̄ aut sacerdoti tñ. aut
p̄lo tñ. Si apparet ita oīb̄ i isto casu dñt fūdi orōes ad deū
vt r̄uertat ad sp̄z pais. ⁊ si fiat d̄z sumi. Sin aut d̄z h̄i alia
matia. s̄. hostia ⁊ ɔsecrari. Si āt n̄ appareat sacerdoti s̄z p̄lo
tñ d̄z sumi a sacerdote. S̄z p̄t̄igere q calix cadat ⁊ sāguis
effūdat. qd ḡ faciēdū ē tñc. Dico q qd agēdū sit in isto casu
edocemur ex qdā decreto p̄i pape. i q̄ decreto d̄z sic. Si p̄ ne
gligētiā aliq̄d ɔ sāguie stillauerit in trā lingua labat ⁊ tra ra/
dat. S̄i ɔ fuerit tabula vt nō c̄n̄l̄cet loc⁹ radat et i igne ɔsu
mat. ⁊ cinis intra altare ɔdat. ⁊ sacerdos. xl. dieb̄ peniteat.
Si sup̄ altare distillauerit calix sorbeat m̄ster stillā et trib̄
dieb̄ peniteat. Si sup̄ lintheū altari ⁊ ad aliū stilla puenerit
q̄tr̄uor dieb̄ peiteat. Si v̄sqz ad t̄ciū lintheū stilla puenerit
peniteat. ix. dieb̄. Si v̄sqz ad q̄rtū lintheū peniteat. xl. dieb̄. ⁊
lintheamīa q̄ stilla tetigerit trib̄ vicib̄ abluat m̄ster calice
supposito. ⁊ aq̄ ablutōnis sumat ⁊ in aliq vase intra altare re
cōdat. Si q̄s p̄ ebrietatē v̄l voracitatē eucharistiā euomue

Tracta. III. prime partis

erit si laic⁹ fuerit. xl. dieb⁹ pēteat. cleric⁹ vñ mōach⁹. lxx. dieb⁹
pēteat. ep̄s. xc. Si bō ifirmitatē cā euomuerit. vii. dieb⁹ peni
teat. Ista hēnt d̄ p̄se. di. ii. c. Si p negligētiā. z. c. Si quis p
ebrietatē. Et matia illi⁹ vomit⁹ d̄z accipi z cōburi. z cineres
iuxta altare recōdi. Que pnia d̄z eē ista. Dicūt aliq̄ q oībus
dieb⁹ illi⁹ p̄nie d̄z ieiunare i panet aq̄ z cessare a cōione Alij
dicūt q suffic̄ q faciat aliquā abstinentiā vñ dicat aliq̄s orōes
S̄z pono q aliq̄s sacerdos iduat se ad missā z postq̄ iā p/
cesserit ad missā recolit se aliq̄d p̄ctm mortale p̄misisse de q̄
ñ fuit p̄fessus. vel r̄colit se excōicatū. qd faciet iste sacerdos.
Si pcedat videt peccare mortāl. qz iudiciū sibi māducat z
bibit. si at̄ ex toto dimittat magnū scādālū p̄p̄o generat. Di
cūt qdā q̄tal sacerdos ñ d̄z dicere p̄ba p̄secratis s̄z simplr
hostiā d̄z sumere. Et istō nō ē vex. imo erroneū. qz faciendo
sic videt̄ gūit peccare. qz tal videt̄ deū illudē faciedo irreuerē/
tiā sac̄oz p̄p̄m decipet. qz faceret eū idolatrare. z ita ei se a/
strigit. ita hēnt de cele. mis. c. d̄ hoīe. Et iō dico q si iste sacer
dos nō p̄t dimitte missāz absq̄ scādalo qd̄ doleat z pēteat z
p̄terat de p̄ctō suo. doleat etiā q̄ita tarde pēteat z pponat cō
fiteri q̄cito potit h̄re oportunitatē. t̄p̄secret i noīe dñi. quia i
isto casu sūm⁹ sacerdos. s̄. d̄s absoluit eū. Et l̄z qdā dicāt s̄l̄e
eē in snia excōicatōis. tñ credo q i isto casu si sacerdos nō p
cesserit ad p̄secratōz d̄z dimitte fingēdo se ifirmū. vñ h̄re ali
quā nc̄citātē legitimā. vñ si ñ possit dimitte doleat z pēteat.
z pponat se facere absolui. Et credo q q̄tū ad illō p̄ctm ab/
solue⁹ est a sūmo sacerdote. s̄. a dō. z h̄ q̄ ad culpaz. Utz at̄ sit
absolue⁹ q̄ ad penā irregularitatē ñ determinō h̄. S̄z pono
q sacerdos h̄eat p̄sciaz eo q obmisit aliq̄d de p̄bis canonis.
nūq̄d d̄z ea repetē. Dico q aut h̄z p̄sciaz p̄babilē z q̄si certā.
aut h̄z p̄sciaz leuē z scrupulosā. Si h̄z p̄sciaz certā vñ multū
p̄babilē q dimisit aliq̄d d̄ p̄bis canōis d̄z ea repetē. potissi
me si h̄z talē p̄sciaz de p̄bis p̄secratōis. qz ñ itelligit iteratim
q̄d dubitat p̄babilē vñ nescit eē factū. vt d̄z de p̄se. dist. iij. si
nlla. extra d̄ p̄l. ñ bap. c. veniēs. D̄z tñ vt credo sacerdos h̄re
illā itēctōz. Si dixi ista p̄ba ñ itēdo ea repetē cū itēctōe p̄secra

De eucharistia

di. s. si n̄ dixi dico ea. Argu. extra d̄ bap. z ei⁹ effec. e. ij. vbi d̄z
Si tu es baptizatus? si te baptizo. s. si n̄ es baptizatus? te bapti-
zo i noīe pa. zc. Propt̄ at̄ lenē z scrupulosā p̄scias n̄ dūt itari
h̄mōi p̄ba Et iō sacerdos mltū d̄z eē attē⁹ z r̄collect⁹ qñ dīc
h̄ p̄ba S̄z pono q̄sac̄dos qñ dīc missā faciēdo siḡ cū hostia
forte p̄t frīg⁹ l̄ p̄t inaduerterē l̄ aliqd̄ aliō hostia cadit i s̄a
guinē. qd̄ d̄z fieri Dico q̄ d̄z eā ibi dimitte nec extbat eā ide.
s. sumat eā cū sāguie. qz siḡ z fractōes q̄ sūt cū hostia magis
sūt i significatōz q̄ sūt de eēntia misse Pono etiā q̄ p̄t fri-
gus sāguis p̄gelet i calice. Dico q̄ tūc sacerdos d̄z tū exala-
re. i. anhelare i calice q̄ liq̄fiat. Credo tū q̄ tuti⁹ eēt q̄ calix i
uolueret p̄anis calidis. z si n̄ p̄ficeret q̄ poneret i aq̄ seruēt
cauēdo tū neaq̄ itaret S̄z pono q̄ qñ sacerdos dīc missā
morit̄ aut p̄cutit aliq̄ i s̄firmitate. ita q̄ nō p̄t finire missam qd̄
faciēdū ē i isto casu. Dico q̄ circa istā materiā ē vna reglā ge-
neral̄ q̄ p̄ ille q̄ dīc missā d̄z sumere z p̄ficere istud sac̄m si
possit. si n̄ p̄t ali⁹ d̄z sumere z p̄ficere loco ei⁹ In casu p̄posi-
to dico q̄ aut sacerdos morit̄ aut ipedit aliq̄ i s̄firmitate ante
inceptōz canōis aut post. Si añ nō curādū ē. si p̄ aut añ p̄se-
cratōz v̄l p̄. Si añ ali⁹ sacerdos d̄z se iduere z reincipere vbi
dimisit. Si v̄o moriat̄ v̄l ipediat p̄ p̄secratōz. ali⁹ sacerdos
d̄z supplere qd̄ remanet supplēdū. z recipe sac̄m Sed po-
nat q̄ morit̄ vel ipedit postq̄ sūpsit corp⁹ z añq̄ sumat. san-
guinē. In isto casu dico q̄ ali⁹ sacerdos d̄z sumere sanguiez
z p̄plere officiū. S̄z pono q̄ mus vel aliq̄ alia bestia sumat
spēs p̄secratas. Dico q̄ si possēt extrahi ille spēs ab illo aīali
d̄z illō aīal agiri z spēs ille r̄uerēt reponi i sacrario. z aīal cō-
buri. z cineres itra altare recōdi. S̄z pono q̄ aliq̄s sac̄dos
tāto tpe resuauit illas spēs q̄iā sūt putrefacte l̄ corrupte qd̄
d̄z fieri d̄ ist̄ spēs. Dico q̄ istō i mat̄ia ista habēdū ē p̄ reglā
generalī. q̄ tādiu manet sub ist̄ spēs corp⁹ z sanguis xp̄i q̄
diu sub ist̄ manet suba panis z vini. Et tācito sub ist̄ spēs
desinit esse corp⁹ xp̄i z sanguis q̄ cito desinit ibi esse species
panis et vini. Et ideo si ille species veniūt ad tāta corrupti-
onē q̄ nō plus apparēt esse spēs panis z vini. iam non est ibi

Tracta.v.prime partis

corp⁹ nec sanguis xpi. et ideo non dunt sumi sic consecrate. Sed sacerdos postquam supserit in missa corp⁹ xpi sumat eas reueret⁹ sed non vt consecratas. Si autem non veniunt ad tantam corruptio⁹ quam appareat esse spiritus pauperis et vini dunt sumi vt consecrate. Sed quod si ex illis spiritibus corrupti sint generatiu⁹ mes. quod dicitur fieri de illis spiritibus. Dico quod debentur buri et cineres intra altare recodi. et sacerdos ex cuius negligetia accidit ista dicitur g⁹ui⁹ puniri. et ideo sacerdos dicitur canere ne nimis longo tempore refuet eucharistia. vel quod non fuit ea in loco nimis humido. ita quod ille spiritus possint de facili corrumpi. Hec circa eucharistie sacramentum et eius ministerium ac ornamenta perstrinxi breuiter. vt simplices sacerdotes in talibus certitudinem inueniret et in alijs quod longum tractatum exigunt daret eis occasio cogitandi dubitandi et interrogandi.

Continuatio et ordo sacramentorum dicendorum

Ordinem in hoc libelli principio positum persequendo dicto de sacramentis quod perducunt et promouent ad consummationem hominum et esse spirituum lib⁹ quod sunt baptismus. confirmatio. et eucharistie sacramenta. dicendum est de sacramentis per quod si ceciderit homo facit ut resurgat. Et ista sunt prima quod saluat hominem a peccato. et sacramentum extreme unctionis quod sanat reliquas peccatorum. Vnde quod in secunda parte huius libelli agit de confessionis audientia et prima et impositio. ideo tractatur de sacro primo usque huc differat ne oporteat sepe iterare eadem. quod etiam dignum dicitur precedere minus dignum. sacramentum autem ordinis maius est et dignum sacro extreme unctionis. ideo prius dicendum est de sacro ordinis quam de sacro extreme unctionis

Tractatus quintus prime partis de sacro ordinis. Et habet quinque capitula.

Via conferre sacramentum
ordinis de iure et regulariter ad solos episcopos pertinet. quia unctiones sacri quod eos teste beatus Iohanne de omnibus edocet recipiunt. Idcirco circa materiam sacri ordinis pauca

De ordine

dicā. Cum sanctos et venerabiles episcopos sic habeo in presens et dominos
bonae desiderare in magistros. verum quia sacerdotibus omnibus tota eorum potestas
in collatione ordinum tribuitur. id est aliquis de sacro ordine expedit eos
scire quod sub breui propedicio prophetia. Et hoc quod ad nunc ad quicquid potest
reducitur. de quo per ordinem est agendum. Primum quod est ordo. secundo quod
sunt ordines. tertio si in quolibet ordine imprimatur character. quarto in quo
actu imprimatur character cuiuslibet ordinis. quanto quod requirunt in susci-
piendo ordines. et hec sufficiant.

Quid est ordo Cap. I

Ordo ab bugone de sancto victore describitur sic. Ordo est sig-
culum quoddam quod per quod spiritualis potestas seu officium tribuitur or-
dinato. Et ponitur ibi potestas quod ad ordines proprie dictos. scilicet officium
ibi ponitur quod ad ordines communiter dictos

Quot sunt ordines Ca. II

A numero ordinum diuersificantur doctores canonice et theo-
logi. Doctores enim canonice dicunt quod sunt nouem. scilicet psalmistarum.
ostiarum. lectorum. exorcistarum. acolitarum. subdiaconum. dia-
conum. presbyterum et episcopum. Et ratio forte quod mouet doctores ca-
nonice est. quoniam cum in quolibet ordine tribuatur specialis potestas vel offi-
cium. scilicet ubi est specialis potestas vel specialis officium ibi est specialis ordo. scilicet in episco-
pato tribuitur specialis potestas. et in psalmistatu specialis officium. id est episcopum
est specialis ordo et etiam psalmistarum. Ut ergo militares ecclesia correspon-
deat triumphanti. sic in triumphanti sunt. id est ordines angelorum. ita in mi-
litanti sunt. id est ordines militorum. Et est satis apta congruentia. Docto-
res vero theologi multi quod plures ex eis tenent quod non sunt nisi septem. quia
ponunt quod psalmistarum non est ordo. nec etiam episcopum. ut sic septiformis
miserere spiritus sancti correspondeat septem ordinibus. Quicquid sit de
isto satis puto quod psalmistarum non est ordo. sic nec prima tonsura
de qua magis videtur. cum psalmistarum conferatur a simplici sacerdote. per
magis tonsura ordinarie ab episcopo conferatur. Unde ut dicunt doctores
prima tonsura non est ordo. sed est dispositio ad ordines. Disposi-
tio inquam non necessitas. sed congruentia. De episcopatu autem ut sit specialis ordo
dubito. et ideo istud dimitto determinationi maiorum. Thomas
autem in quarto suo dicit quod ordo tripliter dicitur. Uno modo est nomen
officii. et sic psalmistarum est ordo. Secundo modo est nomen dignitatis

Tracta. V. prime partis

Et sic patet quod ordo Alio modo est nomen cuiusdam specialis potestatis. et sic fit
sunt nisi. vij. ordines tantum. Et isto modo possunt concordari iura et opinio-
nes doctorum. Hinc autem sufficiunt istorum. vij. ordinum contra dicto-
rum sic potest haberi. Quis ordo id est ordo qui ordinatur ad corpus christi. puta
in sacro eucharistie pertinet. et secundum quod dicitur. b. Aug. secundum quod magis
de populo accedit ad hoc sacramentum eucharistie secundum hoc dicitur maior l' dig-
nior ordo. Potest ergo aliquis ordo ordinari in sacro eucharistie. et hoc l'
ad corpus christi consecratur. et sic est presbiter. cuius est corpus christi consecrare
vel ad ipsum consecratur populo dispensatur. et sic est diaconus. cuius an-
tiquum erat sanguinem christi populo dispensare. Unde dicitur. b. Laurentii
beatus Sixtus. Aliquid degenerare me probasti cui promissisti dominici sa-
guinis dispensator. Vel ordinatur ad materiam de qua facit presbiter pon-
tificandam vel propandam. et sic est subdiaconus. cuius est hostia et calice
cum vino aqua ad altare preparare. vel ordinatur ad hominibus materiam ad
altare apportandam. et sic est acolitus. cuius est pixide cum hostia et vi-
ceolos cum vino aqua ad altare portare. Vel ordinatur ad dyabo-
lum effugandum ne homines a sumptibus huius sacri impediant. et sic est exorci-
sta. cuius est demones adiurare. vel ordinatur ad dignos admittendum
et indignos excludendum. et sic est ostiarius. cuius est ostium ecclesie custo-
dire ne indigni intrant. vel ordinatur ad ea que de christo in isto sacro pre-
sentantur in veteri testamento dicta erant proponendum. et sic est lector. cuius est
prophetias veteris testamenti in missa legere. Et sic habet numerum et suffi-
cientia septem ordinum contra dictorum. Quorum ordinum quidam vocantur mi-
nores et non sacri. scilicet lectoratus. ostiarius. exorcistatus. acolitus.
Alii autem tres. scilicet subdiaconatus. diaconatus et presbyteratus vocantur
maiores et sacri.

An in quilibet ordine imprimatur character **Ca. III**

c Unum secundum quod dictum fuit superius. cum haberetur de sacris in generali
character sit quidam specialis potestas per quam recipiens sacramentum ipsum
characterem potest facere vel recipere aliquid quod non potest ille qui non recepit
hominibus sacramentum. vel recipiens quolibet ordine possit facere aliquid
speciale quod non potest facere ille qui caret ordine illo. sic presbiter potest conse-
crare. quod non potest facere ille qui non est presbiter. et sic de aliis. et idem in quilibet
ordine imprimatur character. Et si dicas quod non ordinatur potest facere ea que
sunt ordinis. sic non acolitus potest portare hostiam et viceolos ad alta-

De ordine

re. gñ optz q i qlibet ordie ipmat caract. Nō valz. qz fm qđ
dī cōit. Illō possum? qđ de iure possum? Null? at pt facere
de iure ea q sūt ordīs nisi sit ordinat? Notandum etiā q
caractes oīm ordinū p̄supponūt caracterē baptisimī. cū bap
tism? sit ianuaz fūdamētū oīm sacřoz. Et fm aplm. vbi fun
damētū nō ē supēdificari nō pt. Et iō null? nisi sit baptizat?
pt esse capax aliē sacři. extra d ps. n bap. c. veniēs. S; nūqđ
caract vni? ordīs p̄supponit caracterē alteri? ordīs. i. vtz ille
q n ē subdyacon? pt ordiari i dyaconū. l. nō dyacon? i p̄by/
tez. Dico q d nccitate caract vni? ordīs n p̄suppoit caracte
rē alteri? ordīs. Un nō subdyacon? pt ordiari i dyaconū. vl
nō dyacon? i p̄bīm. l. nō dbeat. imo d rigore iur? d; deponit
si ex malicia l exigrātia aliquē ordinē p̄termiserit. s; ex licen
tia epi iposita ei pnia p eo q negligēt vl ignorāt mediū ordi
nē p̄termisit. ad ordinē p̄termisus potit pmoueri. iterim a
supior? ordīs executōe suspēsus. qz fm Bre. ordiate ad ordi
nes ascēdēdū ē. Nā casū apperit q ad sūmi loci fastigia post
positis gđib; p abrupta qrit ascēsū. xlviij. di. sic olim. extra de
ele. pmo. p sal. c. vnico. S; nūqđ caract ordīs p̄supponit
pmā tōsurā vl caracterē p̄firmatōis. l. hugo dicat q null? nī
si hēat pmā tōsurā pt ordiari i sacerdotē. ar. di. xl. Sicut tñ
doctores theologi tenēt cōit q caract ordīs n p̄supponit de
nccitate pmā tōsurā. nec etiā p̄firmatōz. imo nō p̄firmat? pt
ordiari. l. nō dbeat fieri. Dictū ē em sup q tōsura ē dispositio
ad ordies p̄gruētie tñ. n at nccitatē. Notādū at q fm illos
q ponūt q epat? ē ordo q caract ordīs epal? p̄supponit cara
cterē sacerdotale. qz nō sacerdos nllō mō pt eē eps. Et istud
vidē scire illō caplm extra d excels. pla. ex lris. Ordo ei sacer
dotal? ē qī substantiale fūdamētū ordīs epal. Et h sufficiat.
In quo actu imprimi? caract in quolibet ordine.

Capitulum. III

v Ifo q i qlib; ordie ipmī? caract vidēdū ē in q actu
impmī? caract i qlibet ordie. Et est sciēdū q cum i
sacřo ordīs caract sit res 2 sacřm. oportet q ad imp̄sionē
caracteris pcurrāt duo que requirūtur in omī sacramento. s.

Tractat⁹. V. prime partis

aliqd cerimoniale signū. qđ ē mat'ia sacri. z aliq' b'ba d' m'ata
q' sūt forma sacri In actu g' i q' ipm' carac' i sacro ordi' o'z
q' sint ista duo. s. traditio alic' instrum'ti d'putati ad executōez
ill' ordi'. z platio aliq'z b'boz. In ordie g' sacerdotij ipm' carac'
fm Tho. i traditōe calic' cū pane z vinoz platōe b'o
rū q' tūc dic' eps. s. accipe p'trēz secrā d'zē. Alij dicūt q' i vn/
ctōe manū sibi ipm' carac'. Primū tñ reputo p'p'. In dya
cono ipm' carac' in traditōe libri euangelioz cū b'bis ad b'
deputat'. Subdyacono ipm' carac' i traditōe calic'. tñ si
ne pane z vino. p' qđ differt a sacerdote cui tradit' cū pane z vi
no. Acolito ipm' carac' v' dicūt qđā i traditōe cādelabri.
Tho. dic' i traditōe v'ceoli. Et istō sp'nto p'p'. q' v'ceol' d'zē/
cū r'p'ic'it eucharistiā q' cādelabz. Exorciste ipm' carac' i
traditōe libri exorcismoz Lectori i traditōe libri lectōis p'phe
tiāz. Hostiario i traditōe clauū eccle. Ita tñ q' i q'libet or/
dine dicāt s'c' cū traditōe instr' b'ba ad b' d'putata. q' sine ver
bis nihil fieret. Credo etiā q' n' sufficit q' eps porrigat b'mōi
instrā. imo op'z q'ordinād' corpal'r t'agat ea. cū istō videant'
sonare b'ba forme q' p'fert eps dū porrigit b'mōi instrā. v' d'
cit Accipe. Et iō aduertat circa b' diligēt q'libz ordinād'

Que req'rūt in suscipiente ordies Ca. V

q' Unia fm phm Alc' actioz sūt i patiēte p'disposito
Iō vt ordies digne r'cipiāt sciedū ē ad b' q'ordies rite
z legitiez digne r'cipiāt i generali q'ttuor req'rūt. Primū est
sex' d'bit'. s. q'sit mascul' Un' m'lier n' possz ordiari nec possz
r'cipe caracterē alic' ordi' clerical'. vt dī. Amb. sup eplāz ad
Thim. z h'et. xxiij. dī m'lier. z. xxiij. q. v. mulierē. z ext de sen.
ex. de monialibz. Rō at q're n' p't mulier r'cipe caracterē alic'
ordi' ē. q'z p'p' q' fuit institutor sacri ordi' nō p'mouit aliquā
mulierē ad aliquē sacrū ordinē. Licet ei b'issimā b'go Ba
ria dignior z excellētiōz fuerit oibz aplis. n' illi s'z ist' d'ns
clauēs r'gni celoz p'miserat. ext d' pe. z re. noua. Et si forte in
aliq' caplo iueniat m'lier vocari diacōissa l' p'sb'za. itelligēdū
ē q'illa vocat' diacōissa sup quā fūdebat aliq' b'ndictio. rōe c'
p'ieq'bat aliqd officiū spūale. forte legēdo omelias i matut'. l'

De ordine

aliqd aliqd. qd si licebat alijs monialibz. Presbyteri at appel-
labat. qz fm more pmirine eccle erat vxor p bzi. vl forte aliq
vidua d rebo eccle curā hñs ad instar matrifamilias vocat
pbytera. z ita exponēda sūt oia capla q loquūt d ista matia
Scdm qd reqrit est etas legitia. Circa qd sciēdū ē q l3 do-
ctores canonū faciūt mltas arēgas circa istā materiā. tñ vi-
dem oculata fide nñs tpibz pmoueri pueros z iabiles seu
iberbes i pibzoz ad alios sacros ordies. imo videm aliqs
ad dignitates z psonat z etiā ad epatū z cardialatū ifra tps
a iure caratū ad subdiaconatū sūptōem pmos. Qd qā fit
ex dispētatōe sedis aplice q spūscō dirigit nō d3 ab aliq re/
probari. iō pñc supsedeo. Itō tñ reglarit tenēdū est q nisi
in fauorē religiōis fiat null d3 pmoueri ad subdiaconatus
ordinē nisi attigerit. xviij. annū iā iceptū. Nec ad ordinē dia-
conatū nisi sit i. xx. āno iā icepto. Nec ad ordinē sacerdotij ni-
si attigerit. xxv. ānū iā iceptū. vt hē d eta. z qli. oz. pfi. i. c. Be-
neralē. in clemē. Credo at q dñi epī si necesse fuerit possint i
his dispēsaret dispēsāt qñdie put exigit nccitas q nō h3 legē
extra d re. iur. qd nō ē licitū. q i oibz istz d3 attēdi Tertiū qd
reqrit ē mox hōestas. Cū ei porte dignitatū vl ordinū infā-
mibz suspectz pate nō debeat. vi. lxxxj. di. dictū. extra de iu-
re iur. Relatuz. Sup oia reqrit in pmouēdo ad ordies seu
ad ecclīasticas dignitates qsit bone famez bone p i moribz
z vita. Cū p dicitōis sit. z qz mores debeat ordinād z pmo-
uend ad sacros ordies hñe oñdit apla in epla. j. ad Thimo.
iij. z ad Titū. j. ita dicēs. Oportz epm irrephēibilem et sine
crimie cēvni vxoris viz sobriū. ornatū. prudētē. pudicū. ho-
spitalē. doctozē. nō vinolētū. nō pcussorē sz modestū. nō liti-
giosū. nō cupidū. sz domū sue bñ ppositū. nō neophitū. Et
l3 ista autoritas videat itelligi de epō. tñ fm Aug. z Ambro.
eccēdēda ē ad alios ordinādos sup. di. lxxxj. aplos. z di. xxx/
iij. coḡscam. Notādū etiā q de singul p dicitōibz positz i au-
toritate p dicitā mltā eēnt dicēda. tñ qz reqrerēt magnū tra-
ctatū qsi supficialr ptransēūdo pauca dicā. Dic ḡ pmo sine
crimie. qd nō est itelligēdū d omī crimie cū nēo sine crimie

Tractat⁹. v. prime partis

¶ Vult Et vt dicit Hiero. Res pene 5 nafaz eſt aliq^s ſine pctō ſit. Iō itelligēdū ē d pctō enor^mi ſine vulgato z notorio. Et nota q^d exiis i pctō mortali q^dcuq^z ſine occulto ſine maifeſto peccat mortaliter recipiēdo ſacros ordies. ſic ſcipiēdo alia ſacrā. xl. di. mlti. xcv. di. illd. xl. di. añ. Et iō d^z q^dlibz pſiteri añq^z ſcipiat ſacros ordies. Scdo dicit⁹ v⁹oris viz. z iſtō ē itelligēdū negatiue. i. nō pluriū. lxxij. di. ppoſuiſti. q^d ſi itel ligeret affirmatiue ſeq^{re}t q^d g^oies z q^d nullā habuiſſent vxore nō poſſent pmoneri. q^d eſſz absurdū. Et loq^z apls fm mo rē pmitiue ecclē. i. q^d licitū erat ordiatos h^zevnā vxore dū mō habuiſſz ipaz p^oginē. mō at nō ē licitū. cū votū caſtitat^{is} ſacris ordibz ſit anexū. De bigamis at q^dre nō pmoueāt. z q^d ē biga mia. z q^d modis p^obit q^d ad nūc taceo q^d excederē metas hui⁹ tractat⁹ Alie āz p^oditōes. ſ. ſobriū prudēre z cete ſat⁹ ſūt note. z iō de eis nihil dicā. Notandū at q^d de diuerſ capitul⁹ de corpe decretor⁹ z decretaliū colligūt alie p^oditōes q^d nō dnt eē i ordiando. viz q^d nō ſit ſolēnit⁹ penitēs. nō curial⁹. nō fu⁹. nō ad ratiocinia obligat⁹. nō corpe uiciat⁹. nō de p^oſb^o. vl⁹ alias il legitie nat⁹. nō adult⁹. nō egritudine baptizat⁹. nō pegrin⁹. nō i⁹g⁹. nō mior⁹ etat⁹ De q^dlibz iſtoz p^oſeq^z exigeret maiorē tractatū q^d p^oſens opusculū expoſtulat. Quartū q^d requirit ē p^oitia l⁹az. Unū pmouēd⁹ z ordinād⁹ ad regimen aiaz d^z h^ze noticiā et peritiā ſacre ſcripture ad aias iſormādas. Et p^o p^o ſtatutum eſt i eccleſijs metropolitanis vt teneāt doctores theologie. z q^d clerici exēntes p^ouiciā ad audiēdū theologiā p^ociāt ite gre ſtipēdia ſua. z ſi nō ſufficiāt eis ecclā d^z eis miſtrare neceſſaria. extra de magi. q^d nōnulli. Debēt etiā h^ze p^oitiā ſeculariū ſciāz. z h^z ad erudiōz. vt poſſint diſcernere ver⁹ a falſo z p^o eas h^ze aditū ad theologiā. Et iō ſtatutū ē vt teneantur mg⁹ri artū liberaliū i ſingul⁹ eccleſijs cathedralibz z in alijs q^dz poſſet ſufficere facultates. q^d eaz eccl⁹iaz clericos z alios ſcolares paupes gr⁹ iſtruāt. p^o q^d aliq^d cōperēs b^onificiū m mg⁹ro i ecclā aſſigneſ. extra. c. palle. Et itelligo d^z ſciētijs tri ualibz ſiue fmocionalibz. ſcz grāmatica. logyca. rethorica. Et maxie d^z grāmatica. q^d q^ddriniales ſciē. ſ. arifmetica. geo/

De extrema unctione

metria. musica. astronomia paz aut nibil faciunt ad scias pie
tatis. vt ait Hiero. xxxvii. di. si qd gramatica De h. f. qua sciaz
dnt sacerdotes hie reqre sup i pemio h' libelli. Et lz multa
alia circa materia sacri ordis possent dici. ista tn sufficiunt qd
tu ad h qd pns libell' expostulat.

Tractatus sext' prime partis de extrema vncione. Et hz septē capla.

Unc de sacramento ex
treme vnciois dicēdū ē. Circa qdōs considerāda sūt
septē. Prio q ē ei' matia. Secdo q ē ei' forma Ter
tio q ē ei' mister. Quarto q ē ei' effect'. Quid
qbdz dari. Sexto l qbd ptribz corpis dz fieri. Septio vtrū
debeat iterari.

De materia h' sacramenti Cap. I
Materia sacri extreme vnciois ē oleū oliuaz ab epō bñ
dictū. Et rō qre oleū oliuaz ē matia h' sacri ē istitu
tio xpi q instituit istd fieri i oleo qñ misit aplos oleo vngere i
firmos z sanare eos. Et huic pcor dat pmulgatio. b. Jaco. q
dic. Infirma qd ex vob iducat p bñs eccle z oret sup eum
vngētes eū oleo scō. Et ē sciēdū q qñ i scriptis iuenit sim
pliciter oleū intelligit d oleo oliuaz. qz illd ē simplex oleū. alia
āt nō. s. fuerit iuncta ppter dfectū illi' olei. sic oleū nucū oleū lini
z silia. ul' ppter aliquā medicinā. sic oleū amigdaloz l' latrinū
et silia. Rō atz pgruetie qre tale oleū ē matia h' sacri ē. qz ppe
tas isti' olei maxie conuenit effectui h' sacri. Est ei oleū mitiga
tiuū dolorz. iō pōit i vulneribz. Un ille samaritā' ifudit oleū
i vulneribz sauciati vt dic Lu. s. effect' isti' sacri est mitigare
dolorē spūalē z corpale. vt dicet ifra qñ age d effectibz isti'
sacri. qre oleū oliuaz ē matia ppa isti' sacri. Notādū at q
ad h q oleū sit ppa matia z conueniēs isti' sacri optz q sit pmo
ab epō bñ dictū. Et istd inuit. b. Jaco. qñ dixit. vngētes eū
oleo scō. i. scificato. Rō atz qre optz q sit scificatū posita ē
sup in tractatu de pfirmatōe. c. ij. vide eam ibi.

Tractat⁹. VI. prime partis

Que sit forma extreme vinctōis **Ca. II**

f Prima isti⁹ sacri sūbba q̄ dīc sacerdos qñ inngit in firmū. s. ista. Per istā scāz vinctōz z suā pñssimā misericordiā idulgeat tibi dō qdqd delictū pñssū. p auditū. zc. Ita q̄ i ista forma tāgit⁹ h⁹ isti⁹ sacri. d̄ q̄ dīcet infra qñ age⁹ d̄ ei⁹ effectu. Et sciēdū q̄ dñā est int formas alioz sacroz et isti⁹. qz forme alioz sacroz sūt idicatiue. vt pz itūēti discurredo p singlas formas. s. forma isti⁹ sacri ē opatiua. vt pz i spiciēti. Notādū āt q̄ i missali ambrosiano inuenit ista forma. Ungo oculos tuos l' aures tuas zc. Et p istā scāz vinctō nē tuā zc. De h̄ āt nō ē curādū s. forma q̄ vñt romana ecclā ē suāda. Si āt aliq̄s q̄rat q̄re i forma isti⁹ sacri magis vñt romana ecclā opatiua obo q̄ i alijs formis. Dicēdū ē q̄ idō qz vñt i ista istō sacz n̄ d̄z dari nisi pñssū mori q̄ sunt iā i recessu. iō sic moris ē q̄ ill' q̄ sūt i recessu opat sal⁹. ita i forma ista ecclā opat salutē recedentibz ex hac vita

Quis sit mīster extreme vinctōis **Ca. III**

m Mīster h⁹ sacri ē p̄byter z n̄ ali⁹. vñ null⁹ nisi sit p̄bz p̄ mīstrare illō sacm̄. Istō pz ex predicta autoritate bñ Jaco. Infirmitatē d̄z zc. Rō āt q̄re sol⁹ p̄bz ē mīster huius sacri est. qz ille q̄ h̄z dispēsare sacm̄ corpis xp̄i m̄sticū opoz tet q̄ h̄eat p̄tātē sup corp⁹ xp̄i vñ. s. iste ē sol⁹ p̄bz q̄re solus p̄bz h̄z mīstrare sacra. Nec ē istātia d̄ baptismo. qz baptisim⁹ ē sacm̄ maxie nēcitatē. iō oportet q̄ h̄eat mīst⁹ maxie cōem. vide h̄ sup de baptismo. c. iij. Utz āt oporteat q̄ sint plures p̄bz i vel sufficit vn⁹ videt ex autoritate allegata q̄ debeāt cē p̄les. qz dīc p̄bz iōs in plurali. Tho. i. iij. suo videt dicere q̄ si nō possint h̄z i p̄les sufficiat vn⁹ cū mīstris. ita tñ q̄ p̄ p̄bz d̄z inungere z dicere p̄ba. z si aūq̄ p̄fecerit moriat vel aliter ipediat ali⁹ d̄z p̄ficere illō qd̄ remanet p̄ficiēdū. s. residuum sacri h⁹ extreme vinctōis. q̄ sufficiat p̄ p̄nti

Quis sit effect⁹ h⁹ sacramēti **Ca. IIII**

e Effectus h⁹ sacri est iste. Sic em̄ est i infirmitate cor porali. ita suo mō d̄z esse et ē i infirmitate spūali. In infirmitate autēz corporali sic est q̄ posito q̄ aliq̄s sit curat⁹

De extrema unctione

ab ifirmitate adhuc fmanz i eo aliq̄ obilitas corpal pueniēf
ex p̄stina ifirmitate. z iō idiget duplici medicia. Una q̄ fit e-
gritudis sanatina l'expulsiua. z alia q̄ fit obilitat' q̄ remanet
repatina. Sic ē spūalr. spūal' ifirmitas ē pctm̄ Un̄ ps. i pso
na pctōf. Miserere mei dñe qm̄ ifirm' sū. sa. merē. Medici
na sanatina illi' ifirmitat' ē pnia. sz postq̄ hō sanat' ē ab ista
ifirmitate adhuc rmanet i eo qdā obilitas spūal'. z iō istā de-
bilitatē ordiat' istō sacrm̄ Un̄ effect' ist' sacri ē sanatio istius
debilitat' spūal'. Est etiā ali' effect' qz p ipm̄ pctā venialia z
etiā mortalia oblita fmittūt. z grā habita auget z noua ofser-
tur. z istō itellige si digne suscipiat. Est etiā ali' effect'. qā si
sit expedit' aie suscipiēt' salutē corpal sibi fstituit' p̄ntē sacri
ist' P̄robāt oīa ista p̄ autoritatē iductā Jaco. v. Infirmat'
q̄s ex vo. idu. psb. ec. z orēt sup eū yngē. en̄ oleo scō. z alleuia.
eū dñs a lāg. suis. z si i pctis sit dimitēt' ei. zc.

Quibz d3 dari istō sacrm̄.

Ca. V.

e p̄dicta autoritate colligit' q̄ istō sacrm̄ n̄ d3 dari ni-
si ifirmis. qz d3 Jaco. v. Infirmat' q̄s ex vob. Ad at
d3 dari q̄buscūqz ifirmis. sz solū ill' q̄ sūt i p̄iculo z sūt p̄pinq̄
morti. q̄ cū deuotōe añ petierūt istō sacrm̄. posito etiā q̄ sint
frenetici. Cū ei istō sacrm̄ sit sacrm̄ exercitiū n̄ d3 dari nisi ex
eūtibz. vl' ill' q̄ iā sūt pati ad exitū ab hac vita.

In q̄bz p̄tibz corpis fieri d3 istō sacrm̄.

Ca. VI

q Uia purgata mat'ia medicia d3 applicari p̄cile pa-
tiēti. iō mat'ia pcti purgata p̄ pniaz istō sacrm̄ qd est
medicia vt dictū ē i obilitatē d'relictā d3 applicari mēbris q̄
sūt organa sēsu. p̄ q̄s morbo pcti itrat' i aīaz Un̄ d sacro isto
dñt inungi oculi. aures. os. nares. pedes z renes. Ita q̄ ad
oclos dicat'. p istā sc̄tāz yngtōz z suā p̄ssimā mīaz idulgeat
tibi d̄s q̄qd peccasti p̄visū. Ad aures. p̄ auditū. Ad os. per
gustū. Ad nares. p̄ odoratū. Ad pedes. p̄ gressū. Ad renes.
p ardore libidis. p̄mittēdo i singul'. p istā sc̄tāz yngtōz. Sz
qd fiet d̄ ceco a natiuitate q̄ n̄ peccauit p̄visū. vl' etiā d̄ surdo
a natiuitate q̄ n̄ peccauit p̄ auditū. vl' d̄ claudō q̄ n̄ peccauit
p̄ gressū. nūqd d3 inungi i ill' mēbz. Dico q̄sic. qz l3 cec' nō

Tracta. VII. prime partis

peccauit vidēdo. m̄ peccauit forte fordiare visu appetēdo Et
idē dico de surdo et claudō Estimo etiā q̄ q̄s aliq̄s nō h̄er
oculos l' alia mēbra i q̄bō firvncio d̄z tñ inungi i locū circū/
uicinis. p̄r rōez iā dictā

Utz debeat sac̄m istō iterari La. VII

c Um i isto sac̄o n̄ ip̄ma^r caracter maifestū ē q̄ illud
sac̄m itari p̄t Cū hō possit ad mortē mltoties infir/
mari Utz at i eadē ifirmitate possit aliq̄s mltoties inungi.
Dico q̄ ifirmitatū qdā sūt breuis t̄miatōis sic sinochia v̄l si
noch⁹ l' caulson. et sic d' alijs. i istis ifirmitatibz n̄ d̄z istō sac̄m
itari. Tñ si f̄ciduaret aliq̄s cū f̄ciduū sit alia ifirmitas a p̄
ma. i f̄ciduū possz itato inūgi. Alie sūt ifirmitates diutne.
sic feb̄z. tussis. ethica. et silēs q̄ durāt p̄ ānū l' pl⁹. et sic cū i ta
libz ifirmitatibz hō possit mltoties veire ad p̄ictū mortē i ta
libz p̄r istō sac̄m itari. Ista ē snia Tho. i. iij. suo. Dic̄ tñ q̄ si
iuentat snia alie⁹ doctorz i p̄riū q̄ n̄ p̄dēnet eā. Istō at q̄ di/
cūt qdā q̄ille q̄ fuit iunct⁹ q̄ si curet n̄ d̄z se postea balneare ē
qdā fatuitas. q̄ se q̄ref q̄ p̄s cui⁹ caput fuit iunctū crismate
nō d̄beret lauare caput. cū ei⁹ vncio dignior sit ista. Tñ qñ
aliq̄s ifirm⁹ iungit d̄z ibi eē aliq̄s m̄ster q̄ cuz stupa abster/
gat locū vnciois. et postea illa stupa d̄z cōburi

Tractat⁹ septim⁹ prime partis

de matrimonio. Et bz duas p̄es sub se

xpedito cū dei adiū/

e torio tractatu d' sac̄is. q̄ generāt. vegetant.
nutriūt. p̄mouēt repant hoiez i vita sp̄iali
Restat tractādū d' sac̄o qd̄ hoiez p̄ducit et
generat i eē et vita corpali. s. d' sac̄o m̄fionij

Quia hō libell⁹ iste p̄posuit p̄p̄ simplices q̄ n̄ sūt mlti p̄fcti
i iurē canōicorū ciuili. allegatioq̄ mltorū iurū tam d' iurē ca
nonico q̄ ciuili q̄ i ista mat̄ia p̄ q̄ i alijs p̄cedētibz adducū
tur simplicibz min⁹ p̄fctis p̄fusione iudicat. Idēco ab h̄mōi
allegatōibz q̄tū poro abstinebo. cū simplices h̄mōi allega-

De matrimonio

tionem neque legere neque intelligere sciret. Quia autem secundum primum sic dispositio precedit formam, sic sponsalia precedunt matrimonium. ideo primum de sponsalibus est agendum.

Prima pars septimi tractat

primo prae principaliter de sponsalibus. Et habet quatuor capitula.

Arca ergo sponsalia consi

deranda sunt quatuor. Primum quod sint sponsalia. et vnde dicantur. Secundo qualiter habeantur. Tertio in qua etate possint haberi sponsalia. Quarto quod sit effectus sponsalium. Quinto in quibus casibus dissolvantur.

Quid sint sponsalia et vnde dicantur. Ca. I

Sponsalia sunt futurarum nuptiarum promissio. Et quod definitio quod contra est canonistis et legistis patet quod sponsalia duntur precedere matrimonio sic prius precedit futurum. Dicunt autem sponsalia a spondeo des. quod idem est quod promitto tibi.

Qualiter habeantur sponsalia. Ca. II

Contrahuntur sponsalia quatuor modis. Uno modo nuda promissione quod dicitur accipiam te in uxorem et accipiam te in virum. Alio modo datus arris sponsalium. scilicet pecunia vel aliquid aliis rebus. Alio modo anuli subarratōe. Et illud vocatur vulgare de sponsatione. sed proprie subarratio nuncupat. Alio modo interveniente iuramento. ita tamen quod si sint verba de futuro videlicet dicitur est. quod si essent verba de presenti ita non essent sponsalia sed matrimonium.

In qua etate possunt haberi sponsalia. Ca. III

Unum prae septem. id est prae etate. vii. annorum tamen pueri quod puellae incipiunt habere discretione quod requiritur in sponsalibus habendis. ideo prae septem possunt haberi sponsalia. Si vero ante septem ipsi vel petes ipsorum vice noie eorum sponsalia habeant nihil agunt nisi cum veniunt ad septem incipiunt eis placere. quod extrinsecus valet ita quod sponsus non cogit ea carnaliter. sanguineam tamen etiam possit habere in uxorem nec e contra. Et nota quod eas habendi matrimonium apta est in puella. xii. annorum. in puero. xiiii. et si ante habeant non est matrimonium. sed sponsalia tamen nisi fuerit etate nubili ita proinde quod possint carnaliter commisceri. cum etate videatur tunc malicia supplensse.

Quis sit effectus sponsalium. Ca. IIII

Tractat⁹. VII. prime partis

Sponsalia p^{ro}hibentur duobus modis. q^{ui} q^{ui}q^{ue} p^{ro}hibentur sub p^{ro}dictioe
apposita. q^{ui}q^{ue} pure. Si p^{ro}hibentur sub p^{ro}dictioe apposita s^{ed} p^{ro}
est m^{ul}ti^{pli} modis. q^{ui}q^{ue} aut^{em} p^{ro}dictio apposita est possibil^{is} aut^{em} impossibil^{is}
aut^{em} nec^{ess}aria. Si sit impossibil^{is} puta q^{ui} d^{icit} p^{ro}hibet tecu^m si t^{em}p^{or}e
digito celu^m. Aut si nec^{ess}aria. puta q^{ui} d^{icit} p^{ro}hibet tecu^m si sol oriat^{ur}
cras. l^{it} ali^o s^{ed} s^{ed} s^{ed} p^{ro}dictioes d^{ic}unt^{ur} h^{ab}ere p^{ro}hibet adiect^{um}. l^{it} p^{ro}hibet apposit^{um}.
Si aut^{em} p^{ro}dictio sit possibil^{is} aut^{em} est honesta aut^{em} inhonesta. Si sit honesta
puta q^{ui} d^{icit} p^{ro}hibet tecu^m si p^{ro} me^o voluerit. l^{it} si deder^{is} mibi ce^{ntu}
tu^m marcas. Si p^{ro}dictio n^{on} adimpleat^{ur} n^{on} tenet m^{at}rimoniu^m p^{ro}summare
donec p^{ro}dictio fuerit adimpleta. eti^{am} si p^{ro}hibetio s^{pons}alia fuerit ap^{po}
positu^m iuramentu^m. S^{ed} d^{icit} iⁿtel^{ligi} s^{ed} nisi carnal^{is} copula fuerit
subsecuta int^{er} eos. q^{ui} t^uc d^{icit} v^{er}ez m^{at}rimoniu^m int^{er} eos. q^{ui} t^uc vid^{et}
p^{ro}dictio apposita f^{uisse} cessasse. Si p^{ro}dictio inhonesta sit s^{ed} sit p^{ro} natura s^{ed}
subaz^{er} b^{ona} m^{at}rimoniu^m. puta q^{ui} d^{icit} p^{ro}hibet tecu^m si p^{ro} cures tibi vene^{re}
na sterilitat^{em} p^{ro} pecunia adulterada te tradas. l^{it} donec inueⁿⁱ
n^{ia} alia pulc^{ri}ore. Ista p^{ro}dictio viciat^{ur} p^{ro}dictio. ita q^{ui} nec s^{unt} s^{pons}alia
lia nec m^{at}rimoniu^m. Si p^{ro}dictio sit inhonesta s^{ed} n^{on} sit p^{ro} natura et
subaz^{er} b^{ona} m^{at}rimoniu^m. puta q^{ui} d^{icit} p^{ro}hibet tecu^m si boies infecer^{is} l^{it}
si furtu^m fecer^{is}. l^{it} filia. p^{ro}hibet adiecta d^{icit} h^{ab}ere. z^{et} abijcienda. z^{et} tenene
s^{pons}alia. Notadu^m t^{amen} q^{ui} d^{icit} s^{ed} q^{ui} s^{pons}alia p^{ro}hibet sub p^{ro}dictioe
p^{ro}miss^{is} pecunie. n^{on} t^{amen} p^{ro}mitti pecunia iⁿ modu^m pene. et si
p^{ro}missa fuerit n^{on} tenet pene p^{ro}missio. nec p^{ro} peti. v^{er}o si dicat sic.
nisi p^{ro}pero tecu^m tibi dabo ce^{ntu} marcas. n^{on} est val^{id} p^{ro}dictio pene
cu^m libera d^{ic}unt^{ur} e^{ss}e p^{ro} iugia. ff. d^{icit} p^{ro} ob. l. tua. d^{icit} s^{pons}o. c. velut. extra c.
c. req^{ui}sivit. z. c. gema. C. d^{icit} s^{pons}o. l. arras. z. l. mulier. Si aut^{em} p^{ro}hibet
s^{pons}alia pure. i. sine p^{ro}dictioe. z^{et} s^{unt} a^{ut}o ap^{er}ti ad m^{at}rimoniu^m p^{ro}hibet
si iⁿ s^{pons}alib^{us} p^{ro}hibetis int^{er}ueit iuramentu^m p^{ro}pellendi s^{unt} p^{ro} excōica^{re}
p^{ro}ez p^{ro}summare m^{at}rimoniu^m. nisi forte timeat d^{ic}tor^{is} p^{ro}cidio l^{it} d^{icit} aliq^{ui}
alio p^{ro}clo. Et si alter ip^{so} p^{ro}perit cu^m alia p^{ro}bba d^{icit} p^{ro}nti inuigat^{ur}
ei p^{ro}ntia d^{icit} p^{ro} iurior z^{et} fide m^{at}erita. z^{et} absoluat^{ur} ab excōicatioe. si aut^{em}
n^{on} int^{er}ueit iuramentu^m monedi s^{unt} m^{at}rimoniu^m p^{ro}summare n^{on} cogendi
q^{ui} iⁿite nuptie solent malos p^{ro}ue^{re} h^{ab}ere. xxx. q. ii. c. i. z. ii. Si aut^{em}
nenter est iⁿ etate nubili tenet^{ur} expectare donec veniat^{ur} ad a^{ut}os
erat^{ur} legit^{im}e ad m^{at}rimoniu^m p^{ro}hibet^{ur}. Et idē dico si v^{er}o est iⁿ etate le^{gi}
git^{im}a. ali^o n^{on}. q^{ui} ille q^{ui} est iⁿ etate legit^{im}a tenet^{ur} aliu^m expectare.

De matrimonio

vel si se mutuo absoluunt poterunt iudicio eccle separi

In q^{to} casib^{us} sp^osalia dissoluunt.

Cap. V

e **E**q^u sp^osalia sunt vel sc^ota vel ligat. ita q^usi p^ostmo/
dū sp^osalia cū alia. z nō ē p^ocessū ad carnalē copulā cū
illa sc^oda. cōpellēd^o ē redire ad p^omā. Si p^o co^ognit sc^oda z car
nalit cū iā m^orionū dicat d^oz r^omanere cū sc^oda et nō redire ad
p^omā. Soluūt āt i octo casib^{us} Prim^o ē si al^o ip^oz vult trāsire
ad religionē. q^uo facere p^ot al^o iuito. etiā si fuit m^orionū p^ob/
ba de p^on^oti sc^otu. dūmō nō fuerit p^o carnalē copulā p^osumatū
z ille q^u remanet i sc^olo r^omanet absolut^o a vīculo sp^osaliū. z h^o
q^u alter fuerit p^ofectus i religiōe illa. h^o ille cas^u extra d^o puer.
p^oiu. c. ex publico. extra d^o sp^o. duo. l. p^oter solitū. Sc^ods cas^u
ē q^u sp^osus nō iuenit. q^u trāsferit se ad aliā regionem. recepta
tū p^ous p^onia de p^oiuio v^ol fide mētica. si p^o eū steterit q^u minus
m^orionū fuerit p^osumatū. h^o iste casus extra d^o sp^o. c. ill^o autē.
Tert^o casus ē si al^o ip^oz p^o sc^ota sp^osalia icurrit leprā v^ol pa
ralisim. aut oculos pedes man^ol^o nāsū amisit. l^o aliqd turpi^o
sibi euenierit. Ponit iste casus extra de p^oiu. lepro. c. lrās. de
iureiur^o. c. quēadmodum. Quart^o casus si supueit affinitas.
puta q^u sp^osus p^o sanguineā sp^ose co^ognit. v^ol ecōuerso. Et ad h^o
p^obādū sufficit sola fama. h^o iste casus. v^ol. q. ij. q^u dā despōsa
uit. extra de p^olag. z af. sup eo. Quī^o casus si mutuo se absol
uerit. h^o iste casus extra d^o sp^o. c. p^oterea. q^u dā tū nō r^ociipiūt istū
casū. v^ol dicūt q^u illa decretal^o allegata nō ē decretal^o v^ol loq^ut d^o
p^omissiōe p^opatiua. Sext^o casus est si al^o eoz fuerit fornicat^o.
h^o iste casus extra d^o iureiur^o. c. quēadmodū. Septim^o casus
est q^u sp^osus d^o facto cū alia. v^ol spōsa cū alio d^obit p^obba d^o p^o
sentiv^ol p^obba de fūto. z seq^ut carnal^o copula. tūc soluūt spōsa
lia p^op^o mai^o vīculū supueniēs. s^oz d^ont agere p^oniaz d^o p^oiuio v^ol
de fide seu p^omissiōe mētica. ponit iste casus extra d^o sp^o. c. cō
suluit. extra de sp^o. duoz. c. tua nos. Octau^o casus ē q^u mī
nor veit ad etatē legitimāz p^ofectā. z petit absolui a vīclo spō
saliū z dari sibi licētiā nubēdi alij. h^o iste casus extra d^o spō.
ipu. de ill^o. z. c. a nobis Et nota q^u oēs isti casus p^ot p^omū. f.

Tractat⁹. VII. prime partis

qñ vult trāsire ad religionē itelligēdi sūt 8 spōsalibz de fūfo.
qñe z ppe dicūt spōsalia Et nota etiā q i duobz casibz p d: cñ
ipso iure solūit spōsalia. s. qñ irat religionē. z qñ pbit mñio
nū cū alio vel cū alia. In ceteris pō casibz solūda sunt p iur
dicem ecclesie.

Secūda pars septimi tractat⁹

pme partē pncipalē de mñionio. Et hz octo capla.

Ustquā tractatus est de

p spōsalibz dicēdū ē 8 mñionio. Circa qd pñderā
da sūt octo pñio qd ē mñioniu z vñ dicat. Secūdo
qñe pbat mñioniu. Tercio qñ rñbi z qñ pñbis fuit institutū
mñioniu. Quarto q fuit cā institutōis mñioniu. Quito q pñe
pñe mñioniu. Sexto qñ modis 8z mñioniu. Septio qñ sūt
bōa mñioniu. Octauo qñ ipediūt mñioniu.

Quid est mñioniu z vñ dicat Ca. I

m Arrimōniū āt a doctoribz sic diffinit. Arrimōniū ē vi
ri z mñierz legitima pñctio idiuindua vite pñuetudiez re
tinēs. Hō 8z viriz mñierz. l. viroz z mulierz. qz nec vñ vir plu
res mulieres. nec vñ pñes viros hñe pñt. Diē etiā idiuindua
vitez. s. ē qñ nenter eoz absqz pñesu alteri pñt pñnētiā pñteri
vel ordīvacare. Et int eoz dñ vñit pñanet vñculū iugale
Aliē diffinit sic. Arrimōniū ē viri z mulierz pñctio. pñortium
vite cōis. diuini z hñani iurē cōicatio. Diē āt mñioniu de ma
ter tris. z mñio nis. vñ mñioniu ē qñ matris mñiū. i. offi
ciū. qz dat mñieribz cē mñes. vel ido magz denoīat a mñe qñ a
pñe. qz ei? officiū magz apparet in mñionio qñ officiū viri.

Qualiter pñatur mñioniu Ca. II

f Olo āt pñesu pñit mñioniu. qñ si sol? desit cetā etiā ipō
coitu nñ obstatē celebrata frustrāt. Ex qñ em pñba de pñ
sentivir pñsit maritali affectu i mulierē z mulier i viz siue pñ
bis pñues. vt si vir dicat. accipio te i meā. z ipsa rñdet. accipio
te iñ meū. vl si vir dicat. volo te de ceto hñe i vxorē. z ipsa rñ
deat. volo te 8 ceto hñe i viz. vel qñbuscūqz alijs pñbis vl sig?

De matrimonio

nis expmā p̄sensus statim est m̄rioniū. Et dico signis. quia
surdus et mutus p̄nt p̄he m̄rioniū. verū tñ si loq̄ p̄nt p̄bentes
m̄rioniū p̄ba sūt necessaria q̄stū ad ecclīaz p̄sensū mutuum
continentia vel expmētia zc.

Quando vbi z quibz verbis fuit institutū matrimoniū

Caplm. III

A paradiso terrestri fuit institutum m̄rioniū z añ pctm̄. Quibz
āt p̄bis fuit institutū dicūt aliq̄ q̄ ill' p̄bis Bēn. ij. c. Crescite z
multiplicamī z replete terrā. Sz istō nō credorez. fuerunt
em̄ p̄ba illa poti' b̄ndictio nubētū. Unde dico q̄ p̄bis Ade
ore p̄pheticō platis fuit institutū qñ Adam dixit. Hoc nunc
os ex ossibz meis z caro de carne mea. Quapp̄ relinq̄t hō pa
trē z matrē z adhibebit uxori sue. z erūt duo ī carne vna. Uti
de h̄ sup̄ de sac̄is in generali. c. j.

Que fuit cā institutōis m̄rioniū La. III

Desūt cause p̄ncipales institutōis m̄rioniū. lz sūt m̄
te secūdarie. P̄ia cā p̄ncipal' ē susceptio plis. Et p̄p̄
hāc instituit de m̄rioniū ī paradiso añ pctm̄ int̄ p̄mos pentes
quibz dixit Bēn. ij. c. Crescite z multiplicamī. Scōda cā est vi
tatio fornicatōis. z ista cā h̄z locū post pctm̄. Et de ista dic
apls. j. ad Cor. vij. c. Propt̄ fornicatōez supplevitādā vnus
q̄sq̄ uxorez suā habeat. z vnaqueq̄ suū viz. Cause secūdarie
sūt m̄lte. s. pac̄ reformatio. pulcritudo vxorū. dinitie. z silia.
Ita tñ q̄ p̄ncipal' int̄ctio eoz q̄ p̄būt nō ferat ad ista. sed ad
duo p̄maz p̄ncipalia.

Qui possunt p̄he m̄rioniū La. V

Onis homo q̄ p̄sentire potest in p̄ingalem affectuz
z carnalē copulā exercere nisi expresse p̄hibeat p̄ con
trahē m̄rioniū. Dico q̄ p̄sentire potest. qz lz puer infra eta
tem legitimā p̄stitutus. h̄ est infra. xiiij. annū. z puella infra. xij
dicant verba ad matrimonium contrahendū apta. tñ quia
consentire non possunt nullum est matrimonium. de spon.
cap. tue fraternitati. Similiter ille qui insanus est vel fu
riosus. licet dicat illa verba non contrahit. quia consentire
non potest. xxx. questione. ij. neqz furiosus. Et hoc est veruz

Tracta. VII. prime partis

Quidū ē ī furia pstitue. qm̄ si aliqn̄ hēat lucida ītūalla z alī
qn̄ rēdit ad sanā mētē nūbere p̄t z testari. z oīa alia q̄ alī p̄nt
p̄t. vi. C. d. codicil. l. nec codicillos. vij. q. i. Quis sit triste. Di
co etiā q̄ carnalē copulā p̄t exercere. Et iō q̄ caret fga virili
vel utroq; testiculo. l. est natalr frigid⁹. p̄he nō p̄t. extra de fri
gi. z male. c. q̄si. Dico etiā nisi exp̄sse phibeat. qz edictum de
m̄fionio p̄hēdo ē phibitoziū. Iō oīs q̄ nō phibet admittit z
p̄he p̄t. extra de spon. cū apd sedē. Prohibet em̄ aliq̄ p̄t vo
tū z p̄t ordinē. z ita de alijs īpedimētis d̄ q̄b̄ dicet infra. Et
nota q̄ m̄fionii p̄hi p̄t int̄ absentes z p̄ pcuratorē sic factus
fuit int̄ dñm regē Arrogonie z dñam reginā q̄ nūc sunt. ex
tra de p̄cu. c. finali. li. vj.

Quorū modis d̄r matrimonii. La. VI

m Matrimonii d̄r mltis modis. Nam m̄fionii aliō legi
timū aliō clandestinū. M̄fionii legitimū est qn̄ ab
his q̄ sup̄ feminā hnt̄ prātē vxor̄ petis a pentib⁹. spōsat z legi
bus dotat. z a sacerdotib⁹ vt mox ē bñdicitur. z a parany
phis custodit z solēnit̄ accipit. Nō tñ itelligas qn̄ sine solen
nitatib⁹ istis posset eē vx̄ m̄fionii. S; sic ē in alijs sacris q̄
qdā sunt de nēcitate sacri. qdā sūt de solennitate tñ. Ita ī
m̄fionio qdā sūt p̄tinentia ad substantiā m̄fionij. sic p̄sen
sus p̄bba de p̄nti exp̄ssus. et iste solus facit m̄fionii. Quedā
sunt ibi ad solennitatē z decorem. sicut sunt solennitates p̄
dicte. sine q̄b̄ est vx̄ z legitimū m̄fionii q̄rtum ad virtutē.
licet non q̄rtū ad honestatē. Clādestinū matrimonii est qn̄
fit sine solēnitatib⁹ p̄missis. Et q̄ sic p̄būt exponūt se magno
piculo. posset em̄ alter alteri dimitte qn̄ veller. z de facto cuz
alio vl̄ alia p̄he. z sic ī adulterio manerēt. Un̄ talib⁹ p̄sulēdū
est ī foro p̄nie vt de nouo ī facie eccle p̄hāt. Item m̄fionius
aliud iniciatū. aliō p̄fectū siue p̄sumatū. Iniciatus p̄ bba de
p̄nti. Perfectū siue p̄sumatū p̄ carnalē copulā. Notandum
tñ q̄ m̄fionii p̄t esse. p̄fectū duob⁹ modis. Uno mō sc̄ritate
Alio mō significatione. Matrimonii ḡ p̄t esse p̄fectū san
ctitate ante carnalē copulā. Un̄ Aug. scribēs ad qndā que
simul cū viro suo votum castitatis emiserat sic dic̄ int̄ cetera.

De matrimonio

Ad qz pte tpabat a coniunctōe carnali. idō marit' tu' eē dñerat
imo tāto sacri' coniuges manebat' q̄to sāctiora p̄cordit' placi
ta fuabat'. S; m̄rioniū nō ē p̄fectū significatōe añ carnalem
copulā. Cōiunctio ei corpoz viri z vxoris ē coniunctōez nase di
uinez hūane i p̄sōa filij di. vide d' b' s' d' sacris in generalic. s.
Et sic soluit ista q̄stio vtz int' b̄tissimā p̄ginē mariā z ioseph
fuerit p̄fectū m̄rioniū. qz fuit p̄fectū sc̄titate s; n̄ significatōe.
Quidā dicūt m̄rioniū initiatū p̄ sp̄salia d' fuo. ratū p̄ sen
sū d' p̄nci. cōsumatū p̄ carnalē copulā. Itē m̄rioniū aliō legi
timū z n̄ ratū. aliō ratū z n̄ legitimū. aliud ratū z legitimū z
m̄rioniū legitimū z n̄ ratū ē int' fideles. z d̄ legitimū qz le
gali institutōez p̄uicte morib; n̄ p̄uisione dñi p̄bit. s; n̄ ē ratū
m̄rioniū. qz sine fide fit. Aug. Nō ē ratū coniugij qd sine dō ē
Ratū z n̄ legitimū m̄rioniū ē qd ē int' legitimas p̄sonas z fide
les. s; sine d̄bita solēnitare p̄bit. Ratū z legitimū m̄rioniū ē
int' legitimas fideles p̄sonas cū debita solēnitare p̄ctū

Quot sūt bona matrimoniij La. VII

b Qna m̄rioniij p̄ncipalit' sūt tria. s. fides p̄les z sacrm
Aug. Nuptiale bonū tripticū ē. fides p̄les z sacrm.
In fide accēdit ne p' viculū coniugale cū alio l' alia coeat. In
plev amāter suscipiat z religiose educat. In sacro vt cōiu
giū nō sepet. Et nota qd duo p̄ma bōa q̄nq; sūt i m̄rionio. q̄n
q; nō. tertiū p̄o i se p̄abilis adheret m̄rionio.

Que impediunt matrimonij. Et habet. xvj. p̄ticulas.

Capitulum. VIII

i Qpedimēta m̄rioniij sūt duodeci q̄ ipediūt m̄rioniū
p̄bēdū z dirimūtā p̄ctū. Si tñ ipav' aliqd ipoz p̄
cedāt m̄rioniū. tūc sēsū coniugale excludūt. si p̄o seq̄nt m̄rimo
niū nullū p̄stāt ipedimētū. sic p̄z p̄ ista exēpla. Furiosus si p̄
p̄bere m̄rioniū. si tñ postq; p̄xerit efficiat furiosus non p̄t
soluit m̄rioniū. Itē q̄bz vtrūq; testiculū sectū. i. euulsū non
p̄t p̄bere matrimonij. si p̄o post p̄ctū matrimonij seceat. i.
castrēt nō p̄t p̄ soluit m̄rioniū. Et ē itelligēdū d' alijs impe
dimētis. Que at sint ipedimēta m̄rioniij cōtinēt in his q̄ttuor
p̄sib; Error p̄ditio votū cognatio crimē. Cūl' disparitas

Tractat⁹. VII. prime partis

vis ordo ligamē hōestas. Si sis affinis. si forte coire neq̄bis
Nec faciēda vetat p̄nubia facta retractāt. P̄ter ista. xij. ipe/
dinhēta q̄ ipediūt m̄fionū h̄bēdūz dirimūt iā p̄ctū sūt alia
q̄ ipediūt m̄fionū h̄bēdū s; n̄ dirimūt iā p̄ctū. s. tps feriarū
z indicū ecclē. p̄sus. Ecclē vetitū nec non tps feriaz. Ista
vetat fieri p̄mittūt facta teneri. Que q̄liter teneri debeat di/
cendū est de vnoq̄q; ipoz

De impedimēto erroris matrimonij

n Umerat oib; impedimētis dicēdū ē de vnoquoq; ipoz
Et p̄mo de impedimēto erroris p̄sōe q̄ ex sui natā nō ex i/
stitutōe ecclē m̄fionālē p̄sēū excludit. qm̄ q̄ errat n̄ p̄sentit.
ff. d. iurisdic. om. iu. l. si p̄ errore. z erratū voluntas nlla ē. C. d.
iur. z fac. ig. l. cū p̄ testamētū. z. l. n̄ idcirco. Un̄ si m̄lier v̄l vir
erret i m̄fionio h̄bēdo nullū ē p̄sēsus q̄ solū fac m̄fionū. Tū
nota q̄ triplex p̄t eē error circa p̄sonā. Prim⁹ ipi⁹ p̄sōe. vt si d
petro credat q̄ sit iohēs vbi errat circa p̄sonā Ali⁹ ē error for/
tune. vt si de paup̄e credat q̄ sit nobil. v̄l de corrupta credat q̄ sit d
go Ali⁹ error p̄sōe ipedit m̄fionū. vt si credēs h̄be cū petro
h̄bit cū iohāne. vel si credēs p̄trahē cū martha h̄bit cū ber/
tha. nullū ē m̄fionū. Error at̄ q̄litasz fortune non ipedit
m̄fionū. Verbi grā. aliq̄s h̄bit cū aliq̄ credēs eē p̄ginez vel
filiā regis. z tū ipa ē meretrix v̄l filia rustici tenet m̄fionū. v̄l
credit p̄trahē cū diuite z p̄trahit cū paup̄e tenet etiā m̄fio/
nū. xij. q. i. His ita.

De impedimēto p̄ditōis.

i Impedimētū p̄ditōis introductū ē ab ecclā i fauorē li/
bertatis. Et d̄ h̄ breuit̄ est sciēdū. q̄si mulier libera cō/
trabat cū suo sciēter. v̄l liber cū ancilla. tenet z validum est
m̄fionū int̄ eos. Si v̄o libera p̄trahit cū suo igrant. qz cre/
dit cū esse libez. vel liber cū ancilla etiā igrant. qz credit eaz
esse liberā nullū est m̄fionū int̄ eos. nisi postq̄ vn⁹ nouerit
p̄ditōez alter⁹ esse talē p̄sentiat in eū p̄bo vel facto v̄l carna/
li copula. Nota tū q̄ error p̄ditōis deterioris ipedit m̄fio/
nū p̄trahēdū z dirimūt iā p̄tractū. nō at̄ error paris vel me/
-

De matrimonio

Notis. ut si fu⁹ p⁹trahit cū serua quā credit liberā. v⁹ cū liberā quā credit esse seruā. q² nō decipit nec h³ qd obijciat ei d⁹ p⁹ditōib⁹ apposit⁹ in matrimonio. Unde sup⁹ de spon. c. iij. q² idem iudiciū est h³ z ibi.

De impedimēto voti.

c Irca impedimētū voti nota q² intelligit⁹ de voto p⁹tinētie siue de voto castitatis. Circa qd notandū qd duplex est votū p⁹tinētie. Nam qddā est simplex aliud solēne. Votū simplex ipedit matrimoniū p⁹trahēdū s³ nō dirimit iam cōtractū. S³ solēne votū impedit p⁹trahēdū z dirimit iā fctū. Quid ac sit votum solēne z olim fuerit altitricatio int⁹ doctores. tū B est declaratum p⁹ Bonifa. viij. extra de voto z vo. re. dēp. c. vnico. li. vj. vbi d⁹ q² votū solēnizat⁹ q² ad dirimēdum m⁹riōniū duob⁹ modis. Uno mō p⁹ susceptōnem sacri ordiis. s. sub dyaconat⁹ vel dyaconat⁹ z p⁹byterat⁹. Alio mō p⁹ pfessionē exp⁹ssā vel tacitā factā alicui de religionib⁹ approbat⁹. p⁹moti g⁹ ad sacros ordies v⁹ religiosi nō p⁹nt p⁹trahē matrimoniū. Nota penalē cōstitutōz i⁹stitutōib⁹ dñi Clemē. pape p⁹ religiosos p⁹trahētes m⁹riōniū de facto. s. q² sunt excōmunicati z irregulares. nec p⁹t cū eis nisi p⁹ sedem apostolicam dispensari.

De cognatione carnali

c Cognatio ē triplex. qdā carnal. qdā spūal. qdā legal. Primo vidēdū est de cognatōe carnali q² natalit⁹ p⁹cedit alias. z ista vocat⁹ cōsanguinitas. Vidēdū est g⁹ qd sit cōsanguinitas z vñ dicat⁹ qd sit linea cōsanguinitatis. z q² sunt. et quot sunt grad⁹. z quō p⁹putant⁹. z vsq⁹ ad quē gradū p⁹hibeat⁹ matrimoniū. Consanguinitas est vinculū personarū ab eodem stipite descendentiū carnali propagatione cōtractum. Stipitem dico illam p⁹sonam a qua aliq² duxerūt originem. sic Adam fuit stipes Layn z Enoch. z filioz q² ab eis descenderūt. Et d⁹ cōsanguitas a con qd est fil⁹ z sanguis. q² cōmūne sanguinē habētes vel de vno sanguine p⁹cedentes. Linea est ordinata collectio p⁹sonaz cōsanguinitate cōiunctaz ab eodē stipite descendentiū diuersos grados p⁹tinēs

Tracta. VII. prime partis

Linee sūt tres. s. ascēdētiū. descēdētiū. z trāsuersaliū. Prima ē ascēdētiū. s. illoz a q̄bo trari⁹ originē. sic p̄. m̄. au⁹ aua. pa/ uua. paua. abau⁹ abaua. Scda ē descēdētiū. s. illoz q̄ duce/ rūt originē a nobis. sic fili⁹ filia. nepos nep̄s. p̄nepos p̄nep̄s. t̄s. abnepos abnep̄s. Tertia ē trāsuersaliū. i. illoz a q̄bo n̄ du/ cim⁹ originē nec ip̄i a nobis. vt frater soroz. filij duoz fratru. q̄ dicūt fr̄es patruels. filij duaz soroz. q̄ dicūt fr̄es sobri/ ni. z eorū dē filij t̄ nepotes vsq̄ ad q̄rtū ḡdū. Notat̄ ista. xxxv. q. v. p̄mo ḡdu. Et nota q̄ due linee descēdētiū faciūt vnaz li/ neā trāsuersalem. vt p̄z in Exemplo. Filij duoz fratru atti/ nāt sibi in linea trāsuersali. z q̄libet ip̄oz in recta linea de/ scēdit ab auo eoz cōmuni q̄ fuit stipes eoz cōis a q̄ trapef̄t originē. z sic de oībz alijs est intelligēdū. Hūc vidēdū est qd̄ est ḡdus. Et nota q̄ aliter p̄putat̄ ḡd⁹ canoniste z aliter legi/ ste. Nā fm̄ canonistas due p̄sone in linea trāsuersali faciūt vnū ḡdū. Scdm̄ āt legistas q̄libz p̄sona facit vnū gradum puro duo fr̄es sūt in vno ḡdu fm̄ canonistas. q̄ fm̄ legistas sūt in duobz. z sic de singul⁹. Itē filij duoz frat̄z sunt in scdo ḡdu fm̄ canonistas. fm̄ leges sūt i q̄rto. S̄z q̄z illud paz aut nihil facit ad p̄positū idō dimittā. Et videam⁹ qd̄ ē grad⁹ Brad⁹ est habitudo distantīū p̄sonaz q̄ cognoscit̄ quota ge/ neratōis distantia due p̄sone int̄ se differūt. Brad⁹ itaq̄ sic p̄putant̄. in linea ascendenti p̄ et m̄ sūt in p̄mo ḡdu. Auus z aua sūt in scdo ḡdu. proau⁹ z paua sunt i tertio. abauus et abaua sūt in q̄rto. In descēdēti p̄putant̄ sic. fili⁹ z filia sunt in p̄mo ḡdu. nepos z nep̄s sunt in scdo. p̄nepos z p̄nep̄s sūt in tertio. abnepos z abnep̄s sunt in q̄rto. In trāsuersali p̄o linea p̄putat̄ sic. duo fr̄es sūt i p̄mo ḡdu. filij duoz frat̄z i scdo. nepotes corū dē. i. duoz frat̄z in tertio. p̄nepotes eo/ rum in quarto. Ultra quem gradū nulla p̄sanguinitas p̄/ tendit̄ q̄stū ad impediēdū z dirimēdū matrimonīū. Īz anti/ quē p̄tenderet vsq̄ ad septimū ḡdū. Vidēdū est ergo qua/ liter fm̄ istam doctrinā consanguinitas inueniēda est et cō/ putanda inter aliquos. Unde si tu vis scire de aliquibz. pu/ to de Bartholomeo et Bertha in quo gradu p̄sanguinitat̄

De matrimonio

attinēt sibi. Accipe cōmunē pentē. a q̄ ābo s̄terūt originem
Verbi gr̄a. Petr⁹ generauit iacobū z iohānē q̄ fuerūt frēs.
ecce p̄m⁹ grad⁹. vel si nō potis scire q̄s fuit p̄z eoz. dices. Ja
cob⁹ z iohānes fuerūt frēs q̄ vt dictū est faciūt p̄mū grad⁹
Hoc iō dico qz si fuerūt duo frēs sūt ponēdi i p̄mo gdu. vel
frater z soror. vel due sorores. p̄cede ḡ in p̄putatōe dices sic
Jacob⁹ z iohēs fuerūt frēs. q̄ vt dictū est faciūt p̄mū gdu
Jacob⁹ generauit Andream. ecce scd⁹s gdu. z andreas gene
rauit philippū. ecce tert⁹ gdu. philipp⁹ p̄o generauit Bartho
lomeū. ecce qrt⁹ gdu de q̄ nūc agit. **N**ō reuertar ad iohēs
q̄ fuit frater Jacobi. z p̄cede sic. Jacob⁹ z iohēs vt dictū est
fuerūt frēs. iohēs genuit Thomā. ecce scd⁹s. Thomas p̄o
genuit Berthā de q̄ nūc agit. ecce tertius grad⁹. **V**ides ḡ qz
Bartholome⁹ z Bertha attinēt sibi ex vna pte in tertio gdu
ex alia in q̄rto. z h̄ loquēdo vsualit̄. tñ fm vitatē nō attinent
nisi in q̄rto. z sic nō p̄t esse m̄rioniū int̄ eos. **I**llō idē facien
dū est de illis q̄ mag⁹ vel min⁹ vicini sūt in p̄sanguinitate di
cēdo. in tali z in tali gdu attinēt sibi. **E**t qz ita p̄putadi sūt
gdu z numerāde p̄sone colligit̄ exp̄sse ex illis duab⁹ decreta
lib⁹ extra de p̄san. z aff. tua nos. z extra de testi. l. 3. et quada3.
Sz pone qz due p̄sone attinēt sibi ex p̄terna in scdo vel ter
tio gradu et ex alia in q̄nto. nunqd poterūt p̄trahere matri
moniū inter se. **D**ico qz sic. qz semp standū est remotiori p̄
sone in p̄sanguinitate. extra de p̄sang. z aff. c. vl. **I**n ei⁹ casu
remotior p̄sona extra metas p̄sanguinitatis existit. vñ nō atti
net sibi. ex q̄ nō est p̄sanguinitas int̄ eos. qz sic antiq̄ omnis
p̄sanguinitas termiābaf in septimo gdu. ita hodie terminat̄
in q̄rto. **E**x p̄dict⁹ patere potest qz cōsanguinitas impedit̄ et
dirimit m̄rioniū vsqz ad q̄rtū gdu p̄sanguinitatis inclusiue
et nō vltra. **E**t intellige in trāsuersali linea. nō āt in ascēdere.
quia in illis i⁹ infinitū extēditur p̄sanguinitas inclusiue. sed in
trāsuersali vsqz ad quartum. p̄tenditur p̄sanguinitas et nō vltra.
q̄si dicatur qz q̄ntus grad⁹ aperit portaz ad matrimo
nium p̄trahēdum.

De impedimēto cognatōis spūalis

Tractat⁹. VII. prime partis

¶ **N**o de cogitōe carnali vidēdum est de cogitōe spūali.
¶ **U**nū videndū est qd est cogitio spūal^{is}. et qd sūt ei⁹ spēs.
et qūo impediāt mīrioniū. et i qb⁹ sacramēt⁹ p^{er}trahāt.
Cognatio spūalis est p^{er} inq^uas pueniēs ex sacramēt⁹ datōe
admiⁿⁱstratōe vel susceptōe. Clerici gratia. sacerdos baptizat
puer. tu suscipis eum. vterq^{ue} est p^{er} spūalis ip^{si} pueri et com/
pater parentū ei⁹. put legi⁹. xxx. q. i. omⁿis. Spēs cogitionis
spūalis sūt tres. Prima d^{icitur} compaternitas. a con qd ē simul
et paternitas. q^{uasi} simul paternitas. vel quasi cōmunis pater
nitas. nam vn⁹ compater sp^{iritus} est p^{er} spūal^{is} pueri et alter carnal^{is}.
Alia d^{icitur} paternitas. et ista attendit int^{er} eum q^{ui} suscipit. et illuz
q^{ui} suscipit. i. inter puer^{um} et patrinum. Alia d^{icitur} fraternitas q^{uod} at/
tendit inter filiū tuum spūalem et filios tuos carnales. Re/
stat g^o videre qd iuris sit de mīrionio taliū. et p^{ri}mo dicēdū est
de compaternitate. Notādum est g^o q^{uod} duplex est compater/
nitas. q^{uod} qdam est directa. s. illa quā ego p^{er}traho p^{er} meip^{sum}. et
ista impedit et dirimit mīrioniū. vt si ego suscipio filiū Ber/
the mulier^{is} vel ip^{sa} meū. nūq^{uam} potero eam h^{abere} in vxorē. et si ac/
cepero eam sepandū est mīrioniū. ita d^{icitur} extra de cog. sp^{iritus}. c. ve/
niēs. Alia d^{icitur} compaternitas indirecta siue emergēs. scz illa
quā vn⁹ p^{er} iugū postq^{uam} sūt vna caro effecti p^{er} actum alte/
ri⁹. sic si vxor mea postq^{uam} a me carnaliter est cognita suscipit
filiū alioz. ambo parētes pueri sūt cōpatres mei. q^{uod}uls ego
nō suscipiā eū. qm^{ia} iuges cōmunicāt sibi ad inuicē actōes.
Et de h^{oc} ponit exemplū euidentissimū in q^{uod}da^m decre. extra de
cog. sp^{iritus}. c. martin⁹. vbi d^{icitur} sic. Martin⁹ duxit Berthā i vxorē
rem⁹ lothari⁹ tebergā. post mīrioniū lothari⁹ leuauit de sa/
cro fonte filiū Martin⁹ et Berthe. demū mortu⁹ est Lotha/
rius et Bertha remāsit. fil^{ius} Martin⁹ et Teberga. Cui mari/
tus suus lothari⁹ acq^{uasi}erat compaternitatē p^{er} filiū Marti/
ni. q^{uod}rebat vtz Martin⁹ poss^{et} p^{er} h^{oc} mīrioniū cū dicta Teber/
ga. Et respōdet papa q^{uod} nullo mō. Et sic p^{ri}z q^{uod} cōpaternitas
tam directa q^{uam} indirecta impedit mīrioniū p^{er}hendū et diri/
mit iā p^{er}tractū. Nō videndū est de paternitate spūali q^{uod} attē/
dit inter suscipiētē et susceptū. i. int^{er} patrinū et filiū. matri⁹

De matrimonio

nam ⁊ filiola. ⁊ dicēdū est q nūq̃ p̃t esse m̃rioniū inē tales. ⁊ si p̃traxerint de facto sūt sepandi. xxx. q. i. de eo q̃ interrogast. ⁊. c. si q̃s sacerdos cū filia spūali. Ultimo dicēdū est de fraternitate spūali q̃ attendit inē filioliū siue filiola ⁊ filios siue filias carnales matrīne vel patrini. Et l3 doctores antiqui varia dixerūt circa istā materiā. tñ firmiter ⁊ sine dubitatōe tenendū est q̃ om̃es filij duoz compatz siue ante compater nitatē siue post geniti possunt legitime ⁊ matrimonialit̃ copulari. excepta illa p̃sona mediante q̃ puenitū est ad compaternitatem. nam illa nūq̃ p̃t copulari matrimonialiter alicui filioz p̃ris sui vel matris sue spūal. xxx. q. iij. c. nō oportz. §. sup̃ q̃b̃s saluit. extra de cog. spi. c. j. ⁊. c. laudabile. et. c. tua nos. Item nota q̃ compater p̃t licite in vxorem filiā comp̃ris sui accipe. nisi sit illa q̃ mediāte comp̃res effecti sūt. xxx. q. iij. illud. Solet aut̃ queri vtz aliq̃s posset h̃re duas cōmatres in vxores. vnam. s. post aliā. Ad h̃ dicendū ē q̃ refert vtz cōmaternitas p̃cedit m̃rioniū vel sequat. Si p̃cedit licite p̃t h̃re duas cōmatres in vxores. Verbi gr̃a. Maria ⁊ Martha sūt cōmatres. postea Martin⁹ p̃bit cū Maria ⁊ eam cog̃scit. ea mortua p̃t p̃he cum Martha. ⁊ ē causa quia p̃vniōē carnis seq̃ntem nō trāsīt ad vniōē sp̃is p̃cedentem. xxx. questione. iij. post obitum. Si autem commaternitas sequat̃ matrimoniū supple per carnalem copulam consummatū. tunc distigue. quia si vxor tua suscipit filium alterius. tunc ista cuius filium suscepit efficitur commater tua per factum vxoris tue. et mortua vxore tua non poteris eam habere in vxorem. et eandem compaternitatem intelligas acquiri vxori per virum. Si vero filium vxoris tue quē de alio genuit aliqua mulier de sacro fonte leuauerit. vl̃ ad confirmationem tenuerit coram ep̃scopo ip̃a mulier est commater vxoris tue et non tua. quia non fuit tibi commaternitas acquisita. vnde mortua vxore tua poteris eam habere in vxorem. Idem est si filius tuus quem d̃ alia muliere genuisti suscipiatur ab aliquo. quia non est acquisita cōpaternitas vxori tue. et in h̃ casu sicut in alio potest aliquis

Tracta. VII. prime partis

hīe duas ꝓmatres i vxores. ⁊ aliq̃ duos ꝓpatres i maritos
Et isto ꝓt hī vel sciri p̃ istos q̃ttuor ꝓsus. Qui mihi vel cuiꝑ
mea natū d̃ fōte leuauit. Nec mea cōmater fieri n̄ valz vxor
Si q̃ mee natū nō ex me fōte leuauit. Nāc post fata mee nō
indevetabor hīe. Cōpater eiꝑ nati ꝓiuge n̄ ꝓhibet. Ambas
ꝓmatres facit actio passio nūq̃. Notādū etiā q̃ laicꝑ nō ꝓt
ꝓhe m̃fionitū cū illa quā baptizauit. ⁊ si de facto ꝓxerit ē ma
trimoniū dissoluēdū. extra d̃ cog. spi. c. ne dū. li. vi. Item
nota q̃ filiꝑ l̃ filia sacerdotꝑ vl̃ alteriꝑ viri q̃ baptizauit puerū
siue puellā nō ꝓt ꝓhe cū ista puella vel cū isto puero. vt i. c. ꝓ
allegato. ne dū. Notādū etiā q̃ solū ꝓ sacrm̃ baptismitꝑ cō
firmatōis ꝓhīf cogitio spūal̃ q̃ impedit m̃fionitū ꝓhēdū ⁊ di
rimīt iā ꝓctū. Per cathecismū at̃ lz ꝓbat tal̃ cogitio q̃ ipedit
m̃fionitū ꝓhēdū. nō tñ ꝓhīf talis q̃ dirimit iā ꝓctū. extra de
cog. spi. ꝓ cathecismū. li. vi.

De cognatione legali

q̃ Uia cogitio legalis q̃ adoptio d̃z vir aut nūq̃ habet i
ṽsu. et parum tractat de ea in iure canonico. idō d̃ ea
sup̃ sedeo quo ad nūc.

De impedimento criminis.

c̃ Riminū q̃dā impediūt m̃fionitū ꝓhēdū sz nō dirimūt
iā ꝓctū. sic incestꝑ. vxoricidiū. rap̃tꝑ aliene vxorz. solen
nis p̃nīa. ⁊ si q̃s insidiādo m̃fionitū ꝓp̃iū filiū d̃ fōte suscepit
vt possit ꝓuare vxorē debito carnali ⁊ copula sui. Itē homi
cidium ꝓsbyteri. omīa ista crimīa ⁊ forte m̃lta alia ipediunt
vt dixi m̃fionitū ꝓhēdū. sz n̄ dirimūt iā ꝓctū. imo si sint ado
lescentes et timeat de eaz incōtinētia ecclīa d̃z eis dare licē
tiā nubēdi. extra de eo q̃ cog. ꝓlag. vr. sue. c. ex l̃ris. Sūt autē
etiā crimīa q̃ n̄ solū impediūt m̃fionitū ꝓhēdū imo dirimūt
iam ꝓctū. Prīmū qñ aliq̃s adulterat cū aliq̃ ꝓiugata. ⁊ ipse
vel ipa machinat cū affectu in mortē viri sui. s. adultere. vl̃ i
mortē vxoris viri adulteri vt simul ꝓhant. in ꝓ casu ꝓhe non
debet. ⁊ si ꝓxerūt sunt sepandi. xxiiij. q. i. Si q̃s viuētē. extra
de eo q̃ duc. i. ma. quā polluit ꝓ adul. c. sup̃ b. ⁊. c. j. ⁊. ij. Se
cundū est si adulter ꝓstet fidē adultere q̃ ducet eā ꝓ mortē

De matrimonio

ei⁹ legitimi mariti. vel adultera adultero q⁹ p⁹ morte vxoris viri adulteri ipm ducere velit. xxxj. q. j. relatiū. z i oib⁹ p⁹dictis capitulis. Tertiū est qñ nō pstat fide deducēdo eā. s³ p⁹sentī aliter eā ducit et cū ea p⁹bit. q⁹ vt ait celestin⁹ papa. p⁹l⁹ē dūcere q⁹ fidē dare d⁹ducēdo. extra de eo q⁹ dux. i. ma. quā pol. p. adul. c. cū h⁹et. z. c. ex l⁹az tuaz insinuatōe. Et istū casū intellige qñ p⁹mū m⁹riōniū est vx⁹ z legitimū. qñ si nō fuit vx⁹ rū s³ putabat esse vx⁹ nullū pstat impedimētū scdō matrimonio. Si p⁹o null⁹ casū sup⁹dictoz interuenerit bñ p⁹t q⁹s p⁹he cū ea quā polluit p⁹ adulteriū. Nota etiā q⁹ mulier q⁹ cōtrahit cū iugato si scit eū esse iugatū nūq⁹ p⁹t eū h⁹re etiā post mortē vxor⁹. Si at⁹ igraret eū esse iugatū imo creder⁹ eū esse solutū nō obstat eo q⁹ p⁹rit euz eo viuētē vxore legisia possit p⁹he cū eo post mortē legitē vxoris. extra de eo q⁹ dux. i. ma. quā pol. p. adul. c. p⁹posuisti. z i. c. veniēs. extra de spon. c. cum apostolica.

De impedimēto disparitat⁹ cultus

a D⁹ q⁹ m⁹riōniū sit ratū z legitimū oportet q⁹ vterq⁹ iugū sit fidel⁹. fidelis em̄ nō p⁹t p⁹he m⁹riōniū cum iudea. saracena. gentili vel pagana. z si p⁹erit de facto nullum est m⁹riōniū. Spōsalia tñ p⁹t fidel⁹ cum infideli p⁹he sub ista p⁹ditōe q⁹ infidel⁹ p⁹uertat ad fidem. xxxvij. q. ij. caue xpiane. z c. nō oportet. Infidel⁹ tñ p⁹t p⁹he cum infideli dū tñ sint eiusdem ritus. s. iude⁹ cū iudea. sarracen⁹ cum sarracena. S³ pono q⁹ alter iugū p⁹uertat ad fidē alter remaneat i infidelitate. qd fiet de istis. Dico q⁹ si infidel⁹ nō vult cohabitare cū fidelī. vel si vult habitare nō tñ vult cohabitare sine p⁹tumelia creatoris vel absq⁹ s³ q⁹ p⁹hat eū ad infidelitatē vel ad peccatū mortale. in istis casib⁹ trib⁹ p⁹tumelia creatoris soluit ius m⁹riōniū q⁹tum ad infidelē. z p⁹t fidelis licite p⁹he. vt h⁹ extra de diuor. c. q⁹to mag⁹. z. c. gaudem⁹. Nec est differētia q⁹tu⁹ ad h⁹ vx⁹ p⁹uersus fuerit iude⁹ vel pagan⁹. q⁹ idem iur⁹ est hodie in yrisq⁹. extra de p⁹uer. inf. c. laudabilē. Si at⁹ infidelis vult cohabitare cum fidelī absq⁹ aliq⁹ p⁹dictoz casū. si tunc fidel⁹ vult cohabitare secū bñ facit. vt dic⁹ apl⁹ i p⁹ma epl⁹ ad

Tractat⁹. VII. prime partis

Lozinth. vii. c. Si autem nō vult cohabitare secum non est compellendus. tamen illo vel illa viuentē nō poterit cōtrahere cum alio. cū adhuc daret matrimoniū vt in palle. de cre. interrogasti. S; qd si inde⁹ vel pagan⁹ trahit cū cōsanguinea sua sūm ritum suū. postea cōuertunt ad fidem. nūquid post talem cōuersionē remanebit tale m̄ionium. Dico qd sic dūmodo non contraxerint in gradib; a lege diuina phibitis. qui ponūtur Leui. xviij. quia infideles non coarcentur canonicis institutōib;. et p sacramentū baptisimi non solunt cōiugia sed crimina dimittunt. Item vnus paganus plures habēs vxores cōuertit ad fidem. nūqd retinebit omēs vxores vel solum vnam ex eis. Dico qd solum retinebit illaz qd pmo fuit ei⁹ vxor. quia nulla aliaz fuit vera ei⁹ vxor. Si autem alter coniugum fidelium relabatur in heresim vel in infidelitatem. ille qui manet in fide nō potest contrahere imo tenetur cōtinere. quia licet in isto casu magis appareat cōtumelia creatoris qd in pmo. matrimoniū tamen fidelium ratum est. et nullo casu superueniente potest dissolui. quia quos deus coniunxit homo separe non potest. Matrimoniu aut infidelium nō est ratū. et ideo dissolui legitime potest. scz si alter coniugū conuertatur ad fidem. extra de diuor. ca. qto magis circa finem. et in ca. pallegat

De impedimento violentie

¶ Volentia de sui natura etiā sine p̄stitutōne ecclie ipedit m̄ioniu. qz excludit libez p̄sensum qd sol⁹ facit matrimoniu. nam vbi metus vel coactio interuenit nō potest consensus locum habere. extra de spon. cū locū. S; qz magna est differentia interviri et metū. ideo videndū est qd sit vis vel coactio et quid met⁹. et qd violentia excusat. et qd met⁹. Vis sine ne coactio vel violentia est maioris rei impet⁹ qd repelli non potest. ff. qd me. causa. l. i. ca. vlti. Metus est instantis vel futuri periculi mentis trepidatio. vt dicit in eadem. l. Vis sine coactio vel violentia que p eodem accipio. alia levis alia violenta. Levis nō excludit p̄sensum matrimoniale sed violenta excludit. ar. l. j. dist. p̄byteros. extra de spon. c. venies. Uiole

De matrimonio

ta coactio est cum aliquis capite trahitur inuitus ducitur vel ligatur. Item metus aliquis cadit in constantem virum. aliquis non. Ille qui cadit in constantem virum excludit consensum matrimoniale. ff. de metus causa. l. metus. extra eo. tit. c. j. et. iij. et c. ad audientiam. extra de spon. c. veniens. Quid autem sit metus qui cadit in constantem virum. Dicendum quod metus mortis cruciatu corporis servitus et stupri. et de his sunt suspensus. Excusare metus hos posse puta quia nescis. Stupri siue servitus verberum atque necis. Notandum autem quod unus metus posset cadere in unam personam que non caderet in aliam. sicut talis metus posset cadere in me qui non caderet in regem. quia non est verisimile homines clare dignitatem propter metum in urbe tenuisse. vel quia quod rex pro metum sed militis timet. ff. de metus causa. l. non est verisimile. Uterum si per apertissimas probationes constaret de metu repellitur presumptio que contra eum est. ut dicitur ibidem. Et sic iudex secundum statum et diversitatem personarum. temporum et locorum iudicabit qualis sit metus vel violentia. et secundum hoc iudicabit pro matrimonio vel contra.

Notandum tamen quod qualiscunque sit metus vel violentia si steterit mulier per annum cum dimidio cum viro non debet postea audiri si alleget metum vel violentiam. extra de spon. ad id quod per tuas. de illis qui matri. accu. poss. c. insuper adieciisti. de eo qui dux. in matri. quam polluit per adulterium. ca. significavit.

De impedimento ordinum

Ordinum ut dictum est supra. quidam sunt minores. sicut ostiarius. lectoratus. exorcistatus. acolitus. Et isti non impediunt matrimonium contrahendum. nec dirimunt iam contractum. Alii sunt maiores. scilicet subdiaconatus. diaconatus. et presbyteratus. et isti ordines impediunt matrimonium contrahendum et dirimunt iam contractum. quia istis ordinibus votum solenne continentie est annexum. extra de vo. et vo. redemptio. c. pro votum. li. vi.

De impedimento ligaminis.

Tractat⁹. VII. prime partis

Ad impedimētū istō scz cum q̄s alligat⁹ est alteri vxori
adeo semp fuit validū q̄ anteq̄ aliq̄ p̄stitutio ecclie
sup h̄ emanaret nūq̄ alligat⁹ vxori p̄t vel potuit aliā
recipe. nec ynq̄ licuit h̄ ab f̄q̄ sp̄ali disp̄satiōe dei. q̄ fuit in/
stitutio m̄rimoniū. sicut disp̄sauit de⁹ cū Abraam et Jacob
et alijs patriarchis. Sz qm̄ aliq̄s p̄t esse alligat⁹ alicui mu/
lieri p̄ sponsalia t̄m. z alteri p̄ m̄rimoniū. vidēdū est qd iur/
sit in vtrisq̄. Et idō notandū est q̄si aliq̄s p̄terit m̄rimoniū
vel sp̄salia cū aliq̄ p̄ f̄ba de futuro nō dz p̄he cum alia. nec
illa cū alio. z si p̄terit cū alia sp̄salia p̄ verba de futuro de/
bet dimitte secundam z redire ad p̄mā. sz si p̄terit cū alia sp̄/
salia p̄ verba de p̄nti vel p̄ verba de fūto. z fuerit secuta car/
nalis copula tūc dz stare m̄rimoniū cū sc̄da. etiā si sp̄salia cō/
tracta cū p̄ma fuerint iuramētō vallata. sz debēt agere peni/
tētiā de p̄uor z fide m̄rita. extra de sp̄. duoz. c. i. z d̄ spon.
c. sic ex l̄is. Si at m̄rimonialit̄ est alligat⁹ vxori si nō sit secu/
ta inter eos copula carnal̄ p̄t alter altero inuito religionem
intrare. z q̄ remanet in seculo p̄t cum alio vel alia p̄he. extra
de p̄uer. diuga. vez post p̄sensū. z. c. ex publico. extra de de/
spon. c. licet p̄ter solitū. Si at fuerit int̄ eos carnal̄ copula
secuta nūq̄ q̄diu vixerint p̄nt se inuicem dimitte nisi causa
fornicatōis. z tūc si se dimiserint aut recōciliēt aut remane/
ant innupti. qz f̄m verbū saluatoris Math. vi. c. D̄nis qui
dimiserit vxorē suā. zc. Sz ponat q̄ vxor credēs marituz
mortuuz p̄trahit cum alio postea ille reuertit̄. qd fiet. Dico
q̄ q̄diu ita credit nec ip̄e reuertit̄ ipsa excusat ab adulterio
vel fornicatōe p̄p̄ ignorantia facti. z filij si q̄s ex sc̄do suscepe/
rit indicant legitimi. sz statim cū reuertit̄ p̄m⁹ dz recede a se
cūdo z redire ad p̄mū. qd si nō facit adultera iudicat̄. xxxij.
q. ij. Cum p̄ bellicam. z. c. si virgo. Sz qd si nō reuertit̄ cre/
dit t̄m cum viuere. qd faciet. Nō erigat debitū a marito quez
accepit. reddat t̄m exigēti. Istō p̄siliū sibi dat extra d̄ se. nup.
c. d̄ns ac redēptor. Item pone vir iuit ad exercitiū p̄ sarrace
nos vel in regionē lōginquā z nō reuertit̄ nec scit an sit via⁹
vel mortu⁹. qd faciet vxor. Dico q̄ p̄tūcūq̄ sit iuuēcula cō

De matrimonio

trahere nō p̄t donec sit certificata de morte mariti. ex de spō.
c. in p̄sentia. S; q̄liter certificabit. dico p̄ iuramētū illius
sub q̄ militauit. vel etiā socioz q̄ ei mortē nouerūt. Et fm le
ges adhuc d; expectare p̄ annum post iuramentum anteq̄
nubat. fm̄o canones statim post iuramētū p̄stitutū p̄t con
trahere. extra de se. nup. c. sup̄ illa Ad h̄ facit qd̄ dicit ap̄ls. j.
Cor. vii. s. *Fortuor viro nubat mulier cui vult in domio.*
et Hieronim⁹ nouas nuptias non p̄demnat. imo approbat.
xxxj. q. j. aperiat

De impedimēto publice honestat⁹ iusticie.

p **U**blice honestat⁹ iusticia est impedimētum ab ecclā
introducitur p̄t ex honestatem. Cui⁹ due spēs erant
nūc autē est vna tñ q̄ p̄trahit ex desponsatōe. puta si aliquis
desponsauit puellam septē annoz. vñ lz eam nō cognoscat.
nullus tñ de p̄sanguinitate ei⁹ poterit eam h̄re in vxorez. nec
ipse aliam de p̄sanguinitate ei⁹. extra de spon. c. iuuenis Jo
dixi septem annoz. quia si ante septenniū sponsalia pura et
certa. i. sine p̄ditōe p̄trahant nullius sunt momenti. nec ali
quod p̄stant impedimētū nisi post septenniū ip̄a approba
uerit. extra de spon. impu. c. lrās. z. c. accessit. Nota etiam
q̄ declaratū est hodie de iure nouo q̄ licet spōsalia sint nul
la rōne p̄sanguinitat⁹ aut affinitat⁹ aut religionis aut fri
giditat⁹ aut quacūq; alia causa. dūmodo nō sunt nulla rati
one etat⁹ p̄stant impedimētū publice honestat⁹ iusticie. ex
tra de despon. impu. c. j. li. vj.

De impedimento affinitatis

a **A**ffinitas est p̄mitas p̄sonaz ex carnali copula pue
niēs om̄i carēs parentela. Et dixi ex carnali copula.
qz tam p̄ fornicariā q̄ p̄ matrimoniale copulā p̄trahit affi
nitas. xxxv. q. iij. nec eam. extra de eo q̄ cog. cōsang. vxo. sue.
discretionī. et de p̄sang. z affi. sup̄ eo. Et licet olim esset tria
genera sine tres modi affinitat⁹. hodie tñ p̄mū gen⁹ cū stat.
scd̄o z tertio de medio sublat⁹. Nota ḡ q̄ p̄mū gen⁹ affinita
tis p̄bit ex p̄sona addita p̄sanguinitati p̄ carnale copulā. iuxta
illā regulā q̄ dicit. Persona addita p̄sone p̄ carnis p̄pagatōz

De affinitate

Tractat⁹. VII. prime partis

mutat g^odum attinētie. s^z nō mutat gen⁹. s^z psona addita per
sone p carnis p^ouictōem mutat gen⁹ attinētie. s^z nō mutat g^o
dum. p. Mutat nupta gen⁹ s^z generata g^odum. Et vt melius
intelligat ponat exemplū. Ecce ego z soror mea sumus vna
p sanguitas. accipiat soror mea maritū vel amasū. s. Petrū
Iste petr⁹ q^o est psona addita p sanguitati mee p carnis cō
mictōem mutat gen⁹ attinētie s^z nō mutat g^odum. q^o Petr⁹ n^o
est p sanguine⁹ me⁹ s^z est mihi affinis. z sic mutat gen⁹ attinen
tie s^z nō g^odum. q^o sic soror mea ē p sanguinea mea i pmo g^odu.
ita petr⁹ est mihi affinis i pmo g^odu. Et idē itelligas de mari
tis siue amas⁹ omnium p sanguineaz meaz. quia in quoto
gradu consanguinitatē ipa attinet mihi eodem gradu affi
nitatē viri vel amasū eaz attinet mihi. z q^o dixi de maritis vel
amas⁹ p sanguineaz meaz idē itelligas p oia de vxorib⁹ vel
amas⁹ p sanguineoz meoz. q^o i q^oto g^odu ipi sūt mihi p sangui
nei i eodē g^odu ipē sūt mihi affines. Nam si aliq^os est mihi cō
sanguine⁹ in sc^odo g^odu. vxor vel amasia ē mihi affinis in sc^odo
g^odu. z sic de alijs g^odib⁹. Idē dico de p sanguineis vxor⁹ mee.
q^o in q^oto g^odu sūt sibi p sanguinei in eodē g^odu sūt affines mihi
et omnes p sanguinei mei sūt affines vxoris mee i illo g^odu in q^o
sūt mihi p sanguinei. Et iō nota q^o sic p sanguitas vsq^z ad q^ortuz
g^odum impedit m^otionū p^ohedū et dirimit iā p^octū. ita affini
tas vsq^z ad eundē g^odū facit p^o idē. Notandū etiā q^o cū g^od⁹
in affinitate habeāt ortū ex p sanguinitate cū dubitat de affi
nitate aliq^z recurrēdū est ad aliā psonā mediāte q^o fuit v^otū
ad affinitatē. z requirēdū ē in q^oto g^odu distat ab illa psona d^o
q^o agit p^o modū sup^o assignatū de p sanguinitate. vbi dictum est
quō cōputandi sūt g^od⁹ in p sanguinitate. q^o in q^oto g^odu distat
in p sanguinitate in tali distāt in affinitate. Notādū etiā
licet vxor p sanguinei mei sit mihi affinis. fili⁹ tū quē suscepit
ex p sanguineo meo nō est mihi affinis s^z p sanguine⁹. Sed si
h^oet filiū ex alio q^o mihi nihil attineret ille fili⁹ nō est mihi af
finis nec p sanguine⁹. filius autē p sanguinei vxoris mee erit
mihi affinis sicut parēs su⁹. sed in alio g^odu. q^o si parēs ē mi
hi in pmo g^odu. fili⁹ erit in sc^odo. z sic de alijs. Notandum

De matrimonio

etiam qd lz moriat' p sanguine' me' mediāte qd pbit' affinitas. p
sona tñ q supuuit remanet mibi affinis. Ho. etiam q licet
dictum sit q affinitas pbat' p pccubitū fornicariū itelligēdū
est ordie z mō nate. qz si qd cogsceret aliquā p natez. p est si
aliqd extra vas debitū pollueret aliquāz. qd uis tal' pollutio
sit execrabil' criminosa z dānosa. nulla tñ ex tali pccubitū cō
trahit' affinitas. qz tal' pccubit' n fac' sāguis p mixtōz nec car
nis vnitate p quā pbit' affinitas. Et idē vidz mibi dicēdūz si
qd inuasit claustr' pudor' alie. vel posuerit p gā virilē intra
mēbz mulieris. nō tñ pueit ad psumatōz opis qer p nō pbit'
aliq affinitas. ita dī. Ray. et Host. qz cōmixtio seminū reqri
tur ad affinitatē pbandā

De impedimēto impotētie coeundi.

Alter alia impedimēta mīionū ipotētia coeundi marie obti
net locū. qz p trariat' directe ex nate sui mīionio. qd ordinat'
ad plem suscipiēdā z fornicatōz vitandā. z vtriqz istoz p riat'
impotētia coeundi. qz p o nō ois impotētia facit p. videndū est
qd sit impotētia coeundi. qd sūt ei' spēs q impediūt mīionūz
pbandū z q nō. Impotētia coeundi est viciū animi vel corporis
vel vtriusqz q qd ipedit' alteri carnalit' cōmisceri. Species
ip' impotētie sūt mltē. qm alia est nate. alia accidētāl'. Na
tural' est frigiditas i viro. artatio in muliere. defect' etatis in
puero. Accidētāl' est vt castratio. maleficiū qsit p qdaz ma
leficia q dicūt' sortes sine fata. Itē impotētia nate. alia tpa
lis alia ppetua. Natural' impotētia si est tgalis ipedit mīo
niū p tpe q durat. sic defect' etatis in puero. qz qdū ē mino
ris etatis nō pōt p hē mīionū. xxxij. q. ij. c. j. extra de frig. z ma.
q sedē. vide sup. de sponsalibz. c. iij. Natural' impotētia sicut
frigiditas in viro si sit ppetua ipedit mīionū pbandū et di
rimit iam ptractū. xxxij. q. ij. c. j. z ij. extra de frigi. et male. c.
laudabilem. De artatione q est in muliere dicas ita. quia si
pōt ei subueniri bñficio medicine v' p assiduū vsum cuz hoie
puenientis stature nō pōt nec impedit mīionū cū illo a q pōt
carnaliter cognosci. extra de frigi. z male. cap. ex litteris. Et
nota q si ppter artatōem separet' ab eo quia eam cognoscere

Tracta. VII. prime partis

nō pōt. et p assiduū vsū alteri? cui se copulauit sit facta idonea
sepanda ē a scōz reddēda pmo. extra d frigi. et mal. c. frat/
nitati. Si pō sit tal' artatio qnull' mō ei subueniri possit nec
bñficio medicine ipedit mñioniū pñdū et dirimit iā pñtuz.
vt i pñctis ca. c. ex l'ris. et c. fraternitat'. Si at sit ipotētia ac/
cidētal' sic castratio firmit' tenēdū est q tal' ipotētia impe/
dit mñioniū pñdū et dirimit iā pñtū. itellige h fm inferi? di/
cta. extra de fri. et ma. q sedē. De maleficio at distigue. qz aut
est tpale aut ppetuū. Si sit tpale nullū pñtat ipedimētū ma/
trimonio. Si sit ppetuū ipedit mñioniū pñdū et dirimit iā
pñtū. xxxiij. q. i. si p sortiaras. Si qñs quō sciet si sit tpale v/
ppetuū. Dico q a pñcipio omē maleficiū reputat tpale. sed
postqz p triēniū cohabitauerit dātes studiosē opam copule
carnali si adhuc durat ipedimētū rputat maleficiū ppetuū
Nota tñ quillō qd dictū ē de castratōe et maleficio itelligen/
dū ē qñ pcedūt mñioniū. et si supueniāt post mñioniū non
ipediūt nec pñtat ipedimētū. extra vt li. ii. pte. qm frēqnt. ff. d
iur. do. l. fi. Et idē itelligēdū ē de qñlibz alio ipedimēto. Et i/
tellige oīa q dicta sūt de mñionio fidelii. qz de mñionio qd
est int infideles nihil ad nos. nā de diuortio qd sit ppter ista
ipedimēta nō dico aliqd. qz istō pñet ad officiales v' plaz/
tos. nō at ad curatos qbz dirigūt pñs libell'.

De ipedimēto interdicti eccl'ie

Dico de ipedimēt' q ipediūt matrimoniū pñtrahē/
dū et dirimūt iam pñctum. dicendū est de ipedimēt'
q ipediūt mñioniū pñtrahēdum sed nō dirimūt iam con/
tractū. Et ista sunt duo. scz tempus feriarum et interdictū
ecclesie. Ergo circa tempus feriaz nota q in tempore feria/
rum possunt contrahi sponsalia et etiam matrimonium qd
solo pñsensu contrahit. sed traductio vxoris. nuptiaz solēni/
tas et carnalis copula pñhibent. xxxiij. q. iij. ca. nō oportet. et
c. nō licet. extra de matri. contrac. contra interdic. ecclesie. c.
ex l'ris. Et nota q tempus feriarum est ab aduentu domi/
ni vsqz ad octauas epiphanie. et a septuagesima vsqz ad oc/
tauas pasche. et in tribus diebus ante ascensionem domini.

De matrimonio

vsq; ad octa. pēth. extra d. ferijs. c. capellā. 2. d. b. habēt plus
Cōiugiū phibz aduēt⁹ hulariusq; flaxat. Septuagesima ve
tat octaua pasce flaxat Rogamē vetat pcedit trina ptās Jē
aliq; plus. Aspiciēs veterē circū. q. vo. bñdicta. Aduēt. septua
ge. vetāt rogatio nuptiū. Octaua stelle pasceq; relaxant.

De his q; phūt bannis ptermisissis

c Irca intdictū ecclie istd firmit tenēdū est qñ aliq; p
hibet p̄he cū aliq. vt qz dī forte p̄sanguinea vel affinis
vel forte spōsa alteri⁹ nō dī p̄he. s; si phat nisi aliqd ipedimē
tū q̄ intdictū ecclie ipediat pñt insimul manere 7 nō sunt se/
parādī. Arguit p̄ h. qz pmo scz p̄t p̄sanguinitatē sepat ma/
trimoniū. extra de p̄sang. 7 affi. c. nō debet. Et etiā in secun
do casu. s. p̄t affinitatē sepat m̄rioniū. vt in. t. ex l̄ris. 7. c. spō
sam. extra de spon. Et silr in tertio. s. qñ aliq; p̄trahētiū est p
p̄ba de pñti alteri despōsat⁹. si postea phit dirimī p̄tractus
secund⁹. extra de spon. duoz. c. accepisti. 7. c. licet. Solutio
dicendū q nō sūt sepandi. s. in tribz p̄mis casibz nisi ad rep⁹
vt agant pñiam. qz mandatū ecclie p̄tempserūt. 7 ita exp̄sse
legit extra de spon. de muliere. 7 extra de ma. p̄trac. p̄ int. ec.
eodē. c. de muliere. Et ita intelligēdi sunt omēs canones q
dicunt eōs fore sepandos. qz exponēdū est nō simplr sed ad
temp⁹. Sane vt diuersa circa m̄rioniū picula euident statu
tū fuit in p̄cil. generali. vt cum matrimonia fuerint contra/
benda in ecclia a p̄sbyteris publice p̄alent⁹ competenti ter
mino p̄finito vt infra illū q voluerit 7 valuerit legitimū im/
pedimentum apponat. Et ip̄i sacerdotes nihilomin⁹ inuesti
gent vtrū aliqd impedimentū obstat. Cum aut apparuerit
probabilis p̄iectura contra matrimoniū contrabendū. con
tractus exp̄sse prohibeat illis donec quid sit faciendū su
per eo manifestis constiterit documentis. Si autē parro
chialis sacerdos istud facere p̄tempserit. vel quilibet regu
laris qui in matrimonio clādestino fuerit per triennium ab
officio suspendat et grauius puniatur si culpe qualitas po
stulauerit. Sed his qui taliter copulare cōtempserint etiā
in gradu p̄cesso p̄digna penitētia iniūgat. Si q̄s aut cōtra

Secunda pars toti libri

matrimonium legitimum maliciose impedimentum obiecerit pater penitentiam quam deberet facere pro peccato canonice non debet effugere ultionem Et istud optime servatum in ecclesiis gallicanis. ubi per tres dies dominicos vel tres dies solennes antequam contrahatur matrimonium indicatur in ecclesia quod aliquis sciat aliquid impedimentum quare matrimonium non debeat fieri proponat. et istud vocatur bannum in francia. Et quicumque istis pretermisissis subiecti sunt excommunicati. una tamen quocumque ecclesia in suo sensu abundat. Et hec de matrimonio dicta sufficiant. Et sic terminatur prima particula huius libri. in qua de omissis et minus bene dictis veniam petens obsecro lectorem benivolentem ut contra sagittas detractorum clipeum orationis opponens minus bene dicta corrigat et emendet.

Explicit prima particula huius libri.

Incipit secunda particula

huius libri in qua agitur de penitentibus et his qui pertinent ad confessionem audientiam et penitentiarum impositionem. Et habet quatuor tractatus principales.

Erus deus ac pius sa

maritanus dulcis ihesus. qui vinum et oleum infudit in vulneribus sauciati a hierusalem in hiericho descendens qui incidit latrones statum ruinamque peccati eiusque medellam et remedium insignit et mirabili parabola declaravit. Hierusalem enim qui visio pacis dicitur innocentia baptismalis est per quam Bersabee qui puteus saturitatis siue satietatis interpretatur. id est anima cuiuslibet christiani baptismalis aque puteo satiata. proz pacifico salomoni. pio. scilicet iesu qui est vera pax faciens utraque vinum iuxta prophetam propheta desponsatura in fide congrue reputatur. Hiericho vero qui luna qui nunquam in eodem

Secunda pars totius libri

Statu manet interpretat statum peccati in quo homo stultus. id est homo peccator testante sapiente velut luna mutat evidenterissime figurat. Hierusalem ergo in hiericho homo descendens est peccator qui baptismale innocentiam deserens per devia viciorum plabitur et descendit. et sic ab inferni latronibus spoliatur bonis seu donis gratuitis exutus. et in naturalibus sauciatur. Hunc pietatis ac misericordie oculis respiciens dominus noster Iesus christus per eius sanationem de summo celorum ad ima descendit. et in utero intemerate virginis Marie carnem assumens. et sauciati vulnera in ara crucis alligans funiculis caritatis. vinum mortificationis penitentiae et oleum indulgentiae leniens infudit in ipsis. In cuius rei signum sue salutifere predicationis exordium isto salubri ac suavissimo themate insigniuit. Penitentiam agite appropinquabit enim regnum celorum. Ubi indicit penitentiam et per eam patriam repromittit. Demum ope quod sibi pariter dederat consummato. sauciato. scilicet hominem iam sanato ne cum absque custode desereret ipsum sauciatum commendavit stabulario. id est sacerdoti curato. et dedit ei duos denarios. scilicet duas claves ecclesie. scilicet discernendi scientiam ac ligandi et solvendi potestatem adhibens dixit. Eura illi habet. Ut igitur sacerdotes qui non sunt multum in iure canonico vel sacra theologia pueri aliquam noticiam haberent per quam possent inter lepram et lepram discernere. et sic penitentiae salutarem ministrare medela in secunda parte huius operis aliqui ex diversorum doctorum sententiis et maiorum meorum dictis diligenti studio ut melius et brevis potui compilavi ut si quando neophiti et minus pueri curati in foro penitentiae dubitauerint istud opusculum sit eis qualecunque introductorium et aliquod directivum. Nec autem non presumens de viribus propriis cum nulle sint acceptavi. sed confidens de clementia salvatoris qui boni omnia facies surdos facit audire et mutos loqui. unde lector affectum meum considerans me lingua toxicata non mordeas. et si aliqui inuenias vitia ea attribuas soli deo. minus autem vitia vel propterea inutilia me et ea fraterna corrigas et emendes charitate

Tractat⁹ prim⁹ secū de partis

Tractat⁹ prim⁹ secū de partis

pncipal^r de pnia i generali. Et h3 q̄ttuor capla

Epenitencia igitur tracta

d tur⁹ pmo dicā aliq̄ d pnia i generali. z postea dicā de q̄libz ei⁹ pte i spēali. Caplm p̄mū qd est pnia. et vñ dicat. z q̄t sūt ei⁹ spēs. Caplm scōm de pnia solēni. Capitulū tertiū de pnia publica. Caplm quartū de puata penitētia.

Quid est pnia z vnde dicat. z q̄t sūt ei⁹ spēs

Caplm p̄mum

p Enitētia fm̄ Amb. diffinit sic. Pnia est p̄terita p̄ctā plāgere. z plāgēda itēz n̄ cōmitte. Scōm Aug. diffinit sic. Pnia ē qdā dolēt^r vīdicta punitēs i se qd se dolet p̄mī sisse. Et d̄r pnia d̄ pena penē. z teneo tenes. vñ pnia q̄i penē tētio. in q̄tū. s. penitēs p̄ penā quā sustinet punit se p̄p̄e illi ta q̄ cōmisit. Probāt ista d̄ pnia di. iij. circa p̄n. Aug. i li. v. re sponsonū diffinit sic pniaz. Pnia ē qdā res optia z perfecta oēs defect⁹ reuocās ad p̄fectū. Ulex licz a doctoribz varie et multe distinctōes ponāt de pnia. s. quomodo est p̄tus et sacramētū. moueāt etiā circa hāc materiā multe questōes. ob missis omibz illis cū magis cōfusionē q̄ edificatōz contineāt aīaz. de diuisiōe pnie est agēduz. Sciēdū ḡ q̄ pnia vno mō diuidit sicut gen⁹ in spēs. alio mō diuidit sicut totum i partes. Prima diuisiō est q̄ pnia alia est solēnis. alia ē publica. alia est puata.

De solēni pnia

Caplm II

c Ircā solēnē pniaz q̄ttuor sūt notāda. Prio q̄lis sit vel q̄ sit ei⁹ forma. Ubi sciēduz est q̄ ista pnia n̄ d̄r solēnis qz sit i publico. sed qz imponit cum solēnitāte tali. Uñ sciēdum q̄feria q̄rta i capite ieiunij. i. i die cinerum. illi q̄ debēt agere istam p̄niam p̄ntent se in ecclesia coram epō et sacerdotibz. et ep̄s p̄missa aliqua monitōe ostēdit eis grauitatē z enormitatēz p̄ctōz suozum. z indutos cilicio enicit eos de

De penitencia

eccl'a. cātādo illō rñsorlū Beñ. iij. c. In sudore vultu tui. z sic
sūt extra eccl'az vsqz ad diē cene. q̄ die r̄cipiūt z admittūt ad
īgressū eccl'e. nō tñ ad cōionē q̄usqz sūt p ep̄m recōciliati Et
de h̄ bz plene z pfecte. l. di. i. capite. Scōdo notāda ē rō h̄ so/
lēnitatē. z est triplex. Una ē ad exēplar et terrorē alioz. Alia.
est ad erubescētiā delinq̄ntiū. Alia ē ad significatōz electio
nis ade de paradiso. vñ cū grādibz suspirijs dz sibi denūciare
ep̄s q̄sīc adā p̄t p̄ctm suū fuit elect⁹ de paradiso. ita ip̄i p̄t pec
catū suū ejciūt de eccl'ia. Et iō sic h̄. xxvj. q. v. c. vl. tal' p̄nā
nō ē iterāda. z sic itelligit̄ p̄bū Amb. qd̄ ponit̄ d̄ pe. di. i. q̄ di
cit q̄sīc vnicū ē baptis̄mū ita ē vnica p̄nā. qz loq̄t de p̄nā so
lēni q̄ nō dz iterari nisi d̄ p̄suetudie alic⁹ eccl'e aliqd̄ aliō ob
tinerz. tūc ei possz sine piclo iterari. de pe. di. iij. c. j. §. ex p̄sōa
Tertio notādū p q̄bz criminibz z q̄bz p̄sonis dz imponi ista
p̄nā. Un̄ sciēdū qnō dz īponi nisi p gūi z enormi z vulga
tissimo crimie qd̄ totā cōmouerit vrbē vlt cōitatē. Nō dz īpo
ni clerico nisi deposito. z q̄ sel' eā egerit nō p̄t p̄moueri ad sa
cros ordies. nec mīstrare ī ordie suscepto. vt p̄z. l. di. ex peni
tētibz. xxvj. di. ill'fatoa Rō h̄ phibitōis ē q̄druplex. Prima
ē ordie excellētia. qz nō sūt digni suscipevasa. s. sacroz. i. or
dines q̄ dudū fuer̄ vasa vicioz. licet em̄ p̄ctm sit delictum p
p̄nāz. remanet tñ aliq̄ cicatrix. i. aliq̄ irregularitas q̄ ip̄m ī
pedit a susceptōe sacri ordie. Scōda cā est timor labēdi ex p̄
stina p̄suetudie p̄surgēs. p̄ferēs ei memorādi criminis labem
nō h̄z sacerdotij lucidā dignitatē. lq. di. i. sacerdotibz. Ter
tia cā p̄t scandalū p̄li. cū ei tal' p̄nā nō īponat̄ nisi p crimi
ne enormi z vulgatissimo qd̄ totā p̄mouerit vrbē. nō posset
tal' sine maḡ scādalo mīstrare. l. di. de his clericis. Quarta cā
est. qz nō h̄z frontē redarguēdi alios. cū ip̄e sit p̄sc⁹ sibi se cō
mīssisse eadē q̄ corripit vlt maiora. xxvj. di. p̄mū. Dispēsat autē
cū solēni p̄nā ī minoribz ordibz p̄t nēcitātē vel vtilitatēz ec
clesie. vt d̄r in. l. di. Placuit. Et si q̄ras. q̄s p̄t facere dispēsa
tionē. Dico q̄ ep̄s ex q̄ nō ē ei spēalit̄ phibitū. extra d̄ sē. ex. nū
p. Et si dicas q̄ p̄ illō qd̄ d̄r. l. di. c. ex p̄tētibz. vbi dz q̄ ep̄s
sciēt ordinās solēnit̄ penitentē dz puari prāte ordinandi.

Tractat⁹. I. secunde partis

Dico qnō obstat. qz itelligit illō cū ordiat absqz dispēsarōe
l cū ordiat sine cā legitia z iordiate dispēsat. l. di. q. i aliquo
Solēnit⁹ etiā penitēs nō p^t hē m^rionū. si m^r p^rerit tenebit
pbant ista. l. di. Illō qz nob. z. xxvj. q. vi. c. vl. Quarto no
randū ē a q^d p^t iponi solēnis pⁿia. Et ē sciendū q^d solēnis pe
nitētia nō d^z iponi nisi ab epō vel de mādato ei⁹ a sacerdote.
Sol⁹ etiā epō vl⁹ in articlo nccitat⁹ d^z mādato ei⁹ sacerdos p^t
recōciliare solēnit⁹ penitētes. z si bñ penituerit potest recōci
liari ifra octauas pasce. z cōicare z h^ze ingressū eccle. sinau
tē remanebūt sic vsqz ad finē vite. Et h^z h^z. xxvj. q. vi. c. vl. Et
qz ista mat⁹ia mag⁹ t⁹git reuerēdos z scitissimos epōs qz ser
uus z discipul⁹ sū qz simplices sacerdotes. idō nihil pl⁹ dicā
de ista materia.

De publica penitētia. Ca. III

p Ublica vocat⁹ pprie illa q^d fit i facie eccle. nō m^r cū p^di/
cta solēnit⁹ate. sic qñ iniungit pegrinatio p mūdū cuz
baculo cubitali vel cū veste aliq^d vel cū aliq^d alio tali. Et hāc
pos⁹ vt credo iponere q^dlibz p^rfessor⁹ p^rfitēti sibi. qz nō inuenio
p^rhibitū nisi forte p^rsuetudo teneret p^riuū. vl⁹ nisi epō reserua
uerit sibi. Et ē sciendū q^d ista pⁿia nō d^z iponi clerico nisi de
posito. nec etiā d^z iponi laico nisi p^r crimie q^dui et manifesto.
z qz iudicare de criminibz q^duibz z maifest⁹ p^rinet ad epōs cre
do z p^rsulo q^dille cui eēt tal⁹ pⁿia iponēda eēt ad ep^m remittē
dus. pbāt ista de pe. di. vi. c. cui autē debeat. s. sacerdos. Et
credo q^d tal⁹ pⁿia pos⁹ iterari toties q^dties iterat p^rctm⁹ p^r q^d ē
iponēda. de pe. di. iij. c. repiunt. z. c. septies i die cadit iust⁹.
et. c. adhuc instāt perfidi.

De puata penitētia. Ca. IIII

p Enitētia puata est illa q^d singularit⁹ et puata fit q^dtidie
cū q^ds p^rctā sua p^rfitet⁹ secrete sacerdoti. z de ista sp^eali
ter intēdit h^z. Et est sciendū q^d q^dlibz pⁿia p^rfecta i tres p^rtes di
uidit⁹. s. cordis p^rtritōem. oris p^rfessionē. z opis satisfactōz. Et
ista est scda diuisio pⁿie. Unde Johēs os aureū. Perfecta
pⁿia cogit p^rctōrem omīa sufferre. in corde em⁹ est cōtritio. i
ore p^rfessio. in ope satisfactio z tota būilitas. et hec est fructi

De contritione

fera penitentia. de pe. di. i. c. penitentia vera. §. pfecta. Quia
em̄ tribus modis offendim⁹ deū. viz delectatōe cogitatōis.
imprudētia locutōis. in supbia opis. Et s̄m regulam me/
dicoꝝ contraria contrarijs curant. tribus modis oportet q̄ sa/
tisfaciam⁹. s. cordis contritōe. oris cōfessione. et opis satisfac/
tione. Unde p̄n̄a sic pfecta est illud felix et beneficium tri/
dū qd̄ petebāt filij israel. i. christiani deū p̄ fidem vidētes ī
egypto. i. in tenebris pctōꝝ existentes. dū dicebāt. deus he/
breoꝝ vocauit nos vt eam⁹ viā triū dieꝝ. s. p̄fessionis. contri/
tionis. et satisfactōis. in solitudine h⁹ mūdi. et sacrificem⁹ sa/
crificiū p̄n̄e dño deo nostro. ne forte accidat nobis pestis. i.
culpa in p̄n̄i. et gladi⁹. i. pena in futuro. Penitentia etiā sic p/
fecta est illa scala b̄ndicta cum istis tribus ḡdib⁹ quam vidit ia/
cob erectā vsq; ad celum. et dominum innixum ipsi scale. et
hoc ppter tria. Primo vt ascendētē per eam fortiter sustine/
at. Secūdo vt si necesse fuerit ascendenti p̄ eam manū porri/
gat. Tercio vt ascendens p̄ eam cūm fatigat⁹ fuerit ad ip̄m
respiciat iactans totam curā suam in eo. Non est ei ita cru/
delis vt ait Aug⁹. vt ip̄m cadere p̄mittat. In p̄mo gradu ē
dolor. In secundo pudor. In tertio labor. De his igit̄ par/
tibus penitentie per ordinem est dicendum. Et p̄mo de cō/
tritione

**Tractat⁹ secundo secunde par/
tis de p̄ritione. Et habet septem capitula**

Irca contritō 3 septem

c sūt p ordinē p̄siderāda. P̄mo qd̄ ē p̄ritio ī se.
Secūdo de q̄ntitate p̄ritōis. Tercio de ei⁹ q̄li/
tate. Quarto de ei⁹ duratōne. Quinto de q̄b⁹
debet esse p̄ritio. Sexto q̄ est causa inductiua contritōis.
Et septimo q̄s est effect⁹ contritōis

Tracta. II. secunde partis

Quid est contritio Ca. I

a Dvidēdū qđ ē p̄tricio notādum qđ p̄tricio sumit h ad
silitudinē p̄triciois q̄ fit i corpalibz. Un̄ sciēd q̄ res d̄z
corpalit̄ p̄teri qñ i minutas ptes p̄terit̄ sic spēs aromaticē in
mortario p̄terit̄. Un̄ dñia ē int̄ p̄trictōz ⁊ fractōz. nā fractio
est qñ res frāgit̄ in magis ptes. Cōtrictio est qñ res frāgit̄ seu
terit̄ i minutas ptes. Dolor igit̄ de pctis d̄z p̄trictio n̄ fractio
ad designādū qñō solū penitēs d̄ pctis suis i generali p̄teri
tur. imo de q̄libz i sp̄ali. de h̄ tñ magis dicet̄ infra in. v. ca. h̄
tractat̄. S̄z q̄re magis d̄z p̄trictio q̄ dolor. Sciēdū qđ fm̄ qđ
dicit̄. b. Bern̄. sup̄ cāt̄. iō d̄z p̄trictio ⁊ nō dolor. qđ sic vngētū
sanatiū p̄ficiť ex mlt̄z herbis trit̄ i mortario. sic vngētū cō/
pūctionis p̄ficiť ex herbis mlt̄oz pctōz nars̄ i aīa peccatri/
ce. qđ vt d̄z i ps̄. lxiij. In tra desert̄a inuia ⁊ ina q̄sa. trit̄ i mor/
tario conscie. Et lz̄ illd̄ p̄e sit ⁊ s̄ctissime dictū. nō tñ reddit
Bern̄. rōem h̄ qđ q̄rebat̄. qđ fm̄ h̄ magis diceret̄ hō p̄terens
q̄ p̄teri ⁊ pctm̄ diceret̄ p̄trictū. Et iō sciēdum qđ in p̄trictioe
tria sūt attēdenda. P̄rio qđ est illd̄ qđ p̄terit̄. Sc̄do a qđ p̄te/
rit̄. Tercio ad qđ p̄terit̄ siue ad qđ p̄trictio terminat̄. Illd̄ qđ
p̄terit̄ est corp̄ pctōis. qđ est vas q̄si fictile repletū veneno
pcti. Et iō Jobel p̄pha indicās auctoritate dei p̄trictōz dicit̄
Cōuertimī ad me i toto corde v̄io. i. ieiunio ⁊ fletu ⁊ planctu
et scindite corda v̄ia. s. i. p̄trictioe. Illd̄ a qđ p̄terit̄ cor pctōz est
duplex mola. q̄z vna est sup̄ior. i. sursū eleuās. ⁊ ista est spes
venie. pueniēs ex cōsideratōe diuīe mīsc̄die. Alia est mola de
orsū depmēs. ⁊ ista ē timor pene veniēs ex cōsideratōe diuīe
iusticie. Et istas duas molas d̄z tenere ver̄ penitēs nec vn/
q̄ d̄z eas deserere. nec eas dyabolo pignori tradere. In cu/
ius figura d̄z in Deut̄. xliij. Non accipies loco pignoris su/
periorē ⁊ inferiorē molā. i. nō desperes. p̄t magnitudinez et
enormitatē pctōz tuoz. s̄z sp̄ spera i dei mīaz. nec presumas
s̄z time ḡuitatē tormētoz ex dei iusticia. Illud ad qđ p̄tri/
ctio terminat̄ est vt cor pctōz durū vt lapis emollescat ⁊ liq̄/
fiat vt cera. qđ sc̄ptū est. Cor duz male habebit i nouissimo
die. Et iō p̄e p̄trictio p̄t dicere. Factū est cor meū tāq̄ cera liq̄

De contritione

quiescēs. Et d' tali corde dic' ps. l. Cor' p'ritūz būiliatū de' n̄
despicias. Viso igit' p'petate istī' noīs p'ritio. vidēdū ē qd
sit p'ritio. Et est sciendū q' p'ritio a m'grīs sic diffinit'. Con-
tricio est dolor volūtariē p' p'ctis assūpt' cū p'posito p'sitēdi et
satisfaciēdi. Et ad euidentia istī' diffinitōis vidēdū est d' sin-
gulis p'ib' posit' in diffinitōe. d'z em̄. p'ritio est dolor. Cum
em̄ fm̄ qd dictū est d'ia d'rijs curant. z medicina d'z esse cō-
traria infirmitati. z p'ritio sit medicina p'cti. z in p'ctō fuerit
delectatio oportet q' in p'ritione sit dolor. Et ita d'z i apoē.
xviij. c. Quātū gloriificauit se z i delicijs fuit i p'cti p'petratōe
tantū date ei tormētū z luctū in p'ritōe. Et notandū q' n̄
solū in p'ritōe est dolor. s'z etiā est ibi z gaudiū. qm̄ cū p'ctōz
recondat se p' p'ctm̄ offendisse deū creatorez suū q' eū creauit
ad ymaginē suā. p'ez suū celestē q' eū pascit corp'alr z spū'alr
z redēptōz suū q' eū liberauit p' p'p'riū sāguinē suū a pena et
a p'petua damnatōe. recolit etiā se amississe p' p'ctm̄ suū gl'iaz
paradisī z incurrisse penā inferni. dolere d'z. S'z qn̄ cogitat
se p' istū dolorē elōgari a p'ctōz recōciliari deo gaudet. Et n̄
īmerito. sic em̄ gaudet q' naufragiū euasit. sic vere p'rit' de/
bet gaudere dū se uidet p'cti naufragiū euasisse. Sequē. volū-
tarie assump'. Cum em̄ deo nō placeant coacta fuitia ni-
si dolor p'ritōis eēt volūtari' nō esset deo gr̄us nec accept'.
Sic em̄ p'ctm̄ teste b'tō Aug. adeo est volūtariū q'si nō est vo-
lūtariū iā n̄ est p'ctm̄. sic p'ritio d'z eē adō volūtariē assūpra
q'si nō est volūtaria iam non est p'ritio. Et rō istoz est ista.
q' actus meritori' z demeritori' oportet q'sit a volūtate eli-
cit' v' imp'ar'. alias nō esset meritori' vel demeritori'. Sequē
tur. cū p'posito p'sitēdi et satisfaciēdi. vere em̄ p'rit' d'z eē in
proposito confitēdi et satisfaciēdi qn̄ h'z oportunitatem.
alias p'ritio sua esset falsa et nulla. et rō est. q' cū ad p'fectōz
tot' integralis req'rat q' oēs ei' p'tes sint s'il'. sic ad p'fectiōem
dom' req'rit q'sint s'il' tectū parietes z fundamentū. ita et ad
p'fectiōem vere penitentie req'rit q' ista tria. s. p'ritio. p'sessio z
satisfactio. q' sunt partes integres ei' inquantū est sac'r'm sine
s'il' in. reuel. in voto. Un̄ in q'libet penitencia p'fecta sunt tres

Tractat⁹. II. secunde partis

partes. s. cordis p^ritio. oris p^ressio. et opis satisfactio. q^s tan
git Joel p^rpha cū dīc i p^rsona dñi Cōuertimī ad me i toto cor
de v^ro zc. Cū em̄ dīc in toto corde. rāgit p^ritioez et p^ressione
fieri in toto corde. Ille at̄ in toto corde p^ruerit q̄ illō quod
ore dicit corde sentit. q^r cū cor et lingua nō discrepāt dulc^s est
symphonia. Et cum vlt^ro dicit in ieiunio zc. indicat satisfac
tionē. fm̄ em̄ qd dicit Joh. Quicqd est i mūdo aut est p^rcu
piscētia carnis. aut p^rcupiscētia oculor^z. zc. Jō p^rcupiscen
tiam carnis dicit in ieiunio. p^rcupiscētia oculor^z dīc in fle
tu et plāctu. et p^r supbiā vite dicit. scindite corda v^ra et nōve
stimenta vestra.

De quantitate contritionis Ca. II

q^u Quantitas p^ritōis mēsurat^r penes q̄ntitatē doloris
q̄ essentialit^r est ip̄a p^ritio vel causa p^ritioe. Notā
dū q^d duplex est dolor in p^ritioe. fm̄ q^d dolor d^r duob^z mo
dis. Nam dolor vno mō idem est qd displicētia volūtat^r. in
q̄tū. s. volūtati displicet aliquam rem fore v^rl fuisse. Alio mō
dolor idem est qd passio resultans sine redūdans in sensua
litate. i. in carnē. inq̄tum. s. in pte sensitiva sentit aliq^s do
lor ex illatōe aliē nocumēti. sic qñ p^rscindit mēbz v^rl vulnera
tur corp⁹ v^rl cōburit. vel aliqd tale. Loq̄ndo de dolore pmo
mō put. s. dolor est displicētia volūtat^r. tal^r dolor est essentia
liter ip̄a p^ritio. et sic dolor p^ritōis d^r eē. et est maxim⁹ si sit
p̄a p^ritio. Un̄ dico q^d p^rctm̄ tuū d^r sic displicere volūtat^r et
rōni q^d nullo mō et nullo pacto nec cōmodo nec incōmodo
p^rylla revelles in ip̄um p^rsentire vel p^rsensisse. Et rō h⁹ est. q^a
p^ritio si sit p̄a non p̄t eē sine caritate. imo sp̄ cū caritate. Ad
hāc q^alib^z habeat caritatē q̄nticūq^z parvam necesse est q^d
diligat deū sup oīa. sic q^d p^r nullo dāno l^r cōmodo velit offen
dere vel offendisse deū. Et idō cū p^rctm̄ sit offensio dei: pec
catū tuū d^r displicere volūtat^r formate caritate. qual^r d^r eē
et est volūtas veri p^rriti qⁿ nullo mō. nulla sorte. nullo dāno l^r
indāno velit ip̄m facere vel fecisse. et h⁹ est qd d^r i Diere. vi. c.
vbi d^r. Luctum vni geniti fac tibi planctuz amaz. vbi dicit
glo. Docet penitētē qd facere debeat. Et seq̄t. Nihil dolēti⁹

De contritione

moite vnigeniti. ita etia3 nihil dolenti3 d3 esse q3 offendisse
deum per pctm. Et sic dico q3 loquendo de dolore put do
lor dicit displicentiam volūtatis. dolor contritionis est ma
ximus. ita q3 non posset esse maior. Si autem loquamur de
dolore prout nominat dolorem causatū in sensualitate. sic
talīs dolor est effectus contritionis. in q3tum. aliq3 vere et
perfecte fuerit contritus ex dolore pmo. s. ex displicentia vo
luntatis de peccato. et inquantū est offensiuum dei prout
pit in fletum et lamenta et lachrymas. sicut legit de bñ **Ma**
ria magdalena et de beato **Petro** apostolo. et sic dico q3 non
oportet q3 in contritione iste dolor sit maior q3cūq3 alio do
lore. Videm3 em3 multos viros et multas mulieres pē peni
tētes s3m q3 būanitas p3t cōgscere q3 mag3 flet et plorat p mor
te p3 sanguineoz v3l amicor3 suoz. vel p amissioe ali3 rei tpali3
q3 plorat et flet p pctis suis. Et rō est. cū ei dolor iste sit i affe
ctione sensualitat3. et affectio q3 est i sensualitate seq3t expime
talē et sensualē cognitōz. et pauci imo paucissimi sūt q3 ita ha
beāt sensualē seu expimētalē cognitōem diuīe dilectiōis sic
habēt cognitōem dilectiōis factor3 tpaliū. idō pauci imo
paucissimi sūt q3 ita sensualit3 doleāt de pctō sic dolēt de aliq3
damno tpali. S3 si inuenirent aliq3 essent multū laudandi.
Sic g3 pat3 q3 loquēdo de dolore put dolor dicit displicen
tiā et dissensū volūtatis dolor p3ritiōis d3 esse maxim3. i. ma
ior q3cūq3 alio dolore. loq3ndo at de dolore q3 dicit passiōez
resultantē in sensualitate sic nō est necariū q3 dolor p3ritiō
nis sit maior q3cūq3 alio dolore. ess3 tñ mltū congruū. Sed
qd nūq3d ver3 p3rit3 et penitēs d3 pl3 velle sustinere q3cūq3 pe
nā inferni vel quācūq3 aliā penā tpalē sicut infirmitatē vel
mortē q3 peccasse vel peccare. Dico q3 null3 in mēte sua deb3
sibi ponere talē questionē. nec etiā alicui aliq3. q3 istud ess3 se
ipm vel aliū ponere in temptatōem. et mens humana ē mul
tum infirma ex parte sensualitat3. que semp refugit mortem
et mala corpalia. etiam quantumcūq3 sic homo pfect3. sicut
pater in saluatore n3ro i3u x3o q3 imminente passiōis hora
dicebat. Tristis est anima mea. et h3 quantū ad sensualitatē.

Tracta. II. secunde partis

vsq; ad mortē. ⁊ exponēs seipm dixit. spūs. i. volūtas rōnal
pmp^r est supple ad sustinēdū mortē. caro at. i. sensualitas in
firma. qz refugit mortē. Quare nēo d3 se ponere i tali pplexi
tate. nec pssessor d3 h̄ interrogare. Istō at requir de nc̄itate i
q̄libet vere p̄rito ⁊ p̄e penitēte q̄vbi nc̄itas foret pus susti
neret omnē penā q̄ offenderet deū p p̄ctm. Et h̄ de quanti
tate p̄ritōis sufficiāt.

De eius qualitate Ca. III

nunc Tunc de qualitate p̄ritōis dicendū est. Circa qd sci
endū est q̄ p̄ritio d3 h̄e septe p̄ditōnes. Priō em d3
esse discreta. vñ d3 esse cū spe venie. ita q̄ p̄e p̄riti^o nūq; debz
desperare de dei miscōia. qz plus p̄t de^o p̄cere q̄ hō peccare
Un̄ Aug. sup illud p̄bū qd dicit Layn Ben. iij. c. scz Ma
ior est iniquitas mea q̄ v̄ veniā merear dicit. Layn mentiris
qz maior est dei pieras q̄ tua iniquitas. et Amb. Nemo despe
ret qz iudam p̄ditorē non scel^o qd cōmisit s3 sua desperatio
fecit penit^o interire. Sed qz nemo scit vtz sit dign^o amore l'
odio dei non d3 nimis p̄sumere s3 semp d3 timere. qz initiū
sapientie est timor dñi. Et idō ver^o penitēs granū. i. aiām suā
d3 terere inter duas molas. s. timoris ⁊ spei. ⁊ farina sic trita
barutello discretōis. vel cōpassionis mūdāta aqua lacrima
rū. i. compunctōis committa. panē bonū in clibano cordis
igne caritat^{is} decoctū faciat hospiti suo xpo. ita q̄ in die iu
dicij dicat sibi. Esurini ⁊ dedisti mihi māducare. Scdo
d3 esse amara. Et ita dicebat ille sāctus rex Ezechias. Isa.
xxxviii. Recogitabo tibi oēs annos meos in amaritudie aie
mee. Et si sit talis faciet pacē inter deū et aiaz peccatricem.
Un̄ idē Ezechias. Ecce in pace amaritudo mea amarissi
ma. Amara d3 esse p̄ritio. qz p̄ctōr delectat^o fuit in cogitati
one illicita. amariōr qz p̄sensit. amarissima qz opus illicitū
ppetrauit. Et si sic fiat poterit dlcere cōtrī^o illud qd sequit.
Tu at eruisti aiām meā vt nō p̄iret. piecisti p̄tergū oia pec
cata mea Tercio d3 esse lacrimosa. vñ ps. vi. Lauabo per
singulas noctes lectū meū. lectū. s. p̄scie. lacris meis stratiū
meū rigabo. Et sic fecit brā maria magdalena q̄ lacrimis la

De contritione

uit pedes dñi nři ihu xpi. ideoq; fuerūt sibi pctā remissa.

Quarto d; esse p̄meditata. vt in autoritate p̄allegata. Re cogitabo tibi oēs ānos me. 2c. Et dicit Isaias loq̄ndo aīe peccatrici. Sume cytharā. s. pñie. circui ciuitatē. s. aīe cogitādo 7 rememorādo singlā pctā. 7 d; cogitare horas diei 7 tpa 7 loca. h̄mōi meretrix. i. aīa peccatrix q̄ peccādo cū dia bolo fornicata est. 7 obliuioi tradita ē a deo p̄r pctā oblita.

Quinto d; esse vniuersal. i. de oīb; pctis. Sexto d; esse durabil. i. continua. 7 de his dicit infra in caplis duob; sequentib;. Septimo d; esse integra. i. cum p̄posito confitendi 7 satisfaciēdi. alias non esset p̄ritio sed derisio. Et de hoc dictum est supra in p̄mo caplo. Et sic p̄r qualis debet esse contritio.

Quantū d; durare contritio.

Ca. III

a D sciendū q̄tū d; durare p̄ritio notandū est h̄ q̄m qd sup̄ dictū est in. c. q̄. in p̄ritioe ē duplex dolor. Un⁹ est dolor q̄ idē est qd de restatio siue displicēcia voluntatis. 7 iste semp d; durare q̄ diu hō viuūt. Notandū āt q̄ cum p̄ceptū de p̄ritioe sit affirmatiuū. 7 p̄ceptū affirmatiuū obligat semp 7 non ad semp. s; p̄ loco 7 tpe. p̄ceptū de p̄ritione sic obligat q̄ non oportz q̄ hō sit semp in actu p̄uertēdi. sed qñcūq; occurrit sibi memoria de pctō q̄ displiceat sibi illō fecisse. Et ita intelligit p̄bū bti Aug. in li. de pe. vbi d; . Sp̄ doleat 7 de dolor gaudeat. Et seq̄t. vbi dolor finit ibi p̄nia deficit. Un̄ qñ dicit semp doleat intelligendū est qñ occurrit memoria de pctō. Silt qñ dicit. vbi dolor finit. intelligēdū est finit vel de actu vel de habitu. Et cā q̄re d; sic durare p̄ritio est. qz nemo est cert⁹ de lege cōmuni si pctm ē sibi p̄ritioem remissum. qz nescit si p̄ritio fuit sufficiēs. vñ d; in ecclesiastico. De p̄ciato pctō noli esse sine metu. Posito etiā q̄ aliq̄s sciret p̄ reuelatōez diuinā pctm sibi fore remissum. adhuc d; sibi sp̄ displicere peccasse qñ occurrit sibi memoria de pctō. alias peccaret nouo pctō. qz sic culpa est velle peccare. ita culpa est velle peccasse. Ali⁹ dolor est in p̄ritioe. scz dolor q̄ resultat 7 redūdat in sensualitatez. qñ. s. homo ex

Tractat^o. II. secunde partis

displacētia pcti pūpit i fletū z lacrimas. Et tal' dolor non oportet q' sp' durer. cū pauci imo paucissimi sūt q' etiam vna hora sic possēt plorare pctā. q'to min⁹ tāto tpe vite sue. eēt tū m' te pfectōis q' sp' qū recordaret' d' pctis possz ea plorare. sic legi' de brō Petro ap'lo q' sp' portabat sudariū i sinu cum q' tergebat lacrimas. q' qū r'cordabat' pcti qd fecerat qū xpm negauerat nō poterat lacrimas p'rinere. z tū bñ sciebat xpm sibi dimisisse pctm.

De q'bo d'z esse p'itio. Ca. V

P Ecce tū qddam est actuale. qddā originale. Actuale est qd' p'bit actu p'p'o. s. qū hō agit qd' agere nō d'z. Et isto mō diffinit sic. Pctm est omē dictū vel factū v' p'cupitū v' legem dei. Originale pctm est qd' p'bit homo ex origie in q'tum. s. hō descendit ab Adam fm rōnem siue natiōez seminale. ita q' pctm originale formalit' nihil aliud est q' carētia iusticie originalis. Tū sciendū q' Adam in sui creatōe acceperat a deo qddam donū sup'naturale. qd' donū vocabat' iusticia originalē. q' iusticia ita ordiabat' hoīem ad deū q' aīa hoīs in omīb' obediebat deo. ita q' in nullo mouebat' p'ra volūtate dei. z corp⁹ ita obediebat aīe q' in nullo mouebat' p'voluntate aīe. i. i' imperiū rōnis. Et p' illud donum omīa aīalia erant subiecta homini et obediebant sibi ad nutum. intra illud p's. viij. Omīa subiecisti sub pedib' ei⁹ oues z boves vniuersas. insup z pecora campi. volucres celi z pisces maris. Istō donū accepat Adam non solum p' se s'z pro tota posteritate sua. ita q' in oēs q' descenderent ab ei⁹ semine ipse transfunderet istud donū. i. istam iusticiā originālē. Et isto dono p' pctm suum ipse p'uanit se z totam posteritatē suā. ita q' omīes q' descendūt ex ei⁹ semine carent isto dono. Et talis carētia vocat' pctm originale. Ad videndū q' de q'bo d'z esse p'itio. p'mo videndū est vtz homo p'teri debeat de peccato originali. Et est sciendū q' non. Qui⁹ rō est. q' solum de illo d'z homo dolere z p'teri qd' est actu p'prio cōmissuz. vel qd' fuit it in p'tate sua non committere. sed pctm originale non fuit actu p'prio contractū. nec fuit in potestate alicui⁹ non cōtra

De contritione

bere illud. quare nullus tenet dolere vel conteri de peccato originali. Et dico nullum teneri de necessitate. Congruum enim esset adulto qui accedit ad baptismum quod displiceat peccatum originale non in speciali quia fuit tractum. sed in generali in quantum scilicet omne quod separat a deo debet displicere. De peccato autem actuali quod homo debet peccari de eo notandum quod in genere duplex est peccatum actuale. Nam quoddam est mortale quoddam veniale. De peccato mortali debet homo conteri et confiteri singulariter et singillatim de quolibet ita quod non sufficit confessio generalis. immo quilibet vere penitens debet diligenter examinare et discutere conscientiam suam. ita quod recogitet dies. horas. loca. tempora. personas. et omnes circumstantias in quibus et cum quibus peccare potuit et peccauit. et ita sicut occurreret sibi memoria de peccato singulariter et specialiter conteras de quolibet. ita tamen quod licet de quolibet peccato mortali verus penitens debeat maxime et summe dolere. tamen semper quoniam unum peccatum est grauius quam aliud interius debet dolere et conteri de uno quam de alio. Sed quid fieri de peccatis obliuiscitis. Dico quod aliquis potest esse obliuiscens peccatorum suorum duobus modis. Uno modo quod sit obliuiscens in speciali sed non in generali. id est. quod bene recordatur se peccasse mortaliter. sed tamen non recordatur de specie peccati. puta si fuit fornicatus uel furatus. et sic de alijs. Et talis debet dolere et conteri de peccato in generali. et in speciali tenet conteri de negligentia sua per quam venit in obliuionem peccati sui. et tenet facere quod in se est. scilicet quod recorderet in speciali de peccato suo. vel cogitando vias suas. vel orando deum quod reducat sibi ad memoriam. Alio modo potest esse obliuiscens peccati sui. ita quod non recordatur nec in generali nec in speciali. et adhuc tenet conteri in generali. Et rogo conteri in generali non sub conditione conteri. id est. dicendo vel cogitando doleo et conteror si peccaui. Sed rogo conteri in generali conteri sub estimatione probabili. debet enim homo probabiliter credere quod in multis offendit deum quorum non recordatur. et sic sub ista estimatione doleat et peniteat sicut si certum

Tracta. II. secunde partis

essz tūc p̄trīe z penitēs. Un̄ q̄libz dz dicere freq̄nt̄ p̄sū p̄s.
xliiij. Delicta inuētur mee z ig. m. ne me. Quō at̄ hō dz cōte
ri de pctō veniali. Notādū q̄tria sūt genera pctōz venialiū.
nam q̄ddam est veniale ex surreptōe. i. subitū. vel nō p̄p̄a vo
lūtate sz ex surreptōe. z de tali non tenet hō p̄teri in speciali
nisi de p̄gruo. Quoddā est veniale ex volūtate. cui si p̄fēriat
incidit hō in mortale. sic delectatio morosa in cogitatōe de
actu carnali est pctm̄ veniale. sz si sit ibi p̄sensus ē peccatum
mortale. Et de tali veniali q̄n̄ occurrit memoria d̄ eo dz hō
p̄teri z penitere z diligēter aduertere ne sit ibi vel fuerit p̄sen
sus. Quoddā est veniale qd̄ p̄ freq̄ntatōez sui auget libidinē
peccādī. z tāta poterit ibi esse libido peccādī q̄ illd̄ qd̄ d̄ sua
nafa erat veniale ex illa libidine fieret mortale. sic mēdacium
iocosū de sua nafa est veniale. sz toriens p̄t iterari q̄augebit
intantū libidinē mentiēdi q̄ ex tāta libidine possit hō toriens
mētiri iocose q̄ peccabit mortāl̄. Et de tali dz homo p̄teri
z penitere aduertero z p̄cauēdo ne mltiplicet. De h̄m̄ ma
gis dicit q̄n̄ agit de p̄fessione pctōz venialiū. qz eodē mō te
net hō de eis p̄teri q̄ tenet ea p̄fiteri.

Que sūt cause inductiue p̄tritiōis. Ca. VI

c Cause inductiue p̄tritiōis sūt multe. P̄ria z p̄ncipalis
est amor dei. illd̄ em̄ qd̄ p̄ncipaliē dz hōiem retrahere
a pctō. z si peccauerit q̄corrigat z emēdet se est amor dei. Et
iste amor generat sic in aīa p̄ctōis. Cū em̄ amor seq̄t cogni
tōem. qz vt dicit Aug. Cognita diligim̄. incognita nequaq̄
q̄n̄ peccator cogitat z recognoscit dei bonitatē z iusticiā cui
displicet oē malū. z nullo mō relinq̄t aliqd̄ malū impunitū.
z recogitat se multa mala cōmisisse q̄ displicēt diuīe volūta
ti. z p̄t q̄ est dign̄ puniri grauiter timet. q̄n̄ etiam cogitat vl
terius dei pietatē z misericōdiaz q̄ parat̄ est om̄i dolenti z penitē
ti p̄cere z remittere culpā q̄tūcunq̄ magnā sperat de venia. et
sic mouet ad detestādū pctm̄. z iste mō vocat attritio. i. q̄
dā p̄tritiō imperfecta. Et ita de q̄ nūq̄ deficit infūdīt lumen
grē in aīaz p̄ctōis. Et illo lumine peccator illustratus cale
fit in amore dei et detestatione peccati. ita q̄ timor seruilis.

De contritione

precedit et parat cor peccatorum ad contritionem. scilicet amor et seruos caritatis perficit ipsas. Et hoc potest exemplum Augustinus dicit. quod sicut in futura solarii sera porci precedit et facit via filio. non tamen remanet in futura. sic in contritione precedit timor pene. et iste timor parat ad caritatem et amorem dei. qui postquam iam est in anima expellit omnes timores. ut dicit beatus Iohannes in prima sua canonica dicit. Perfecta caritas foris mittit timorem. scilicet timorem suum quod est timor pene. non autem timorem filiales quod est timor offense. Secunda causa est pudor. id est verecundia de peccatis commissis. ut dicit Proverbia xii. Res dignas confusione gerit. et Psalmus iij. Reuelabo pudorem tuum in facie tua. Quando enim peccator cogitat quod omnia eius peccata quantumcumque secreta et occulta sint. sunt deo manifesta et aperta. et quod nisi peniteat et orat de eis deus reuelabit et manifestabit ea toti mundo mouet ad contritionem et penitentiam de peccatis. Unde Boetius. Quod est nobis indita necessitas probatur cum omnia agamus in oculis iudicis cuncta cernens. Tertia causa est detestatio. id est abominatio vilitatis peccati. tanta enim est vilitas peccati quod filio dei facit seruum dyaboli. vii. b. Petrus. Qui facit peccatum suum est peccati. a quo enim deus separat se seruus eius est. Cum ergo peccator sit propter peccatum a dyabolo superius propter peccatum est seruus dyaboli facit. Unde Augustinus. Fecisti me domine ad tuam imaginem et ego superinduxi horribilem imaginem. Unde anima peccatrix videt et considerat vilitatem peccati potest dicere verbum quod dicit Hieremias. Vide domine et considera quoniam facit seruus vilius. Quarta causa est consideratio de die iudicii et penis inferni. quoniam enim peccator considerat quod de omni dicto factor cogitatu de lege dei optinebit eum reddere rationem in die iudicii iuxta verbum saluatoris in mattheo dicit. De omni serbo ocioso quod locuti fuerint homines super terram reddet rationem in die iudicii. ubi peccatores monet ad contritionem et penitentiam de peccatis suis. Unde Hieronymus loquens de die iudicii dicit sic. Quotienscumque illam diem considero toto corde tremisco. Idem. Siue comedam siue bibam siue aliquid aliud faciam super videtur in auribus meis illa tuba terribilis et horribilis insonare. surgite mortui venite ad iudicium. Quando peccator attrita mente ista cogitat totus tremiscit in corde suo. Si enim ut dicit beatus Petrus apostolus. j. p. iiii. Et si iustus quidem vir saluabitur ipse et peccator ubi apparebit. et Bre. Quid faciet singula deserti. id est peccator. ubi percutiet cedrus padisi. id est iustus.

Tractat⁹. II. secund⁹ de partis

Quia cā est de amissioe celestis glie. qñ ei pctōr cogitat se
ppter pctm suū glaz padisi pdidisse n̄ est mirz si dolet. imo mirz
ē si n̄ crepat p mediū. Si ei plorat z dolet hō p amissioe pe
cunie. q̄to magis d̄z plo rare z dolere d̄ amissioe celestis glie.
Et iō dicebat. b. Joh. i apoc. iij. Tene qđ hēs vt nō accipi
at coronā tuā Sexta cā ē dolor d̄ multiplici offēsa creatoris
qñ ei pctōr cogitat z cōsiderat se offendisse deū q̄ eū creauit d̄
nihilō z insigniuit eū sua ymagie. z redemit suo sanguie. nō
est mirz si doleat z peniteat de pctō suo. De h̄ dic. b. Ber. do
lor de pctis d̄z ē acer acrior acerrim⁹. Acer qz offendimus
deū creatorē. Acrior qz offendim⁹ p̄z n̄m q̄ pascit nos m̄
tiplicit⁹ z gubernat. Acerrim⁹ qz offendim⁹ redēptōrē n̄m q̄
nos liberauit suo sāguie a victō pctōz. a crudelitate demo
nū. z ab acerbitate gehēne Notādū tñ qz pctōr sic dictū
est debeat dolere z p̄teri de pctis tñ d̄z sp̄ spare i dño z i pie
tate z i miscōia sua. ita qđ d̄z sperare de venia z de glā. qā vt
dicit sapiēs Prover. xxvii. Qui sperat i dño saluabit.

De effectū contritiōis

Ca. VII

Effect⁹ contritiōis est multiplex. Prim⁹ p̄z ex vi nois ipis
D̄z em̄ contritiō qñ sit vel ex toto tritio. qđ intelligēdūz
est sic q̄ in contritiōe totū cor pctōris ad l̄raz scindat z partiāt
p̄ nimia āgustia z dolore. ira z indiḡtōe q̄ p̄cipit p̄ pctā Un
dñs p̄ pham Joelē. ij. c. Scindite corda v̄ra. Irē p̄s. Sa
crificiū dō spūs p̄tribulat⁹ cor p̄ritū z hūiliatū de⁹ non de
spicies. Et fm̄ qđ dic. b. Bern. Cōtritiō mūdāt aīaz a rea
tu culpe. z libat a p̄a gehēne z ab horrēda d̄monū societate
z villissima pcti fuitute. f̄stituit bōa spūalia q̄ pctōr amiserat
p pctm. restituit etiā societate spūalis. s. eccle cōionē. bono
rūqz oīm q̄ in ea sūt p̄cipatōz. De filio ire efficit filiū grē.
de filio dyaboli efficit filiū dei. z p̄ p̄sequēs p̄cipit felicitatē
z hereditatē etne. Notādū at qđ de h̄ quō. s. p̄ solā cō
tritiōem remittit pctm sūt varie opinionēs. Dicūt em̄ qđ d̄z
q̄slibet tribz modis offendim⁹ deū. s. corde. ore. et ope. ita et tri
bus modis est nccariū dō satisfaciēdū. s. contritiōe cordis. con
fessione oris. z satisfaccōne opis. alias n̄ dimittit pctm. Jti

De contritione

fūdāt intentionē suā sup illō. c. de pe. di. j. c. pñia. §. pfecta. z
di. iij. pfecta. z dicūt q̄ oēs autoritates q̄ dicūt pctā sola cor
dis p̄tritione dimitti sūt intelligēde cū articul⁹ nccitatis ex
cludit oris p̄fessionē. i. qñ aliq̄s amittit loq̄lā. vel qñ n̄ potest
p̄sb̄m repire in p̄fessione. Alij dicūt q̄ in p̄tritiōe dimittūt
pctā sub p̄ditōe. s. si p̄fiteant. z fundāt isti intentiōem suā sup
sup illō qđ d̄r de pe. di. iij. c. sane. i. sine. Tertij dicūt sola cor
dis p̄tritiōe dimitti pctm̄ cuilibz adulto si p̄p̄terit p̄ponat
ab his abstinere z p̄fiteri. z de eo satisfacere fm̄ iudiciū ec
clesie. Et fundāt isti intentiōem suā p̄ istō de pe. di. j. maḡ est
pietas dei. vbi d̄r q̄ ad solā p̄missionē pctā dimittit. nondū
p̄nūciat ore z tñ de iā audit i corde. Et h̄ opinio est verior
z maḡ tenet a doctoribz. Et q̄ ista opinio sit verior p̄ exem
plū Lazari. quē p̄mo suscitauit x̄ps añq̄ a discipul⁹ solueret
Lazarus em̄ mortu⁹ est pctōr q̄ est mortu⁹ p̄ pctm̄. iuxta ver
bū Ezech. xviij. dicēs. Aia q̄ peccauerit ip̄a moriet. Iste su
scitatus a dño qñ sibi remittit pctm̄ in p̄tritiōe. z postea soluit
a discipul⁹. i. absoluit a sacerdotibz in p̄fessione. Patet etia z p̄
exemplū d̄ decē leprosis. q̄ in via añq̄ venirēt ad sacerdotes
mūdati sūt. Isti ei leprosi sūt pctōres. q̄ dū vadunt ad sacer
dotes. i. dum p̄tritiōz habēt z p̄positū p̄fiteđi mūdāt a pctis
Et ita dicit ps. xxxj. Dixi p̄fitebor aduersū me iniusticiā me
am dño. z tu remisisti impietate pcti mei. dixi. i. firmi i aīo p̄
posui. Notandū q̄ q̄ ista tria sūt simul tpe l z habeant ordi
nem naturālē in se. s. iustificatio. contritio. pctōz remissio.
Necessario em̄ habeo intelligere q̄ pus q̄s habeat gratiam
q̄ p̄terat. p̄cedit q̄ grā z seq̄r dilectio. qm̄ q̄ h̄z grām diligit.
et seq̄r contritio. qm̄ q̄ diligit p̄teritur: ad contritiōem seq̄r
pctōz remissio. Et iste p̄cessus colligit de pe. di. j. omnis q̄
non diligit manet in morte. z Aug⁹. Sine caritate qñ q̄s
veram contritiōem cordis h̄re poterit. Patet q̄ qñ sola cō
tritione pctm̄ remittit. Quid aut faciat absolutio sacerdotis
ad remissionē pctōz dicet infra qñ ageť d̄ p̄fessione. Et ista
sufficiant de contritione.

Tracta. III. secundē partis

Tractat⁹ terci⁹ secū de partis

de p^oessione. Et h^oz vndecim cap^{la}

Irca cōfessionem p^osi de

c rāda sūt nūdecim. P^orio de institutōe p^osessiōis
Secūdo d^o ill^o q^o tenet ad p^osessiōē. Tercio d^o t^ope
q^o q^os tenet ad cōfessionē. Quarto cui faciēda ē
p^osessio. Quito de q^ob^o fīēda ē p^osessio. Sexto de p^oditōib^o q^os
d^oz h^oz p^osessio. Septio d^o iteratōe p^osessiōis. Octauo q^oūo d^oz
se sacerdos h^oz ad p^ositentē. Nono de p^oditōib^o z interrogatōi
bus fīēdis in p^osessiōe. Decimo de p^orate clauū z effectū cō/
fessionis. Undecimo de sigillo p^osessionis

De institutōe p^osessionis

Ca. I

a De euidētiā eoz q^o dicēda sūt d^o p^osessiōe notādū q^o i sc^op
tura duob^o modis accipit^o p^osessio. Uno mō p^osessio ē
idē q^od dei laudatio. vñ p^ositeri isto mō idē est q^od deū lauda
re. z isto mō accipit^o q^on d^oz Cōfitemi d^ono. i. laudate d^onm q^om
bon^o zc. Alio mō idē est q^od p^octōz corā sacerdote manifestatō
Et isto mō diffinit^o sic. Confessio est legitia corā sacerdote q^o
claves h^oz z p^oratē absolūēdi p^octōz declaratio. Ad euidētiā
ist^o diffinitōis vidēdū est de singlis q^o in ip^oa ponūt^o D^o p^omo
p^osessio est legitia p^octōz declaratio p^o illos q^o p^octā occultant
vel excusando vel celādo. D^o etiā p^o illos q^o recitāt bona sua i
p^osessiōe v^ol p^ositer^o p^o abnegatōz p^octōz. v^ol nō sum adulter. zc
D^o corā sacerdote q^o claves h^oz z p^oratē absolūēdi. v^ol o^ondant^o
o^os p^oditōes q^o ad verā p^osessiōē erigunt^o. Et d^oz p^osessio q^osi sūt^o
vel ex toto vel vndiq^oz fassio. Et de p^osessiōe isto mō dicta in
tendim^o h^o agere. Videndū est q^o q^on fuit instituta et q^os fuit i/
stitutoz p^osessionis. Quantū ad p^oimum sciendū est q^o duplex
est confessio. s. mentalis et vocalis. Confessio peccatoz mē/
talis est de dictamine legis nature adiute q^odāmodo p^o fidez
q^on em hō p^opendit se offendere vel offendisse deū. q^od nō v^ol
dei nisi p^o aliquē radiū fidei. nāta dicat q^oab eo ē misericor
dia b^ouilit postulāda. z h^o nūq^o est nisi r^ocog^oscat^o culpa. q^od fit

De confessione

p^o fessionē mētalē. Cōfessio vocal' ē duplex. qdā q̄ fit deo. z
qdā q̄ fit hōi. Loq̄ndo ḡ de p̄fessioē vocali q̄ fit deo credo q̄
p̄fessio isto mō fuit de nēcitate salutis statim post lapsuz p̄mi
hoīs. Et rō q̄ me mouet ad h̄ est ista D̄m̄i tpe i q̄ fuit et est i
firmitas fuit nēcāria medicina p̄ illā infirmitatē. sed statim
post lapsū p̄mi hoīs fuit infirmitas p̄cti nō solū original' s̄
etiā actualis ad min⁹ q̄ ad mltos. ḡ post lapsuz p̄mi hoīs sta
tim fuit nēcāria p̄fessio facta deo etiā vocal'. Et istud p̄z ex
qdā glo. posita sup illō p̄bū Gen. iij. Adam vbi es. vbi dicit
glo. sic. Verba sūt increpāt' z ad p̄fessionē cogent'. nō igno
rant'. Et p̄stat q̄ loq̄t de p̄fessione vocali fienda deo. q̄a tūc
deus nō h̄o vocalit' loq̄bat' ip̄i Ade. ḡ ab illo tpe fuit nēcāria
p̄fessio isto mō dicta. Loq̄ndo āt de p̄fessione vocali fienda
hōi dico q̄ fuit instituta in lege noua x̄po. s. incarnato. et nō
fuit congruū antea talē p̄fessionē institui. Et rō q̄ me mouz
ad h̄ est duplex p̄m qd p̄fessio ordinat' ad duo. s. ad p̄cti de/
lectionem z manifestatōem. z ad recōciliatōem faciendā deo
z ecclē ei⁹. Et p̄mo p̄z q̄ solū in lege noua debuit institui cō
fessio. Notandū ad euidentiā istoz q̄ stat' p̄cti vocat' tene
bre. z stat' gr̄e lux. vt dicit aplūs ad Eph. v. loq̄ns ip̄is post
q̄ fuerūt p̄uersi z in statu gr̄e dicēs. Erat' ei' aliqñ tenebre.
nūc āt lux in dñō. Et in eplā ad Ro. xij. Abijciam⁹ opa tene
bray. glo. i. opa p̄cti. z induamur arma lucis. i. v̄tutes. In ea
ḡ lege debuit institui cōfessio faciēda hōi in q̄ orta fuit lux q̄
illuminat omēz hoīem venientē in hūc mūdū. Ip̄a est lux no
ua. christ⁹. s. incarnat⁹. igit' in lege noua debuit institui talis
p̄fessio. Et scdo. s. ex h̄ q̄ p̄fessio ordiat' ad recōciliatōz faciē/
dā deoz ecclē ei⁹. p̄z etiā q̄ debuit institui i noua lege. ideo
em̄ p̄fessio fit hōi. vt hō sit iudex z arbiter inter deū z hoīem
p̄ctōrem. Arbiter āt tal' d̄z esse q̄ possit manū ponere i vtrā
q̄ p̄tē. idō ille cui faciēda est p̄fessio d̄z posse ponere manū
in deū cui p̄ctōz vult reconciliari. z in hoīez q̄ p̄fiteat'. tal' aut
esse nō potuit q̄s q̄ de' factus est hō. q̄ tūc darus ē media/
tor dei z hoīm hō x̄ps ihs. Et h̄ postq̄ corpaliē ascēdit in ce
lū reliq̄t aliq̄s in ecclīa q̄s loco sui p̄stituit ecclē rectores. et

Tractat⁹. III. secunde partis

arbitros q̄b̄ cōmisit auctoritatē recōciliādi pctōres dō z ec-
clesie sue. iō i lege noua x̄p̄o. s. i carnato debuit iſtitui ꝑfessio
Cū em̄ ꝑfessio habeat efficacīā ab absolutōe. z absolutō ex
p̄tute clauīū. q̄ q̄dē clauēs date fuerūt hōi i noua lege. dicēte
x̄p̄o b̄tō Petro z in ip̄o oīb̄ alijs Mat̄. xvi. Tibi dabo cla-
ues regni celoz. et Joh. xx. Quoz remiseris pctā remittūt
eis. Hāc fessū ē q̄ ꝑfessio faciēda hōi i lege noua fuit iſti-
tuta. Precessit tñ i figura i lege antiq̄ i b̄ q̄ sacerdotib̄ data
erat p̄tās z auctoritas discernēdi int̄ leprā z leprā. z int̄ pro-
phanū z sc̄m̄. s. ista erat q̄dā corpalia z n̄ spūalia. Et hanc
figurā oñdit x̄p̄s i lege noua fuisse iplētā q̄ leproſos mūda-
tos mittebat ad sacerdotes dicēs. Ite oñdite vos sacerdo-
tib̄. De sc̄do q̄s fuit iſtitutor ꝑfessionis. Dico q̄ ipsemet
x̄p̄s Et rō tacta fuit sap̄ i p̄ma p̄b̄ libri q̄n agebat d̄ sac̄rīs
in generali. Et intelligo q̄ fuit iſtitutor ꝑfessiois auctori-
tate. Et credo q̄ b̄tūs Jacobo minor q̄ fuit ep̄s hierosolimi-
tan⁹ z p̄m⁹ int̄ ap̄los celebrauit missā q̄n dixit. Cōfitemi al-
terut̄z pctā v̄ā. fuit pmulgator iſti⁹ sac̄ri z iſtitutiois. Sile
dictū est de sac̄ro extreme v̄ctōis.

Qui tenent ad ꝑfessionē.

Ca. II

o Vnes adulti postq̄ ad ānos discretōis pueniūt ita
q̄ p̄nt discernere int̄ bonū z malū tenēt sel⁹ in anno. i.
in q̄dragesima ꝑfiteri ex statuto ꝑcilij general. q̄d ponit ex-
tra de pe. z re. c. oīs v̄triusq̄ sex⁹. Et ꝑ trāsgressores illi⁹ sta-
tuti ponit pena ibidē. q̄. s. viuētes ab ingressu eccle arceant
z moriētes xp̄iana careāt sequētia. Et b̄ saluberrimi statu-
ti potuit esse z fuit triplex rō. Prima fuit vniuersal̄ indigen-
tia. Om̄es em̄ vt dicit ap̄los peccauerūt z egēt grā dei. Non
est em̄ q̄ faciat bonū et nō peccet vt dicit sapiēs. Un̄ q̄libet
d̄z deū glorificare ꝑfiteōdo se eē pctōrem. q̄ em̄ pctōrem se eē
ꝑfiteat deū glorificat. ostendēs se dei grā z mīsc̄dia indigere.
Sc̄da cā fuit sac̄re cōsionis reuerētia. Cū oēs teneāt in pa-
sca cōicāre iō vt digne z mūde possint accedē ad tātū sac̄m
oportuit p̄mitte remediū purgatōis z lotōis pcti q̄ sit i con-
fessioe. Tertia cā fuit discretio greḡs dñici. ne. s. lupi abscon-

De confessione

derent in grege q̄ māducaret agnos. iō statutu ē vt rectores
eccliar agnoscerēt vultū ouis suar ne heretici sub pelle in-
nocētie maliciā suā palliarēt. Iō oēs q̄cūq; z cuiuscūq; cōdi-
tōis sint tenet ad min⁹ sel in anno cōfiteri. alias peccāt mor-
talit⁹ z debet pena sup̄dicta puniri. Sz pone. aliq̄s est q̄ n̄
bz sciaz de aliq̄ pctō mortali. sz solū de venialibz. sz hō non
tenet pctā venialia cōfiteri. igit tal⁹ nō dz cōfiteri. Dico saluo
meliori iudicio q̄ aliq̄s p̄t teneri ad cōfessionē p̄t duo. Uno
mō p̄t vinculū pcti. alio mō p̄t vinculū p̄cepti. Pctā autē ve-
nialia nō tenet q̄s cōfiteri p̄t vinculū pcti cū possint remitti
sine cōfessioe. tñ sūt cōfiteāda p̄t vinculū p̄cepti q̄ tenet quilibz
cōfiteri i anno sel. qñ. s. cōfiteāda nō bz nisi pctā venialia. vñ si
bzet mortalia q̄ cōfiteret nō tenet de nēccitate ad venialia. De
bz lari⁹ dicet infra. Ulteri⁹ pone. aliq̄s ē ita attent⁹ circa
diuina q̄ non bz remorsū scie de aliq̄ pctō nec mortali nec
veniali. tenet tal⁹ cōfiteri vel nō. Si nō tūc nō oēs obligāt ad
cōfessionē. cui⁹ s̄riū dictū ē. Si at tenet z tñ bz sciaz de aliq̄
pctō mortali nec veniali tenet ad cōfiteāda z dicēdū p̄ sciam
suā z ita mēiri. qd̄ nephas ēēt dicere. q̄ ad min⁹ tal⁹ nō tenet
cōfiteri. Dico q̄ si septies i die cadit iust⁹ vt sapiēs ait. ipossi-
bile videt s̄m statū viatorz. cōez q̄ aliq̄s trāseat vna die l⁹ vna
septimana sine remorsu peccati venial⁹ ad min⁹. z q̄ totum
vñū annū trāseat s̄ habeo magis p̄ impossibili. Nec credo
q̄ istud donū fuit vñq; collarū alicui sancto nisi xpo z beate
Marie p̄gini. nec credo istud donū ap̄los habuisse qz veni-
aliter peccauerūt. vt dicūt Greg. et Aug. in li. de nafa z grā.
Si omēs sancti z sc̄tē dei adhuc viuerent et interrogati foret
vtr sine pctō essent omēs vna voce dicerent. Si dixerim⁹ q̄
pctm non habem⁹ ipsi nos seducimus z veritas in nobis n̄
est. excepta beata virgine de qua cum de peccatis agit p̄pter
honorē filij nullā p̄orsus q̄stionē volo haberi. Et Hiero⁹.
Res pene p̄ nāfam est vt aliquis sit sine peccato. Iō homo
quantūcūq; sit p̄fectus debet cogitare corde z cōfiteri ore se
esse pctōrem. qz vt dicit Bre. Bonarum mentū est ibi time-
re culpā xbi culpa nō est. de obser. ieiū. c. consiliū. Unde de

Tracta. III. secunde partis

cōi lege tenet oēs ad p̄fessionē. ⁊ si de d̄o sp̄alissima ḡfa darz
istō donū alicui qnō mortāl'r nec venial'r peccaret. credo q̄
tal' adhuc v̄r nō p̄tēneret p̄ceptū ecclē deberet se p̄fessori suo
p̄ntare. nō qd diceret se p̄ctōrē qz mentiret. s̄z deberet dicere.
Nō habeo p̄scia ⁊ d̄ aliq̄ p̄ctō. tñ p̄p̄ p̄ceptū ecclē merobis p̄
seto. sic dixi sup̄ d̄ sacrificato i vtero q̄ d̄z suscipe sac̄m̄ bap/
tismi. l̄z n̄ habeat p̄ctm̄ origiale.

De tpe q̄ tenet hō. confiteri. Ca. III

Este sapiēte oia tps habēt. ⁊ iō nūc vidēdū ē de tpe q̄
faciēda est p̄fessio. s. si faciēda est statim post p̄petratō
nem p̄cti. vel an possit differrī vsq̄ ad tps statutū i decreta/
li. Om̄is v̄triusq̄ ser̄. s. vsq̄ ad q̄dragesimā. Ad h̄ ḡ eviden
tiā sciēdū ē qd de p̄fessioe possum⁹ loq̄ vel q̄tū ad p̄positū in/
teri⁹. vel q̄tū ad p̄bū exteri⁹. Si p̄mo mō sic dicūt cōit oēs
doctores q̄ tenet p̄ponere velle p̄fiteri tpe statuto. ⁊ p̄mo de
p̄ctō p̄teri. qz sine p̄posito p̄fitendi ⁊ satisfaciēdi nō dimittit
p̄ctm̄ in p̄tritōe. Et dico qd p̄mo tenet p̄teri. qz sic dictū est
sup̄ qñ occurrit memoria de p̄ctō tenet hō semp̄ dolere ⁊ cō
teri de eo sic dictū est sup̄. l̄z etiāz fuerit ip̄m p̄fessus. Tñ etq̄
legit̄e est p̄fessus nō tenet ip̄m itez p̄fiteri. De h̄ tñ maḡ di
cet infra qñ ageť de iteratōe p̄fessiois. Et qz statim cum hō
aduertit se peccasse mortalit̄ tenet p̄teri. iđo etiā tenet esse in
p̄posito p̄fitendi. S̄z si loq̄mur de p̄fessione actuali. s. si ho/
mo tenet actualit̄ p̄fiteri. In ista materia doctores sunt di/
uersi. Quidā em̄ dicūt indistincte qd q̄tūcūq̄ aliq̄s pecca/
nerit nō tenet p̄fiteri añ tps statutū. s̄z tenet p̄teri ⁊ eē in p̄po
sito p̄fitēdi. ⁊ fundāt intentōem suā ex duobz. P̄rio qz p̄cep/
tū de p̄fitendo est p̄ceptū affirmatiuū. iđo nō obligat nisi p̄
loco ⁊ tpe determinat̄. temp⁹ at̄ determinatum ab ecclia est
quadragesima. iđo null⁹ tenet ante quadragimā confiteri
nec in natali nec in penthecostes. vt patet per. ca. seculares.
de p̄se. dist. ij. ⁊. c. om̄is homo. et. c. ⁊ si nō frequentī. nisi esset
in periculo mortis. Secūdo quia actus p̄fessionis non est
necessarius ad iustificatōem. quia per contritōem est iustifi
catio. ⁊ ita solum confessio est necessaria ex p̄cepto et obli

De confessione

gatoe eccle. 2. añ festū pasce eccleā n̄ exigit. g. añ illō tps nemo
tenet nisi i articulo mortis. Alij dicūt q. pctōr existens in pctō
mortali statim qñ hz discreti 7 ydonei sacerdotē copiat pēc
cati cōmissi memoriā d. 3. p̄fiteri pctm̄ suū. Nec obstat ista de
cretal. Om̄is vtriusq. sex. q. illa decretal nō dicit q̄usq. cō
fessio sit differēda. s. qñd expectet vltra. sic etiā p̄hibz ne q̄s
vltra annū remaneat in excōicatioe. nō tñ dat licentiā rema
nēdi vsq. ad illā horā. Item fuit illa decretal edita non p ne
gligentibz s. p negligētes. Sz anteq. illa decretal est edita
pctōr tenebat p̄fiteri statim qñ offerebat se oportunitas. sic
videt q. tenet post ei. editōez. Que at istaz op̄inonū sit ve
rior fateor me nescire. s. dicere sic dicit p̄ma piculōsū videt.
dicere sic scōda videt dur. Sctūs at Tho. de aqno in q̄daz
q̄stioe de q̄tlibet ponit aliq. casus i q̄b existēs in pctō mor
tali statim tenet p̄fiteri. Prim⁹ est qñ est i infirmitate d. q̄ im
minet sibi piclū mortis. 7 iste casus p̄t intelligi ex his q̄ dicūt
extra de pe. 7 re. c. cū infirmitas. Scōs casus est qñ hz aliqd
facere d. q̄ imminet piculū mortis. s. p tpe illo sic san⁹. sic qñ hz
trāsire mare vel longā facere viā. vel pugnare. vel aliqd aliō
tale. Tert⁹ casus est si habz facere aliqd qd existēs in pctō
mortali nō p̄t facere sine alio pctō mortali. sic si habz dicere
missam vel recipere vel mīstrare aliqd sacm̄ eccle. Quart⁹ ca
sus qñ cōmisit aliqd pctm̄ de q̄ curat⁹ suus nō p̄t eū absolue
re. 7 timet q. tpe statuto n̄ possit forte h̄re copīā ip̄s p̄fessoris.
tūc tenet statim p̄fiteri. Quint⁹ casus est qñ sua p̄scia dicitat
sibi statim esse p̄fiteūdū. q. tenet deponere eaz aut facere p̄m
eam. cum non sit erronea s. salubris. Om̄es em̄ dicūt. licet
nō sit necessariū statim p̄fiteri. est tñ mltuz cōgruū. in xra di
crū sapiēs. Non tardes p̄uerti ad dñm. 7 ne differas de die
in diē. subito effi velet ira illi. 7 i tpe videte dispdet te. Ido
Ray. in sūma sua ponit q̄nq. rōes p̄ q̄s mltū vtile est 7 con
gruū statim p̄fiteri. Prima est p̄t incertū dñe hore mortis.
Cū dñs in euang. Lu. xij. Veniet dñs fñi illi. die q̄ nō spe
rat 7 hora q̄ nescit. 7 p̄t ei. cū infidelibz ponet. Item diuini
p̄mittēti sibi longā vitā fuit dictū Stulte hac nocte repetēt

Tractat⁹. III. secund⁹ de partis

demonēs aīaz tuā a te. et ea q̄ congregasti cū perūt. Scda cā ē. qz morās ī pctō sp̄ accumulāt pctm̄ pctō. et p̄ p̄ns penā pe ne. Un̄ apl's Ro. ij. An īgras qm̄ benignitas dei te adducit ad p̄nīaz. fm̄ duriciā aūt tuā et īpenitēs cor thesaurīas tibi īrā in die tribulatōis et reuelatōis iusti iudicij dei. q̄ reddet vīcūqz iuxta opa sua. Et Dzee. iij. Maledictū et mēda ciū et furtū et homicidiū et adulteriū inundauerūt. et sāguis sanguinē tetigit. i. pctm̄ adducit aliud pctm̄. Un̄ Gregori⁹. Pctm̄ qd̄ p̄ p̄nīam non delet mor̄ suo pōdere ad aliud tra hit. Tertia cā est. qz q̄to maiorē morā fecerit in pctō tāto maḡ elongabit a deo et p̄ p̄ns tanto difficilior erit p̄uersio. iuxta illud qd̄ d̄r in Quidio de remedio amoris. Nec te ven turas differ in horas. Qui non ē hodie cras minus aptus erit. Et Quid⁹. Principijs obsta. sero medicina parat. Cuz mala plōgas equaluere moras. Et ps. lxxij. Quia ecce q̄ elō gāt se a te pibūt. Quarta cā ē. qz in maḡ angustia et egritu dine vix p̄t aliqd̄ hū penite seu etiam de pctis cogitare. Un̄ Hiero⁹. Cū egritudine opprimeris vix poteris aliqd̄ cogitare q̄ sentis. Et illic rapit intētio mēt̄ vbi est vis dolor. Multa ei vt ait Aug. occurrūt tūc impedimenta. nam morbo v̄get. pe na terret. filij vxor et mūd⁹ q̄ illicite dilexit eum ad se vocāt. d̄ pe. di. vij. Tene ḡ certum et dimitte incertū. i. age p̄nīam et p̄fiteri dum sanus es. et non differas vsqz ad infirmitatem. iuxta p̄siliū sapiēt̄ dicent̄. Viuus et san⁹ p̄fiteberis. Qui ta cā est. qz nisi pctōr ī vita sua exaudierit dñm clamantes qz p̄fiteat et faciat p̄nīaz. clamabit postea ip̄e ad dñm et n̄ exau diet. Exēplū d̄ diuine epulōe ī inferno sepulto. q̄ nō ē etiam exaudit⁹ p̄vna gutta aq̄. p̄p̄t q̄ nō differēda v̄l tardāda ē con fessio. s̄ est mltū vtile et congruū q̄ statim fiat. Richard⁹ tñ in q̄rto suo sup̄ sentēcias loq̄ns de hac materia dīc q̄ alie cen sendū est in illo casu de religioso alie de laico. Nā religios⁹ cum totū tps vite sue sit sibi p̄s p̄nīa habita copla sacerdot̄ idonei si peccauerit mortāl̄ credo q̄ teneat statim sine mora p̄fiteri. Et intelligit sine mora sic recta rō ordiabit. Laicus s̄o rōnabilē p̄t expectare tpus q̄ dragētime. qd̄ est tps p̄nīe.

De confessione

vñ cū illud tps sit laic⁹ mag⁹ oportunū ad p̄fitendū ⁊ satisfaciendū si expectet illud rōnabiliter audeo indicare q̄ non peccauit dum tñ pponat firmit̄ tūc t̄pis p̄fiteri. De cleric⁹ autēz indicare non audeo. p̄siliū aut̄ sanū do q̄oēs q̄ cadūt per p̄c̄m mortale p̄fiteant̄ statim cū possunt. Non em̄ videtur p̄rit̄ q̄ tādū vuln⁹ p̄c̄i portat occuleum. s̄ba sūt Richardi Quicqd sit d̄ ista mat̄ia credo q̄ in casib⁹ q̄s poit̄ sc̄t⁹ thomas de aq̄no de n̄c̄itate tenet q̄libz statim habita oportunitate p̄fiteri. credo etiam q̄ p̄siliū Richardi sanū est ⁊ salubre et d̄z exeq̄ cū mag⁹ diligētia ⁊ p̄tute. Nec sufficiat de tpe q̄ tenet hō p̄fiteri.

Cui debet hō p̄fiteri

Ca. III

¶ Uonā ille cui faciēda ē confessio sacral⁹ oportz q̄ habeat clauē. videndū est p̄mo aliqd de clauib⁹. Notā dū est q̄ q̄b nomē clauis trāstatū ē in corp̄alib⁹ ad sp̄ūalia. Clauis em̄ in corp̄alib⁹ ē instrū ad remouendū aliqd obstaculū qd̄ impediebat vt nō possit h̄i bñ aditus ad domū. Sic in sp̄ūalib⁹ illd̄ qd̄ remouet p̄c̄m mortale qd̄ ē obstaculū ad ingrediendū ad regnū celeste vocat̄ clauis. Et ista clauis ē triplex. Nam ē clauis autoritat⁹ ⁊ istā sol⁹ h̄z deus. Nam de ista clauē loq̄bāt̄ indei dñ dicebāt. Quis p̄t remittere p̄c̄tā nisi sol⁹ d̄s. q̄si dicerēt null⁹. ⁊ s̄ ē v̄x̄ autoritatie. Alia ē clauis excellētie. ⁊ hāc h̄z sol⁹ x̄ps hō. Et de hac clauē loq̄t̄ Isaias in p̄sona dei loq̄ns de x̄po. Dabo clauē dauid sup humer⁹ ei⁹. Et d̄z x̄ps hō h̄z clauē excellentie inq̄ntū p̄ passionē suā ip̄e satisfecit p̄ oib⁹ p̄c̄is n̄ris. immo p̄ peccatis tot⁹ mūdi. vt dicit b̄t̄s Joh̄s. Et s̄ ē v̄x̄ q̄tū ad efficaciam. Vel x̄ps homo h̄z d̄z clauē excellentie inq̄ntū effectū sac̄oz p̄t dare sine sac̄is. Tercia clauis est m̄sterij. ⁊ istam clauē habēt sacerdotes. et dat̄ eis in collatōe ord̄is sacerdotalis. Et de ista dictū fuit petro. Dabo tibi clauē regni celoz. ⁊ de istis clauib⁹ loq̄t̄ h̄. Sciendū ē q̄ q̄ duplex est clauis m̄sterij. vna est sc̄ia discernendi. alia est p̄as ligandi atq̄ soluendi. De sc̄ia aut̄ discernendi q̄uo est clauis ⁊ q̄uo non. ⁊ si est alia clauis s̄m rem a potestate ligandi ⁊ soluendi.

k. 4

Tracta. III. secunde partis

est mag⁹ diuersitas int^r doctores theologos. ⁊ iō nō dico nūc
ampli⁹ de ista materia. p^rserti cū dñs papa Jobēs qñdaz lo-
qñs d^r clauib⁹ i qdā extranagati sua qⁱ icipit. qñdam faciat
mētōez de ista diuersitate doctor etā nihil det^rmiat. Un⁹ ex
qⁱ relinqt in det^rmiatū temerariū eēt aliqd diffinire. Istō tñ
firmiter tenedū est qⁱste clauēs cuilibz sacerdoti dāt in sua
ordiatōe. S³ iste clauēs nō pñt exire i actū donec sacerdos
hēat materiā i quā agat. ⁊ h⁹ p^rmissiōe cure aiaz. sic hñt
archip^rs^rb^ri ⁊ omēs hñtes curā aiaz. l^r p^ruilegiū sic hñt frēs
p^rdicatores l^r minores. l^r aliqⁱ qⁱ ex p^ruilegio dñi pape l^r epōz
pñt p^rdicare v^r p^rfessiōes audire. Et his qⁱ patere pñt cui sit sa-
cram^rtal^r p^rfessio faciēda Et dico sac^ral^r p^rfessio ad excludēdū
p^rfessiōe p^rsiliatiuā siue directiuā. s. qñ p^retōz p^rsit^r alicui
p^rctm suū vt sibi sup eo p^rsulat^r eū dirigat. nō vt eū absoluat
qⁱ tal^r pñt fieri cuiūqⁱ bono viro qⁱ pñt p^rsulere v^r orādo vel in-
struēdo. S³ loqñdo de p^rfessiōe sacram^rtal^r qⁱ fit p^r absol-
utiōe dico qⁱ ex dict^r patēt due p^rclusiōes. P^ria est. p^rfessio sa-
cram^rtal^r est faciēda sacerdotiz nō alteri. i. nō pñt fieri nisi ha-
bēti clauēs. ⁊ iste est sol⁹ sacerdos. ⁊ rō est. qⁱ absolutio fit p^r-
tute clauū. ita qⁱ null⁹ pñt absolvere i foro pñt nisi hēat cla-
uēs. qd p^rz. qⁱ vt dictū ē clauēs ordināt ad absolūēdū. Istō
tñ mel⁹ dicet^r infra qñ age^r de p^rate clauū. S³ null⁹ h⁹ cla-
uēs nisi sacerdos cū clauēs dant in collatōe ordis sacerdo-
tal^r. qⁱ p^rfessio sacram^rtal^r nō pñt nec d^rz fieri nisi soli sacerdoti.
Et ita dic. b. Aug⁹. ⁊ ponif^r de pe. di. vi. Qui vult p^rsiteri pec-
cata sua vt inueniat pñiam q^rat sacerdotē sciētē ligare ⁊ sol-
uere Scdā p^rclusio ē qⁱ faciēda ē p^rpo sacerdoti. ⁊ ista p^rclu-
sio p^rz sic. l^rz em⁹ vt dictuz est qⁱ oēs sacerdotes habeāt clauēs.
nō tñ oēs hñt materiā. i. parochianos in quā pñt exercere
vsum clauū. s³ solū illis qⁱ b^rcomissa est cura aiaz. qⁱ habent
vsum p^rat^r respectu illoz qⁱz cura ē eis p^rmissa. Et idō solū
talibz est p^rfessio faciēda. ⁊ tales sunt p^rij sacerdotes. qⁱ solū
p^rijs sacerdotibz est p^rfessio faciēda. S³ pñt aliqⁱs dicere.
qⁱs est p^rij sacerdos. Aliqⁱ dicūt qⁱ p^rij sacerdos ē prochia^r
sacerdos. qⁱ b³ administrare eccl^rastica sac^ra. ⁊ isti p^rfessio ē fa-

De confessione

cienda. Et videt dictū istoz fūdari in rōe ista. Illi dī fieri cōfessio q̄ hī mīstrare sac̄m eucharistie. ad h̄ em̄ est datū preceptū de cōfiteō in q̄dragesima vt fideles digne accedāt ad sac̄m eucharistie in pasca. Cū ḡ sacerdos prochia^l sit obligat^{us} et teneat ex officio suo mīstrare sac̄m eucharistie parochianis suis. iō oēs prochiani sui sibi tenēt cōfiteri d̄ nccita^{te} ad min^{us} in q̄dragesima. et ita videt esse intentio illi^{us} decretal^{is} Omnis vtriusq^{ue} sex^{us}. et illi^{us} de pe. di. vi. placuit. Istud etiā videt de intentōe sacre sc̄pte i veteri testam̄to. vbi dī Prover. xxvii. Diligēter aḡscēvultū pecor^{is} tui. fm̄ glo. vult^{us} est cōscia q̄ nō p̄t agnosci nisi p̄ cōfessionē. ḡ oportet q̄ ille q̄ hī curā aḡscat cōfessionē. qd̄ nō p̄t fieri nisi audiat eā. Hoc at̄ idē videt dice^{re} rescriptura etiā in nouo testam̄to vbi dī Hebre. vi. c. Serui obedite p̄ oīa p̄positis v̄ris. ip̄i em̄ puigilāt q̄i rōem reddituri p̄ aīa v̄ris. ḡ si ille q̄ hī curā tenet rōem reddere p̄ aīa subditi. videt necessariū q̄ sciat statū aīe subditi. qd̄ nō p̄t facere nisi audiat ei^{us} cōfessionē. q̄re oportet q̄ q̄libz subdit^{is} cōfiteatur curato suo. Alij distinguūt de p̄prio et dicūt q̄ p̄prio dī duobz modis. Uno mō dī p̄prium fm̄ q̄ diuidit^{ur} i alienū Alio mō dī p̄prium fm̄ q̄ diuidit^{ur} i natāz cōez. Vd̄ dicūt isti q̄ q̄libet tenet cōfiteri p̄p̄o sacerdoti fm̄ q̄ p̄prium opponit alieno. n̄ at̄ fm̄ q̄ p̄prium opponit cōi. Nā cōstat et certū est q̄ si aliq̄s cōfessus fuisset pctā sua pape v̄l ep̄o v̄l archiep̄o. satius esset dicere q̄teneret illa eadem pctā cōfiteri p̄prio suo parochiali curato. Cum ḡ isti q̄ ex p̄uilegio p̄dicant et audiūt cōfessiones sic vicarij dñi pape et ep̄oz. cōfessi eis non tenent iterum cōfiteri sacerdoti suo parochiali cum tales sint q̄ si quidam penitentiarij p̄ticulares. et idō sicut cōfessi penitentiarijs domini pape et ep̄oz non tenent iterum cōfiteri curatis suis. ita nec cōfessi istis. Et ita est hodie determinatū p̄ dñm nostrū dñm Johē papā. xxi. in q̄dam sua extranaganti q̄ incipit vas electōis. Istud etiā videt esse de intentōe illi^{us} decretalis Bonifacij. sup̄ cathedrā q̄ ponit extra de sepulch^{is}. et de pe. et re. in cōsti. dñi Clemēti. c. dudum a bone memorie. vbi dī q̄ fr̄es p̄dicatores et minores habeant tū de potestate in

Tractat⁹. III. secunde partis

professionibus audiendis quatuor parrochiales sacerdotes de iure
noscunt habere. scilicet professi parrochialibus sacerdotibus non tenent
iterum profiteri. quod nec professi istis. Et secundum istam viam decretalis illa
Dignis viris sex. loquitur de sacerdote pro pro prium diuidi
tur pro alienum. non pro pro prium diuidit de consuetudine. unde est sensus quod profitea
tur proprio sacerdoti. id est non alieno Et quicquid sit de hoc tamen si illi qui
audiunt professiones ex privilegio domini pape inducerent sibi profite
tes ad profitendum semel in anno curatis suis bene faceret. Et ad
hoc inducunt in illa decretali domini Bonidicti. x. quod fuit de ordine pro
dicatoz qui incipit. inter cunctas. et tenent ad hoc. quod illa decreta
lis sit renocata in quibus dicitur de decretali Bonifacii. qui incipit.
super cathedram. non tamen quantum ad illa que equitatem et rationem conti
nēt ē renocata Sed nūquid sacerdos parrochialis potest absolue
re parrochianum suum de omni peccato suo. Dicendum est quod Ray. in
summa sua ponit quatuor casus de quibus parrochialis sacerdos non potest
se intromittere nisi specialiter fuerit sibi commissum. Primum est quando est sibi
solentis penitentia iniungenda. Secundus est ubi cūq; inuenit irregulari
tatem tractat. Tertium est quando peccatum est annexa excommunicatione. Quartum
est de icediaris. Istis casibus quatuor Hostiensis addit tres casus.
et sic sunt septem. Unde quatuor casus est de publico peccatore. scilicet de
publico blasphemio. Sextus casus est de falsariis litterarum domi
ni pape. Septimus casus est quatuor secundum Ray. est si sit consuetudo in
episcopatu quod aliqui certa crimina ad episcopum referunt. sic obtinet con
suetudo in plerisque partibus seu episcopatibus de homicidiis. sacrilegiis
fortilegis. falsariis. violatoribus immunitatis ecclesiastice. for
domitiis. incestuosis. pueris. et alijs enormibus criminibus. qui episcopi
sibi retinent secundum quos videtur expedire. de quibus certa regula dari
non potest. sed vniuersis curatibus suum synodale cum quo se dirigat. In
materia ista dominus Guilbelmus durandi in repertorio suo dicit.
quod ponere tot casus non est nisi auferre potestatem suam curatis
cum possint omnia de iure que non sunt eis prohibita expressisse. hoc probat. c.
nup. de sen. ex. an. si. Notandum etiam quod Ray. in summa ponit
sex casus in quibus non sacerdos parrochialis potest absolvere et au
dire confessionem subditoz alteri sacerdoti. Primum cum ille extra
neus deliquit in parrochia sua. Secundus si mutauit domicilium.

In p. r. r. r. r.
ad quos se
no debz m. r. o
mille paro
r. r. r. r.

De confessione

ſic de ſcolaribz ſtudentibz Pariſſ Colonie. ⁊ alibi. Terti⁹ eſt ſi vagabūdi. ſic iſti paupes q̄ vadūt vagabūdi p mundum. Quart⁹ eſt qñ aliqz hz ſacerdotē imperitū vñ malicioſum ⁊ omīno inſufficientem. et vult ire ad magis peritum et ſuffi- cientem qui ſibi melius conſulat. poteſt ire ad eum. petita tñ pūſ ⁊ obtēta licentia a p̄prio rectore ſive ſacerdote. ⁊ ſacer- dos tenet eam ſibi dare. Quint⁹ caſus eſt qñ aliqz volens fa- cere lōgū iter. vtpote ire ad ſer̄m Jacobū. l' ad q̄cūqz aliam pegrinatōz ſeu locū. petita licētia a curato ſuo q̄ poſſit iſci- nere p̄ſiteri. qz tūc q̄libz q̄ hz audire p̄ſeſſiones poſit p̄ſeſſio- nē ei⁹ audire. Sext⁹ eſt qñ eſt i articulo nēcitat⁹. qz i iſto caſu p̄t p̄ſiteri cuilibz ſacerdoti. In alijs at caſibz p̄ſat⁹ exceptis non p̄t p̄ſiteri niſi potenti audire cōfeſſiōes vel ex cōmiſſiōe vel ex p̄uilegio. Sz qd fiet de militibz ſive de nobilibz vñ de q̄buſcūqz alijs q̄ hñt domiciliū in diuerſ parochijs. et per vñā ptem anni morānt in vno domicilio ⁊ p alia pte morant in alio domicilio. cui p̄ſitebūt iſti. Dicendū q̄ tales debent p̄ſiteri illi curato in cui⁹ prochia hñt p̄ncipale dominiū vel domiciliū. vel in cui⁹ prochia morant p̄ maiore ptem anni. Sz pone h eſt vna mulier fragil⁹ ⁊ p̄na ad pctm̄ timet d̄ cu- rato ſuo q̄ e leui⁹ ⁊ lubric⁹. q̄ſi p̄ſiteat ſibi q̄ ſollicitet eam d̄ pctō vel q̄ reuelet p̄ſeſſionem ſuam. nūqd p̄ſitebit iſta ſibi. Dico q̄ſi timeat veriſilr ⁊ pbabilr de iſto vel de aliq̄ iſtoz. d̄z petere licentiam a curato ſuo q̄ p̄ſiteat ali⁹. vel ſi p̄t habe- re copā ſupiorz ſic ep̄i vel penitentiari⁹ ſui. vel alic⁹ religioſi habent⁹ p̄tatez audiēdi p̄ſeſſiones p̄ſiteat ſibi. Sz qd ſi for- te iſta nō p̄t h̄re copā alic⁹ iſtoz. ⁊ curat⁹ eſt ita malicioſus qñd vult ſibi dare licentiā p̄ſitendi ali⁹. qd fiet de iſta p̄ſōa. Dico q̄ſi timeat de ſollicitatōne cōmendet ſe deo orando q̄ eripiat eam a temptatione. ⁊ donec ſibi virtutē ⁊ p̄ſtantiam reſiſtendi. et confiteatur in loco publico. Et d̄ q̄ teſte apo- ſtolo neminem temptari p̄mittit vltra id quod poteſt faciet cum temptatione. puentum ⁊ adiuuabit eam. et ſic nō com- mouebit. In caſu aut q̄ timeret de reuelatione p̄ſeſſionis. credo q̄ſi timor eſt iuſtus ⁊ rōnabilis non leui⁹ et fatuus

Tracta. III. secunde partis

q̄ sine licētia sua si ip̄e negaret ei ius cedat sibi. s. q̄ alteri ha-
bēri p̄tate audiēdi p̄fessiōes possit p̄fiteri. ita tñ q̄ sit i p̄posi-
to q̄ si h̄et curatum sufficiētē p̄fiteat sibi. Sic em̄ ille q̄ p̄bit
m̄rionū apponēdo p̄dicoem in bonestā p̄ substantiā matri-
monij p̄uat iure m̄rionij. vt. xxij. q. iij. Int̄ cetera. xxxij. q. ij.
aliqui solet queri. extra de p̄di. appo. c. iij. de spon. c. vi. ita sa-
cerdos nō fuās ea q̄ sūt de substantia p̄fessiōis. imo faciens
p̄ ea est p̄uatus iure qd̄ habebat i audiēdo p̄fessiōes. Unz ḡ
tenere secretū sit de substantia cōfessiōis quantū est ex parte
p̄fiteat. p̄fessoria sacerdos reuelans p̄fessionē est p̄uat iure
qd̄ habuit in audiēdo p̄fessiōes. Et ideo si timeat iuste et rō-
nabiliter q̄ iste curat reuelabit p̄fessionē nulli tenet sibi con-
fiteri. verum est q̄ ista rō non p̄cludit nisi p̄ eum q̄ reuelas ē
p̄fessionē s̄ non p̄ eum q̄ reuelatur est. Item s̄m qd̄ dicit bea-
tus Bern. qd̄ p̄ caritate institutū est p̄ caritatē militare nō d̄z
Sed p̄fessio instituta est p̄ caritatē q̄ quilibz tenet diligere se
ad honorē dei em̄ gloriificādo. z se hūiliando em̄ sibi reconci-
liādo. ḡ nō tenet militare p̄ caritatem seipm̄ p̄dendo z diffā-
mando. qd̄ faceret si hō teneret p̄fiteri illi de q̄ iuste z rōna-
biliter timeret seu p̄sumeret q̄ reuelaret p̄fessionē. Un̄ ang.
hortās ad p̄fessionē z p̄nāz di. Non dico vt te p̄das. Sed si
aliquis sciētē p̄fiteat alicui q̄ p̄fessionē reuelaret. p̄deret se ḡ n̄
d̄z sibi p̄fiteri. S̄z pone p̄p̄r sacerdos est heretic⁹ v̄l scis-
matic⁹ l̄ notori⁹ symoniac⁹ v̄l excoīcat⁹. nūqd̄ d̄z sibi cōfiteri
Dico sine p̄iudicio q̄ nō. Et rō general̄ q̄stū ad oēs talis est
Un̄ em̄ p̄icipare cū excoīcato in sacris sit p̄c̄m̄ mortale. et
oēs tales sunt excoīcati a iure. p̄fessio sacramētāl̄ sit sacm̄
q̄cūqz talibz p̄fiteret peccaret mortalit̄. S̄z q̄stū ad hereti-
cū est sp̄eālis rō. qz heretic⁹ de facili sibi cōfitemtē poneret i
errorē vel induceret in desperatōem. sic fecerūt pharisei iu-
de q̄ p̄fessus fuit eis di. Peccauī tradēs sāguīez iustū. et illi
loco boni cōsiliij dixerūt ei. qd̄ ad nos. tu videris. Alteri⁹ po-
ne. dicis cōfiteri et verū est vt declarabit infra q̄ nullus debz
diffamare nec accusare alios in cōfessiōe. sed potest contin-
gere q̄ si aliquis confiteat curato suo oportebit q̄ diffamet.

De confessione

aliū. sic ponat qaliq̄s peccauit cum m̄re sua v̄l cū sorore q̄s
etiā curat? bñ nouit. oportet q̄tal exp̄mat et noiet p̄sonā i cō/
fessioe dicēdo. pegi talē rē cū m̄re l̄ cū filia l̄ cū sorore. et cum
iste sint note curato v̄t dicēdū ē r̄manebūt diffamare apud eū
Dico q̄tal d̄z cōfiteri si habeat oportunitatē tali q̄ n̄ habeat
noticiā istaz p̄sonaz. vñ tal d̄z venire ad curatū exponēdo et
dicēdo sibi. Dñe ego casū habeo quē n̄ debeo cōfiteri vobis.
n̄ q̄n vos sitis sufficiens s̄z cal̄ ē tal quē nō debeo dicere vobis.
ideo peto licentiā a vobis alteri cōfiteri. et sacerdos d̄z eam
sibi dare. et ea habita tenet h̄z cōfessorē ydoneū q̄ nullā no/
ticiā habeat de p̄sona cum q̄ peccauit. Et p̄sulo sacerdotibz
curat? cōfiteri faciles ad tales licencias p̄cedendas. q̄ ex hoc
puenit duplex bonū. Unum est q̄ ip̄i exonerant. Aliud ē q̄
p̄ctōres aperti? meli? et securi? cōfitent. S̄z nūq̄d mulier q̄
peccauit cū curato suo tenet sibi cōfiteri. Dico q̄ cū verecun/
dia sit maḡ pars satisfactiois et homo nō t̄m verecundet de
illo q̄ est p̄feti? sceer? quantū de vno alio. mulier ista non d̄z
sibi cōfiteri. nec ip̄e d̄z eaz audire. imo d̄z sibi dicere. vade ad
aliū. Tñ si cōfiteat sibi et absolueret eā esset absoluta. Sacer/
dos at curat? cui cōfitebit. Dico q̄ qñ sibi cōmittit cura ip̄se
petat ab ep̄o licentiā q̄ possit eligere cōfessorē. l̄ si i cōmissioe
cure diceret sibi ep̄s ne ex h̄ q̄ habes curā alioz detrimētuz
aīe tue patiar? p̄cedim? tibi q̄ possis eligere ydoneū cōfesso/
rem q̄ te absolueret valeat. h̄ est multū securus. Tenet tñ cōi/
ter q̄ in cōmissioe cure det eis tal̄ licentia ip̄licite. alias com/
missio cure est eis multū nociua. S̄z nūq̄d ex h̄ possit cōfi/
teri simplicibz sacerdotibz q̄ nō habet auctoritatē seu pr̄atē
audiendi cōfessiones. Dico q̄ non de rigore iur̄. Et est du/
plex rō. Una est. q̄ iste nō est mod? dandi iurisdicciōem ei q̄
alias nō h̄z. Alia est. q̄ l̄z curati sint licētiati q̄ possint aliq̄s
confiteri. tñ isti non sunt licētiati q̄ p̄nt eos audire. tamen
credo q̄ ex q̄ ep̄i sciūt q̄ curati cōfiteat istis et ip̄i absoluūt eos
et nō phibēt imo dissimulāt vidēt eis tacite dare pr̄atē au/
diendi et absoluēdi curatos. Notandum at q̄ si aliq̄s sit in
periculo moris et nō possit h̄z copīā sacerdotis p̄r et d̄z cōfiteri

Tractat⁹. III. secunde partis

laico fideli tñ nō excoīcato. vt h̄ de pe. di. i. q̄ penit̄. de cōse. di. iij. sc̄m. Et Aug. Tāta ē vis p̄fessōis vt si imineat arti- cul⁹ nēccitat̄ z deest sacerdos p̄fiteat p̄rio. Tñ tal⁹ p̄fessio nō est sac̄m cū desit ibi illud qđ est formale ī sac̄ro. s. p̄as cla- uis rōe tñ bonevolūtāt̄ quā p̄ēdit z verecūdie quā icurrit absoluit a dō. Et ille q̄ audit p̄fessionē tenet orare p̄ ip̄o di. Discreat tui zc. si sciat. vel p̄z n̄r. Ita tñ si enadit piculuz tenet illi itez p̄fiteri q̄ eū p̄r absoluerē.

De q̄b⁹ d̄z fieri p̄fessio

La. V

e Xpedito q̄si sup̄ficialr cui faciēda ē p̄fessio restat vidē de q̄b⁹ d̄z fieri. Et ē sciēdū q̄ d̄z fieri d̄ p̄ctis. Ita d̄z in p̄s. Dixi p̄fitebor aduersū me iniusticiā meā dño. Iniu- sticiā dicit nō iusticiā. Et in canonica Jacobi. Cōfitemi al- terut̄z p̄crā v̄rā. nō bōa vel vtutes sic faciebat pharise⁹ dicēs Brās ago tibi dñe qz n̄ sū sic ceteri hoīes fornicatores adul- teri. velut etiā h̄ publican⁹. ieiunio bis in sabbato decimas do oīm q̄ possideo. d̄z ḡ fieri de p̄ctis. Notandū āt q̄ p̄ctō rū qđā sūt venialia. qđā mortalia. Quantū ad venialia p̄crā simplr loq̄ndo nō sūt p̄fitenda de necessitate. Cū em̄ de na- tura sua sint venialia. qđ etiā ip̄m nomē ip̄ortat p̄nē p̄ se veni- am p̄seq̄. sine p̄ p̄nāz interiorē habēdo. s. tritōez ī generali de ip̄is. sine p̄ exteriorē assūptā. sic p̄ p̄cussione p̄ctor̄ et si- milia. Tñ notādū q̄ venialia mlt̄s modis f̄mittūt etiā abs/ q̄ p̄fessioē sacram̄tali. Uno mō p̄ p̄fessionē generalē q̄ fit in p̄ma z in cōpletorio. z in p̄ncipio misse et ī fine f̄mōis. Alio mō p̄ b̄ndictōz ep̄alē. z idē credo n̄ tñ assero de b̄ndictōe sa- cerdot̄ q̄ fit in fine misse. Alio mō p̄ aspersione aq̄ b̄ndicte de p̄se. di. iij. Aquā sale aspersaz p̄lis b̄ndicim⁹ vt ea cuncti aspersi sc̄rificēt z purificent. Alio mō p̄ p̄cussione p̄ctor̄is. Alio mō qñ q̄s deuote dicit orōez dñicā. s. p̄z n̄r. z h̄ vtute il- li⁹ b̄bi. dimitte nob̄ debita n̄ra. Alio mō vt dicunt aliq̄ p̄ in- gressū ecclē p̄secrate. z intelligo qñ ingredit cā orōis. Alio mō p̄ elemosinē largitōz. vñ in Daniele. iij. c. P̄crā tua ele- mosinis redime. de pe. di. i. medicinā. Et credo q̄ p̄ qđlibet bonū op⁹ deleāf. vt. c. p̄allega. Alio mō p̄ deuorā sup̄rōnem

De confessione

alic⁹ sacri. potissime sacri eucharistie. d⁹ se. di. ij. cū oē crimē.
itelligas tñ qñ dico sic pctā venialia dimitti qñ psona nō hz
nisi pctā venialia. qz si hz et pctā mortalia. nūq̄ venialia sibi
remitteret qulqz mortalia eēnt remissa. Quis at̄ venialia q̄tū
est d̄ nafa sua nō sint de nccitate p̄fiteda. tñ est mltū p̄gruuz
maxie virs p̄fects. sic sūt plati z religiosi q̄ p̄fiteat̄. qz pena eo/
rū multū minuit p̄tute clauitū. Notandū at̄ q̄ in casu ali
quo hō tenet p̄fiteri pctm veniale. z h̄ duobz modis. Primo
p̄p̄ dubiuz. s. qñ p̄bilit̄ dubitat de aliq̄ vtz sit mortale aut
veniale. qz si nō peniteat sic de mortali discrimi se exponit. z
iō d̄z p̄fiteri sic iacet in p̄scia sua. z iudicio sacerdot̄ relinq̄t
vtz sit mortale vel veniale. Et p̄sulo sacerdoti q̄ n̄ sit nimis
pron⁹ ad iudicādū pctā esse mortalia. s̄ p̄t dicere eē pctm z
inducere hoīez ad p̄niam. Tenet etia z scdo hō p̄fiteri pctm
veniale p̄p̄ ecclesiasticū statutū. qñ. s. nō hz remorsum p̄scie
de aliq̄ pctō mortali. qz cū ex statuto ecclē tenet q̄libz p̄fite/
ri in q̄dragesima tal̄ tenet p̄fiteri. z cū nō habeat pctā mor/
talia q̄ p̄fiteat oportet q̄ p̄fiteat venialia. Dicūt tñ aliqui q̄
sufficit q̄ p̄nter se sacerdoti dicēs. dñe non habeo p̄sciam de
aliq̄ pctō mortali. tñ p̄sento me vobis vt videat̄ p̄sciaz meā
Tñ p̄mū reputo veri⁹. Tenendū est ḡ q̄ nō est nccariū p̄fite
di pctā venialia s̄m q̄talia sunt. tñ mltū vtile est z expediens
nec tenet q̄s ad p̄fitedū ea nisi de bono z eq̄ nisi i duobz cas
bus p̄dicts. v̄l qz ligat appria p̄scia. qñ. s. dubitat vtz sit mor/
tale v̄l veniale. v̄l a p̄stitutōe ecclesiastica. qñ. s. n̄ hz mortalia
q̄ p̄fiteat. Quancū at̄ ad pctā mortalia dico q̄ omia pctā
mortalia tā occulta q̄ maifesta tenet q̄libz distince z singil
latim p̄fiteri. z si exciderūt a memoria sua tenet laborare qñ
tū poterit q̄re corde. Q̄ at̄ tenet p̄fiteri pctā mortalia mai/
festa etiā sacerdoti p̄z quia ad hoc q̄ sacerdos absoluat pec/
catorē oportz q̄ sciat pctā vt de⁹ cui⁹ locum tenet z cui⁹ auto/
ritate absoluit. s̄ nō p̄t scire vt de⁹ nisi dicant sibi i p̄fessione
Ergo q̄ntūcūqz pctm sit manifestū p̄fessori pctōz d̄z sibi di/
cere in confessione ipsum peccatum. Unde sicut in foro iu/
diciali nō sufficit q̄ iudex sciat causā vt puata p̄sona. immo

Tracta. III. secunde partis

oportet q̄sciat eā vt iudex. ita ī foro p̄niali n̄ sufficit q̄ p̄fessor
sciat p̄ctm̄ vt bō. imo oꝝ q̄ sciat p̄ctm̄ vt de^o. i. q̄ dicat sibi in
p̄fessione. Teneſ etiā p̄fiteri p̄ctā q̄tūcūq; occulta. Cur^o rō
est. Sic em̄ medic^o corpal^o non p̄t dare salubre remediū nisi
coḡſcat infirmitatē. ita p̄fessor q̄ est medic^o aīe nūq; p̄t impo
nere p̄niam salubrē nisi coḡſcat p̄ctm̄. Non p̄t aut̄ coḡſcere
p̄ctm̄ occultū nisi reuelet sibi in p̄fessione. q̄ oportet q̄ p̄ctm̄
q̄tūcūq; occultū p̄fiteat. Iustū est em̄ vt p̄ctōz q̄ n̄ erubuit
peccare in p̄spectu dei cui nihil p̄t occultari nō erubescat ip
sum p̄fiteri hōi p̄fessori. Apparet q̄ p̄ctā mortalia q̄cūq; si
ue sint occulta siue maīſta oīa z singla disticte z singillati
sūt p̄fiteāda. Sz nūq; d̄ circūstātie p̄ctōz sūt p̄fiteāde. Dicen
dū q̄ circūstātie q̄ sūt attēdende in p̄fessioe in h̄ p̄su p̄tinent.
Quis q̄d vbi p̄ q̄s cui q̄sio q̄n. Quilibz attēdat aīe medica
mina dādo. Dicit em̄ q̄s. i. vtz ip̄e p̄ctōz sit mascul^o v̄l ſeīa.
ſenex vel iuuenis. nobilis vel ignobil^o. liber vel ſu^o. ī dignita
te seu officio p̄stitut^o. aut p̄lat^o ſane mēt^o vel insan^o. ſciēs vel
ignorās. ſolut^o vel p̄iugat^o. clauſtral^o cleric^o vel laic^o. p̄ſāgui
ne^o affinis v̄l extrane^o. christian^o heretic^o iude^o vel pagan^o. et
ſimilia. Quid. i. vtruz cōmiſit adulteriū vel fornicationem.
ſup̄rū vel homicidiū. aut ſacrilegium. et ſimilia. Itē vtruz
q̄d p̄petrauit ſit enorme v̄l mediocre vel p̄nū. Itē an illud
ſit maīſtū vel occultū. antiquū l̄ nouū. z ſilia. Ubi. ſ. ī loco
p̄phano an ſacro. ī domo dñi aut alibi. Per q̄s. ſ. mediatorē
aut nūſcios. qz oēs tales facit eē p̄cipēs crimīoz d̄natois.
z ip̄e ē re^o p̄ p̄ctis eoz. Itē p̄ q̄s. i. cū q̄bo p̄ q̄bo z 5 q̄s. Quoti
ens. i. q̄tēs cognit adulterā vel fornicariā. z vtz vñā v̄l p̄les.
q̄tēs dixit p̄mo v̄ba p̄tumelioſa vel iniurioſa. z q̄tēs itera
uit iniurias. z ſilia. vuln^o em̄ iteratū tard^o ſanaſ. Cur. ſ. q̄li
tēptatōe vel occaſioe h̄ fecerit. z vtz p̄uenerit ip̄az tēptatōez
vel fuerit p̄uenē^o ab ea. Itē vtz ſpōte vel coact^o z q̄ coactione
p̄ditionali vel absoluta. Itē vtz cupiditate v̄l paup̄tate Itē
vtz ludēdi vel nocēdi aīo z ſilia. Qūo. i. de mō agēdi z patie
di q̄d meli^o actu q̄ lectōe seu locutōe ſciſ. Quando ſciz an in
tempore ſacro puta diebus feſtiuis. xl. ieiunioꝝ vel alijs

De confessione

dieb. Itē si añ acceptā pñiaz vl' post frāgendo ip̄am pñiam
Iste ḡ sūrcircūstātie q̄ sūt in oī pctō attēdēde. q̄z qdā resp̄i
ciūt psonā ip̄i pctōz. aut psonā illi' cui facta ē iniq̄tas. sic ē
q̄s. Quedā respiciūt ip̄m pctm̄. z h̄ vel q̄tum ad substantiam
facti. z sic est qd. vel quantū ad modū agendi. z sic est quo
modo. vel quantum ad causam finalem. z sic est cur. vl' q̄n
tum ad causam adiuvantē. z sic est q̄s. vel q̄tum ad frequen
tiam acc̄. z sic est q̄ties. Quedā respiciūt tps. z sic ē q̄n qdāz
respiciūt locū. z sic ē vbi. Haz at circūstātiāz qdā mutant
spēm pcti. sic accipe rem alienā iūro dñi est pctm̄ furti. mō
isto pctō addat ista circūstātia vbi. s. q̄ accipiat de loco sa
cro. iam mutat spēs pcti. q̄z nō solum est furtū imo sacrile
gium. Silt' cogiscere mulierē nō suā ē fornicatio. addat ista
circūstātia q̄s. s. q̄ ista n̄ sit coniugata iā est adulteriū. l' q̄ sit vir
go iā est stupr. ul' q̄ sit p̄sanguinea iam est incest. Vel addat
ista circūstātia q̄uo. i. q̄ n̄ cogiscat mō debito. iā mutat spēs
q̄ ē pctm̄ ī natāz. Silt' inebriari d̄ sua natā n̄ ē pctm̄ mor
tale. addat ista circūstātia q̄ties. s. q̄ iam h̄z in vsu q̄ inebriet
se iam ē pctm̄ mortale. Silt' aliū pcutē iniuriōse ē pctm̄. ad
dat ista circūstātia q̄s. s. q̄ ille q̄ pcutit. sit clericus. iam mutat
spēs. q̄z ibi est excoicatio. z sic de alijs circūstātijs. Quedā
p̄o circūstātie nō mutant spēs pcti s̄z aggrauāt pctm̄ Clerbi
grā. Cogiscere solutā non suāz est fornicatio. mō addat ista
circūstātia q̄n. i. q̄ cogiscat tpe sacro. l̄z non mutat species
pcti tñ aggrauat pctm̄. vel addat ista circūstātia qd. i. q̄ for
nicet publice z maifeste. certe iam aggruāt pctm̄. z sic d̄ alijs
circūstātijs. Quedā p̄o circūstātie sūt q̄ relenāt pctm̄ sicut
pcutē clericū est pctm̄. addat ista circūstātia. s. q̄ aliq̄s per
cutiat cū ludo iā minuit pctm̄. Silt' accipere alienā ē pec
catū. addat ista circūstātia q̄n. i. q̄ aliq̄s accipiat eā tempe
magne nēcitat̄. certe minuit pctm̄. z sic de alijs. Patet ḡ q̄
circūstātiāz qdā sūt q̄ mutant spēs pcti. qdā q̄ aggrauāt. l̄z
nō mutant. z qdā q̄ alleniat. De circūstātijs q̄ mutant species
pcti dicūt z cordit̄ doctores q̄sūt de nēcitate p̄fitende. Un̄
nō sufficit dicere i p̄fessioē. accepi alienā rem. imo si accepta

Tracta. III. secundę partis

fuerit de loco sacro optz q̄ exp̄mat dicēdo. accepi illō de ec-
clesia l' de tali loco. Non em̄ sufficit dicere. peccavi cum mu-
liere. imo optz q̄ exp̄mat si sit p̄ngata v' h̄go vel p̄sanguinea
vel religiosa. z sic de alijs. De circūstantijs at̄ agguantibz sz
nō mutātibz sp̄z pcti ē diuersitas int̄ doc. Nā qdā dicūt q̄
tenet de nccitate. Alij at̄ dicūt qnō sūt de nccitate p̄fitende
Est tñ mltū p̄gruū z vtile q̄ p̄fiteat̄. z h̄ marie viri p̄fectis z
itelligentibz. z credo q̄ p̄fessores debent interrogare de h̄mōi
circūstātibz. z potissime simplices. de h̄ tñ magis dicet infra.
De circūstantijs at̄ alleuiātibz dicūt doc. qnō debet p̄fiteri
nisi forte interroget ab eis. Ex p̄dictis p̄z qūo tam pctā veialia
q̄ mortalia sūt p̄fiteada. Que at̄ sūt pctā mortalia dicet infra
qū ageť de interrogatōibz fiendis in p̄fessioe. qz si poneret̄ hic
opozteret itez ponere ibi.

Qualis dz esse p̄fessio

Ca. VI

a D sciendū q̄lis dz eē p̄fessio. Notādū q̄ David i sc̄o
psalmo penitētiāli. q̄ est tricesim⁹ in ordie ponit sūma-
rie p̄ditōes p̄fessiois dicēs. Dixi p̄fitebor aduersū me inius-
ticias meas dñō. z tu remisisti impietate pcti mei. Ubi in-
nuit q̄ p̄fessio dz eē p̄mo p̄meditata. idō dicit dixi. i. in corde
meo disposui. Sc̄o dz eē aperta nō palliata. idō dicit. cōfi-
tebor. i. nō tacebor z nō palliabo. nō excusando nec defendē-
do me. Terrio dz eē accusatoria. idō dicit. aduersum me. i. 5
me nō excusando z defendēdo me. Quarto dz eē p̄ecūda. idō
dicit. iniusticias. i. pctā de q̄bz hō p̄ecūdat. Quinto dz eē p̄pa-
tō dicit. meas. n̄ alienas. Sexto dz eē meritoria. Nam seq̄.
z tu remisisti impietate pcti mei. Ut at̄ magis p̄ricularit̄ p̄ce-
dam⁹ notādū est q̄ p̄fessio ad h̄ q̄ p̄ficiat dz h̄re. xvi. p̄ditōes
q̄ in his p̄sibz p̄tinēt. Sit simplex hūil' p̄fessio pura fidelis.
Atqz fr̄q̄ns nuda discreta libēs verecūda. Integra secreta
lacrimabil' accelerata. Fortis z accusans z sit parere parata.
Prima q̄ p̄ditō ē q̄ sit simplex. Simplex dz q̄i sine plica. vñ
p̄fessio dz eē sine plica alic⁹ falsitat̄. ita q̄ nō taceat̄ vey nec
admittet̄ falsū etiā hūilitat̄ causa. vñ Aug. Cū hūilitatis
causa mentis si nō eras pctōr añq̄ mentiebar̄ mētiēdo effi-

De confessione

cier^s reus. **Uñ** cōfite^s nō dī celare qđ fecit. nec dicere qđ nō fecit. s; simplr z de plano narrare oīa pctā sua. q; vt dicit sapiēs. Qui ambulat simplr ambulat cōfide^r. **Scđa** cōditio ē qđ sit hūil. talis fuit cōfessio publicani de q; ait xps in Luca qđ nō audebat ad celos oculos leuare s; pcutiebat pect^r suū dicēdo. deus ppi^r estō mibi pctōri. z iō recessit iustificatus. **Tō** dicit bñs Petr^s apl^s. Hūiliāmi sub potēti manu dei vt vos exaltet in tpe visitatōis. q; vt dīc Job. Hūilē spū suscipiet glā. **Tertia** cōditio ē qđ sit pura. qđ nō fiat ppter ypocrisim vel ppter vanā glāz. s; fiat pure ppter deū. z nō fiat timore seruili. i. timore pene inferni. s; timore filiali. i. timore offēse diuine sic dictū fuit sup^r de p^ritōe. Fiat etiā sine fictōe. q; tal^r cōfessio eēt cōfessio lupi. de q; fabulose narrat qđ sit cōfitebat^r. z cōfessor dixit sibi. Pac^s signa fac^s aīm tñ extimo fallacē. Uir solitā vitā mutat solit^r habit^r. Uir amic^r eris omib; qđcđ dīcas. q. d. s; p^rendas p^ritōem z pñiam exteri^r in facie. maliciā tñ retines in aīo interi^r. i. in corde. **Quarta** cōditio est qđ sit fidel^r. s. vt tam cōfite^s qđ cōfessor sint i fide catholica et si ar^r fm doctrinā ecclē z nō fm doctrinā hereticoz. Ita etiā vt fiat sub spe venie. ne sit sic cōfessio Jude p^rditōz. q; postq; fuit optime cōfessus dicens. peccaui tradens sanguinem iustum desperauit de venia. z abiens laqueo se suspendit. probant ista de pe. di. j. q. j. quem penitet. z di. vj. q. vult. **Quinta** cōditio est qđ sit frequens. qđ dupliciter intelligendū ē. Uno mō vt q; frēqnter ceciderit p pctm mortale frēqnt^r resurgat p pñiam. de h^r bñ de pe. di. iij. c. hec de caritate. s. reperiuntur. et. s. septies i die cadit iustus. z. s. adhuc instant p^rfidi. Alio mō vt eadem peccata frēqnter cōfiteant^r. Unde Augustin^s. Quanto confitetur quis pluribus turpitudinem criminis tanto facilius consequit^r veniam remissionis. De hoc tamē quomodo ad hoc tenet quis dicet infra quando agetur de iteratione confessionis. **Sexta** conditio est qđ sit nuda. qđ non debet confiteri per nunciū nec per eplāz. sed vna voce ore p^rprio et presentialiter. vt qui per se peccauit per se erubescat. Item non debet confiteri verbis vel noībz criminib;.

Tracta. III. secunde partis

palliatinis. s. qdlibz pctm noie ppo suo qstucū q turpe exp
mat. tñ hōeste. z oēs circūstātiās qstucūqz turpes z abomia
biles expmat. vt sic tota sanies apostemat expellat. De circū
stātijs quō sint pfitēde hēs s. c. pcedēti Nota etiā qm
p r z d3 pfiteri p sig. z hō q est alteri lingue z ydeomat. Ita
q si pffessor nō itelligeret eū d3 pfiteri p interptē. z interpres
ita tenet tenere pffessionem sicut sacerdos. Nota etiā q si
aliq scribat pctā sua in cartā vt meli⁹ recordet de eis z legat
cartā corā sacerdote bñ facit. Septima pditio est q sit
discreta. s. vt distincte z sepatim pfitēat pctā sua non pfuse.
iuxta illō ps. Lauabo p singlas noctes. i. p singla pctā. lec/
tū meū. i. psciam meā. Irē z eligat pitum iudicem. Augu⁹.
Sacerdotē qras q te sciat ligare z soluere. z de h qre supra
cui faciēda ē pffessio Octaua pditio ē q sit libēs. i. volūtaria
vt nō sit sic pffessio Achor. q coact⁹ pffessus ē z lapidat⁹. s. sic
pffessio dextrī latronis in cruce. Iz em̄ dolere debeat ppter
peccata q cōmīsīt. tñ gaudere d3 ppter vitā quā recuperat. vñ cō
tingit gaudiū z dolorē etiā sil z sel eē in eodēz subiecto. Vñ
in ps. Scdm mltitudinē dolor meoz ī corde meo p solatō
nes tue letifica. aīaz meā Nona pditio ē q sit verecūda. cū
mag em̄ verecūdia d3 pfiteri pctōz. z sic merebit veniam.
Aug⁹. Laboret mēs patiēdo erubescētiā. Et qm verecū
dia est mag pena. q erubescit p pctō sit dign⁹ venie. de pe. di.
i. quē penitet. Non tñ tanta d3 ē verecūdia q ppter eā dimit/
tat dicere veritatē. Vñ sapiēs Eccl. iij. Ne pfudar⁹ p anīa
tua dicere verē. est em̄ pfusio adducēs ad glāz siue ad veniā.
Decima pditio est q sit integra. s. vt dicat oīa pctā sua. nō
dicēdo ea int̄ duos sacerdotes. s. dicat oīa vni nihil penitē
dimittēdo. De⁹ em̄ sūme pfect⁹ opus impfctōis nō nouit.
aut em̄ totū hōiem sanat aut nihil. Versus circa h. Sūma
dei pietas veniā non dimidiabit. Aut nihil aut totū tepenī
tente dabit. Augu⁹. Caveas q ne verecūdia duc⁹ diuidas
pffessionē Undecima pditio est q sit secreta tam ex parte
pfitent⁹ q ex pte pffessoris. Ex pte pfitent⁹ vt non p dīz pec
cata sua in plateis ne aliū scandalizent in peccato. et ne sic

De confessione

Illis q̄ cū malefecerūt gl'iant. Qūo at̄ d̄z eē secreta lex pte cō
fessorz diceſ infra qñ ageſ de ſigilloꝝ pfeſſiois. Duodecima
p̄ditio eſt q̄ſit lacrimabil. ⁊ de ſ Hieremias ait. Per diem
⁊ noctē nō des req̄em tibi. neq; taceāt pupilli oculi tui. Un̄
dic̄ Johēs Cryſ. Lacrime lauāt delictū qđ pudor ē p̄ſiteri
Et in p̄tate magnū ſignū ſūt p̄ritōis lacrime potiffime in
boīe adulto. Nam de muliere dicit Quidi⁹. Ut ſterent oculos
erudiere ſuos. Tredecima p̄ditio q̄ſit accelerata. i. feſtina
Et de iſta p̄ditōe req̄re ſup̄ i caplo qñ faciēda eſt cōfeſſio.

Decimaq̄rta p̄ditio q̄ſit forz. exēplo bēe marie magdale
ne. q̄ adeo fuit forz i penitēdo. p̄p̄a marā interi⁹ p̄p̄ūctioēz q̄
nillo pudore obſtāte publice p̄feſſa fuit turpitudinē pctōrū
ſuoz. Sic pctōr d̄z eē forz in penitēdo ⁊ p̄ſitēdo pctā ſua q̄
nillo mō retrahat a p̄feſſioe illoz. q̄ ſc̄ptū eſt in Lāricz. For
tis eſt vt mors dilectio. Quintadecima p̄ditio q̄ ſit accu
ſatoria. ſ. q̄ dicat ſe pctm̄ p̄miſſe ex p̄p̄a malicia. accuſādo
ſe forit nō p̄tēdēs excuſatōes in pctis. ſic fecerūt p̄mi pentes
Un̄ ſapiēs. Juſt⁹ in p̄ncipio accuſator eſt ſui. Veniet amic⁹
ei⁹ ⁊ excuſabit eū. Iſte amic⁹ eſt d̄s. ⁊ niſi pctōr mō ſe accuſet
cozam iſto amico ⁊ cozā ſacerdote de iuricario habebit in fu
turo mltos accuſatores. ſ. deū. p̄p̄iā p̄ſciām. dyabolū. pctm̄
et etiā totū mundū. q̄ vt dicit ſapiēs. Pugbit tor⁹ orbis tra
rū i inſenſatos. i. pctōres. Si aut̄ mō accuſet ſe pctōr. deus
excūſabit eū in fuſo. Sedecima p̄ditio q̄ſit parere para
tus. i. q̄ſit obediēs. Aug. Ponat ſe penitēs oīno i p̄tate iudi
cis. i. i iudicio ſacerdotz. nihil reſeruās. ⁊ oīa eo iubēte para
t⁹ ſit facere p̄ recupanda vita aīe q̄cūq; faceret. penitāda cor
poris morte. ⁊ ſ cū deſiderio. q̄ recupat vitā iſinitā. Cum
gaudio eū d̄z facere iūortal futur⁹. q̄ faceret p̄ differenda
morte moritur⁹. Raymūd⁹ aut̄ in ſumma ſua addit alias
duas p̄ditōes. Prima eſt q̄ſit p̄p̄ia. ſ. q̄ ſc̄ipm̄ accuſet pctōr
et non aliū. Un̄ dicit p̄s. De vitam meam annunciaui tibi.
vitam inq̄t meam non alienā. alias ſi crimen vel peccatum
alteri⁹ proderet nō eſſet criminis illi⁹ corrector ſed proditor

Tractat⁹. III. secunde partis

vel detractor. Un̄ null⁹ d³ aliū noīare i p̄fessione. nec sacerdos d³ de noīe eū interrogare. Fallit at̄ istō qñ circumstantia p̄cti ē tal⁹ qualē nō p̄t p̄fiteri p̄ctū. puta si coguit m̄fz l' filia. Quid at̄ z qñ faciendū sit i h̄ casu dictū ē sup̄. cap. cui facienda. Secda p̄dictio p̄fessōis quā addit Ray. ē q̄ sit morosa. vt non dicat p̄ctā in transitu sic campsores cōputant nū mos. s³ cū maturitate z morosa deliberatōe. vt ex h̄ attēdat̄ deuotior maior habeat p̄trictior verēcūdia. Confiteatur ḡ p̄ctōr iurta formā sup̄ dictam. z habita remissioe p̄ctōz habebit p̄mia beatorū.

De iteratōe p̄fessionis. Ca. VII

I. Ictv̄t dictū ē sup̄ m̄lū vtile sit z fructuosū frēq̄nter p̄fiteri. aliqñ tñ ē necariū. Notandū ḡ q̄ doctores ponūt aliq̄s casus in q̄b⁹ de nēcitate salutis p̄fessio est iteranda. Prim⁹ ē p̄p̄t enozmitatē scelerū. s. qñ aliq̄s h³ aliq̄e casum d³ q̄ p̄fessor suus non p̄t eum absoluerē. z remittit eū ad sup̄iorem. d³ p̄fessionem quam fecerat inferiori iterare sup̄iori vt sciat q̄ p̄nia sit ei imponenda. nisi forte sup̄ior q̄tū ad casuz illuz cōmittet vices suas inferiori. p̄bat ille casus xxxij. q. ij. ca. latoz. extra de pe. z re. significauit. Scōs casus ē p̄p̄t īgrantiā p̄fessoris. si em̄ p̄fessor sit imperit⁹. z nescit sibi imponere p̄niam p̄ p̄ctis p̄fessis d³ eum remitte ad p̄fessorem peritū q̄ ei sciat p̄niam salutarē imponere. z iste tenet p̄ctā p̄ mo p̄fessa itez p̄fiteri. Un̄ Aug⁹. Sacerdotē q̄ras q̄ te sciat soluerē z ligare. Terti⁹ casus ē p̄p̄t p̄tēptū satisfactōis. vt qñ aliq̄s fuerit p̄fessus d³ p̄tis suis z p̄tēptū facere p̄niam sibi impositā z excidit a memoria sua q̄ fuit illa p̄nia tenet iterū p̄fiteri illa ac eadē p̄ctā si recorder de eis. p̄bat iste casus de pe. di. iij. si apls. Distinguēduz tñ ē in isto casu. qz aut iste p̄fiteat̄ eidē p̄fessori cui p̄mo erat p̄fessus aut aliū. Si p̄fiteat̄ eidē aut iste p̄fessor recordat̄ de p̄ctis p̄us p̄fessis. z tūc non tenet nisi velit itez p̄fiteri ea sibi. sed sufficit dicere. dñe ego alias fui p̄fessus vobis z vos recordamī de q̄b⁹. sciat q̄ ego p̄tēpsi facere p̄niaz quā mibi iposuiſtis. nec recordor q̄ fuit. iō venio ad vos vt illā vel aliā p̄niam mibi imponat̄. Si at̄

De confessione

Confessor non recorder de peccatis primo sibi confessis credo quatenus
iterum confiteri. Et idem dico si confiteatur alij. Quare casus est propter
maliciam fictoris peccatoris. scilicet quando aliquis scienter retinet aliquid mor-
tale peccatum in confessione quousque confiteatur omnia alia peccata sua tenet il-
lud quod retinuit et omnia alia iterum confiteri. Et ratio est quia prima confessio
non facta fuit in caritate cum ipse remaneret in peccato mortali.
ergo fuit impossibile peccata alia sibi dimitti. ergo si non fuerit dimissa
tenet iterum ea confiteri. Unde Augustinus. Scio dominum inimicum omni cri-
minoso. quousque ergo peccatum reseruet de alijs recipiet veniam. de pe-
ccatis. iij. sunt plures. Nota tamen distinctio posita in precedenti casu.
quia si confiteatur eidez sacerdoti sufficit quod dicat. quando fui confessus vo-
bis retinui maliciose istud peccatum. et hoc si confessor recorder de
alijs peccatis. sed si non recorder tenet iterum omnia confiteri. Et eidez
dico si confiteatur alij. Et quoniam istis quattuor casibus sit confessio iterum
da de necessitate concordant omnes doctores. Sunt tamen alij casus in quibus
doctores variant. Primus est propter peccati oblitum recordatorem
Secundus est propter recidivacionem. Dicunt enim doctores aliqui quod quando
aliquis recordatur de aliquo mortali peccato quod non fuerit confessus licet quando
recidivat in aliquo aliud peccatum quod antea fuerat confessus. puta
quod fuerat confessus de adulterio. iterum committit et relabitur in ad-
ulterium. iterum tenet omnia peccata prius confessa iterum confiteri. Et quantum
ad primum casum est ratio quia alias non esset confessio integra. Quan-
tum ad secundum casum est ratio istorum quia dicunt quod omnia peccata quantumcumque
prius dimissa redeunt propter ingratitude in recidivacionem.
Alij dicunt quod sufficit dicere in generali se alias peccasse. et de
novo de hoc peccato recordatum fuisse. vel de novo hoc peccatum commi-
sisse. Tertij dicunt quod in medio modo dicentes quoniam predicti duobus ca-
sibus peccata eiusdem generis tenet iterum confiteri in speciali. peccata vero alte-
rius generis sufficit confiteri in generali. ubi gratia. Alijs recordatur se
modo commisisse peccatum. scilicet furtum. si alias fuerit confessus de furto te-
net iterum confiteri de eodem furto in speciali. ut dicit opinio prima. de alijs
autem peccatis sufficit confiteri in generali ut dicit secunda opinio. Et idem dico
de recidivo. Que istarum opinionum sit melior et verior relinquit in
iudicio meliori. et unusquisque quam voluerit eligat. Vnde gratianus in quodam
de fornicationis et theologia parisiensis magister in quodam quodlibeto

Tractat^o. III. secunde partis

suo additvnu aliū casū. s. qñ aliqđ p̄fitef aliqđ pctm̄ z ñ do/
let nec penitet d̄ pctis l̄ d̄ pctō p̄terito. nec pponit abstinere i
futo tal tenet itez p̄fiteri Et int̄ mltas rōes q̄s ad h̄ adducit
vna ē. Qm̄ i essentialit̄ ordiāz posteri^o ñ p̄t cē sine p̄ori. z m̄
to min^o p̄t stare cū opposito p̄oris. sic aliqđ ñ p̄t p̄firmari nisi
fuerit baptizat^o. qz baptism^o z p̄firmatio hūnt nc̄cariū z essen
tialē ordine int̄ se. Sz p̄fessio z p̄tricio hūnt nc̄cario essentialē
ordine int̄ se. q̄re ad h̄ qđ p̄fessio h̄mōi valeat optz qđ p̄tricio p̄
cedat p̄fessionē. l̄ ad min^o sit sil' cū ea. s. i casu p̄posito p̄tricio
nō p̄cedit. nec ē sil' cū p̄fessioe. imo ei^o oppositū ē sil' cū p̄fessio
ne. s. delectatio z placetia i pctō. q̄re illa p̄fessio nibil valuit.
z iō. oz p̄teret. Uez ē qđ fr̄ Ber. ganacho de galliatio bacca
lar^o i theologia. z qñdā elect^o claromō. in correctorio suo
dictū m̄grm̄ Godofridū dic. q̄tal nō tenet d̄ nc̄citate itez cō
fiteri. s. tenet itez p̄teri d̄ pctis p̄us p̄fessis fictē. z d̄ ip̄a fictōe
z p̄tute p̄fessiois facte z p̄triciois p̄nt̄ remittūt sibi pctā. Ar/
guit ḡ sic. Tm̄ valz z p̄t p̄tricio i p̄tute p̄fessiois facte q̄tū va
let z p̄t i p̄tute p̄fessiois faciedē. s. p̄tricio i p̄tute p̄fessiois si
ende delet oīa pctā. vt tenet doct̄na fidei xp̄iane. ḡ z in p̄tute
p̄fessiois iā facte. Cōfessio ei iā facta habuit existētiā realē. z
iō virt^o ei^o p̄t opari meli^o q̄ illi^o p̄fessiois q̄ nondūz fuit. Que
istaz op̄inonū sit verior nescio. tñ credo q̄tenet p̄fiteri salte
i generali. s. qđ fuerit alias p̄fessus m̄lta pctā de q̄bō ñ penite
bat nec p̄ponebat abstinere. s. mō p̄terit de ip̄is. z ē pat^o facere
pniaz iniūctā. Et credo qđ i sp̄ali p̄fitef oīa pctā bñ facerz
Et istō videt̄ sentire Ray. in sūma sua. Rōem ei^o vide sup̄ in
isto eodē caplo. p̄si. q̄r^o casus.

Quō debeat se h̄re sacerdos ad p̄fiterē **La. VIII**
o Stēso d̄ p̄fessioe q̄ ē z q̄lis debeat eē. restat ostēdere
de p̄fessore. Et p̄mo quō debeat se h̄re ad p̄fitemē.

Circa qđ notandū qđ p̄fessor d̄z gerere vicē sp̄ual' medici.
pctōz p̄ovicē sp̄ual' egroti. Sic em̄ corpal' medic^o ad egro/
tū accedēs p̄mo mulcet ip̄m egrotū z p̄patit ei se p̄formādo
infirmo. p̄bis blādiz. sanitatē pollicet. vt eger p̄fidenti^o dete
gat morbi q̄ntitatē z dolorz acerbitatē. sic sacerdos q̄i medi

De confessione

eius spūal' dum ad eum accedit pctōr. q̄ est q̄si spūal' egrotus
d̄z pctōrem verbis allicere. blādiment' mulcere. vt facilius
egrot'. i. pctōr detegat morbū. i. pctm̄. Debet ḡ p̄fessor pctō
rem docere monere vt ad pedes ei' hūiliter sedeat. nec patiat
eum sedere de pari. Et si sit mulier d̄z eam docere vt sedeat
ex trāuerso ne respiciat sacerdos faciem mulier'. qz vt d̄r in
Abacuc. Facies mulieris facies leonis ⁊ vent' p̄rens. Nec
etiam respiciat quēcūqz p̄fitemem in faciem. qz exinde au/
daci' p̄fitebit'. Erindelpio ac dulci suauiqz colloquio debet
ipm̄ inducere ad p̄punctōem p̄ponēs bñficia q̄ xps ei' p̄tulit
potissime in passiōe sua. qñ. s. p̄ saluandis pctōrib' voluit tā
tum dolorem sustinere. Item qz ip̄e dixit. Non veni vocare
iustos sed pctōres. Item ostendat ei' q̄ illi q̄ pl' peccauerūt
si bene penitent mag' diligūt a deo postea ⁊ exaltāt. sic patz
in Dauid. Petro. Paulo. Maria magdalena. et latrone. q̄
om̄es fuerūt maximi pctōres. Et qz bñ penituerūt de pctis
suis postmodum fuerūt amati ⁊ singulariter a deo exaltati.
Exponat etiam sibi pietatē. misericordiam. caritatem ⁊ māsueta/
dinem dei. q̄b' parat' est recipere pctōres. Suadeat etiā ei' q̄
non verecundē p̄fiteri sibi. qz ipse sit pctōr sic ⁊ ip̄e q̄ p̄fitef.
im̄o forte pl' q̄ ip̄e. ⁊ qñō p̄fitebit' ei' sicut hōi s; sic tenēti lo/
cū dei. ⁊ q̄ ip̄e citi' dimittet se interfici q̄ p̄ reuelaret pecca/
ta ip̄i'. Et si forte ex om̄ib' istis pctōr nō vult p̄fiteri p̄ponat
ei' p̄fessor terrore iudicij ⁊ penas inferni. ⁊ q̄nta mala para/
ta sunt pctōrib'. ⁊ q̄ d̄re punit de' eos q̄ nolūt penitere. ⁊ q̄
misericorditer p̄cit penitētib'. ⁊ om̄ib' istis expositis audiat
simplr p̄fessionē ip̄i'. Laueat aut' p̄fessor ne expuat v' aliq̄d
signum abominatōis ostendat q̄tumcūqz pctōr p̄fiteat pec/
catū flagiciosum ⁊ enorme. sed om̄ia audiat cū mansuetudi/
ne et pietate.

De interrogatōib' faciēdis i p̄fessioe **Ca. IX**

q̄ **U**nus q̄dam dicit q̄ interrogatōes non sūt faciēde in
p̄fessioe. tñ qz dictū eoz est multū piculosū p̄pter sim/
plicitem ⁊ verecundiā hoīm. idō credo p̄rium. s. q̄ sunt fa/
ciēde interrogatōes in p̄fessioe. **Uñ Aug'.** sup illum locum.

Tractat⁹. III. secunde partis

Qui sine pctō ē p^m in ipam lapidē mittat inq^t. Laueat spi-
ritualis iudex q^{si} nō p^misit crimē neq^{ue} cie. ita nō careat mu-
nere scie. oportet em̄ q^{si} sciat cog^{no}scere q^uq^{ue} debeat iudicare.
Iudiciaria em̄ p^{ra}s h^{er} expostulat vt q^u d^{icit} iudicare cog^{no}scat.
Diligēs igit^{ur} inq^{ui}sitor exp^{re}mat sibi. z subtil^{iter} inuestigator sapiē-
ter z q^{ui} astute introget a pctōre q^u forsitā iⁿgrat^{us} v^{el} verecun-
dia velit occultare. Cognito itaq^{ue} crimē z varietatib^{us} ei^{us} nō
dubitet inuestigare z locū z tps. zc. Quib^{us} cognit^{us} afflit^{us} beni-
uol^{us} parat^{us} erigere z secū onus portare. h^{ab}eat dulcedinez in
affectōe. pietatem in alteri^{us} crimē. discretiōem in varietate.
Hec z m^{ul}ta alia ponūt de pe. dist. vj. Cui aut^{em} s. oportet. Et
vt vult Bre. Clauis apitōis est s^{er}mo correctōis. q^{ui} in^{ter}rogan-
dor increpādo culpā detegit quā sepe nescit ipse etiā q^{ui} p^{er}pe-
trauit. xliij. di. si rector. Et ita s^{er}mo b^{ea}ti Job. Subti-
liter educend^{us} est de sinu pctōris manu^s obstericante. i. idu-
stria p^{er}essoris coluber tortuosus. Vt q^{ui} in^{ter}rogatiōes fa-
ciēde sunt in p^{er}fessioe. videndū est de q^{ui} faciēde sūt z q^{ui} ordi-
ne. Vñ sciendū q^{ui} in^{ter}rogatiōes faciēde sūt de pctis mortalib^{us}
z circūstantijs eorūde. Vt q^{ui} sciat de q^{ui} sūt faciēde in^{ter}roga-
tiōes oportet scire q^{ui} sūt pctā mortalia. Pro q^{ui} notandum q^{ui}
pctm̄ p^{ot} esse mortale dupl^{iter}. Uno mō ex nāsa sua. sic forni-
cari est pctm̄ mortale ex nāsa sua. Alio mō aliq^{ui}s act^{us} p^{ot} esse
pctm̄ mortale ex intentōe. sicut cantare in ecclia nō est pctm̄
mortale. imo p^{ot} esse meritoriū. s^{ed} cantare vt placeat mulieri
vt alliciat eā ad peccandū mortale est pctm̄. Et q^{ui} intentio-
nes b^{ea}ne sūt q^{ui} infinite. iō de his q^{ui} sūt pctā mortalia ex in-
tentōe nō pōt certa regula dari. Loq^{ui}mur g^o de his q^{ui} morta-
lia sūt ex nāsa sua. Vñ sciendū q^{ui} oēs transgressiōes p^{re}cepto-
rū decalogi sūt pctā mortalia. de his tñ dice^{re} in t^{er}cia p^{ar}te b^{ea}-
tis q^{ui} agē de. x. p^{re}ceptis decalogi. q^{ui}dam em̄ numerant ab
ap^{osto}lo i eplā ad Ro. xij. vt ē ydolatria. viciū p^{er} nāsam iniq^{ui}tas.
malicia. fornicatio. auaricia. neq^{ue}cia. inuidia. homicidiū. cō-
tentio. dol^{us}. malignitas. vsura. susurratio. detractio. p^{er}ume-
lia. sup^{er}bia. elatio. inuentio maloz. inobediētia. insipientia.
icōpositio. Et ist^{is} adiūgit illos q^{ui} sūt sine affectiōe. sine fedē.

De confessione

sine misericordia Et q̄ oīa ista sūt pctā mortalia ptz ex h̄ qd̄ seq̄
scz q̄ tālia agūt digni sūt morte. Null⁹ at̄ ē dign⁹ morte nī
si p pctō mortali. ḡ oīa p̄dicta sūt pctā mortalia. Sed vt de
pctis mortalibz certa hēat̄ regla notandū q̄ oīa pctā morta
lia reducūt ad. vii. vicia capitalia q̄ p̄tinet̄ in hac dictione sa
ligia. Un̄ notandū q̄ i ista dictione saligia sūt septē lre. q̄z q̄li
bet d̄seruit suo mortali pctō. nā p lraz s̄ intelligit̄ supbia. p p
mū a. auaricia. p l. luxuria. p p̄mū i. ira. p g. gula. p scdm i. i.
uidia. p scdm a. accidia. vñ. Dat septē vicia tibi h̄ dictio sali
gia. Iste at̄ sūt septē male radices q̄ in tra defra inuia z ina
q̄ia aīaz hoīm pctōz d̄ q̄b ego sū vñ radicāt. Ex q̄libet p̄o
radice eaz mlti rami pullulāt vt tradit̄ Bre. sup Job. Nā ex
ista mala radice q̄ ē supbia oriūt̄ septē pessimi rami. vīz in
obediētia. iactātia. ypocri. p̄tinacia. p̄tētio. discordia. p̄sūp
tio. Et nota q̄ ista vocāt̄ mortalia. q̄z p̄ ista icurrit hō inīaz
spūalē. Primū ḡ z p̄ncipale int̄ ista ē supbia. i. amor iordina
tus suū p̄s. i. p̄pe excellētie z honorz. n̄ referēdo ad honores
dei nec actū nec hīcū. nec ad edificatōz alteri. primi. Et sūt
q̄ttuor modi supbie. Prim⁹ ē q̄n hō appetit videri z reputa
ri ab aliq̄ melior q̄ sit. z p̄sumit d̄ se q̄ sit bon⁹. z ē tñ mal⁹ ex
pctōz. vñ q̄ hēat aliq̄ bōa q̄ nō hz. Scd⁹ mod⁹ ē q̄n hō se re
putat hēe bōa a seipō q̄ hz a dō. Tert⁹ mod⁹ supbie ē q̄n hō
r̄putat se hēe illa q̄ hz a dō. p̄p̄is meritis z n̄ p grāz dei. Quar
t⁹ q̄n q̄s p nobilitatē vel diuitias l̄ q̄cūqz alia vult appere ex
cellētiōz sup alios inordinate z pl⁹ q̄z stat⁹ sans exposcat. Et
nota q̄ rami supbie q̄ sup̄dicti sūt ab aliq̄b nūcupāt filie q̄
aliq̄lī p̄p̄ simplices sūt describēde. Un̄ inobediētia ē p̄tem
ptus p̄cepti sup̄ioris. i. dei vñ cuiuscūqz hoīs cui tenet̄ obedi
re. vt p h̄ hō inobediēs videat̄ nō alteri subijci vñ esse subie
ctus. ypocri ē exteri⁹ oñdere deuotōz fictē p̄p̄ laudē hoīm
habēdā. Cōtēntio vñ p̄tēdere ē resistere alijs p p̄ba z n̄ velle
ab alijs supari in p̄bis z lite. vt p h̄ excellētiōz videat̄. P̄t̄i
nacia est q̄n p̄p̄ie opinioni vel scie homo nimis inordinate
innititur. nolens credere p̄silio maiorz. vt per h̄ appareat sa
pientiōz. Discordia est q̄n aliq̄s rebellat et p̄dicat voluntati

Tractat⁹. III. secunde partis

melior pterue et ex supbia cordis. Presumptio est quoniam quis per ves
tes inordinatas et alia quicquid mirabilia vult apparere et gloriari
et ab illis a quibus videtur valetior reputari. De radice auaricie na
scuntur scilicet proditio. fraud. fallacia. periurium. iniquitudo mentis.
et misericordiam cordis obduratio. Proditio est dolus in rebus in
terioribus. Fraud est deceptio in rebus exterioribus propter defectum
vendite rei vel empte. Fallacia est deceptio et dolus in verbo
ad decipiendum primum siue in vendendo siue in emendo. Periurium est
perbium et mentis placum cum iuramento. vel iuramentum mendosum
propositum et affirmatum. Iniquitudo mentis est nimia et inordinata
solicitudine circa diuitias acquirendas. et filia. Cordis obdura
tio est quoniam auarus obdurat et confirmat cor suum quoniam nihil dabit pau
peribus. nec misericorditer subuenit alteri. Auaricia est appe
titus inordinatus habendi indebite diuitias. vel quicquid potest emi vel
vendi per pecuniam. Est autem duplex auaricia. quidam quoniam homo nimis
ardenter custodit res suas non iniuste rapiendo alienum. et talis
auaricia est peccatum mortale tamen in duobus casibus. Primum est quoniam
homo tamen diligit diuitias suas et occupat se in eis quod peruen
dit honorem dei et precepta eius. Secundus quoniam homo non subuenit prius
pauperi in necessitate constituto. quoniam tunc talis auaricia est peccatum mortale
Alia auaricia est quoniam aliquis cupit alienum capere vel detinere in
iuste quocumque modo cum certo proposito. Et auaricia talis semper est peccatum
mortale. nisi quicquid propter puritatem rei ablatur. puta furari morsum
panis vel aliquid tale non est peccatum mortale. Preter istas
autem filias auaricie sunt alie a quibusdam superaddite. scilicet rapina. fur
tum. proditio. usura. Rapina est acceptio rei aliene cum violen
tia. Sed furtum est acceptio iniusta et occulta rei aliene inuito
domino suo. Proditio est dolus circa personas. puta cum una persona
prodit vel tradit aliam. ut patet factum est de Iuda proditore.
Usura est quoniam per dilationem termini vel ratione mutui accipit aliquid
ultra sortem. scilicet in rebus in quibus non differt usus rei et presumptio eius
ut panis. De infecta radice luxurie nascuntur octo filie. scilicet cecitas
mentis. inconsideratio. inconstancia. precipitatio. amor sui. odi
um dei. amor presentis seculi. desperatio siue horror futuri se
culi. Cecitas mentis est quoniam homo propter delectationem binomi

De confessione

veneri ipedit et abstrahit i mente. Incōsideratio ē qñ ipedit
et sopit rō hoīs ppter vehemētē luxuriā. Incōstātia ē qñ hō p/
pter delectatōz hōiū veneri retardat ne faciat vel pficiat bōa
q̄ incepit facere vel pposuit facere. Precipitatio est qñ ppter de/
lectatōz hōiū ipedit p̄siliū in agēdis. Amor sui et odiū dei ē
ex pte volūtatis. qñ. s. hō pl⁹ appetit ppetrare luxuriā et incur/
rere odiū dei q̄ a luxuria abstinere vel abstrahere. Amor pñs
seculi et horroz futuri iudicii est qñ luxuriosus intm̄ delecta/
tur remanere in luxuria q̄ veller h̄ sp̄ manere et viuere. nec cu/
rat de et̄na vita. Luxuria est appetit⁹ inordinat⁹ circa delec/
tatōem veneris. Et h̄z sex spēs. s. m̄ alios tñ ponūt septem vt
postea patebit. Prima est pccm̄ q̄ natam. s. qñ fit mō q̄ nō cō/
uenit generatōi hūane. Fornicatio generalr̄ est oīs p̄cubi/
tus soluti cū soluta extra legē m̄rionij. Adulteriū ē p̄cubi/
tus fact⁹ in m̄rionio qñ. s. yterqz ē m̄rionio copulat⁹. vl̄ saltē
alter eoz. Incest⁹ est p̄cubi⁹ cū sāguinea. Stupr⁹ ē defloza/
tio p̄gis. Rapt⁹ ē qñ m̄lier rapit⁹ p̄ volūtate p̄ntiū suoz. Et
notandū q̄ oīs p̄cubi⁹ fact⁹ extra legē m̄rionij ē pccm̄ mor/
tale. qz p̄ legē nate. p̄ p̄ceptū dei et p̄ iusticiā primi. Similit
oīs tact⁹ impudic⁹ factus cū intentōe p̄uocadi ad actū luxu/
rie est mortale pccm̄. vel saltē causa mortal̄ pcc̄i. De pesti/
fera radice ire pullulāt sex rami. s. rixa. tumor. mentis. contu/
melia. clamor. indignatio. blasphemia. Ira est mor⁹ tāgut/
nis circa cor. ppter appetitū vindicte. Un̄ sciendū q̄ ira qñqz ē
p̄tuosa. nec ē pccm̄. qñ. s. appetit⁹ vindicte ē s̄m̄ debitū ordiez
iusticie et cū caritate. qñ hō q̄rit correctōem pcc̄i et nō vindi/
ctam. p̄p̄riā. nec nocumentū. primi. s̄z solū offense culpe q̄rit
vindicā. et tal̄ vocat⁹ zel⁹. Qñ at tal̄ appetit⁹ vidicte ē ad vin/
cendū. p̄p̄riā iniuriā et ad nocendū p̄rio. tal̄ iam ē pccm̄. et nō
l̄z hōi talē vindictā accipe nisi h̄nti auctoritatez. Est at pccm̄
mortale qñ tal̄ appetit⁹ vidicte est ad inferendū aliqd̄ nocu/
mentū. qz est p̄ caritate primi. s̄z put est mor⁹ sensualitat⁹ p̄/
ueniens rōem et indeliberat⁹. sic est pccm̄ veniale. Indigna/
tio est qñ alterx iniuriantem sibi despiciit in corde suo. et indi/
cat eum indignū et despiciendum p̄siderans defectus eius.

Tracta. III. secunde partis

Tumor mentis est qñ hō irat⁹ qñ inflat⁹ cogitat viā z modū nocēdi ei q̄ fecit sibi iniuriā. Blasphemia ē locutio q̄ deum. eo q̄mittit sibi talē iniuriā fieri vel euenire. Clamor est locutio iniuriōsa q̄ primū sine exp̄ssione determinate iniurie. Et h̄ in euangelio vocat⁹ racha. i. subsannatōis signū. Cōtūmelia est locutio q̄ primū cū exp̄ssōe iniurie. puta cum aliq̄s vocat ex ira altez latronem vel homicidā. z similia. Rixa est q̄tum ad iram in ope exteriori. scz verberatio. abscessio. vulneratio. et filia Devoraci radice gule nascunt⁹ qñ q̄. s. inēpta leticia. scurrilitas. immūdicia. multiloquiū. hebetudo sensuum. Gula ē appetit⁹ inordinat⁹ z immoderat⁹ comedendi vel bibendi q̄ regulam recte rōnis. s. sumendo pl⁹ de cibo et potu q̄ nate ueniat z complexionī hoīs sumenti z puerlationi eoz. int⁹ q̄s habitat Sciendū tñ q̄gula nō ē p̄ctm mortale ex nāta sua nisi in duob⁹ casib⁹. Un⁹ qñ p̄ timorez vel amorem dei non retrahit se a p̄ctō gule. sed intm̄ appetit cibum z potum q̄ non retrahet etiam p̄ceptū diuinū. Scōs qñ hō inebriat se libenter in tali statu q̄ nescit se regere. z tñc gula est p̄ctm mortale. Hebetudo mentis ē abstractio intellect⁹ circa speculabilia z agibilia p̄ nimia sūptōz cibi z pot⁹. Inēpta leticia est deordinatio volūtatis circa delectatōem cibi et pot⁹. qñ. s. hō vage z incōposite circa talia nimis z sup̄flue letat⁹. Multiloquiū est qñ hō sup̄flue et nimis in verbis incōposit⁹ z cachinnationibus deordinat se. Scurrilitas est qñ homo se inordinate ad exteriores act⁹ ad modū ioculatoris hz. Immūdicia est vomit⁹ sequens ex inordinata comestione vel potu. vel etiā pollutio seminis p̄ueniens ex repletionē nimia De ficta radice inuidie nascunt⁹ qñq̄. s. odiū. susurratio. detractio. exultatio in aduersis primi. z afflictio ī p̄speris ei⁹ Inuidia ē tristitia de bono alteri⁹ in q̄tū impedim̄tū ē p̄p̄e excellētie. Odiū ē velle malū alteri⁹. z p̄ bonū primi diminūere. Susurratio ē diminutō fame alterius p̄ verba occulta z nō exp̄mētia manifeste maliciā sine infamiaz ei⁹. Detractio est alteri⁹ p̄ verba manifesta infamatio. tñ in absentia ei⁹. Derisio est vilipēsio dictoz vel

De confessione

factor alteri⁹ ludibrio z risu. Exultatio i aduers⁹ primi ē cū
aliq⁹ gaudet de aduersitate z dāno primi. Affliccio i p⁹spe-
ris ē dolor z displicētia de bonis z p⁹speritate alioz quā nō
p⁹ impedire. De radice neq⁹ accidie pcedūt sex. s. malicia.
rācor. pusillanimitas. desperatio. torpor circa pcepta. vaga-
tio mēt⁹ erga illicita. Accidia v⁹l pigritia ē tediū seu fastidiū
diuini boni. s. qñ hō non hz deuotōem bonā nec delectatōz
in amore dei. s. tediū mag⁹ z fastidiū z mentalē recessuz. Et
istō repugnat caritati quā q⁹libet hō tenet hz diligēdo deū
sup omnia. z delectabili amore tenet ei inherere. Et causat
talis pigritia ex rebellioe carnis ad spm. Vagatio mēt⁹ cir-
ca illicita est qñ aliq⁹ non inuenit delectatōem in spūalib⁹.
z vacat delectatōib⁹ carnalib⁹ z q⁹rit ea. puta nimis ludēdo.
nimis tacēdo. Desperatio est recessus a bono diuio cui fir-
miter est inherendū. Torpor circa pcepta est ppter accidiaz
negligere z temnere diuina pcepta que sunt faciēda de
necessitate salutis. Rancor est indignatio quam habet ho-
mo piger cōtra illos q⁹ monent eum bñfacere illa ad q⁹ tenet
Malicia est odium et indignatio quam homo piger habet
contra illos q⁹ docent pigros hz spūalia bona inq⁹tū impe-
diūt a delectatōib⁹ corp⁹alib⁹. Lepiditas est pu⁹ amor dei et
pceptoz ei⁹. Mollicies est qñ homo piger non vult sustine-
re q⁹cūq⁹ pñiam ppter amorem dei. nec facere aliquod bonuz
ad quod tenetur. Somnolentia est somni nimietas ad mo-
dum brutorum. z pigritia ad surgendū ad benefaciendum
illa que tenet facere. z quando tenetur ea facere. Pusillani-
mitas est boni ardui pretermissio. quod cadit sub consilio.
puta tarde confiteri. tarde penitentiam facere. Ociositas ē
cessatio a bono opere quod tenetur homo facere. et quando
tenetur facere. et attentio ad inutilia et nociua. Et vltra sex
ramos vel filias ipsius accidie superaddite sunt quattuor q⁹
dicte sunt multum facientes ad declaratiōez materie. Iste
ig⁹ sunt septem radices cum ramusculis suis q⁹ in vn⁹iuerso
sūt quadragita tres. z sic ipsis computat⁹ cum septem radi-
cib⁹ erūt in toto quinquagita. De quo q⁹nquagenario dicit

Tracta. III. secunde partis

Helyas ppha. Si fu⁹ dei sū descēdat ignis d' celo z deuoret
te z qñq̄ginta tuos. Ita debet dicere p̄fessor p̄fidenti. Si p
q̄ fu⁹ dei sum. q̄ loco dei sū. descēdat ignis de celo. i. ignis
spūsancti descendat in aīaz tuā. z deuoret te. i. veterē boīez
alias errātē. z qñq̄ginta tuos. id est. radices z ramos. Nūc
ḡvidendū est quō sacerdos d̄z interrogare de istis. Si em̄ pec
cator p̄ se vel ad interrogatōem sacerdotis p̄fiteat de supbia. di
cēdo. Peccaui pctō supbie. sacerdos d̄z interrogare de mō. di
cēdo. p̄ quem modū fuisti supb. fuisti vnq̄ inobediēs man
datis p̄riorū tuorū. sic ecclē vel plati vel parentū tuorū vel dñi
vel ingri. z h̄ fm̄ p̄ditōem p̄sone q̄ sp̄ d̄z inspici. Si dicat q̄
sic. interroget q̄bō mandatis. quō. q̄tiēs. q̄re. qñ z vbi. q̄ circumsta
ntie dicū est sup̄ in oībō pctis sūt attēdēde z considerāde
Deinde interroget. iactasti te vnq̄ de bonis a deo tibi collatis.
siue sint bōa nate. sic pulcritudo. fortitudo. aptitudo. nobili
tas. z filia. siue sint bona fortune. sic sunt diuitie. vt denarij.
vestes. ornamenta. equi. agri. possessiōes. z filia tpalia bona.
siue sint bōa grē. sicut sapiētia. eloq̄ntia. scia. vtutes. et filia.
Debet igit p̄fessor dicere. fuisti vnq̄ elat⁹ in mente tua. l' glo
riasti vnq̄ de pulcritudie. fortitudine. aptitudine. nobilita
te. diuitijs. sapientia. eloq̄ntia. vtutib. z ceteris bonis tibi a
deo collatis. ita q̄ non te hūiliaſti corā deo p̄ h̄mōi bonis q̄n
tum debuisti. vel credidisti ista h̄re ex meritis tuis z nō ex me
ra grā dei. vel p̄ illa credidisti pl⁹ valere q̄ alijs. ita q̄ facta z
dicta aliorū p̄tēneres z dedignareris eis esse eq̄lis. Si dicat
q̄ sic. interroget. q̄tiēs. quō. z sic de alijs. Deinde interroget ad
buc vix ad h̄y p̄mendareris z honorareris p̄ alijs fuisti ne
vnq̄ ypocrita. ita q̄ p̄xteri⁹ ostenderes sanctitatē z bonitatē.
z interi⁹ retineres maliciā z iniquitatem. Si dicat q̄ sic interro
get. q̄tiēs. quō. z c. Deinde interroget. nūq̄ quia non honora
baris vel p̄mouebaris p̄ alijs mouisti aliqui p̄tēdēs z dis
cordias in ciuitate. villa. societate vel collegio. Si dicat q̄
sic. interroget si mala fuerūt inde secuta. q̄ si sic oīm illoz ip̄e
est reus. Deinde interroget nūquid p̄t supbiam ne videreris
superari ab alijs fuisti pertinax in sustinendo p̄ veritatem z

De confessione

iusticiā. p̄siliū tuū vel sn̄az tuā z r̄bbū tuū. Si dicat q̄ sic in-
terrogetur aliquid dānū est inde secutū. q̄z si sic ip̄e tenet r̄pa-
rare. Deinde introget eū. p̄sūpsisti ne vn̄q̄s aliquid facere qd̄ ex-
cedet vires tuas. statū tuū. p̄ditōz tuā z tuoz. Si dicat q̄ sic
introget si fuerit inde aliquid lesus vel dānificat⁹. q̄z si sic ip̄e
tenet reparare. Et sic ista pessima radix sup̄bie potest euelli de
corde pctōz. Eodē mō dicendū est de radice auaricie. qm̄ si
pctōz p̄ se vel ad interrogatōz sacerdot̄z cōfiteat⁹ de pctō auari-
cie introget sacerdos de mō: dicēdo Fecisti vn̄q̄s fraudē vel
fallaciā: v̄l dixisti vn̄q̄s mendaciū vel piurū in emēdo v̄l cō-
mutādo. vel aliquē aliū p̄ctū faciēdo. Si dicat q̄ sic. intro-
get quā fraudē vel fallaciā: ip̄e sacerdos nō specificet eā
illī. Itē em̄ habēdū est p̄reglā generali q̄ in ist⁹ interrogatō
nib⁹ sacerdos nō d̄z descēdere ad sp̄ēalia pctā vel ad sp̄ēales
circūstātiās pctōz. q̄z forte mlti post tales interrogatiōes de-
linq̄rent. qm̄ ostenderēt eis modū z manerēs pctōz q̄s ip̄i
nescirēt cogitare. Et iō sp̄ introget in generali dicēdo vt di-
ctū ē. fecisti vn̄q̄s fraudē vel fallaciā. Et si dicat q̄ sic. intro-
get quā z q̄re. q̄b⁹ modis. p̄ q̄s. q̄tiēs z q̄b⁹ casib⁹. Deinde in-
terroget eū dicēdo. Dimisisti vn̄q̄s p̄ auariciā tuā ad imple-
re septē opa miscdiē. z specificet illi ea dicēdo. vidisti ne vn̄q̄s
esuriētē cui nō dedisti māducare. z sic d̄ alijs opib⁹ miscdiē.
de q̄b⁹ dicet infra in tertia pte b⁹ op̄is. Si dicat q̄ sic. intro-
get eū de circūstātiā vt dictū ē. Circa etiā pctm̄ auaricie in-
terroget eū de ludo furto. rapina. vsura. de q̄b⁹ aliquid dicet
infra. Circa fedissimā radicē luxurie notandū q̄ luxurie
septē sūt sp̄s. Prima est fornicatio. scd̄a adulteriū. tertia stu-
pū. q̄rta incestus. q̄nta rapē. sexta sacrilegiū. septima ē pec-
catū p̄ nāfām. Fornicatio ē p̄cubū solutū cū soluta. Adul-
teriū est alteri⁹ ibori violatio. Stupz est illicita p̄gis deflo-
ratio. Incest⁹ est affiniū vel p̄sāguineoz abusus. Rapē ē cū
puella de domo parētū violētē trahit. vt corrupta i vxorē l̄
p̄cubinā habeat. Sacrilegiū put h̄ sumit⁹ est religiosoz vel
religiosaz vel p̄motoz ad sacros ordies p̄cubitus. Pctm̄ p̄
naturam sit mult⁹ modis. Uno mō qm̄ nō seruat sp̄s. sicut

Tractat⁹. III. secunde partis

qñ sit cū iumēto. z istō vocat bestialitas. Et d hoc ēz in lege
moysi. Qui coierit cum iumēto morte moriat. Alio mō qñ
fuať spēs s; n̄ sex⁹. sic qñ mascul⁹ peccat cū masculo. l. feia cū
feia. z istō vocat ppe pctm̄ sodomiticū. qz isto pctō sodomī
te laborabāt. z iō cremati fuerūt igne sulphureo. Benef. xix. z
alie q̄tuor cinitates pierūt ppe vicinītatē eoz. de pe. di. i. s; z
p̄tinuo. Alio mō fit qñ nō fnať vas debitū l. mod⁹ debic⁹ l; z
fueť sex⁹. sic qñ vir abutit vasculo mulieris. vel qñ nō cogscit
eā mō nafali. Alio mō fit qñ idē est agens z patiēs. sic qñ vir
corrūpit seipm̄ vl mulier seipaz. z vocat istō pctm̄ molliciei.
Un̄ dic aplō. Neq; molles neq; masculoz ꝑcubitozes regnū
dei possidebūt. Circa ḡ istud maledictū pctm̄ luxurie cau
tissime d; sacerdos ꝑcedere. ita qñ nō nimis ad ꝑticlaria de
scēdat. qm̄ sic frēqñt compertū est tam viros q̄ mulieres ꝑ
nimis exp̄ssam noiatōz z interrogatōz criminū i pctā q̄ nō
uerāt icurrisse. Un̄ si pctōz ꝑ se vl ad interrogatōz sacerdotis
dicat se peccasse pctō luxurie sacerdos interroget eū vtz sit so
lus vl nō. z vtz peccauit pctō fornicatōis l. adulterij l. stupri
vel incest⁹. rapt⁹. sacrilegij. vl pctō ꝑ nafaz. i. interroget eum.
si illa cū q̄ peccauit erat soluta. vidua. l. ꝑiugata. affinis. cō
sanguinea. religiosa. l. fgo. z vtz illā habuerit ꝑviolētiā l. nō.
z istō sufficit si ꝑsōa ꝑfitēs est intelligēs. s; si est ꝑsōa simplex
interroget sacerdos vtz aguerit eam mō nafali. nō tñ descen
dendo ad ꝑticlaria. i. nō interroget an coguerit eā añ vl retro
z sic de alijs interrogatōibz. Interroget etiā de nūero ꝑsonaz. i.
si coguit vnā l. ꝑles. tñ nō interroget de noibz ꝑsonaz. Inter
get insup de nūero actūū. i. an semel vel bis an pluries. In
terroget etiā de tpe. i. si tpe sacro vel nō sacro. z etiā de loco.
z q̄li temptatōe peccauit. z vtz ꝑueniēs temptatōz vel ꝑuen
tus ab ea. z vtz peccauit spōte vel coacte. z q̄ coactōe vtz cō
ditionali vel absoluta. z vtz peccauit ex libidie l. ex ꝑauꝑtate
Et istō h; locū potissime in mulieribz. z ita de multis alijs q̄
magistra rex exp̄ientia docebit. S; quia ista radix pess. ma
luxurie exēdit ita palmītes suos ꝑetiam coopit lectos lege
m̄tionij ꝑiunctos. Sciēdū q̄marit⁹ ꝑt peccare pctō luxurie

De confessione

multis modis etiam mortaliter cum vxore sua. q. modi continentur in his versibus. *Tempe mente loco pditione mō.* Quinque modis peccat vxore marit⁹ abutens. *Tempe.* i. si in tempore menstruorum cogit eam. quia si scienter hoc faceret peccaret mortaliter. et in veteri lege mandabatur interfici. *Sz* qd de muliere menstruata. nūqd peccat sicut vir. Dico q. si vir tpe menstruoꝝ petat debitū sibi reddi ab vxore ipsa d. ei q. tū p. psuadere ne petat. dicendo se esse infirmā nec esse paratam tūc ad opus illud. Non tamen d. ei dicere se esse in passione illa nisi p. staret ei de constantia viri et prudentia seu discretione ei⁹. quia ipse posset tantam abominationem p. cipe et eam. q. dimitteret ipsam. Sed si p. staret sibi de discretione et prudentia viri posset ei reuelare. Et si ipse nolleret desistere reddat sibi cum dolore et amaritudine cordis. Tempore etiam vt si vxore cognoscat tempibz ieiunioꝝ vel diebz scroꝝ. vel diebz comunicatioꝝ vel temp. puerperij. Non tū credo q. in isto casu sit peccatū mortale. dum tū non transgrediantur limites matrimonij. sicut dicit. statim. licet sint monendi q. tpe tali abstineant ab actu carnali. Et de h. b. l. xxxiij. q. iij. scias. et. c. sequenti. *Mente.* i. intentione. Potest em̄ vir ad vxorem accedere tribz modis. Uno modo vt generet ex ea prolem. que sit ad dei seruitium et cultum. Alio mō vt reddat debitū qd ab ea erigit. et si cum tali mente ad eam accedat non peccat mortaliter nec venialiter. immo meretur dūmodo nihil aliud cōmitteret ibi. Alio modo causa concupiscentie carnis. et si talis concupiscentia maneat infra limites matrimonij. scilz quonullo modo accederet eam nisi esset vxor sua est soluz peccatum veniale. Si autem ista concupiscentia transgrediatur limites matrimonij. ita scz q. accedit ad eam. non soluz sicut ad vxorem sed sicut ad mulierem. ita q. si haberet aliaz in promptu ita bñ accederet ad eam sicut ad istaz. iam ē peccatū mortale. Loco. id est. si cognoscat eam in ecclesia v. in cimiterio. vel in alio loco sacro. Et in isto casu ego credo q. vterq. peccat mortaliter. Conditione. id est. si cognoscat eam conditione inhonesta. v. etiam illicita. sicut vsum fuit

Tracta. III. secunde partis

sup̄ qñ agebat d̄ m̄rionio. **Do. i.** si vir eā coḡscat d̄ modū in
stitūtū a nasa. z istō ē guissimū pctm̄ i vxore. **Uñ** fm̄ qd̄ dīc
Aug? **Uñ** qd̄ ē d̄ nasa? execrabil̄ sit i meretrice. s; execra
bil̄ sit i vxore. xxxij. q. vij. adulterij. **Secd̄m** ista ḡ poterit sa
cerdos formare interrogatōes suas d̄ pctō luxurie circa vix̄ z
vxorē. saluo tñ qd̄ nō nimis descēdat ad p̄icularia. **Circa**
pctm̄ ire. si pctōz p̄ sevl̄ ad interrogatōz sacerdot̄ p̄fiteat̄ d̄ eo.
pōsit sacerdos interrogare si p̄p̄t irā dixerit blasphemā d̄ dō
vel sc̄tis ei? **Si** dicat q̄sic. introget eū. q̄uō. q̄tiēs. q̄re. z sic d̄
alijs. **Deinde** introget. dixisti vnq̄z p̄p̄t irā p̄ba p̄tumeliosa p̄
p̄mo. si dicat q̄sic. introget q̄p̄ba. q̄re. q̄tiēs. vbi. z corā q̄b̄.
Introget etiā si fuerit iniuriat̄ p̄rio. s. aliquē p̄irā p̄cutien
dō vel s̄berādo **Si** dicat q̄sic. introget q̄s erat. vt si erat cle
ric? vl̄ laic? vel religiosus l̄ secular̄. z vbi. z q̄re. z sic de alijs
circūstātis p̄sōe. introget etiā q̄tiēs iterant̄ iniurias. z vbi.
z q̄re. zc. **Circa** pctm̄ gula si pctōz p̄ sevel ad interrogatōem
sacerdot̄ p̄fiteat̄ de eo. introget si p̄p̄t gulā vnq̄z fregerit ieiū
niū eccl̄e. vel si comederit carnes i eis. z q̄re. z q̄tiēs. **Et** si i
ebriauit se. z si habeat p̄suetudinē q̄inebriet se. z si p̄p̄t ebrie
tatē dixit p̄ba scurrilia. inhōesta. l̄ iniuriosa. z q̄tiēs. z q̄b̄ di
xit zc. **Et** nota qd̄ fm̄ qd̄ dīc̄ **Gre.** q̄nq; modis peccat hō p̄ gu
lā. q̄ modi p̄tinēt in p̄sib̄ bis. **Certū** stat qd̄ q̄nq; modis gula
dānat edentē. **Dū** nimīū comedit. comedēdi p̄uenit horam.
Querit delicias. parat escas deliciose. **Aut** sumit auide qd̄
nō erat deliciofū **Nota** qm̄ltū comedē aut rōe p̄plexiōis
vel etas vel laborz nō est pctm̄. **dū** tñ nō studio vl̄ ardore vel
auiditate sumit. **Itē** p̄ciositas ciboz moderata maxie i di
uitib; q̄ talib; vt solēt nō ē pctm̄. **dū** tñ nō nimis auide sumā
tur. nec obster stat? **su?** **Et** q; facta ē mētio d̄ ebrietate notan
dū q̄ebrietas d̄z trib; modis. **Uno** mō d̄z plenaria mēt̄s ob
liuio. z ita nō ē pctm̄ si ex i grātia puenit. xv. q. j. **sanc.** **Secd̄o**
mō d̄z ebriet̄as frequē actio bibēdi. **Et** h̄vt ait **Aug.** ē pctm̄
veniale. nisi sit assidua. q; tūc ē pctm̄ mortale maxie si nonit
vires vini z nō vult apponere aquā. xxxv. di. in p̄ncipio. **Ter**
cio mō d̄z ebriet̄as qdā dispositioz studiū ad inebriādūz se

De confessione

de facill. z ita sp est pctm mortale. xxxv. di. añ omia Circa
pctm inuidie si pctōr p sevel ad interrogatōz sacerdos pfitēat
de eo. introget eū sacerdos si placuit ei damnnū vl malū pū.
et si bonū vel pmodū illi displicuit ei. z si ex inuidia dtraxit
vnqz pūo suo. falsū crīmen ei imponēdo. vl bonū qd in eo
erat diminuēdo vel occultādo. vel qd in eo erat augmētāz
do. vel ill q nō nouert manifestādo. Itē q̄iens fecerit ista. z
q̄re. z sic de alijs circūstantijs. Itē si portat odiū vl rancōrē
vel malā volūtātē p pūm suum. z q̄re. z sic de alijs Circa
accidiā introget sacerdos si potuit pctōr mltia bona facere
q nō fecit. dicere q nō dixit. cogitare q nō cogitauit. z multa
mala vitare q nō vitauit. Itē si ex negligentia obmisit ire ad
missam. ad s̄monem. z ad alia bona opazē. Scdm g istam
doctrinā sacerdos potit formare interrogatōes suas. z in ista
vnctio quam accepit a deo z expientia magis docebit q aliq
lectio. Ulex qm iuxta varietatē pfitentiū sacerdos dz varia
re interrogatōes. Un si pfitens sit religiosus introget d tribo
votis regle. s. de obedientia. paup̄tate. z castitate. Introge
tur etiā d regularibz obfūatjs. z potissime d abusōibz clau
stri qbz frēqnt stat⁹ religiosoz corrūpit. q. sūt duodecim. scz
plac⁹ negligēs. discipul⁹ inobediens. iuuenis ociosus. senex
obstinat⁹. monach⁹ curial⁹. monach⁹ seu canonic⁹ regularis
causidic⁹. habit⁹ p̄ciosus. cib⁹ exq̄sit⁹. rumor in claustro. lis i
capitulo. dissolutio in choro. irreuerentia circa altare. Et
fmillas z fm etiā alias obseruancias regulares p̄fessor dz
formare interrogatōes. Circa etiā clericos seculares sunt
faciende interrogatōes de symonia. de negociatiōe. z de alijs
q p̄tinēt ad symoniam z ad auariciam. z si habeant admīni
stratōem vel officium sine bñficiū introgent de dilapidatio
ne bonoz. vel si expenderint in malos vsus bona ecclē. Itē
vix interfuerint diuinis officijs z horis canonicis. vix por
tent coronā z habitum p̄gruentem. Item si dicant intēgre
z p̄fecte diuinū officium. Item interrogent de luxuria. de
venatione. de irregularitate. de ludo aleaz. z similibz. in qbz
solent sepius peccare. Circa p̄ncipes sunt faciēde interroga

Tractat⁹. III. secunde partis

tiones de iusticia. Circa milites d⁹ rapia. Circa mercatores
z alios officiales mechanicas artes exercetes d⁹ fraudez do
lo. d⁹ medacio. d⁹ piurioz. Circa burgenses z ciues coit⁹ d⁹ vsu
ris z pignozib⁹. Circa rusticos z agricolas d⁹ inuidia z furto
marie circa decimas. pmitias. tributa. z cesus Un⁹ nota
dum q³ forma general⁹ supposita sit obsequada i oib⁹ tñ p⁹m
diuersitatem psonaz z officioz studiosi⁹ z speciali⁹ est circa
specialia crimina insistendū. Facet ipis interrogatoib⁹ si p⁹fitet
sit psona simplex interroget eum sacerdos si sciat p⁹ n⁹. Aue
maria. Credo i deū. z si sciat se signare. z si nesciat instruat
eum vel moneat vt addiscat. Deinde interroget si temptet ali
q³ temptatoe. et qua. z q³o se habeat i resistendo. z doceat eū
modū. Si em⁹ temptet de supbia cogitet de hūilitate filij d⁹i
de q³ hūilianit⁹ semetipm fac⁹ obediēs vsq³ ad mortē. Logi
tet etiā de casu dyaboli. q³ p⁹ supbia sua cecidit de paradiso i
infernū. z de angelo fac⁹ dyabol⁹. Si tēptet de auaricia.
cogitet de breuitate vite z instabilitate z vanitate mūdi. z q³
nihil hinc portabit secū d⁹ diuitijs suis. Si tēptet d⁹ luxuria
cogitet de morte z q³lis erit post mortē. Un⁹ nō meli⁹ poterit
hois caro viua domari q³ q³lis fuerit h⁹ mortua p⁹meditari.
cogitet etiā de penis inferni z gaudijs paradisi. Necz alia m⁹
ta d⁹ ei oñdere z docere. Hoc facto recolligat z repetat i ge
nerali p⁹fessione dicens. Amice tu fuisti p⁹fessus pctā ista. et
oñdat ei gūitatē pctōz. eū dure increpādo. z iducēdo eū ad
lacrimas. p⁹pūctōz z p⁹tritōz. Et ad h⁹ mltū valet si sacerdos
oñdat vultū dolorosū z lacrimabile pctōri. Sic legit⁹ d⁹ scō
Ambro. q³q³ aliq³ p⁹sitebat ei suū lapsus ita amare flebat q³
p⁹fitentē q³nticūq³ obstinatū ad fletū z lacrimas p⁹movebat.
Sic etiā d⁹ facere sacerdos. z sic pctōr verecūdia duct⁹ ad
lacrimas inuitet. vt lacrimae admonēs excitēt lacrimas p⁹
nitentis. Jo. sumope caueat sacerdos q³ nō adulef alicui in
p⁹fessione. imo q³nticūq³ sit mag⁹ p⁹soa z reuerēda increpet et
corrigat eā dure. Caueat tñ q³ ne nimis erasperet l⁹ q³ n⁹ sit ni
mis dur⁹ in p⁹bo. Sz si pctōr vult bñ penitere. p⁹mittat ei vi
tā eternā z veniā d⁹ pctis. ita q³ pctōr sp⁹ recedat p⁹solat⁹ ab eo

De confessione

Istis rite pactis faciat sibi dicere confessionē generalē. monēs q si recorder de aliq pctō reuertat ad confessionē. z sic imposita ei pnia absoluat eū in noīe dñi. ita tñ q si sit excōicatus excōicatōe maiori nllō mō eum absoluat donec sit ab illa excōicatōe absolutus. Sz fm cōem doctrinā q libz curat habēs curā animarū p̄r absoluere a minori excōicatōe. idō añq̄ absoluat eū a pctis absoluat eum ab illa minori excōicatione dicēs. Autoritate dei mibi cōmissa absoluo te a vīculo minoris excōicatōis si quā incurristi p participatōnez excōicatoz. z postea absoluat eum de pctis confessas obligis.

Sz pone curat bz aliqs parrochianos surdos l' mutos vel cecos l' furiosos l' demoniacos. z forte scit istos eē i pctō mortali. qd faciet de istis. Si em̄ moneat surdū ad pniāz n̄ prodest. qz non audit. Si mutū non p̄t p̄fiteri. Ecus non p̄videre signū nec etiā p̄t legere sic nec mur' furiosus n̄ eia pax rōnis. nec etiā demoniac'. Dico q sacerdos d̄z facere posse suū vt eos inducat ad p̄ritōz. pniām. z spūctōem fm q est eis possibile. s. p̄bis vel sc̄ptis. l' nutibz l' signis. z etiā alijs modis qbz potit. Et si p illa l' filia nō p̄t orare deū z faciat orare pplm suū. vt de illustret corda eoz ad pniāz. z si nihil omiserit de ptingētibz non imputat sibi. Quō autē se debeat h̄re sacerdos ad infirmū qui amisit loquelam z nō potest p̄fiteri. vide supra in p̄ma parte tractatu de eucharistia. cap. ix.

De p̄rate clauis La. X

q Via sup dictū est cum ageret de pnia pctā in p̄ritōe dimitti. dubiū existit qd dimittat sacerdos p̄tute clauis in absolutōe cū nō dimittat culpā. qz illa vt dictū est dimittit in p̄ritōe. nec penā. qz adhuc postq̄ penitēs est absolutus remanz obligat' ad penā Circa istā materiā istō vidē mibi esse dicēdū. Ille em̄ q accedit ad confessionē aut ē p̄fecte p̄rit' aut nō. Si ē p̄fecte p̄rit' tūc de p̄tute p̄ritōis remittit sibi pctā. teste Ezech. q dic in p̄sona dei. Quacūqz hora i gemuerit pctōz omniū iniquitatu eius non recordabor. ita q anteq̄ accedat ad confessionē mundatus est a culpa. Si

Tracta. III. secundę partis

aut nō ē pfecte p̄rit? tūc p̄tute p̄fessiōis ista impfecta p̄ritio
reducit ad pfectā. ita q̄ de attrito sit p̄tute p̄fessiōis cōtrit?
z sic p̄tute p̄fessiōis remittit p̄ctā q̄ ad culpā. Notandum
tū qm̄ d̄r in p̄fessiōe v̄l p̄ritiōe p̄ctā dimitti. intelligēdūz est
deū dimitte p̄ctm̄ nō p̄ritiōem vel p̄fessionē. Un̄ Amb. z po
nit de pe. di. j. c. p̄nta p̄a. §. de? at. z Aug. z ponit d̄ p̄se. di. iij
Nemo tollit p̄ctm̄ nisi sol? xps q̄ est agn? tollēs p̄ctā mundi.
Tollit at̄ dimitte dō p̄ctā q̄ facta sunt. z adinuādo ne fiant.
z p̄ducendo ad vitā vbi p̄ctā fieri non p̄nt. Quāt dicit solus
xps. nō excludit p̄rēm nec sp̄m̄ sanctū. cum indiuisa sint opa
trinitatis. Et istud vez est q̄tū ad opa q̄ sūt ad extra. Quid
ḡ faciūt ibi clauēs vel absolutio sacerdotis. Dicendū f̄m̄ ali
quos q̄ de? mūdāt aīaz ī p̄ritiōe a macula culpe. z sacerdos
absoluit eā a vinculo pene et̄ne. Fateor q̄ nō intelligo istos
q̄z nō video q̄aliq̄s postq̄ mūdāt? est a macula culpe mor
tal? sit obligat? pene et̄ne. cū ista pena nō debeat nisi culpe l
p̄ctō mortali. Si igit de? mūdāt aīaz in p̄ritiōe a culpa mor
tali. p̄ p̄ns absoluit eam a vinculo pene et̄ne. z iō dicūt aliq̄
q̄ q̄uis p̄ctm̄ in p̄ritiōe dimittat q̄tū ad culpam z q̄tū ad
reatū pene et̄ne. tū p̄ctōr adhuc remanet obligat? ad duo. s.
ad p̄fitendū p̄ctm̄. z ad aliquā satisfactiōem p̄ p̄ctō faciendā
Et iō sacerdos p̄tute clauū absoluit istū a vinclo q̄ teneba
tur ad p̄fessionē. z ligat eū ad satisfactiōez. Et sic d̄r sacerdos
p̄tute clauū soluere z ligare. Quāuis illō vez sit q̄ p̄ctōr sit
obligat? ad illa duo. nō tū videt q̄ f̄m̄ viam istā verba forme
sacramental? absolutiōis possint bñ verificari. nam dicit sacer
dos. Absoluo te a p̄ctis. z nō dicit. absoluo te a p̄fessiōe. ḡ f̄m̄
istā viā optet q̄ absoluat aliq̄ mō a p̄ctis. Et iō dicūt aliq̄ q̄
p̄ctōr p̄ p̄ctm̄ non solū obligat deo quē offendit s̄ et̄ia eccle
cui se peccādo abstraxit. et iō q̄uis in p̄ritiōe recōciliat deo.
tū remanet adhuc recōciliand? eccle in faciendo p̄fessionez
illi q̄ rector est eccle. Et l̄ istud sic vez. nō tū videt sufficere
cū clauēs nō solū se extendāt ad soluendū z ligandū ī tris.
imoz in cel. dicēte xpo. Quodcūq̄ ligaueris sup̄ terrā zc. Et
iō dicūt aliq̄ q̄ sacerdos p̄tute clauū nō facit aliq̄d nisi ostē/

De confessione

sine. vñ dicūt q̄absoluit. i. absolutū oñdit. Unde qñ dīc. ab
soluo te. tñ valet. i. absolutū ostēdo te. Et isti vident dictum
suū fundare in autoritate Ambro. dicentis. Sacerdos q̄dē
officiū suū exhibet s̄ nulli⁹ p̄tās iura exercet. S̄ dictum
istorū paz videt attribuerē clauib⁹. ⁊ s̄bū ambrosij intelligē
dū est q̄sacerdos nulli⁹ p̄tās iura exercet autoritatie s̄ mi
nisterialit̄ bñ. Et iō dicūt alij q̄sacerdos p̄tute clauū absol
uit a culpa si inuenit eam dūmodo p̄fites nō ponat obicē. ⁊
absoluit a pena purgatorij cui p̄tōr erat obligat⁹. nō eā re
larando s̄ eam cōmutādo in penā tpalem vñ corpale. Et s̄
sub p̄ditōe. s̄ si implet iniūctā p̄niam. ita q̄si iniūcta p̄nā sit
p̄digna absoluit a tota pena purgatorij. ⁊ si nō est p̄dig non
absoluit a tota pena purgatorij s̄ a tāta. ⁊ iō si moriat̄ exple
ta p̄nā p̄dig nō punit̄ in purgatorio. si at̄ p̄nā nō fuerit cō
digna. vel si fuit p̄digna nō tñ cōpleuit eam in vita sua com
plebit eam in purgatorio. Et ista op̄io videt mibi satis rōna
bil. Alij dicūt q̄cū om̄ne mortale p̄ctm̄ sit offensiu⁹ diuine
bonitatis q̄ ē infinita. pena debita p̄ p̄ctō mortali est infinita
et p̄ oīs est virib⁹ nr̄is ip̄porcionabil. p̄tute at̄ clauū sit
nobis p̄porcionabil. in q̄trum p̄tute clauū p̄fiteri cōicat pas
sio xpi q̄ dat efficacīā sacris oib⁹. ⁊ q̄ fuit sufficiens ad satisfā
ciendū p̄ p̄ctis toti⁹ mūdi. Un̄ s̄m hāc viā p̄t clauū ē q̄ p̄
tute eaz cōicat p̄fiteri passio xpi. in cui⁹ p̄tute p̄t satisfacere
p̄ p̄ctis. q̄d nō faciebat añ. Un̄ credo q̄vñū p̄t nr̄. imposi
tū in p̄nā a sacerdote efficacī⁹ est ad satisfaciendū p̄ p̄ctis q̄
si aliq̄s diceret centū millia p̄ semetip̄m. q̄ illud h̄z meritū
a passiōe xpi. illa p̄o a merito dicentis. Et ista opinio est mul
tum rōnabilis.

De sigillo p̄fessionis.

Ca. XI

Igillū p̄fessionis d̄z eē secretū. q̄z nll'o mō. nll'o pacto
p̄ nll'a re d̄z frāgi. imo sacerdos deberz p̄t⁹ sustinere
q̄cūq̄ penā. etiā mortē añq̄z reuelaret p̄fessionē nec s̄bo nec
sc̄pto nec nutu nec signo. Et de h̄ sigillo dicit Greg. ⁊ habet
de pe. di. vi. c. sacerdos. vbi d̄z sic. Sacerdos añ oīa caueat
ne de his q̄ ei p̄fiter̄ p̄ctā alicui reuelet. nō p̄in q̄s neq̄ ex

Tractat⁹. III. secunde partis

†
traneis neq; qđ absit p scādalo aliq. Nā si h fecerit deponat
z oib; dieb; vite sue ignominiosus pegrinādo vadat. Itē de
pe. z re. c. Disvtriusq; sep⁹. Laueat ois sacerdos nexbo aut
lig aut alio quīs mō pdat aliqten⁹ pctōrē. sz si prudētiori p
lio indiget illd caute absq; vlla expsiōe reqrat. qm̄ q in peni
tēiali iudicio pctm̄ sibi detectū reuelare pspūserit. nō soluz
a sacerdotali officio deponēdū decreuim⁹. vepetia ad agen
dū pntiam in arto monasterio ppetuo detrudendū. Ita q
in decretali ista instruit pfessor de h quid agere debeat z a q
cauere debeat. Si em̄ sacerdoti i pfessione occurrat casus
sup q non possit bñ pfulere penitēre. d; sup h pfulere pūiorē
se videat qđ agere debeat. Sub q at forma reuelabit isti q
to pctm̄ qđ alter pfessus est sibi. Credo qsub ista. si talis ca
sus acciderz qđ faciēdum est. vel si aliq; pfitef de tali pctō
qđ est sibi pfuledū. Non aut d; dicere vt credo. ego audiui
istd in pfessioe. qz dicēdo sic ipse mentiref. qm̄ ipse n̄ audiuit
vt ipse sz vvicari⁹ z locū tenēs dei. Et multo min⁹ d; dicere
qđā pfessus est mihi. qz dicēdo sic in generali z iplicite reue
lat pfessionē z etiā mētē. qz pfessio fuit facta deo z non sibi
nisi vt locū tenēti dei Sz pone sacerdos sup crimē quod
audiuit i pfessioe inducit in testē z cōpellit iurare qđ faciet.
si dicat reuelat pfessionē z puniet. si negat piurat. Dico qsi
solū sciat p pfessionē. ipse d; iurare se nihil scire d ista matia
sup q interrogat. nec piurat. qz ipse nihil d h scit. Esto ei qsci/
at istd crimē sibi fuisse pfessum. nescit tñ vtz pfites i pfitēdo
dixerit vepz vel falsū. z iō pvere dicere se nihil scire. Sed
qđ si iudex erit cauillosus. z interrogabit eū p iuramētū vtz
audierit aliqd de crimē de q agit. Dicendū q iuramentū
non ligat eū ad dicendū aliqd in hac matia. cū iuramētū nō
fit inuētū vt sic vinctū in iūqrat. extra de iureiur. c. v. In nul
lo qđ fit d mādātū dei est obligatoriū iuramētū. Un cū reue
lare pfessionē sit d mādātū dei. sz illd. Non falsū testimoni
um dices. nullū est iuramētū ad h obligatoriū. Un talis p
licite iurare nihil se audiuisse. z intelligat qnihil audiuit vt
bō. vel p modū q debeat testificari. Ulteri⁹ pone q sacer

De confessione.

Dos sciat p^o confessionē aliquē heticū i parrochia sua vel alibi
q̄ alios iducit ad hēsim. qd faciet iste sacerdos. Ray. i sū. sua
videt dicere i isto casu p^o confessionē posse reuelari. Et rō sua est.
qz tal nō fuit fidē ecclē cū sit hetic^o z infidel. iō fides nō ē ei
fuāda. xxiij. q. i. noli. Salua tñ reuerētia ei^o videt magi p^o so
na p̄tati alia op̄io quā etiā ip̄e Ray. recitat. s. qz sacerdos nō
d^o reuelare p^o confessionē ip̄i. s. d^o ire ad ep̄m l' ad inq̄sitorē z di
cere. Custodi z vigila sup oues tuas lup^o est i grege tuo. Et
qz dicit Ray. qz cū iste nō est fidel nō est ei fuāda fides. Dico qz
reuelādo p^o confessionem fides nō frangit hōi s. deo q̄ est fidel in
oib^o v̄is suis. S. nūq̄d p̄fiterē p̄t licētiare p̄fessorem sic qz
dicat illa q̄ dicit ei in p^o confessione. Dico qz p̄fiterē bñ p̄t facere qz
illa q̄ p̄fessor scit vt de^o etiā sciat vt hō. dicendo. s. ei extra con
fessionē q̄ eidem dixit in p^o fessioe. z sic p̄fessor potit illa dice
re ex q̄ audiuit illa vt hō extra p^o confessionē. S. nūq̄d sufficit
qz p̄fiterē dicat p̄fessori dicēdo. ego do vobis licentiā dicēdi
ea q̄ dixi in p^o fessioe. vel oportz qz replicet sibi oia extra p̄fesi
sionem. Aliq̄ doctores dicūt qz sufficit vt licētiat p̄fessorem.
Tñ Durand^o in q̄rto suo dicit qz nō sufficit. imo tenet omia
replicare sibi extra p^o confessionē. Et rō sua q̄ occurrit ē ista. q̄a i
his q̄ sunt de necessitate sac̄i null^o p̄t dispēlare. nec etiā pa
pa de q̄ magis videt. sed tenere secretū est de nēccitate con
fessionis sacramental'. vt pbat diffuse. g. null^o p̄t p̄ h^o dispen
sare. z p p̄ns null^o p̄t licētiare q̄ illa q̄ p cū dicunt in p̄fessi
one reuelent. iō ad h^o qz reuelent oportz qz sciant aliter q̄ p
p^o confessionē. Et ex his patz qz si q̄s sciat aliqd p p^o confessionē. et ex
tra p^o confessionē p̄t illud reuelare. z testificari sup illo eodē mō
q̄ scit extra p^o confessionē. Nota etiā qz sigillū p^o fessiois directe
et p̄ncipaliter respicit p̄ctā. vt p̄z ex p̄allegato decreto. Om
nia v̄riusqz serus. vbi dicit. Laueat ois sacerdos ne verbo aut
signo. aut quis alio mō p̄ctā prodat. ex consequenti tamen
ex quadam congruitate respicit alia. Et hec de confessione
sufficiant.

Tracta. IIII. secunde partis

Tractatus quartus secunde partis principalis de satisfactioe
habens sex capitula principalia.

Expeditis per dei grāz

e duabz ptibz pñie. s. de pñitōne z pñessione. de
tertia. s. de satisfactioe est agendū. Circa quā
pñiderāda sūt sex. Primo qd est satisfactio. et
in qbz pñistit. Secdo de elemosina q est pma
pars satisfactōnis. Tertio de ieiunio q est scda ps. Quarto
de orōne q est tertia ps. Quinto de mēsurā satisfactōis. s. q
pñia est imponēda p vnoquoqz pctō. Sexto vtz vn⁹ pñ satif-
facere p alio.

Quid est satisfactio.

Capl'm. I

I Satisfactio fm **Gre.** est pctōz causas excidere z eaz sug-
gestionibz aditū nō idulgere. ita q in ista diffinitione
duo tangūt q dñt esse in omī satisfactioe. Sic em bona z cō-
pleta medicina dz esse curatiua infirmitatē pterite. z pñserua-
tiua respectu future. ita z satisfactio dz esse remediū pcti pre-
teriti z cautela respectu futuri. Primū tangit cū dz. pctōz
causas excidere. Scdm cū dz. eaz suggestionibz aditū non
indulgere. Quia etiā medicina si sit pñueniēs dz esse appropa-
ta infirmitati z ordinari directe p infirmitatē. teste. b. Vie-
ro. q dīc. medicina cuilibet morbo est adhibēda. nō enim sa-
nat oculū qd sanat calcaneū. Et fm qd dicit. b. Johēs in. i.
canonica sua. Omē qd est in mūdo aut est pñupiscētia car-
nis. aut pñupiscētia oculoz. aut supbia vite. Et vult dicere
qtres sūt radices oīm pctōz. s. auaricia q daf intelligi per h
qd dz. pñupiscētia oculoz. luxuria q daf intelligi p h qd dz.
pñupiscētia carnis. z supbia p h qd dz supbia vite. Idcirco
pñistas tres radices pctōz ordinant tres partes satisfactio-
nis. s. elemosina q ordinat p auariciam. ieiunium p luxuriā
oratio contra supbiam. Et sic sunt tres partes satisfactōis.
scz elemosina. ieiunium. et oratio. Et de his tribz partibz p or-
dinem est agendū.

Capl'm scdm de elemosina. qd bz sub se qttuor pñiderata.

aug. de
ele. dog.
et pñserua-
tiua
de xv

De satisfactione

Iacet multa et varia ac diuersa de fructu elemosine sint a doctoribus scriptis scripta. tunc sanctus Thobias ea breui sermone comprehendit dicens. Elemosina a morte et a peccato liberat animas. et non patitur ea ire in tenebras. Elemosina est triplex. Prima consistit in corde spiritus sancti. quoniam. scilicet aliquis se offert sacrificium deo. de quo dicitur in psalmo. Sacrificium deo spiritus contribulatus est. Et de elemosina ista dicit sapiens. Miserere anime tue placens deo. Et elemosina sic dicta non est pars satisfactionis. imo est pars integralis peccatoris diuisa a satisfactione. putat de quopiam tres sunt partes. scilicet. peccatum. confessio. et satisfactio. Alia est elemosina que consistit in passione peccati. in qua participamus alienis miseriis sic nostris. Et de ista dicit Iob. Ab infamia creuit mecum miseria. et ab utero matris egressa est mecum. Tertia consistit in largitione manu alii. quoniam. scilicet aliquis exhibet indigenti aliquod temporale subsidium propter deum. et de ista intendimus. Et de hac dicit saluator in Luca. Date elemosinam et ecce omnia munda sunt vobis. Et ambrosius. Pasce fame morientem. si non pauperem occidisti. Et sub ista elemosina continentur septem opera misericordie. de quibus dicitur in ecclesia preclara. Sed quatuor ad nunc circa elemosinam consideranda sunt quatuor. Primum de quibus debet fieri. Secundo de quibus potest fieri. Tertio cui debet fieri. Quarto quomodo fiet.

Primum consideratum circa elemosinam. scilicet de quibus debet fieri elemosina. **D**issa illa distinctio de necessario et superfluo. dicens quod in hoc concordant cuncti omnes doctores quod nec de alieno nec de illicite acquisitis debet fieri elemosina. Unde Thobias ostendens filio suo de quo facienda esset elemosina dicens. Honora deum de tua substantia. dicit de tua. non de aliena. Et Bre. Non est putanda elemosina si pauperibus dispenses quod ex illicitis rebus acquiritur. Nota tamen circa hoc quod illicite acquisitum potest esse tribus modis. Sunt enim quedam illicite acquisite in quibus non transferretur dominium in accipientem. ut in rapina et furto. Sunt alia in quibus transferretur dominium. scilicet tamen per repetitionem. ut in usura et symonia. Et in istis casibus non potest fieri elemosina. Sunt alia in quibus transferretur dominium. et non per repetitionem. ut in pecunia et aliis rebus acquisitis ex histrionatu et meretricio. In duobus primis casibus quoniam non transferretur dominium vel si transferretur per repetitionem non potest fieri elemosina. sed debet restitui iuxta modum quem ponet infra. Unde de rebus acquisitis furto. rapina. usura. et symonia non

Tractat⁹. III. secunde partis

¶ **P**er fieri elemosina. In tertio at casu. s. cū trāsserūt dominiū et
nō ppetit repetitio. sic in acq̄sitis ex histrionatu l' meretricio.
de istis p̄t fieri elemosina. Et hanc distinctōz approbat Am-
bro. xiiij. q. v. Non sane. in fi. S; nūqd debis q̄ acq̄runt
ex ludo aleee vel tarilloz vel quocūq; alio ludo p̄t elemosina
fieri. Dicendū q̄ qñ loquor de ludo nō intelligo de ludo q̄
fit causa solaciū vel recreatōis. qz talis ludus est licit⁹. dum/
modo sit honest⁹ ac debitis circūstantijs inuestit⁹. S; intel/
ligo de ludo q̄ fit cupiditatis causa. q̄ est omnino et sp̄ illicit⁹.
et in eo pcurrūt pctā multa. Primo em̄ ibi est desiderium lu-
crandi. Ecce cupiditas q̄ est radix omniū maloz. Secūdo est
ibi voluntas spoliandi primuz. Ecce rapina. Tertio est ibi
usura maxima. s. vndecim p duodecim. non solū in anno v^l
in mense. sed in eodem die. Quarto multiplicant ibi mēda/
cia. et verba ociosa et vana. Quinto est ibi blasphemia. Ecce
heresis. Sexto est ibi multiplex corruptio primoz q̄ luduz
aspiciunt. Septimo est ibi scandalū bonoz. Octavo ē ibi
p̄temptus p̄hibitiōis sancte matris ecclē. Nono est ibi amis-
sio tempis et alioz bonoz q̄ illo tpe hō tenet facere. Ex q̄bus
patet q̄tūm peccant q̄ talibz ludis vacant. Et de pena cleri-
coz q̄ talibz ludis vacant legit in canonibz ap̄loz sic. ep̄s p̄/
sbyter vel dyacon⁹ aleee aut ebrietati deserviens aut desinat
aut certe damnet⁹. Sub dyacon⁹ aut lector aut cantor filia
faciens aut desinat aut cōmunionē p̄uetur. Patet ḡ q̄ illud
q̄d tali ludo acq̄rit illicitē acq̄rit. Sed nūqd p̄t repeti. Di-
cūt aliq̄ doctores q̄ non. s; ille q̄ lucrat⁹ est d; illud erogare
paupibz. argu. xiiij. q. v. Non sane. Cum em̄ turpitudine p̄lat⁹
ex parte vtriusq; melior est p̄ditio occupantis seu possidentis.
Alij dicunt et fere om̄es canoniste q̄ p̄t repeti. et p̄batur. ff. d.
aleatoribz. l. vl. in fi. Et dicit greca p̄stitutio q̄ v^lq; ad quin-
quaginta annos p̄t repeti. Et s̄m istos de acq̄sitis in ludo
non p̄t fieri elemosina. Raymund⁹ etiam cum quo p̄cor dat
sanct⁹ Tho. et q̄ om̄es doctores theologi dic. q̄ distinguen-
dum est. qz aut aliq̄s lusit volūtariē et ex cupiditate nō coact⁹
p̄ aliquem. tūc si amisit nō p̄t repetere q̄d amisit. s; ille q̄ lu-

De satisfactione

cratus est tenet paupibz erogare vel restituere in iudicio ale
sue. Aut lufit attraxerit p vim vel p importunitatem alterius
et tunc si amisit potest repetere. si vero lucratus est non tenet restitu
ere. sed quod lucratus est paupibz debet erogare. Istam sententiam
probat p multa iura. et est satis persona rationi et equitati. No
candū tñ q sunt aliq persone qbz indistincte tenet qd restituere
re qd qd ab eis lucratus est in ludo. vt furiosi. prodigi. pupilli
minores. xvj. annor. mente capti. surdi ceci et muti. et q mor
bo ppetuo laborat. qz tales rebus suis pesse non pnt. idē dant
eis tutores et curatores. Idez videt esse de monachis et cetis
religiosis et filiis familias. q nō habet peculium castrēse vel q
castrēse. et de vxore q nō hz res paternales. et etiā de admini
stratore rez ecclēsticaz q pauperes sunt et filii. vñ nec prelati
nec curati pnt ea remittere debitoribz ne pdigi vel dissipato
res videat. Nam cū talis pecunie administratio multiplici ra
tione iuris et facti sit culpabilis et viciosa restituenda est non
dico ei q eam amisit in ludo s; tutori vel curatori. vel marito
vel patri. vel ecclēse vel monasterio.

Secundū consideratū circa elemosinam. s. qd potest fa
cere elemosinam.

Elemosinā potest facere quicumq; sui est ius. et hz dominū
e vel administratōem aliqz bonorū spaliū. Nunquid g
monach⁹ vel aliq persona religiosa potest facere elemosinā
Dico q talis persona aut hz administratōem aut non. Si habz
administratōem potest et debet. imo qd sibi supest in necessitati
bus ecclē et causis pijs est exponendū. dicente beato Bern.
Bona ecclē bona pauperes sunt. et quicqd a ministris ecclē
vltra victum et vestitum retinet totum est sacrilegium et ra
pina. Si autē non hz administratōem saluo meliori iudicio
vel consilio credo q non potest nec debet facere elemosinā nisi de p
lati sui licentia petita et obenta. Monach⁹ em non potest
tractare etiam utilitates sui monasterij nisi de precepto ab
batis sui. xvj. q. j. monachi. de consecra. dist. v. non oportet.
Et hoc intelligo nisi ille qui petit elemosinam sit in extre
ma necessitate constitutus. id est. indigeat ad mortē. qz in ill

*Monach⁹
q. de
elemosinas
non potest*

Tracta. III. secundę partis

d3 ei dare si p̄t. esto etiā q̄ p̄lat⁹ exp̄sse inhiberet sibi. qz i tali casu oīs hō tenet ex p̄cepto dei subuenire primo iuxta illud Pasce fame morietē ⁊c. clviij. di. sic bi. Et etiā in tali casu oīa sūt cōia. clviij. di. sic bi. Nota tñ q̄si mōach⁹ nō habēs admistratōez de p̄cepto abbat⁹ vadat ad pegrinatōem l' ad studiū sine aliq̄ distincōe p̄t dare elemosinā. nam eo ipso q̄ prelat⁹ dedit sibi licentiā standi in scolis vel enī ad pegrinationē videt sibi dedisse licentiā faciēdi oīa q̄ scolares honesti ⁊ pegrini solēt facere. ita tñ q̄ moderate faciat. Quilibz ei d3 se p̄formare moribz illoz int̄ q̄s viuit. clj. dist. c. Quisq̄s.

S3 nūq̄d vxor p̄t elemosinā facere absq̄ licentiā viri sui. Dicendū q̄si vxor h3 res p̄females. i. p̄prias p̄ter dotez. sic dicta a para q̄d est iuxta. ⁊ fernas q̄d ē dos. q̄i iuxta dotem. p̄t de illis facere elemosinā etiā inuito marito. C. d. pac. le. c. q̄ hac. De rebz etiā viri sui sic de pane ⁊ vino ⁊ alijs rebz q̄ bono ac approbato ⁊ laudabili more solēt ad dispēsatōz vxoris pertinere p̄t facere elemosinā moderate. ⁊ p̄m facultatē viri ⁊ p̄m maiorē vel minorē indigentiā ⁊ multitudinē paup̄ez. Et d3 sibi formare p̄sciam q̄nō displiceat marito i corde. etiam si q̄nq̄ p̄hibuit ei ore. Solēt em̄ mariti facere tale p̄hibidēz vxoribz nō vt retrahāt eas a toto sz ab excessū quem suspiciāt eas facturās si h̄ent habenas nimis laras. P̄t etiā sibi formare p̄sciam ex q̄litate ⁊ miseria paup̄is. cogitās q̄si marit⁹ videret illū oibz modis placeret ei q̄ faceret sibi elemosinā. S3 si oīno ⁊ p̄cise diceret sibi q̄ viro displiceat deponat p̄sententiā si p̄t. si nō p̄t nō det ⁊ doleat q̄nō p̄t dare. Et sic intelligo istd. c. xxxiij. q. v. mulierē p̄stat. i. si. vbi d3 q̄cū scādalo viri vxor nō d3 facere elemosinā. Et istd intelligo nisi paup̄ sit in extrema necessitate p̄stiens. qz tūc intrepide d3 dare alias peccaret. Et q̄d dixi de rebz viri eē de dotalibz dixi. Plā rerū dotaliū illibātū dominiū apud virum est. C. de iure do. c. in rebz. Dñs autem Albertus dicit q̄si mulier sit lucrosa. i. si ex officio suo vel misterio lucret. esto q̄non h3 bona p̄fernalia de eo q̄d lucrat p̄t facere elemosinā sine mandato et consensu viri sui. Etia3 filiū familias nō p̄t facere elemosinā de

De satisfactione

rebo p̄is sine ei⁹ licētia z mādato nisi supponat q̄placeat p̄i
sic sup̄ dixi de vroz. Et itelligo h̄ nisi talis fili⁹ habeat pecu
liū castrēse vel q̄i castrēse. De tali em̄ peculio p̄t facere eleōsi
nā p̄e etiā inuito. Peculium castrēse est qd̄ acq̄siuit ex mili
tia. Peculiū q̄i castrēse est qd̄ acq̄siuit ex scia vel artificio bo
nesto. Itelligo etiā nisi videat paup̄em i extrema necessita
te p̄stitutiū. De filio etiā eunte ad pegrinatiōem vel existēte i
studio itelligevt sup̄ dixi de monacho. Et m̄ro min⁹ seru⁹ l
ancilla p̄t facere eleōsinā de rebo dñoz. nisi forte fuit eis cō
missa mīstratio bonoz. qz tūc possent. tū moderate si sciant
q̄ dño nō displiceat.

Tertiū p̄sideratū circa eleōsinā. s. cui d̄z dari eleōsinā
e Lemosina n̄ d̄z dari nisi indigēti. z h̄ sonat nomē ele
mosine. Un̄ elemosina vt dic̄ Eberhard⁹ d̄z ab eloyz
qd̄ est miser. z moys qd̄ ē aq̄. q̄si miseroz. i. indigētū
aq̄. Noz at̄ q̄ petūt eleōsinā qdā petūt q̄si ex debito sic reli
giosi medicātes q̄ p̄dicāt p̄bū dei. z celebrāt q̄tidie p̄ bñfac
toribz suis. Et isti dū modo p̄stet eos h̄ze illd̄ officiū sūt oī
bus alijs p̄ferēdi. Et isti dicūt petē q̄i ex debito. qz nō soluz
dant eis tpalia imo etiā spūalia accipiūt ab eis. Un̄ i p̄sōa
taliū dic̄ apls. Si spūalia vob̄ seminam⁹ nō est mīz si tēpo
ralia v̄ra metam⁹. Alij petunt tū p̄ vite sue sustētatōe. sic isti
paupes q̄ medicāt. Et i isto casu aut hō p̄t dare oībz aut n̄.
Si p̄t oībz dare tūc d̄z oībz dare absq̄ vlla distinctōe Et ad
h̄ inducūt exēpla Abrahe z Loth. q̄ qm̄ oēs indifferēt reci
piebāt hospitio. angelos etiā i hospitio suscepēt. Si ei ali
q̄s repulissent. forsitan int̄ illos angelos repulissent. Et i h̄
casu ait Johēs Cryp̄. Quiescam⁹ ab absurda. i. nephāda ac
dyabolica curiositate. s. discernēdi int̄ paup̄em z paup̄erem.
Nō ei exvita eoz q̄ accipiūt v̄l q̄bz das mercedē tibi tribuet
dē. s. exvolutate z honorificētia m̄tra z miscōdia z bonitate
et. di. quiescam⁹. Itē Greg. ij. q. iij. qm̄. in. fi. dic̄ q̄ excoīcato
etiā dāda ē elemosina. Et h̄ itelligo tā de excoīcato q̄ de q̄li
bet alio pctōre notorio. qd̄ itelligēdū est nisi ob saturitatez
sibi negligeret iusticiā. z fierēt deteriores. qz in tali casu nō

Tracta. III. secunde partis

est eis faciēda elemosina. vt ait Aug. v. q. v. *Hō oīs. Et hī i-*
tellige nisi esuriāt ad mortē. Tūc em q̄tūcūq; negligēt in
sticiā dñt pasci. nisi forte iudex seculars dānallz eos p̄r scēle
ra sua ad fame moriēdū. In scdo casu in q̄ non p̄t oibz dare
elēosinā posito q̄ oēs eq̄lit indigeāt. dicit Amb. deez circa
hē esse p̄siderāda. s. fidē. causā. locū. tps. modū. necessitudinē
sanguis p̄p̄nq̄tatē. etatē. debilitatē. p̄ditōnez siue nobilitatē
Fidē. qz fidel' p̄ferēd' ē infideli. Causā. qz si duo tenēt capri
vñ p̄r culpā suā. ali' sine culpa. iste ē p̄ferēd' aliq̄. Locū. qz
cap' siue detēt' in carcere p̄ferēd' ē illi q̄ libere p̄t ire q̄cūq;
vult. Tps. qz si vñ in tpe p̄secutōis patit' p̄ferēd' ē illi q̄ nul
lā p̄secutōz patit'. Modū vt nō totū det' vñi. nec sil' effūdant
opes s; discrete dispēsent. nisi forte aliq̄s vellet relinq̄re ex
toto seculū. Necessitudinē vt mag' indigēs min' indigētī p̄-
ferat'. Sanguis p̄p̄nq̄tatē. vt p̄p̄inqu' p̄ferat' extraneo. Etatē
qz senes sūt iuuenibz p̄ferēdi. Debilitatē vt infirm' p̄ferat' sa
nor' debilis forti. Nobilitatē. vt nobil' p̄ferat' igbīli. Et istō
totū intelligēdū est ceteris paribz. Tal' em p̄ditio posset eē ex
vna pte q̄ reformaret pactū ī Trīū. Sic pone. qdā bz p̄m
infidelē q̄ idiget elēosina. z existēs fidel' indiget etiā elēosina
nec ip̄e p̄t subuenire vtriq; s; vñi tm. cui subueniet. an p̄i in
fideli an extraneo fideli ī exhibitiōe nutrimenti. In isto casu
dicūt aliq̄ q̄ p̄i infidel' est p̄ferēd' extraneo fideli ī exhibitiōe
nutrimēti. S; extrane' fidel' p̄ferēd' ē p̄i infideli ī dilectiōe
argu. xxx. di. c. ij. Et fūdat ista op̄io sup istō p̄ceptū. honora
p̄z tuū. z itelligit si eq̄lit indigeāt. Si em extrane' indige
ret ad mortē. z p̄i nō. tūc extrane' esset p̄ferēd' p̄i. Alij dicūt
Trīū. s. q̄boni extranei sūt mal' p̄p̄iqs p̄ferēdi. Quis istoz di
cat meli' iudicio lectoris relinq̄.

Quartū p̄sideratū circa elemosinā. s. qūo d; fieri elemosina.

q. *Via p̄m qd dicit p̄hs in ethicis. Mod' iponit spēm*
actui vel actioni. qd itelligo de specie moris. nō ei suf
ficit facere bonū nisi bñ fiat. Un dñs p̄cepit Moyſi. Iuste
qd iustū fuerit exequers. Jō ad h q̄ elemosina sit meritoria

De satisfactione

requiritur quod debito modo fiat. Unum elemosina debet fieri grater sine letitiam. ut ait apostolus. ij. ad Cor. ix. Qui parce semiat pce et metet. et qui seiat in benedictionibus de benedictionibus metet. unusquisque prout destinavit in corde suo. non ex tristitia aut necessitate. Dilectum daturum diligit deus. Secundo debet fieri secrete. Unum saluator. Cum facis elemosinam noli tuba canere ante te. sic hypocrite faciunt. et sequitur. Te aut faciente elemosinam nesciat sinistra tua quod faciat dextera tua. Tercio debet fieri abundanter. et hoc secundum facultatem dantis. Unum Thob. iij. Fili si multum tibi fuerit abundanter tribue. si aut exiguum libenter impartiri stude. Quarto debet fieri prudenter. ut fiat secundum traditam formam in. c. pcedenti. Quinto debet fieri festinanter. Unum sapiens. Qui cito dat bis dat. Sexto debet fieri ardenter. id est cum intentione recta. ut. s. fiat propter deum et non propter vanam gloriam. Unum sic ait Beatus. Qui celum mereri poterat non ventum transitorij fauoris querat.

Cap. III. quarti tractatus secunde partis principalis est de ieiunio que est secunda pars satisfactionis. habens quattuor capitula sub se.

Ecclesia post satisfactionis est ieiunium. de quo dicitur in Thobia. Bona est elemosina cum ieiunio. Circa quod consideranda sunt quattuor. Primum quod modis dicitur ieiunium. Secundo quoniam fuit institutum. Tercio quod requiritur ad hoc quod ieiunium sit meritorium. Quarto quod bona facit ieiunium.

Primum consideratum circa ieiunium. id est quod modis dicitur ieiunium.

Notandum quod triplex est ieiunium. Primum est corporis a cibis et potu materiali. Secundum est afflictiois a gaudio temporalis. Tercium est abstinere a peccato mortali. Et hoc triplici ieiunio debemus castigare iumentum. idem est corpus nostrum. Parum est enim ieiunare a cibo nisi ieiunemus a peccato. Unum Isaias. Quare ieiunauimus et non asperixisti. humiliauimus animas nostras et nescisti. Loquitur Isaias in persona ieiunantium in peccato mortali. Et subdit responsione in persona dei loquens. Ecce ad lites et contentiones ieiunatis et percutitis pugno imple. Et sequitur. Nunquid est tale ieiunium quod elegi. quasi dicat non.

Tracta. III. secunde partis

Imo isto. Dissolve colligatores impietatis. solve fasciculos dep-
metes. et omne onus. s. peccati disrumpere. Frange esurienti panem tuum. et
egenos vagosque induc in domum tuam. Cum videris nudum operi
eum. et carnem tuam ne despexeris.

Secundum consideratum circa ieiunium. s. quoniam fuit institutum.
Dominus instituit ieiunium in paradiso terrestri. quoniam precepit promissis
parentibus ne comederent de ligno scie boni et mali. Sed po-
stea sacrificavit ipsum in deserto quoniam ieiunavit quadraginta diebus
et quadraginta noctibus.

Tertium consideratum circa ieiunium. s. quod requiritur ad ieiunium

De quoniam ieiunium sit meritorium requiritur quatuor que dunt ipsum
comitari. s. largitas. leticia. hora. et mensura. De largi-
tate dicit Hieronymus. Non maleducatur esset si non ieiunares
da pauperibus. ut ieiunium tuum sit saturitas anime non mar supere lucrum.
Illum ieiunium de approbat ut ait Beatus Gregorius. quod ad eum manus elemosi-
narum eleuatur. Idem istud quod tibi subtrahis alteri largire. ut non ca-
ro tua affligat inde indigentis primi caro releuet. De leticia
dicit Christus. Cum ieiunatis nolite fieri sicut hypocrite tristes. extimi-
nant enim facies suas ut appareant hominibus ieiunantes. De tertio
scilicet de hora notandum quod hora comedendi in diebus ieiuniorum est ho-
ra nona vel circa. ita tamen quod secundum quod dicit Thomas in quarto suo non
optat aspicere astralabium. sed sufficit quod non anticipet nimis no-
tabilitate predicta hora. Unde legitur in libro Regum. xiiij. quod ionathas
qui anticipauit horam comedendi mortui fuit adiudicatus. De quarto.
scilicet de mensura notandum quod ieiunans debet multum sobrie comedere.
Unde dicitur. i. Petri. v. Sobrii estote. etc. Et sobrietas ista attendit
tam in cibi qualitate quam in quantitate. In qualitate cibi ut. s. homo non co-
medat cibaria prohibita. sicut carnes vel lacticinia Et sicut non qui-
rat cibaria exquisita. exquisito et singulari modo pata. Vide de his sup-
erius interrogatoibus faciendis in professione. Sobrietas etiam attende-
da est in quantitate ut non sumat cibum nisi quantum sufficit ad nate su-
stentationem. Superfluitas ei cibi multa mala facit. quod prouocat ad lu-
xuriam. et ope bonum dissoluit. Unde in figura habet legem in quarto
li. Reg. xvj. quod Nabuzardan qui interpretatur princeps cocorum. per quem
intelligitur veteris in glauicus. destruxit muros hierusalem per quos

De satisfactione

intelligūt vtutes aīe fidel. Un̄ aug⁹. Vens auuiditate cibo
rū laxata pdit orōis vtutē. et Hiero⁹. Vēter mero estuans
de facili spūmarī libidine.

Quartū cōsideratū circa ieiuniū. s. q̄t bona facit
ieiuniū debito mō obfūatum tria bona facit. Primo
repmittit stimulū carnaliū viciōz. Secūdo mentē eleuat
ad cōtemplatōz diuinōz. Tercio ipetrat grāz vtutū z celestīū
p̄mior. Et ista tria cāgūt in p̄fatōe q̄dragesime in q̄ dī Qui
corpali ieiunio vicia p̄pmis. mētē eleuas. vtutē largīr z pre
mia. Notādū insup q̄p ieiuniū intelligūt oēs afflictīōes
corpales. sic vīgīlie. pegrinatōes. flagella zc.

Cap. III. Et p̄ncipale est de orōne q̄ est tertia
pars satisfactōis

Ratio q̄ ē tertia ps satisfactōis diffīnit sic a Damasce
no. Oīo est p̄ affect⁹ mētī i deū tendēs. et plerūq; ne
anīm⁹ pigrītet in vocē p̄rūpēs. vel sic. Oīo est p̄geries vocū
ad aliqd ipetrādū i deū tendētiū. Notādū q̄m orōe nō dūt
petī t̄palia ad mīn⁹ p̄ncipalit. s. dūt petī spūalia z p̄tinentia
ad salutē iuxta illō p̄bū saluatoris. Primū q̄rite regnū dei et
iusticiā ei⁹. z hōīa. s. t̄palia adijciēt vobis. Que at sūt peten
da in orōe oīdī t̄pō qm discipul⁹ dicētibz sibi. mg⁹ doce nos
orare dixit. Cū orat⁹ dicite. P̄r n̄r zc. Et de h̄ dicet infra in
tertia pte vbi tractabit de ista mat̄ia i sp̄ali. Notādū at ē
q̄ ad h̄ q̄ orō sit meritoria z satisfactoria req̄rit q̄ habeat tre
decim p̄ditōes. s. q̄ sit fidel. secūra. hūil. discretā. deuota. ve
recūda. secreta. pura. lacrimosa. attēta. feruida. opōsa. z assī
dua. Et de istz nō p̄psequar. qz de se sūt note cuilibz adue
tere volēti. Valet at orō p̄cipue p̄ vicia spūalia. Un̄ Hiero.
sup illū locū. Hoc gen⁹ demonior nō eijcit nisi in orōe z ie
iunio. ait sic. Medicina ē cuilibz morbo adhibēda. et iō nō
sanat oculū qd sanat calcaneū. Ieiunio sanant pestes cor
poris. orōe at sanant pestes aīe vel mētī. Si at q̄rat. q̄ autez
istaz triū partiū satisfactōis sit portioz. s. orō. elēosina. vl⁹ ie
iunū. Dicēdū q̄si p̄parēt q̄stū ad obiectū qd īmediate r̄spi
ciūt. vel q̄stū ad mat̄iā circa quā sunt. Si p̄mū sic orō est

Tracta. III. secunde partis

dignior alijs duobz. Dico em̃ hz deũ p immediato obiecto. vt
p3 ex eĩ diffinitõe. Nā oĩo ē pĩ affectĩ mēĩ rēdēs ad deũ rē.
Elēosina āt hz p immediato obiecto miseriā pĩ. z ad hāc re/
leuādā ordiāf. Ieiuniũ āt hz p immediato obiecto lasciuiam
carnis. qz ad hāc reformādā ordiāf. Dico etiā est circa spūa
lia. elēosina āt z ieiuniũ circa corpalia. qre manifestũ ē qoĩo
est dignior z potior elēosina z ieiunio. Si āt ppanf qũ ad
ambitũ. sic elēosina ē potior orōne z ieiunio. qz elēosina pĩ
net ī se orōez z ieiuniũ. Ille em̃ q dat elēosinā indigēti obli/
gat ipm ad orādũ p se deũ. z sic oĩo includit ī elēosina. Ille
etiā q fac elēosinā ē princeps ieiunij z abstinētie illi q recipit
eā. z sic ieiuniũ ī elēosina pĩnet. Nū credo q elēosina ē vti/
lior z potior ad satisfaciēdũ ieiunioz orōe. Et ista vidz intē
tio beati Pauli ī pma eplā ad Thimo. c. iij. vbi sic inq̃t. Ex
erce āt teipm ad pietatē. i. ad elēosinā. Nā corpāl exercitatio
id est. ieiuniũ ad modicũ ē vtil. pietas āt ad oīa vtil est. p mĩ
sionē habēs vite q nūc est z future.

Que pñia dz iponi p vnoqz pctō Cap. V
¶ Vāto pctm̃ ē gũĩtāto ceterĩ paribz dz fieri z imponi
maior z gũioz pñia seu satisfactio p eo. Et dico cete/
ris paribz. qz tales circūstātie possūt eē ex pte pĩsōe peccāf.
vel etiā ex pte pcti q p min⁹ gũĩ pctō debeat iponi gũioz pe/
nitētia seu satisfactio. pbi grā. pstat q̃ntificere matrē ē gũĩ
pctm̃ q̃ntificere vxorē. z tñ gũioz pñia dz iponi d iure vxor/
ricide q̃ntificere matrē. Et rō est. qz pñia dz eē tal q̃ntificere
pcti pteriti z cautela futuri. Et iō qz hoĩes sūt mag⁹ pñi
ad vxoridiciũ q̃ntificere matrē. mag⁹ retrahāt maior pe/
nitētia dz iponi p vxoridicio q̃ntificere matrē. Et in sili casu
maior pñia dz iponi iuueni lubrico q̃ntificere senē. Sz ceterĩ pari/
bus q̃ntificere pctm̃ est grau⁹ tanto maior pñia dz iponi p eo.
Ad videndũ g q pñia p vnoquoqz pctō sit iponēda. vidēdũ
est de g dībz pctōz. qd. i. pctm̃ gũĩ est alto Notandũ est g
q̃ntitas p̃t attēdi in pctis tribz modis. Uno mō circa idēz
pctm̃. z h duobz modis. Uno mō ex pte cause inducētis ad
pctm̃. Nam fm qd dīc Bre. pctm̃ tribz modis p mĩtĩ. i. aut

De satisfactione

ignorantia. aut infirmitate. aut studio. i. certa scia ppetrat.
Dō pctm qd ppetrat ex infirmitate ē gū^o q̄ si ppetraret ex
ignorantia. s3 mltō gū^o si ppetrat ex certa scia. de pe. dist. ij.
sciendū. Un maior pnia iponēda est p pctō ppetrato ex in/
firmitate. i. tēptatōe vel fragilitate q̄. p pctō ppetrato ex igā
tia. et mltō maior p pctō ppetrato ex certa scia. Nec ē h̄ tra
illud dictū qd dicit Ambro. dicēs. Brauiter peccat q̄ sibi p
mittit impunitatē. gū^o q̄ ptemnit. s3 gūissime q̄ igrat. q̄a ex/
ponendū est gūissime. i. piculosissime. q̄ spēalis pnia nō agi
tur de pctō qd ignorat. Un Jobēs Eryf. alias os aureum
Nullum inuenit delictorū tale remedium sicut eoz p̄tinua
memoria. de pe. di. iij. Judas. Et h̄ intelligas cuz hō recor
dat de pctō ad p̄ritōem non ad delectatiōem. Alio modo
potest attendi gūitas circa idem pctm ex pte ipi^o pcti. Nam
vndicit Aug^o. Sicut tribz gradibz puenit ad pctm. s. sugge
stione. delectatiōe. z p̄sensu. ita ipi^o peccati sūt tres differētie.
scz pctm in corde. pctm in ore z ope. z pctm in p̄suetudine.
Ita q̄ pctm in ope est grauius q̄ pctm in corde. s3 grauiissi
mū est in p̄suetudine. Un iste tres differētie siue offense pec
catorū intelligunt p tres mortuos quos chris^o dī suscitasse
scz filiam archisynagogi. filium vidue. et Lazarū. Puellam
suscitauit verbo tñ. puez verborz motu. Lazarū verbo z
motu z lacrimis. ad ostendendū q̄ maior pnia est imponē
da p peccato operatiōis q̄ p peccato cogitatiōis. sed multo
magis p peccato consuetudinis. Unde puellam suscitauit
in domo. ecce pctm cogitatiōis. puerum in porta ciuitatis
ecce peccatū opationis. Lazarū quadriduanū i monumēto
ecce pctm p̄suetudinis. Alio mō p̄t attendi gūitas inter di
uerfa pctā. ita tñ q̄ sint pctā eiusdē generis. sic dicit Aug^o. de
pctō luxurie. Adulterij malū vincit fornicatōnem. vincitur
adulteriū ab incestu. peius est em̄ cum matre q̄ cū alia mu
liere cōcumbere. sed omniū horum pessimum est quod con
tra naturā fit. Tercio modo potest attēdi gūitas in peccat
z h̄ inter diuerfa peccata diuerforz generis. sic dicit Aug^o. q̄
gū^o est homicidiū q̄ adulteriū. cxxij. q. ij. Si quod verius.

Tracta. III. secunde partis

Et yniversalit̃ pctā q̃ directe p̃mittunt̃ ̃ deū. sic ydolatria. hēsis. blasphemia z silia sūt gūiora alijs. De h̃ tñ mag̃ dicet̃ i tertia pte qñ ageſ d̃ decē p̃cept̃ leg̃. Uiso qñō ē g̃dus in pctis vidēdū ē qñō dz se h̃e sacerdos circa ipositōem p̃nie. Circa qd̃ sciēdū q̃ cōis snia doctor̃ tenet q̃ oēs p̃nie sūt arbitrarie. i. arbitrio sacerdot̃ taxāde. z h̃ p̃siderat̃ criminum q̃ntitate z q̃litate. Itē p̃siderat̃ p̃sōe dignitate. officio. paup̃tate. infirmitate siue debilitate. cōplexione. p̃suetudinē. societate. lacris. deuotōe. religiōe. regiōis. z t̃pis q̃litate. necnō z oib̃ alijs circūstātijs sup̃dict̃. Et nota q̃ circa ipositōem p̃niaz bonū ē scire casus p̃niales q̃s poit̃ Host. i. sū. sua. ci. d̃ p̃nia. vbi dic̃ q̃ q̃ istos casus ĩgrat nō meret̃ h̃e nomē sacerdot̃. z dz p̃fiteri pctōri sacerdos declarare q̃ ad h̃ dz eē d̃s/cretus. p̃niaz tñ p̃t moderare s̃m q̃litate. z sic p̃t dicere p̃ q̃libet pctō. tu debes sic penite. s̃ forte vita nō sufficeret. idō do tibi talē. zc. p̃ oib̃ pctis tuis p̃cedo tibi q̃ indulgētie facte p̃ sint tibi. z oia bōa q̃ facies. z mala q̃ p̃ amore dei sustineb̃ in iūgo p̃ p̃nia. Uñ Leo papa. Tēpa penitudis. i. p̃nie habita moderatōe p̃siderāda sūt iudicio tuo put̃ puerloz. i. penite/riū aīos. p̃speret̃ eē deuotos. Itē i octaua synodo h̃ fuit impositū i iudicio eoz q̃ p̃sūt̃ q̃to t̃pel̃ q̃li mō penite debeāt q̃ delinquūt. xxvj. q. vii. T̃pa ip̃a. z. c. h̃ sit. Hoc idē dic̃ Hiero. de pe. di. j. mēsurā. s̃. i. arbitrio sacerdot̃ eē derelictus t̃pa p̃nie. Ut at̃ p̃ticularit̃ sciāt simplices qñō i impositōe p̃niaz p̃cedē debeāt. Notandū q̃ regulariter p̃ p̃iurio. adulterio. fornicatōe homicidio volūtario. z ceter̃ criminib̃ capitalib̃ est septēnis p̃nia ipōnēda. Et h̃ duplici rōe. Una ē. q̃ d̃s p̃cepit mariā sororē moỹsi z Aaron lep̃ pcussā. p̃ quā itelligit̃ lep̃ cuiuslibet pcti mortal̃. septē dieb̃ manere extra castra. et p̃mūdātōz redire ad castra. Nec rō ponit̃. xxxij. q. ij. h̃ipm. z s̃m h̃ p̃ diē itelligi? annū. iuxta s̃bū d̃ni dicet̃ p̃phaz Diē p̃ āno dedi tibi. Alia rō est. vt sic p̃ pctm̃ mortale pctōz amittit septisformē grāz spūsscti. ita p̃ p̃niaz septēnē recupet eam. Notādūz at̃ q̃ lz dictū sit q̃ hmōi criminib̃ ē ipōnēda p̃nia septēnis. tñ mag̃ vl̃ min⁹ aspa dz imponi put̃ maioritas vel

De satisfactione

minoritas criminis pēsat ceteris circumstātijs s̄ exposcit. vt ī se
q̄ntibz apparebit. Sūt at̄ p̄les casus ī q̄bz p̄t peccāt̄ d̄gni
tatē vel p̄cti enorimitatē imponit̄ maior p̄nia. vel etiā ex va/
rijs causis minor. Nam p̄sbyter si fornicatiōem fecerit debz
agere p̄niam. x. annoz. s̄m formā traditā. lxxij. dis. p̄sbyter.
Et istd̄ intelligūt q̄dam de simplici fornicatiōe. Alij z forte
veri⁹ de incestu vel de adulterio. vtp̄ta qz cōgnit s̄lāguine
am vel affīnē. vel coniugatā. Itē p̄sbz q̄ cōgnit filiā suā spūalē
quā baptizauit vel de sacro fonte leuauit. vel cui⁹ p̄fessionē
audiuit. l. in cōfirmatiōe tenuit d̄z agere p̄niaz. xij. annoz. et
etiā d̄z relinq̄re z ponere res suas paupibz. z in monasterio
d̄orsqz ad mortē f̄uire. xxx. q. i. Si q̄s sacerdos. Itē q̄ cōg/
nit monialē d̄z agere p̄niam. x. annoz. z ip̄a s̄l̄r s̄m formam
positā. xxvij. q. i. de filia. z. c. deuotam. Matrīcida d̄z penite
re decē annis s̄m formā sat̄ asperā positā. xxxij. q. ij. Lato/
rem Uxoricide adhuc imponet̄ maior p̄nia. xxxij. questōne
ij. admonere. Notandū etiā q̄ parētibz in q̄z lectis inue/
niūt filij mortui. ille ex cui⁹ culpa p̄tingit si sit solus d̄z indu
ci vt intret monasteriū eiusdē ep̄at⁹ vbi p̄ctā sua p̄petua de
ploret p̄nia. si tñ nō poterit ad h̄ p̄t carnis fragilitatē indu
ci c̄cedēda est ei licētia p̄bendi m̄rioniū ip̄osita sibi ī sep̄clo
p̄manenti ḡui p̄nia. S̄l̄r nō d̄z induci ingredi monasteriū
in alijs duobz casibz. q̄z vn⁹ est si alter coniugū vinit. nisi forte
p̄iūx vellet s̄l̄r ingredi. Alius casus est si habeat filios puos
a q̄bz nō p̄t recedere nisi aliq̄s timēs deū sine suspitiōe filios
educaret. Si at̄ nesciēter istd̄ acciderit puta qz negligēt col
locauit secū filiū in lecto. z in mane inuenit eū extinctū. d̄z
agere vt dicūt doctores p̄niaz triū annoz. q̄z vn⁹ sit ī pane
z aqua. extra de his q̄ si. occi. c. ij. z. iij. z. ij. q. j. Consuluit.
Pro homicidio casuali imponēda est p̄nia q̄nqz annoz q̄n
culpa p̄cessit casum. aliter nulla nisi forte ad cautelā. l. di. s̄
his clericis. z duobz. c. seq̄ntibz. Et credo q̄idē iudiciū est de
homicidio necessario. De ista materia vide in tertia pte ī tra
ctatu de. r. p̄ceptis. De uicio sodomitico q̄ sit detestabile. p̄z
p̄ Aug. dicentē. glōge mai⁹ crimē est q̄ agnoscere matrem.

De p̄niaz
op̄te a
p̄sbyteris

Tracta. IIII. secunde partis

Pater etiā p penā sodomitꝝ inflictam q̄ in igne sulphureo d
celo misso pierūt. Istō etiā pccm̄ clamat spēaliter vidictā ad
dñm. Un̄ in Bēñ. dic̄ dñs. Clamor sodomoz z gomorreoz
rū veit ad me. q̄ vt ait Aug. violat p istō pccm̄ societas q̄ nō
bis dz eē cū dō. cū eadē nata cuiꝝ ipe ē actor libidis pueri/
tate polluit. xxxij. q. vij. flagicia. De isto pctō etiā dic̄ Aug.
Vides dō in hūana nata tm̄ nephas s̄ nafaz fieri desūt in
carnari. Et infinita mala de isto nephādo crimie pnt dici.
Est em̄ tāte maledictōis nō solū actꝝz etiā ipa noīatio siue
platio q̄ os loq̄ntꝝ aures audiētū ipsaq; q̄dā modo polluit
elemēta. Et istō male cogitāt hyspani. pueri em̄ in cunabul
existētes. etiā mulieres pccūdia muliebri postposita istō ne
phandū z execrabile p̄bū q̄d castellā noīant oībz p̄bis suis
imiscēt. Et sic vt dictū est os loq̄ntꝝ aures audiētū z ipa ele
mēta polluit. Un̄ labia taliū dñt cū ferro cādēti cauterisa/
ri Un̄ credo q̄ p hmoi nephādissimo crimie gūissima pena
sit iniūgēda. Multa alia crimia ponūt in diuersꝝ capitulis
in corpe decretoꝝ p q̄bz maior pnia q̄ septēnis ē iponēda. q̄
omitto h. q̄ talia crimia de iure z p̄suetudinē reseruant iudi
cio ep̄oz. q̄s credo talia iura meliꝝ me scire. Et etiā q̄ indi
sticte credo oēs penitēcias hodie eē arbitrarias. i. arbitrio
sacerdotū taxādas p̄satꝝ p̄ritōe z p̄ditōe pctōꝝ. z oībz alijs
circūstātijs. Un̄ etiā possz eē tāta p̄ritio p̄sticē q̄ p pctō ma
ximo essz ei modica. imo q̄si nulla pnia iponēda. sic fec̄ dñs
Clemēs q̄r. q̄ cū q̄dā die eq̄taret p romā. q̄dā mulier q̄ d
remotꝝ venerat accessit ad eū portās vnū puez puulum in
brachijs. z voce maḡcū lacris clamauit P̄i sc̄tē miserē mei
peccatricē z da mihi pniām. q̄ habui istū filiū quē h porto
a filio meo. Et papa corā oībz absoluit eā. z iposuit sibi pe
nitentiā q̄ieiunaret p annū sextas serias i panet aq̄. Et mu
lier recedēs z reuoluēs secū gūitātē pcti z puitātē pnie cre
didit q̄ papa nō bñ intellerit eā. z i crastinū accessit ad papā
eq̄tātē z p̄fessa ē sibi sic pus. z papa absoluit eā iniūgens sibi
pniaz q̄ diceret tria P̄i n̄. Mulier itaq; recedēs z secuz vt
pus pccm̄ z pniāz reuoluēs iterato ad papā rediēs z coram

De satisfactione

oibz vt prius fecerat p̄fessa est. quā papa absoluit ip̄onens et p̄nīaz vt diceret vñū p̄i n̄r. Et cū interrogaret q̄re ei ita modi cā imponeret p̄nīaz. R̄ndit papa. Plus ascēdit dolor ⁊ vere cūdia quā passa est ita publice p̄fitendo p̄ctm̄ suū q̄ si oibz diebz vite sue in pane ⁊ aqua ieiunassz. Exemplo ḡ isto confessor in impositione p̄nīe d̄z attendere p̄tritōem. dolorem. v̄cundiciāq̄ p̄fitentis. ⁊ s̄m q̄ videbit maiorem vel minorem contritōnem d̄z imponere maiorem vel minorem penitentiam.

Notandū aut̄ q̄ p̄ p̄ctō vbi d̄z fieri renunciatio sic simonia vel restitutio. sicut in furto vel rapina. dep̄datōe. incantatio. vsura. fraudulenta ⁊ dolosa negociatōe. ludo s̄m d̄ p̄i cōtōem sup̄ap̄ositā d̄z imponi penitentia q̄renūciat̄ v̄l restituat si p̄r. vel si non potest q̄ habeat animū restituendi ⁊ doceat q̄ non potest. ⁊ p̄mittat q̄ si deo det sibi de q̄ possit restituere q̄ restituat. alias non absoluat. nec p̄nīa ei imponat.

Notandū etiā q̄ sacerdos semp d̄z imponere p̄nīam p̄ p̄trarium correspondētē ip̄i p̄ctō. vt superbo orōem. avaro elemosinam. luxurioso ieiuniū. ⁊ si videat̄ expedire p̄gri natōem vel loci mutatōem vt sic maceret̄ caro ⁊ refrenetur ⁊ non reficiet̄ ad delectatōnem ex memoria facti vel aspectu p̄sonae vel loci cū q̄r in q̄ peccauit. ⁊ fuit p̄ctm̄ p̄petratum. vt lxxj. di. valet. xv. q. j. mulier. Notandū etiā q̄ d̄z cauere sacerdos ne imponat p̄nīam seruo p̄ quam fiat p̄iudiciū d̄no. nec discipulo p̄ quaz fiat p̄iudiciū m̄gr̄o. nec econuerso. Et istud maxie caueat circa virum ⁊ vxorem q̄ non imponat ali cūi p̄nīam talem p̄ quam alius possit puenire in cognitōez peccati. Sz ponat q̄aliquis peccator confiteat̄ de peccatis suis ⁊ penitet. vel dicit se penitere d̄ peccatis. non tamē vult subire onus penitentie dicens se delicatum vel infirmū vel male complexionatum. et similia. quid faciet de isto. Dico q̄ si ip̄e dicat se penitere de peccatis et proponat de cetero se abstinere cum allegat fragilitatem et recusat satisfactiōis asperitatem debz sacerdos inducere ip̄m vt habeat animū paratum ad omnē satisfactiōem portandam. ostendendo sibi magnitudinem peccatorū suorum. ⁊ quēz quanta bona

Trac. quart^{us} secū de partis

amisiſſe ppter iſta q̄ oīa recupabit p pñiaz. Oſtēdēdo etiā q̄ z q̄n-
ta ſuſtinuit xps p pccis nris. q̄ tñ ſum me erat delicat^{us} z q̄t et
q̄nta ſuſtinuerūt ſcti martires z ſctē x̄gīes tenere z delicate
z pccis imunes. Quāta ḡ pena debeat tāt^{us} z talib^{us} pccis q̄
tu cōmiſiſti. z mltā talia d^{ic} ſibi oñdere. Et ſi cū oīb^{us} iſt^{is} non
p̄t ipm inducere iponat ei talē pñiam quā veriſil^{iter} credit eū
portare poſſe. Et ad h^{oc} innuat nos exēplū xpi q̄ nūq̄ legitur
guē impoſuiſſe pñiam. niſi. vade z ampli^{us} noli peccare. Un^{de}
Eriſ. ſup illū locū. alligāt onera ḡuia zē. dīc ſic. Si terram^{us}
modicā pñiaz imponētes. nōne meli^{us} eſt ppter pñiam pñā da-
re rōem q̄ ppter nimīā crudelitātē ſuccūbere penitētē. xxvj. q.
viij. alligāt. Aug^{uſtinus}. Si nō p̄t gaudere ſacerdos de oīmōda
purgatōe pccōz. gaudeat ſaltim qz liberatū a gehēna mittit
ad purgatoriū. Et q̄ pater q̄ſi pñia impoſita a ſacerdote nō
eſt p̄digna complebit in purgatorio. Item pone q̄ aliq̄s
p̄ſiteat pccā ſua tñ vult abſtinere ab eis. v^{el} vult abſtinere ab
vno z nō ab altero. nunqd admittend^{us} eſt ad pñiam. Dico q̄
ſacerdos debet p̄feſſionē iſti^{us} audire z recipe. non tñ d^{ic} eum
abſoluere. ſz debet ſibi de pccis p̄feſſis ſalubri^{us} cōſilium qd
poterit exhibere z p̄ſulere q̄ faciat aliquā pñiam pro pecca-
tis. z inducere ad bonum q̄tum poterit. et oīa bona q̄ de
p̄ſilio ſacerdotis iſte faciet q̄tumcūqz informia. i. ſine chari-
tate facta. q̄uis ſibi non valeāt directe q̄tū ad vitā eternaz
obtinendā. tamen valebūt ſibi ad q̄tuor vel ad aliqd ipſoz.
Primo ad extremū iudicij ſupplicij tolerabili^{us} ſubeundū.
de pe. di. iij. Si q̄s autem non habet charitatez. Scdo ad
tpalem p̄ſperitatē obtinendā. de pe. di. iij. cauendū. xxij. q. ij.
Si quibus. Tertio ad hoc vt illuſtretur citius cor eius ad
penitentiā. de pe. diſt. iij. flens. in ſi. Quarto quia dyabolus
non poteſt ſibi tantū nocere. ſicut patet de iudeo. de q̄ nar-
rat Gregorius in libro dyalogozum. q̄ quia ſe ſignauerat
demonēs non potuerunt ſibi nocere. Ex dictis patet q̄ ad
hoc q̄ penitencia ſit ſatiffactoria et meritoria oportet q̄ ſit
facta in charitate. i. q̄ ille qui facit eam ſit ſine peccato mor-
tali. Sed pone. alicui penitenti iniuncta fuit penitencia.

notandum q̄
opponitur
ſine reſpectu
ad contritionē
q̄m

De satisfactione

7 añq̃ cōpleat pñiam suā labi i pctm mortale. 7 existens in pctō cōplet pñiaz iniūctā. postea redit ad statū gr̃e. nūq̃d valet illa pñia. 7 tenet eam iterare. Ad h̃ dic̃ sc̃tus Tho. d̃ aq̃no in q̃rto suo q̃ q̃dā sūt opa satisfactoria q̃ effect⁹ manet post q̃ ip̃a facta sūt. sic postq̃ facta ē elēosina adhuc manet el⁹ effect⁹. s. diminutio substācie t̃pal⁹ dant⁹. Si r̃ postq̃ aliq̃s ieinauerit adhuc manet effect⁹ ieiunij q̃ ē debilitas corp̃alis ieiunant⁹. Et talia q̃uis sint in pctō mortali facta nō optet q̃ iteret. Alia sūt opa satisfactoria q̃ postq̃ facta sūt nihil remanet de eis. sic ozo. 7 iō si fiāt in pctō mortali o3 q̃ iterent. Uñ si alicui fuit iniūctū in pñia q̃ dicat centum p̃z ñr. si dicat ea existēs in pctō mortali non p̃plet pñiam. imo optet q̃ iteret eā existēs in gr̃a. sec⁹ de elēosina 7 ieiunio. vt dictum ē Et circa h̃ sciēdū q̃ opa facta i caritate mortificāt p sequens pctm mortale. 7 viuificāt postea p verā pñiam si seq̃t. Sed illa q̃ nūq̃ fuerit viua. i. illa q̃ fuerit facta in pctō mortali nūq̃ p̃nt viuificari. Uñ p̃sus Illa reuiuiscūt q̃ viua nata fuerunt. Uñ ere nō p̃nt q̃ mortua nata fuerūt.

Cap. VI. quarti tractat⁹ sc̃de p̃cis p̃ncipal⁹. Utrū vnus possit p alio satisfacere.

Uñc restat videt⁹ vn⁹ possit p alio satisfacere. Circa qd̃ sciēdū q̃ iste p q̃ q̃s satisfaciť aut ē viu⁹ aut mortuus. Si sit viu⁹ aut ipe p̃t p se satisfacere. aut non p̃t. Si p̃t dico q̃ viu⁹ non p̃t p alio viuo satisfacere. Et rō q̃ me mouet ad h̃ est ista. Eqtas em̃ diuine iusticie erigit vt q̃ peccat satisfaciť. 7 h̃ si p̃t p se. s3 iste peccauit 7 p̃t p se satisfacere 8 oportet q̃ p se satisfaciť. Si at̃ nō p̃t p se satisfacere tūc dico q̃ ali⁹ p̃t p eo satisfacere. S3 ad h̃ req̃rūt mlt̃a. q̃dā ex pte illi⁹ q̃ satisfaciť. q̃dam ex pte illi⁹ p q̃ satisfiť. q̃dā ex pte vtri⁹ q̃. q̃dam ex pte opis satisfactorij. Ex pte illi⁹ q̃ satisfaciť req̃rit p̃p̃nd̃tas. s. q̃ille q̃ satisfaciť sit obligat⁹ p̃p̃nd̃tate sāguis illi p q̃ satisfaciť. Sic credo q̃ si p̃z ess̃ impotēs ad satisfaciēdū. fili⁹ possz ceter⁹ p̃currētibz satisfacere p eo. Et rō ē. q̃ p̃z 7 fili⁹ sūt q̃ vna p̃sona. Ex pte illi⁹ p q̃ satisfiť req̃rit nēcitas. s3 q̃ indigeat. 7 etiam impossibilitas. s. q̃ ñ possit p se satisfiť.

Tracta. IIII. secunde partis

cere. Ex pte vtriusq; redit caritas. s. q; vterq; sit in caritate. q; caritas est radix merēdi. z sine ipa nullū opus est satisfactoriū. Ex pte opis redit maioritas. q; s. ille q; satisfaciat p alio faciat pl^{us} q; ille p q; d; satisfacere. vt si ille p q; satisfaciat est obligat^{us} ad ieiunandū vnā sextā feriā nō sufficeret q; ille q; satisfaceret p illo ieiunaret illā sextā feriā. imo oportet q; amplius ieiunaret. Et credo etiā q; requat^{ur} q; fiat auctoritate superioris. Si at ille p q; satisfaciatur sit mortu^{us}. tūc aut ē in paradiso. z tūc non indiget q; aliq; p eo satisfaciatur. quia vt ait Aug^{us}. Iniuriā facit martiri q; orat p martire. qd̄ intelligēdū est de q;libet q; est in paradiso. vt exp̄sse d; extra de cele. miss. Cū marthe. Aut est in inferno. z tūc s; in opinione omniū theologoz nihil qd̄ fiat p eo pficit sibi. q; in inferno nlla est redemptio. Aut est in purgatorio. z tūc p̄t satisfieri p eo a viuis. Et ita dicit Aug^{us}. in li. p agenda cura mortuoz. vbi sic dicit. Nō estimem^{us} ad mortuos p q; curā gerim^{us} puenire nisi q; p eis siue altar^{is} siue eleosinaz siue orationū sacrificij solēnit supplicam^{us}. xij. q. ij. Non estimem^{us}. Et Bre. in. cap. Anime. xij. q. ij. Anime defūctorū q̄ttuor modis soluuntur aut oblatōib; sacerdotū. aut orōib; sc̄tōz. aut charoz elemosinis. aut ieiunjs cognatoz. Licet autē de pnia multa alia essent dicenda hec tamen q; dicta sunt breuitatis causa sufficiant. Sup opis impfectione veniā postulans a lectore. vt q; corrigēda videat z addenda non inuidendi animo. sed benigno corrigat z emēdet.

Explicit secūda particula hui^{us} operis

Tertia pars principalis

Incipit tertia particula prin/
palis huius libri. in qua agitur de articulis fidei. et de his que pertinent
ad populi informationem.

Boniam dominum et magi

q

ster noster ihesus christus de mundo ascendit ad patrem disci/
pulos quos se haberet ad fideles quos suo rede/
merat sanguine instruere dixit. Eritis doctores omnes
gentes. In qua rector ecclesiarum discipulus succedens instruit et
monuit ut sibi subditos doctrina sana et salutifera informaret.
Quod si legeretur pulcherrime est figuratum. ubi legitur quod in rationali
iudicio quod legalis sacerdos gerebat in pectore doctrina et vitas
erant sculpta. In qua re dabatur intelligi quod evangelici sacerdotes
fidei doctrinam debent in se gerere. et eam suis subditis nuncia/
re. alioquin sententia maledictionis eterne incurrit. Sic dominus per Isaiam
comminatur dicens. Uevob canes muti non valentes latrare. De/
rito ergo rector ecclesiasticus canis dicitur qui latratu predicacionis et doctri/
ne evangelice lupos. id est demones arcere debet a grege domini. et dor/
miendum in periculis animas excitare. Sed tunc multum efficit cum desidia
torpet. vel ex ignorantia tacet. et merito a domino reprobat. Qua/
er re sumope laborare debet et solerti ac sollicito animo vigilare ne
divine scientie igras existat. quoniam tamen de ea scire tenetur quod sciat
suum officium debere exequi et sibi populum commissum informare. Et
quod ad ea que ipse populus debet scire. Que que ad nunc pertinent reduci ad
quatuor. videlicet ad credendum. ad petendum. ad faciendum. ad fugiendum. et
ad sperandum. Debet ergo rector ecclesiasticus sibi subditos instruere
quod credendum. quod petendum. quod faciendum. quod fugiendum. et etiam quod sit
sperandum. Primum pertinet in articulum fidei. secundum in petitionibus
oracionis dominice. tertium in preceptis decalogi. quartum in donis
gracie paradisi. Et de istis in ista tertia particula est agendum. Et
in ista tertia particula in quatuor capitula dividitur. Capitulum pri/
mum erit de articulis fidei. Capitulum secundum erit de petitionibus
oracionis dominice. Capitulum tertium erit de decem preceptis. Capitulum
quartum erit de donis beatorum.

144

La. I. tercię partis

De articulis fidei.

Cap. I

c Este aplo sine fide ipossibile ē placere dō. fides em̄ est
fūdamētū oīm bonoz opoz. sine q̄ oīs spūalis edifica
tio p̄structa deficit atq; cadit. Ista aut̄ fides in articul̄ fidei
cōpletiſſime p̄tinet. q̄ articuli in ſimbolo p̄tinet̄ ⁊ colligāt.
Notandū at̄ q̄ttuor eſſe ſimbola. q̄ l3 in p̄bis ſūt varia. i. ſeſu
tū ⁊ ſm̄a ſūt vnū. Primū vocat̄ ſimbolū aploz illō. ſ. Credo
qđ d̄r in p̄pletorio. ⁊ in p̄ma. ⁊ vocat̄ aploz. qz apli recepta
ſpūſcū gr̄a illō cōpoſuerūt. Et ex h̄ vocat̄ ſimbolū. qz d̄r de
ſingul⁹ ⁊ bolus. qz q̄libet ipoz poſuit bolū ſuū. Un̄. b. petr⁹
incepit dicēs. Credo ī deū p̄rēz oīpotētē. ceteri apli fuerūt
cetera p̄ſecuti. Scđm credo vocat̄ ſimbolū nycenū. qz ſācti
p̄rēs illud in Nycena ſinodo cōpoſuerūt. ⁊ illō cantat̄ ī miſ
ſa. ſic dictū eſt in p̄ma pte p̄mi tractat⁹ de eucharīſtia. ca. x.
Tertiū vocat̄ ſimbolū Athanaſij. qz ſc̄tū athanaſij illō cō
poſuit. ⁊ iſtud in p̄ma d̄r. ſ. Quicūq; vult ſalu⁹ eſſe. Quartū
vocari p̄r ſimbolū innocentianū ſine lateranēſe. qz fuit p̄po
ſitū ſub Innocentio in p̄cilio lateranēſi. ⁊ iſtud ponit̄ extra
de ſum. tri. ⁊ ſi. catho. c. Firmiter credim⁹. Et ita ſicut ī q̄t
tuor euāgelijſ tota veritas doct̄ne ⁊ fidei xp̄iane p̄phendiſ.
ita in iſtis q̄ttuor ſimbolis oēs articuli fidei p̄tinent. Et ſic
oīm q̄ttuor euangelīſtaꝝ doctrina ē vna. ita oīm q̄ttuor ſim
boloz eſt vna ſc̄ia atq; fides. Et ſic iuxta viſionē Ezechielis
rota ſit in medio rote. c. j. Materia iſtoꝝ q̄ttuor ſimbolorū
ſunt articuli fidei. q̄ q̄dem articuli ab aliq̄b⁹ dicūt eſſe. xij. et
ab aliq̄b⁹. xiiij. Illi q̄ dicūt eſſe. xij. diſtinguūt eos penes nu
merū aploz. q̄ ſimbolū vt dictū eſt cōpoſuerūt ⁊ fidē catho
licā p̄dicauerūt. ⁊ eccl̄iaꝝ fundauerūt. Illi q̄ dicūt eſſe. xiiij. di
ſtinguūt eos penes materiā de q̄ ſunt. Cum ḡ materia de q̄
ſunt articuli fidei ſit deitas ⁊ humanitas. qz dñs nſ Ieſus
xp̄s verus d̄s et homo eſt. Igit̄ ſm̄ iſtos ſeptem ſunt articu
li p̄tinentes ad diuinitatē. ⁊ ſeptē p̄tinentes ad humanitatē
Articuli p̄tinetes ad diuinitatē diſtinguunt̄ ſic. qz vn⁹ reſpi
cit eſſentiā. tres reſpiciūt p̄ſonas. ⁊ tres opera p̄ſonaz. Arti
culus ille qui reſpiciit eſſentiā eſt credere in deū trinū ⁊ vnū.

De articulis fidei

vnū qđē in essentia ⁊ trinū in psonis. Et ̃ istū articulū errauit maniche⁹ q̃ posuit duos deos. vnū bonū. alteꝝ maluz. Et ad remouendū istū erroꝝ cū in simbolo aploꝝ diceret solū Credo in deū. in simbolo nyceno fuit additū. in vnū deū. Et de isto articlo dꝛ in simbolo Athanasij. Fides aut catholica ̃ est. vꝛ vnū deū i trinitate ⁊ trinitatē in vnitae vereremur. q̃ si dicat. credam⁹ deū esse vnū in essentia. ⁊ trinū i psonis. Articuli at p̃tētes ad psonas sūt tres. Primus est credere in psonam p̃is. Et de isto articlo dꝛ in vtroqꝝ simbolo. p̃m om̃ipotentē. ita q̃ p̃ est p̃ma psona in trinitate. nō qđē p̃oritate nate vel t̃pis. sed solū p̃oritate originis. q̃ psona p̃is a nullo originat. sed alie p̃sone originant ab ea. Et istud tangit in simbolo Athanasij cū dꝛ. P̃i a nullo ē factus nec creatus nec genit⁹. Scđus articl⁹ de illis q̃ pertinent ad psonas est credere in psonam filiū. Et de isto dicit i vtroqꝝ simbolo. Et in ihm xpm filiū ei⁹ vniciū. ita q̃ debem⁹ credere q̃ psona filiū nō sit nec creat⁹ sꝫ generat⁹ a p̃e. Et hoc tangit in simbolo Athanasij. cū dꝛ. fili⁹ a p̃e solo est. non factus nec creat⁹ sed genit⁹. Et ̃ istuz articulū errauit Arri⁹. q̃ dixit filiū esse creaturā puram ⁊ minoꝝ p̃e. Ideo ̃ errorem Arrij fuit additū in simbolo Nyceno. deum de deo. lumen de lumine. deum vez de deo vero. genitū non factum p̃substantialē p̃i. Licet em̃ xps in q̃tuz homo sit minoꝝ patre. tñ in q̃tuz de⁹ est equalis p̃i fm diuinitatē. vt dic̃ Athanasius. Eqlis p̃i fm diuinitatē. minoꝝ p̃e fm hūanitatē. Fuerūt etiā qđam heretici vocati Ambrose vel Ambyonite. q̃ dixerūt filiū esse genitū a p̃e ex tpe. ⁊ non fuisse ab eterno. Et ̃ istum erroꝝ fuit additū in simbolo Nyceno. Et ex patre natum ante om̃ia scla. Tertius articl⁹ de illis q̃ p̃tēt ad psonas est crede in psonam spūssancti. Et de isto articlo dꝛ in simbolo aploꝝ. Credo in spm̃ sanctū. ita q̃ debemus credere spm̃ sanctū esse vez deum a p̃e ⁊ filio pcedentem. ita dicit Athanasius. Spūssanct⁹ a p̃e et filio non fact⁹ nec creatus nec genit⁹ sꝫ pcedens. Et ̃ istum articlū errāt greci dicētes spm̃ sanctū a solo p̃e pcedē. Et ̃ erroꝝ eozum

La. I. Tertiē partis

addit romana ecclia in simbolo Nyceno. Qui ex pte filioq;
pcedit. Fuerūt aliq heretici q dixerūt spm sanctū eē creataz
z nō deū. Et errore istoz fuit additū in simbolo Nyceno.
Qui cū pte z filio simul adoratz z cōglorificatz. Nulla enim
creata d; adorari eqli adoratz cū dō. Cōtra istos tres ar/
ticulos de trinitate psonaz errauit Sabellius q posuit pfu/
sionē psonaz dicēs qeadē psoa qnq erat p. qnq erat fili.
qnq spū sanctus. Cōtra quē dicē Atha. Alia est ei psona pīs
alia filij. alia spū sancti. Un ē sciēduz q vna psona ē alia ab
altera. non tñ est aliud. Un ista ē vera. p ē aliud a filio. sed
ista est falsa z heretica. p ē aliud a filio. q; hec dictio aliq
est masculini generis dicit diuersitatē in psona. sed h dictio
aliud que est neutri generis dicit diuersitatē i essentia. Alij
tres articuli ptinent ad opa trinitatz. qz qdā ptinet ad op
nature. videlicet ad opus creatōis. z de hoc est vnus arti/
culus. s. q dicit q debem⁹ credere deū esse creatorē omnium
creaturaz. Et de isto articulo d; in simbolo aploz. creato/
rem celi z terre Et h istū articulū errauit Maniche⁹ q dicit
q de⁹ bonus creauit res inuisibiles. s; de⁹ mal⁹ creauit res
visibiles. Un errorem istū fuit additum in simbolo Nyceno.
visibiliū omniū z inuisibiliū. Notandum etiam
q in simbolo aploz d; creatorem. in simbolo autē Nyceno
d; factorem. Et rō est. q; differētia est inter creatorē z facto/
rem. s; inter creare z facere. qz creare est aliqd ex nihilo p/
ducere. z facere est aliqd pducere ex aliquo Quia g deus in
pncipio creauit angelos z materiā omniū tam celestium q;
terrestriū. ex q postea fecit alia. idō d; creatorē. q; po postea
ex illa materia fecit oēs alias creaturas. z ideo d; factorem.
Opes etiā dei qdam ptinent ad opus grē. s. ad opus iustifi/
cationis. Et de h est vn⁹ articulus. s. q debemus credere q
p grām dei fideles spūaliter vniunt. z remittunt peccata si/
delib; vnitatis in vnitāte ecclesie z catholice fidei. Et de h di/
cit in simbolo aploz. sanctā eccliam catholicā. i. vniuer/
salet. sanctorū cōmunionē. remissionē peccatorū. Et in isto
articulo comprehendunt omnia sacramenta ecclie. z qcq;

De articulis fidei

sacrosancta romana ecclesia & baptismo & eucharistia & alijs
sacramentis ecclesie in q̄b fideles sibi ad inuicē cōmunicāt.
et p̄ q̄ sit peccatoꝝ remissio credit. p̄cipit & docet esse credē-
dum. Et p̄ istum errauit Pelagi⁹ q̄ posuit q̄ p̄ solum actus
liberi arbitrii absq̄ gr̄a dei poterat haberi remissio pctōꝝ.
Cōtra etiam istū articulū errauerūt Jacobite⁹ & Nicholai-
te Jouniani Valdenses. & vniuersaliter om̄es heretici. in
dei. sarraceni. gentiles & pagani. & pagani. & q̄cunq̄ de bap-
tismo & eucharistia & alijs sacramentis credunt aliter q̄ ro-
mana ecclesia. Contra istum tñ articulū errant specialit̄ gre-
ci & om̄es alij scismatici q̄ negāt sacrosanctā romanā eccle-
siam esse caput & magistrā omniū ecclesiāz. Un̄ p̄ istum er-
roꝝe fuit additū in simbolo Nyceno. vnā aplicam ecclesiam
Cōtra etiā erroꝝem Donati q̄ posuit baptismū debere itera-
ri fuit additū in simbolo Nyceno. Cōfiteor vnū baptismā.
Op̄ez etiam dei quedam ad opus gl̄ie p̄tinent. scz ad opus
glorificationis. & de hoc est vnus articulus videlicet q̄ cre-
dimus virtute dei om̄es resurrecturos tam bonos q̄ ma-
los. & bonos esse p̄miandos. & malos esse puniendos. Et d̄
isto articulo fidei d̄ in simbolo ap̄loꝝ. Carnis resurrectōz
eruitam eternam Amen. Et in simbolo Nyceno. Expecto
resurrectōem mortuoz. & vitam venturi seculi Amē. Circa
istū articulū errabāt Saducei q̄ negabāt resurrectōez esse
futurā. Cōtra etiā istū articulum errauit Plato q̄ posuit re-
surrectōnem esse naturalē. & fieri rōne nate. in fine. s. magni
anni. q̄ cōplet in. xxxvj. milibz annis. Cōtra etiā istū articlū
errauit Origenes. q̄ posuit malos in inferno puniri solū vs-
q̄ in diem iudicij. Un̄ p̄ om̄es istos erroꝝes d̄ in simbolo
Arbanasij. Ad cuius aduentū. B̄ ē virtute cuius. hoc ē p̄tra
erroꝝe Platonis. oēs hoīes resurgere hñt cū corpibz suis. p̄
erroꝝe saduceoz. Et reddituri sūt de factis p̄p̄is rōnem. &
q̄ bona egerūt ibūt in vitā eternā. q̄ v̄o mala in ignē eternū.
p̄tra Origenis erroꝝe. Isti sunt septē articuli p̄tinentes ad v̄-
nitatē. Alij autē septē p̄tinet ad humanitatē. Prim⁹ est de
p̄ceptione fili. s. credere q̄ fili⁹ dei fuit p̄cept⁹ in v̄tero beate

Ca. I. Tertię partis

Marie & gis & tute spū sancti. Et de h̄ d̄r in simbolo apłoz. Qui p̄cept̄ est de spū sancto. & in simbolo Ayceno. Qui p̄ nos hoīes & p̄ n̄rā salutē descendit de cel̄. & incarnat̄ ē de spū sancto. Contra istū articulū erravit Daniche⁹ dicens filiū dei non veram carnē s̄z fantastica assumpsisse. Et p̄tra istū errorem d̄r in simbolo Athanasij. Perfect⁹ deus. p̄fect⁹ hō ex aīa rōnali & hūana carne subsistens. Scđs articul⁹ de p̄tinentiis ad humanitatē ē de natiuitate xp̄i. s̄. crede dei filiū ab et̄no natū a p̄re. ex t̄pe natū ex Maria & gie. q̄ & go extitit aī partū in partu & post partū. Et de isto articulo d̄r i vtroq; simbolo. Nam et Maria & gie. Contra istū articlū errat p̄fidi indei. negantes dei filiū ex Maria & gie esse natū. Contra istū articlū etiā erravit ille nephand⁹ Iovinian⁹ q̄ dicit q̄l; beatissima & go Maria p̄cepit & go tñ in partu fuit corrupta. Et s̄ istum errorem d̄r in vtroq; simbolo. Ex maria & gie. Terti⁹ articul⁹ p̄tinēs ad hūanitatez ē de passione dñi n̄ri ihu xp̄i. s̄. q̄ credim⁹ dei filiū p̄ salute n̄ra passum. crucifixum mortuū et sepultū. Et h̄ ē q̄ ad natam humanam. q̄a nata diuina nihil patiebat. Et de isto articulo d̄r in vtroq; simbolo. s̄. apłoz et Ayceno. Passus sub pontio Pilato. crucifix⁹ mortuus & sepult⁹. Et s̄ istum articulum erravit spurcissim⁹ machomet⁹. q̄ q̄uis in altero canone suo dicat xp̄m ex Maria & gie natum. tñ negat eum passum vel crucifixum fuisse. s̄z vnum aliū loco ei⁹. Contra etiā istū articulū erravit Origenes dicens xp̄m non solum passum p̄ hōib; im̄mo etiā p̄ demonib; in aere qñ ascendit in celū. Et s̄ istum errorem d̄r in simbolo Ayceno. Qui p̄pter nos hoīes & p̄ nostram salutem &c. Quart⁹ articulus p̄tinens ad hūanitatē ē de ascensu ad inferos. s̄. q̄ credim⁹ q̄ anima xp̄i que in morte separata fuit a corpe. vnita tñ diuinitati. corpe etiā diuinitati vnito in sepulchro remanente descendit ad lym̄um sanctorū patrum. q̄ est q̄dam pars inferni. & istos p̄res q̄ in fide de xp̄o incarnando & in caritate decesserūt inde liberavit. peccatorib; in inferno remanentib; damnatoz. Et de isto articulo d̄r in vtroq; simbolo. descendit ad inferos.

De articulis fidei

Quintus articulus pertinet ad humanitatem est de resurrectione. scilicet quod credimus dei filium resurrexisse a mortuis tertia die. secundum quod scriptum est per prophetas et apostolos predictum. Et de isto articulo dicitur in utroque simbolo. tertia die resurrexit a mortuis. Notandum autem quod Christus non fuit in sepulchro nisi quadraginta horis. scilicet dicitur ibi fuisse tribus diebus. quod secundum Augustinum intelligendum est per synodochen. ut ponatur pars diei per tota die. unde ipse fuit ibi per ultimam partem diei veneris. quod in proleptico istius diei fuit positus in sepulchro. et fuit ibi per tota die sabbati. et per primam partem diei dominice. quod in aurora surrexit. Sextus articulus ad humanitatem pertinet est de ascensu ad celos. scilicet quod credimus quod quadragesima die a resurrectione sua Christus cum magno comitatu angelorum et aliarum sanctorum patrum quos ab inferno eraxerat ascendit in celum. Et de isto articulo habetur in utroque simbolo. Ascendit ad celos. sedet ad dexteram dei patris omnipotentis.

Septimus articulus ad humanitatem pertinet est ad adventum Christi ad iudicium credere. scilicet quod Christus in fine mundi in forma humana apparebit cum prout magis et potestate in valle Josaphat. et ibi iudicabit bonos et malos. Et de isto articulo dicitur in utroque simbolo. In deventurum est iudicare vivos et mortuos. Isti sunt. xiiij. articuli fidei. quorum septem pertinent ad divinitatem. et alij septem ad humanitatem Christi. Et istos articulos debet sacerdos subditos suos edocere. et marie illos qui pertinent ad humanitatem. et potissime illos de quibus ecclesia solennizat. scilicet est articulus conceptionis de quo est festum in annunciatione beate marie. et articulus de natiuitate. de quo est festum in natali. et articulus de passione de quo est festum in pasce. et articulus de resurrectione de quo est festum in die pasce. et articulus de ascensione de quo est festum in die ascensionis domini. Istos enim articulos cum articulo de adventu ad iudicium quibus fidelis postquam venit ad annos discretionis tenet scire explicite. Et de istis articulis ad humanitatem pertinentibus habet usus. Nascitur ab Iulio patre descendit ad ima. Surgit et ascendit vellet discernere cuncta. Nec est fides catholica quam corde credo et ore confiteor. in quam fide vivere volo et mori. prestas me in omnibus credere sic sancta romana ecclesia credit. Et si quid minus bene dixerim totum reuoco et totum habeat per non dicto.

Ca. II Tertię partis

De petitiōibz orōis dñice.

Capitulum. II

m Odum et formā orādī saluator tradēs dixit Matth.
vi. et Luc. xj. Cum oratis dicite Pater noster qui es in celis etc.
Circa quod notādū ē quod ista orō excellit omnes orōnes
in tribz. Primo rōne mgrī quod eam cōposuit. quod fuit xps verus
deus et hōver. in quā omnes thesauri sapiētie et scie dei sūt absco/
diti. Quanto g mgrī quod istam orōem composuit excellit om/
nes alios mgrōs. tāto ista orō excellit omnes alias oratōnes
Unā vocat ista orō dñica orō. quia dñs dominantium eam
composuit et ordiauit. Secūdo excellit omnes alias orōnes
rōne forme. Est em orō breuissima. ita quod nemo pōt se excusa
re et dicere quod rōne prolixitatis sue generet tediū vel fastidiū.

Notandum tñ quod h̄y dictum est sic brevis in verbis. ē tñ
multum pfunda in sensu et ad impetrādum efficacissima.
Unā de ea dicit sapiēs. Brevis orō penetrat celos. Tercio
excellit omnes alias orōnes rōne materie de quā est. In ipā em
p̄tinent omnia necessaria tam in vita ista quā in alia. Unde
notandum quod saluator in ista orōne sic p̄cedit. quod p̄mo docet
nos captare dei beniuolentiā. Scdo docet nos orādī mo/
dum et formā. Primū facit cū dicit. Pater noster. etc. Scdm facit cū
dicit. Adueniat regnū tuū. etc. Circa p̄mū duo facit. Primo
docet nos captare dei beniuolentiā. Scdo docet nos opta
re orōis efficaciam. ibi. sanctificet nomē tuū. etc. Dicimus g
Pater noster qui es in celis etc. Ubi p̄mo p̄fitemur deum esse omniū
rerum p̄ncipiū. quod p̄r. Scdo allegam⁹ nostrz p̄uilegium. quia
dicim⁹ noster. Tercio nominam⁹ nomē ei⁹ p̄prium. ibi. qui es.
Quarto assignam⁹ sibi certum domicilium. quod in celis. dici
mus g. Pater noster qui es in celis. Ubi sciendum quod s̄m quod dicit
Eberhardus. pater accipit quāqz modis. quod p̄mo dicit p̄r rōne
cure. alio mō rōne geniture. alio mō rōne etatis. alio mō ra
tione honoris. alio mō rōne creatōis. Istis quāqz modis de
est p̄r omniū. Primo rōne cure. Ita dicit Paul⁹ apl⁹s dicēs
Om̄em sollicitudinē vestram ponētes in deum. quod ip̄e curat
de om̄ibz. ut ip̄emet dicit xps in Matth. Nolite solliciti esse

Remitto
rōne ferre
dicitur
et ex hoc

Eberhardus

De oratione Domini

dicētes. qđ māducabī? aut qđ bibē? aut qđ opiemur. scit em̃
p̃r vester celestis quia his om̃ibz indiget. Scđo de⁹ est pa
ter om̃iū rōne geniture. Uñ de eo dicit apl⁹. Volūtariē
genuit nos verbo veritat⁹. vt sim⁹ initium aliquod creature
eius. Uñ quilibet potest dicere illud ps. Dñs dixit ad me fi
lius meus es tu ego hodie genui te. Et de quolibet dicit d̃s
illud quod d̃r in .ij. lib. Regum. Ego ero illi in prēm et ipse
erit mihi in filium. Tercio de⁹ est pater ratōne antiquitatis
Uñ de eo dicit Daniel. Antiquus diez sedit et libri videlz
pscentiaz aperti sūt coram eo. Uñ omnes possum⁹ dicere
quod dicit apl⁹. Unum prēm habem⁹ deum. Quarto d̃s
est p̃r om̃iū rōne honoris. quia deū habem⁹ honorare spe
ciali honore ⁊ fuerētia. que a doctoribz d̃r latría. qui honoz
nulli creature debet exhiberi nec decet. Uñ quilibet debet
dicere illud quod d̃r in Mattheo. Cōfiteor tibi dñe pater
celi et terre. ita qđ pfiteri ibi idem est quod laudare sine ho
norare. Quinto de⁹ est pater om̃iū rōne creationis. Uñ
Moyses. Nūquid nō ipse est deus qui possedit te. fecit te. ⁊
creauit te. Uñ et b̃ qđ dicim⁹ pater. habem⁹ fiduciam ad ob
tinēdum illud quod in illa orōe petimus. Uñ possum⁹ ar
guere sic. pater dat filio illud quod petit ab eo dñmōdo il
lud quod petit sit iustum ⁊ filio necessarium. sed de⁹ est pa
ter om̃iū ⁊ illud qđ petimus in ista orōe est iustissimum et
valde nobis necessariū. quare fiduciam habem⁹ qđ de⁹ totū
dabit nobis. Et fundat ista rō sup verbum saluatoris i Lu
ca vbi dicit sic. Si vos cū sitis mali nostis dare bona filiis
vestris. q̃to magis p̃r vester dabit sp̃m bonum petētibz se.
q̃si dicat. qđ imo dabit. Scđo in ista orōe allegam⁹ nostz
p̃uilegiū. cū dicim⁹ ñr. Uñ notādū qđ q̃uis vt dictū est de⁹
sit p̃r om̃iū illis qnqz modis. tñ nos qđ sum⁹ regenerati in
xpo possum⁹ dicere sp̃ealiter pater ñr. Uñ ip̃e est pater ñr
qz nos sum⁹ ab eo liberati misericordi⁹. adoptati sp̃ealiter.
educati nobilit̃. informati salubrit̃. Dico qđ de⁹ ē sp̃ealit̃ p̃r
ñr. qz nos christiani sum⁹ ab eo redempti siue liberati mise
ricordi⁹. vñ possum⁹ de eo dicere illud qđ d̃r in Apocalipsi

La. I. Tertiē partis

Redemisti nos dō ī sāguie tuo. De q̄ redēptōe dīc. b. Petr⁹.
Nō ex corruptibilib⁹ auro v'l argēto redēpti est⁹ de vana v'ia
huerlatōe. s'z p'cioso sāguie immaclati agni dñi n'ri ihu xpī.
Scdo dico q' dē est spēaliter p'z n'r. q'z nos xpīani sum⁹ ab eo
adoptati spēali⁹. Et de h' dīc apl's. Vñ dē spm filij sui in
corda n'ra in q̄ clamant⁹ abba p'z. v't adoptōz filioz dei reci/
perem⁹. Tertiō dico q' dē est spēaliter p'z n'r. q'z nos xpīani
sum⁹ ab eo educati nobili⁹. In sac'ro em̄ eucharistie pascit
nos dē corpe z sanguie xpī. Ita dīc ip̄emet xps in Johāne
dicēs. Caro mea h'c est cibo. z sāguis m'⁹ h'c est pot⁹. De isto
cibo dīc ps. Panē angeloz mādu. hō. De q̄ panē dīc xpus.
Qui māducauerit ex h' panē uiuet in eternū. Vñ eccl'a tan/
tū bñficiū recog'scens in vocē grāz actiōis prūpēs dīc. O q̄
suauis ē dñe spūs tu⁹ in nob. v't em̄ dulcedinez tuā in filios
demōstrares panē de celo p'stito. esuriētes humiles reple
bonis. fastidiosos diuites dimittens inanes. Quarto dico
q' dē est spēaliter p'z n'r. q'z nos xpīani sum⁹ ab eo informati
salubri⁹. z h' p' doctrinā euangelicā. q̄ sola ē doctrina salutife
ra z salubris. Et istā doctrinā petebat dauid cum dicebat.
Bonitātē z disciplinā et scīaz doce me. De ista doctrina dīc
sapiēs. Audi fili mī disciplinā p'ris tui. Ex h' g' q' dicim⁹. p'z
n'r. habem⁹ fiduciā q' illō qd a deo petim⁹ mediātē orōe da/
bit nob. v't arguam⁹ sic. pncipale trahit ad semin⁹ pncipale
et accessoriū. extra de p'se. ec. vel alta. c. si eccl'iam. li. vi. s'z dē
dedit seipsum nob. z idō vocam⁹ eū n'rm. z respectu⁹ ei⁹ omīa
sunt accessoria. Ergo certi sum⁹ q' ista dabūt nobis a dō Et
fundat ista rō sup p'bo apl'i dicent⁹ in epl'a ad Ro. viij. Si
dē p' nob q's p' nos. q' etiā p'prio filio suo nō pepcit. s'z p' nob
omīb⁹ tradidit eū. Quō non etiā cū illo omīa nobis dona/
uit. q'si dicat imo. Tertiō in orōne ista nominam⁹ nomē dei
p'riū cū dicim⁹. q' es. Circa qd sciendū est q' q̄uis fm do/
ctores in vita ista nesciam⁹ nomen p'riū dei. tñ int alia noīa
q̄ dicunt de deo istd nomē q' es est mag' p'riū. qd p'z ex h'. q'z
Moysi interroganti qd responderet filijs isrl' si interrogarent
qd esset nomen p'riū dei. dixit dē. sic dicēs filijs isrl'. qui est

De oratione dominica

misit me ad vos. Dicim⁹ g^o deo. q^d es. q^z de⁹ est firma entitas nunq^m deficiēs s^z omēs pficiēs. summa bonitas omib⁹ sufficiens. pura veritas omēs erudiēs. vera caritas oēs reficiens. Primo dicim⁹ deo q^d es. q^z ipse est firma entitas nunq^m deficiens. Un⁹ ipse dicit de se in Exodo. Ego sum q^d sum. Et psal. A seculisq^{ue} in seculum tu es. Sec^{do} dicimus deo q^d es. q^z deus est summa bonitas omib⁹ sufficiens. Un⁹ iuueni⁹ vocanti se bonum dicit xps. Nemo bon⁹ nisi solus de⁹. Et de deo dicit ps. Bonus es tu. z in bonitate tua doce me iustificatōnes tuas. Et apl⁹us. Sufficiētia n^{ra} ex deo est. Tercio dicimus deo q^d es. q^z de⁹ est pura veritas omēs erudiēs. Unde dicit xps in Joh. Ego sum via veritas z vita. Et in Math. Magister scimus q^z verax es et viam dei in veritate doces. Quarto dicim⁹ deo q^d es. q^z deus est vera caritas omēs reficiens. Un⁹ in p^{ma} canonica Johānis. De⁹ caritas est. et qui manet in charitate in deo manet z de⁹ in eo. Et ipse semet dicit in Mattheo. Venite ad me omēs qⁱ laboratis z onerati estis et ego reficiā vos. Dicendo g^o. q^d es. fiducia^m habem⁹ q^z deus q^d est firma entitas nulli dⁱficiet sed omēs pficiet. q^z est summa bonitas omib⁹ sufficiet. quia est pura veritas omēs erudiēt. q^z est vera caritas omēs reficiet. Quinto dico q^d in ista orōe captando dei beniuolentiā assignā⁹ certuz sibi domiciliū. cum dicim⁹ in celis. Circa q^d notandū q^z celū quo ad nūc est quadruplex. q^z est celum supⁿaturale. materiale. spūale z intellectuale. Celum supⁿaturale est ipa trinitas. et de isto celo d^r in Beñ. Suspice. i. respice celum. i. ipaz trinitatem. z numera stellas. i. ei⁹ p^{er}fectiones z p^{ro}prietates si potes. Celum materiale q^d ad nūc est celum empyreū. de quo d^r Beñ. j. In p^{ri}ncipio creauit de⁹ celū et terrā. q^d s^{ec}ūm Strabum intelligit⁹ de celo empyreo. Celum spūale est deuota aīa. de q^z ps. Dñs in celo sedes ei⁹. Celum intellectuale ē natura angelica. de q^z ibidem. Verbo dñi celi firmati sūt. i. angeli p^{ro}firmati sunt in bono. Et in quolibz istoz celoz ē d^{eu}s. q^z in p^{ri}mo celo. i. in trinitate est indiuisus p^{er} essentiā. In sec^{do} celo. i. in empyreo est clare visus p^{er} gl^{ori}am. In tercio celo

Ca. II. Tertię partis

Id est. in aia deuota ē inhabitās p grāz. In q̄rto celo. i. i natura āgelica ē ipm eleuās p excellētiā. Dico pmo qd' est i pmo celo. i. in trinitate indiuisus p essentiā. ⁊ de h' d' i pma canonica Joh. Tres sūt q̄ testimoniū dāt i celo. p̄. p̄bū. et spūsc̄tūs. hi tres ynū sūt vicz p essentiā. Scdo dico qd' deus est in scdo celo. i. i empyreo clare visus p glāz. Et de h' d' in Apoca. Apertū ē ostium i celo ⁊ archa testamēti visa ē. Archa testamēti est de'. q̄ vt dic̄ ap̄l's Heb. ix. noui testamenti mediator est. Tercio dico qd' de' est in tertio celo. i. in aia deuota. ibi inhabitās p grām. Un̄ ps. cxxij. Ad te leuauī oculos meos q̄ habitas in celis. i. i aiabz deuot's. Quarto dico qd' de' est in q̄rto celo. i. i angelica nata ipaz eleuās p excellētiā. Un̄ ps. viij. Eleeuata est magnificētia tua sup celos. i. sup nouē ordies āgeloz. Dicēdo ḡ in celis habem' fiduciaz qz qd' de' ē i pmo celo i ipm trāsformabimur. qz i scdo p ipm inhabitabimur. qz in tertio p ipm viuificabimur. qz in q̄rto p ipm eleuabimur. Et sic termiat pma ps dñice orōis in q̄ captam' dei beniuolētiā. Seq̄t scda ps dñice orōis i qua optam' siue petim' orōis efficacīā dicēdo. Sc̄rificet nōmē tuū. Et est pma petitio in ordie sz est vltima i re seu in intentione. Circa qd' sciēdum est qd' ad h' qd' orō nra habeat efficacīā. i. qd' exaudiat a dō req̄runt q̄ttuor. s. qd' fiat cū firmitate fidei. cū bonitate rei. cū deuotōe animi. ⁊ qd' fiat in noīe xpī. Dico pmo qd' ad h' qd' orō habeat efficacīā optz q̄ fiat cum firmitate fidei Sic em̄ instr̄m est inefficax nisi sit debito signo signatū. ita orō nra est inefficax nisi sit i ḡculo fidei signata. Et idō dicebat xps. Quicqd' orātes petitis credite. i. signaculo fidei signate. ⁊ accipietis ⁊ fieri vob. Un̄ d' Joh. ix. c. Scimus qz pctōres de' nō audir. Ut at̄ dicit ap̄l's Ro. xiiij. Dē qd' nō est ex fide pctm̄ est. ⁊ idō vt dic̄ xps Joh. iij. Veri adoratores adorabūt prēm in spū ⁊ veritate. s. fidei. Scdo dico qd' ad h' vt orō habeat efficacīā optz q̄ fiat cū bonitate rei. id est. qd' in orōe nō petant inania sz vtilia. sicut em̄ libell' inreptus ē null'. ita orō inepta est nulla. In cui' signū dic̄ ap̄l's Iaco. iij. Petitis ⁊ nō accipietis eo qd' male petatis. Tercio dico

De oratione dominica

q̄ ad h̄ q̄ oꝛo habeat efficaciam oportet q̄ fiat cū deuotōe ani-
mi. Sicut em̄ ad h̄ vt sum⁹ ascēdat de thuribulo oportet q̄
sit ibi ignis. ita ad h̄ q̄ oꝛo ascēdat ad deū opꝛz q̄ sit igne de-
uotōis accēsa. In cui⁹ signū legit Apoꝛ. viii. Stetit angel⁹
dñi ante altare habēs thuribulū aureū in manu sua. ⁊ data
sunt ei incēsa mlt̄a. q̄ sūt oꝛōes sctōz. ⁊ ascēdit sum⁹ incēsoz
de oꝛōibz sctōz de manu angeli. Jō petebat dauid in Psal.
Dirigat domine oꝛo mea sic incensū in p̄spectu tuo. Quar-
to dico q̄ ad h̄ q̄ oꝛo habeat efficaciam oportet q̄ fiat in noīe
xp̄i. Sicut em̄ illud qd̄ pcurator agit nō valet nisi agat no-
mine pcuratorio. ita cum sum⁹ oꝛādo pcuratores xp̄i. si vo-
lum⁹ exaudiri oportet q̄ petam⁹ in noīe xp̄i. Un̄ dicit xp̄us.
Quodcūq̄ petieritis p̄m in noīe meo dabit vobis Jo. xv.
Ista q̄ttuor optam⁹ esse in oꝛōe n̄ra cum dicim⁹. sacrificetur
nomē tuū. Tria p̄ma tangunt in h̄ q̄ dicim⁹ sanctificet. p̄m
q̄ sctm̄ p̄mo idē est qd̄ firmū. in q̄ firmitas fidei. Scdo idē
est qd̄ sine terra. in q̄ utilitas rei. Tercio idē est qd̄ sanguie
tinctū in q̄ animi deuotio designat. Quartū tangit in h̄ qd̄
dicim⁹ nomē tuum. De q̄ noīe d̄z Barci vlti. In noīe meo
demonia eijciēt. liguis loq̄nt̄ nouis. serpētes tollēt. ⁊ si mor-
tifez qd̄ biberint nō eos nocebit. sup̄ egros man⁹ imponent
et bñ habebūt. Et sic terminat scda pars oꝛōis dñice. in q̄
optam⁹ siue petim⁹ oꝛōis efficaciam. Sequit̄ tertia pars p̄nci-
palis in q̄ docemur orandi modum ⁊ formā cū d̄z. Aduenit
at regnum tuum. Circa qd̄ sciendum q̄ ab isto loco vsq̄ in
finem p̄tinent sex petitiōes. in q̄b⁹ petim⁹ omne quod est no-
bis necessariū tam in vita ista q̄ in alia. Cū em̄ tota perfec-
tio hoīs p̄sistat in duob⁹. s. in declinatōe mali et p̄secutione
boni. iuxta illud ps. Declina a maloz fac bonum. idō ī ista
oratione petimus a deo vt nobis conferat omne bonum et
omne malum auferat. Quantū ad collatōez boni ponūtur
tres petitiones. Cum enim sit triplex bonum. scz bonū glo-
rie. bonum gr̄e. et bonum nature. istud triplex bonum peti-
mus nobis dari. Nam bonū glorie petimus nobis dari cū
dicim⁹. Adueniat regnū tuū. id est. regnū paradisi. ⁊ est s̄sus.

h̄ p̄mo
nō in dñi
oꝛōis

p̄ma petitiō

Ca. III. Tertię partis

D p̄ q̄es in cel̄ petim⁹ q̄regnū tuū adueniat nob̄. i. ad nos
ueniat. S̄z q̄re pot̄ dicim⁹ adueniat regnū tuū. q̄ dicam⁹
adueniam⁹ i regnū tuū. Dico ad denotādū q̄ gl̄a padisi nō
habet ex p̄p̄is meritis. s̄z ex mera gr̄a dei. iuxta p̄bū apl̄i dicē
tis. Nō ex opib⁹ iusticie q̄ fecim⁹ nos. s̄z fm̄ suā misericōdiaz sal
uos nos fecit. Jō dicim⁹ adueniat. i. gr̄a tua ad nos veniat.
nō at̄ dicim⁹ adueniam⁹. q̄z v̄t dictū est ex meritis n̄ris n̄ pos
sum⁹ in illōd venire. Nemo em̄ p̄venire ad me nisi p̄ q̄ misit
me traxerit eū. vt d̄z Joh̄. vi. De isto reḡ dic̄ Aug. loquēs in
p̄sona xp̄i. Venale habeo regnū celoz. q̄d emit. paupertate
regnū. vilitate gl̄a. labore req̄es. tristitia gaudiū. morte vita
Bonū gr̄e petim⁹ cū dicim⁹ Fiat volūtas tua sic in celo et i
terra. Ad cui⁹ euidētiā sciēdū q̄ hō vocat in sacra sep̄ta tra.
Un̄ p̄s. Anima mea sic ēra sine aq̄ tibi. Un̄ hōi iusto d̄z ibi
dem. B̄ndixisti dñe terrā tuā. Angeli at̄ z sci in paradiso exi
stentes vocāt̄ celū. Un̄ p̄s. Celi enarrāt gl̄az dei. Est ḡ sen
sus. **D** p̄ n̄ q̄es in celis. fiat volūtas tua in terra. H̄ ē i nob̄
hoib⁹ terrenis. sic fit in cel̄. i. sic fit in angel̄ et in b̄tis. Vel p̄
terrā intelligit̄ eccl̄ia militās. p̄ celū eccl̄ia triumphās. vt sit
sensus. sic in eccl̄ia triūphante sit volūtas tua. ita petim⁹ q̄
fiat in eccl̄ia militāte. Que at̄ sit ista volūtas docet nos apo
stol⁹ dicēs. Hec ē volūtas dei sacrificatio v̄ia. Et d̄z. fiat volū
tas tua. nō aut̄ volūtas n̄ra. q̄z vt dic̄ xp̄s. Nō oīs q̄ dic̄ mihi
dñe dñe intrabit i regnū celoz. s̄z q̄ facit volūtatē p̄ris mei
q̄ in celis est. Bonū n̄scē petim⁹ cū dicim⁹. Panē nostrū
q̄tidianū da nob̄ hodie. Et est sciēdū q̄ panis d̄z a pan̄ gre
ce q̄d ē torū latine. In h̄ ḡ q̄ petim⁹ panē petim⁹ oīa que sūt
nobis necessaria ad sustentatōem b̄ misere z trāsitorie vite.
Nec ē illud q̄d dictū ē sup̄ in p̄secūda tractatu q̄
to in ca. de orōe. vbi dicebat q̄ i orōe nō sunt petēda t̄palia.
q̄d est intelligendū q̄ nō sūt petēda directe z p̄ se. s̄z in q̄tuz
sūt necessaria ad habēdū celestia z et̄na sic b̄n p̄nt peti. Un̄
Bre. in collecta. Sic trāseam⁹ p̄ bona t̄palia vt nō amitta
mus eterna. Vel est intelligendū q̄ non sunt petēda ad sup
fluitatē sed ad sustentatōem. z sic petim⁹ ea bic. vnde dicim⁹

De oratione dominica

hodie. qz n̄ petim⁹ nisi in q̄ntū ē necessarium p̄ h̄ die. Et ita
perebat Salomon dum dicebat. Diuitias ⁊ paupertates
ne dederis mihi. s; t̄m victui meo tribue necessaria. ⁊ Pau-
lus. Habētes alimēta ⁊ q̄b; tegamur his p̄tenti sum⁹. Ho-
randū etiam qz triplex est panis quē petim⁹ in ista orōe. Pri-
mus est panis spūalis austere p̄nie. Iste est panis ordeace⁹
rōne asperitatis. Et de isto pane dicit Joh. vj. Est puer vn⁹ hic
habēs q̄nq; panes ordeaceos. Isti q̄nq; panes sunt quicq;
partes p̄fecte p̄nie. s. p̄tricio. p̄fessio. oratio. elemosina. ⁊ ieiu-
nium. de q̄b; dictum est in secūda pte. Scd⁹ panis ē sacra-
mental⁹. s; eucharistie. De q̄ pane dicit Joh. vi. Ego sum pa-
nis viuin⁹ q̄ de celo descēdi. si q̄s māducauerit ex h̄ pane viuet
in eternum. In fortitudine ist⁹ panis ambulāt fideles vsq;
ad montem paradisi. Tertius panis est materialis ⁊ tp̄alis
substantie. De isto pane dicit Beñ. iij. In sudore vult⁹ tui vesce-
ris pane tuo. Et istos tres panes petim⁹ in orōe ista. iuxta p̄-
bū saluatoris in Luca dicētis Amice accōmda mihi tres
panes. Iste ḡ tres petitiōes respiciūt collatiōem boni. Sūt
alię tres q̄ respiciūt ablatiōem mali. Circa qd̄ notādum ē
qz duplex est malum. s. malum culpe ⁊ malum pene. Malū
culpe est duplex. s. p̄teritum et futurū. s. m̄ ḡ sūt tres petitiō-
nes ablatiōis mali. In p̄ma petim⁹ malum culpe p̄teritum
nobis dimitti cū dicim⁹ Dimitte nobis debita nostra sicut
⁊ nos dimittim⁹ debitorib; n̄ris. Ista debita sūt pctā iuxta
parabolam christi. quam p̄posuit Symoni leproso dicens
Duo debitores erāt cuidam feneratori. ⁊ c. q̄ parabola s. m̄
glo. intelligit de debito pcti. Debita ista petimus nobis di-
mitti a deo sic dimittim⁹ debitorib; n̄ris. i. illis q̄ nos pec-
cauerūt. Et istud intelligit de debito iniuriarū quas debe-
mus remittere. alioq̄n si nos nō dimittam⁹ de⁹ nō dimittet
nobis. dicēte x̄po. Pater v̄r celestis non dimittet vobis nisi
vos dimiseritis vnusq; de cordib; v̄ris. Qua em̄ mensura
mensi fueritis eadem remetietur vobis. Si ḡvis qz de⁹ tibi
dimittat peccata tua. ⁊ tu dimitte illis q̄ te peccauerūt. alio-
quin dicet tibi. Ex ore tuo te iudico serue neq; dicis ei. di-

triplex
petim⁹
ad p̄nt

La. II. Tertię partis

mitte mihi sicut ego dimitto. s; tu nō dimittis. g̃ dicis q̃tibi
nō dimittere debeat. S; nūq̃d ille q̃ in fraterno odio dicit
istā orōem peccat. Dico q̃nō. q; nō dicit eam in p̃sona p̃pria
sed in p̃sona ecclie. q̃d patet. quia dicit. nobis z nō dicit mi/
hi. et cū vniversalis ecclia regatur a sp̃s sancto z errare non
possit. ideo nūq̃d q̃s errat dicendo istā orōem. In sc̃da peti/
tione petim⁹ nos a malo culpe futuro p̃caueri. cum dicim⁹.
Et ne nos inducas in temptatōem. Notandum q̃ temp/
tatio aliq̃n sumit in bonum. sicut in Beñ. q̃n dicit. Tēpta/
uit deus Abraam. z in libro sapientie cū d; d; De⁹ temptauit
illos z inuenit eos dignos se. Et d; d; tēptare duob; mo/
dis. Uno mō p̃missiue. z ita sumit q̃n d; d; de⁹ tēptauit illos.
id est. temptari p̃misit. Et sic tēptauit Job. Alio mō d; tēp/
tare vt ostēdat alijs exemplū p̃utis. sic tēptauit Abraam vt
oñderet p̃utē obediētie ei⁹. z de tali temptatōe nō loq̃mur
hic. Aliq̃n etiā temptatio sumit in malū. z sic est duplex. Nā
q̃dā est ab hoste. i. a demone. z q̃dā a carne. i. inq̃stū caro cō/
surgit aduersus sp̃m. Tēptatio q̃ est ab hoste nō ē pctm nisi
p̃sentiat ei. imo si resistat sibi ē multū meritoria. Et isto mō
xps fuit tēptat⁹. de q̃ dicit Mathe⁹. Duce⁹ est ihs in desertū
a sp̃u vt tēptaret a dyaboloz. Tēptatio q̃ ē a carne sp̃ con/
surgit ex pctō. inq̃stum. i. ip̃a rebellio carnis aduersus sp̃m
puenit in nob; ex peccato p̃moz parētū. et ē materialit̃ ip̃m
pctm originale. mō ista rebellio q̃stū ad sui p̃ncipiū non est
in p̃tate nostra inq̃stum dicim⁹ q̃ p̃mi motus nō sūt i p̃tate
nostra. s; resistere isti tēptatōi siue p̃sentire p̃mis motib; bñ
est in p̃tate ñra. z idō p̃sentire temptatōi siue sit ab hoste siue
a carne semp est pctm. ita q̃ si sit p̃sensus cuz deliberatione
est pctm mortale. s; si sit p̃sensus subit⁹ z q̃si surreptici⁹ est so/
lū pctm veniale. Vñ in ista petitiōe nō petim⁹ vt in tempta/
tione nō inducamur. s; vt in temptatōe nō p̃sentiam⁹. Et idō
in ista petitiōe nihil aliud petim⁹ q̃ q̃ de⁹ det nobis virtutes
resistendi temptatōi. q̃d ap̃ls p̃mittit eum facturū dicens.
Fidelis deus q̃ nō patit vos temptari supra id q̃d potestis
s; faciet cū temptatōe p̃uentū vt possis sustinere. In xli

De decem preceptis

ma petitiōe petim⁹ nos a malo pene liberari. cū dicim⁹. Sz libera nos a malo. qđ intelligim⁹ a malo pene etne. qđ ē simpliciter malū. Nā malū pene tpalis p̄t esse ⁊ ē aliquñ bonum. sicut bonū fuit martirib⁹ sustinere mltas penas ⁊ mltā tor/ mēta. Cū a tali malo nos nō petim⁹ liberari. sed a malo pene etne. fm qđ petit ecclia dicens ī canone mīsse. Libera nos q̄sum⁹ dñe ab oib⁹ mal. ⁊c. In fine oīm petitionū subiūgit Amē. i. ita fiat. q̄si p̄firmatio oīm petitionū. Sicut ḡ in orōe dñica sūt septē petitiōes. in q̄z p̄ma petim⁹ orōis efficacia cū dicim⁹. sanctificet nomē tuū. q̄si dicam⁹. nomē tuū est sc̄tū ⁊ firmū. ita illud qđ petim⁹ in ista orōne optam⁹ esse firmū cum in fine dicim⁹ Amen. i. sic fiat et firmum sit. sicut petimus. Et ideo licet ista petitiō sit p̄ma in intentiōe. est tamen vltima in executione. In alijs sex petitionib⁹ petimus nobis omne bonum cōferri ⁊ a nobis omne malum auferri donec nobis hec om̄ia cōcedātur. Et hec quantum ad nūc sufficiant.

De decem p̄ceptis p̄ ordinem.

Capitulum tertium

i Interroganti iuueni quid faciendo vitam eternā haberet. respōdit x̄ps Matth. xix. Si vis vitam ingredi serua mādata. quasi diceret. Ingressus in vitam eternā est observatio mandatorū. Que quidem mandata sunt p̄cepta decalogi. Et d̄r decalogus a deca quod est decem. et logos quod est sermo. quasi decem mandatorū. fmo. Sūt ḡ p̄cepta legis decem. quoz quedam ordināt homiēm ad deū. q̄dam ad primū. P̄cepta q̄ ordināt hoīem ad deū. sūt tria. fm q̄ homo est obligat⁹ ip̄i deo a tria. Sic ei. vasal/ lus d̄z dñō suo tria. s. fidelitatē vt nō recoḡscat aliquē alium. dñm. reuerētiā vt nō faciat ei opprobriū. famulatū vt impen/ dat ei debitum obsequiū. sic q̄libz dictamine iuris natural/ est obligat⁹ dō ad ista tria. Et iō q̄tū ad p̄mū est istō p̄ceptū. Nō habebis deos alienos corā me. Exo. xx. Quātū ad se/ cūdum est istō. Nō assumes nomē dñi dei tui in vanū. Quātū ad terciū est istō. Memōrō vt diem sabbati sanctifices.

La. III. Tertię partis

Precepta q̄ ordināt hoīez ad primū sūt septē. Ordināt eī hō ad primū duobz modis. s. vt bonū sibi faciat. z ne sibi noceat. Quātū ad pmū est vnū p̄ceptū. s. Non ora prēm tuū z mīez tuā. Quātū ad scdm sūt sex p̄cepta. Pōt em̄ hō nocere prio tribz modis. Vno mō facto. alio mō p̄bo. alio mō volūtate. Facto p̄t nocere sibi tribz modis. s. vel in p̄sona p̄pria. v̄l in p̄sona sibi cōiuncta. vel in rebz p̄p̄is. Quātū ad pmū ē istud p̄ceptū. nō occides. Q̄tum ad scdm est istud. nō mecbaberis. Q̄tum ad tertiū est istud. nō furtū facies. Quātū ad istud ne homo noceat primo p̄bo est istud. Nō falsum testimoniū dices. Quātū ad h̄ ne homo noceat primo voluntate sunt alia duo. qz ne noceat sibi volūtate libidinis ē istud. Nō cōcupisces vxorē p̄mi tui. Ne autē noceat sibi voluntate cupiditatis est istud. Nō p̄cupisces seruum. nō ancillā. nō bouē. nō asinū. zc. Ista ḡ sūt decem p̄cepta legis. de q̄z q̄libet aliq̄ p̄ ordinē sūt dicēda.

Primum p̄ceptum.

Primū p̄ceptū ē. Nō habebis deos alienos corā me. **Ero. xx.** Ita q̄ in isto p̄cepto. phibet oīs ydolatria et oīs hēsis. z oēs spēs sortilegij siue diuinatōnis q̄cūqz modo fiāt. siue fiāt ī igne siue ī aere. siue ī aqua siue ī terra. siue in corpibz mortuoz. siue ī aspectu garric⁹ l⁹ volat⁹ auiū. siue ī caracteribz. siue ī vana inspectōe psalterij l⁹ euāgelioz vel aliaz sc̄pturaz. Et regularit⁹ omīs diuinatio q̄cūqz mō p̄dictoz. vel q̄uocūqz aliter fiat. phibita ē in isto p̄cepto. et ē maledicta a deo z a sc̄tā eccl̄ia tanq̄ ydolatria z infidelitas reprobata. Cū em̄ futura q̄ soli⁹ dei sunt coḡscere aliq̄ p̄ tales sup̄stitōes vel inuenire laborēt deitatis iura creaturis at/tribuūt. Ita inq̄t Isaias dicēs. P̄iora z nouissima annūciatē mibi. z dicā q̄ dñs estis vos. **Aug.** Nō obsecr⁹ dies qui dicūt⁹ egyptiaci. aut kalēdas ianuarij. in q̄bz cātilene z q̄dāz cōmissiones z ad inuicēz dona donant. q̄si in p̄ncipio noui anni boni fati p̄sagiū existāt. aut aliq̄s menses v̄l t̄pa dies v̄l annos. lune aut men̄s aut solis cursū. qz q̄ has z quascūqz diuinatōnes aut auguria facit aut obseruat. aut attēdit aut

De decem preceptis

¶ Sentit obſuātibz. aut talibz credit. aut ad domū eoz vadit. aut i suā domū itroducit. aut itterogat. ſciat ſe fidē xpianaz z baptiſmū p̄uacariſſe. z paganū z apoſtatā z inimicū dei ſe eſſe. z irā dei grauiter eternū icurriſſe. niſi i ecclia emēdat? penitētia deo recōciliē. Nota tñ q̄ agricole q̄ obſuant tpa ad ſeminādū. vñ arbores ſuccidēdas vel ad ſilia q̄ certāz naturalē habēt rōem. Et phifici q̄ ad medicīas dādas vel mīnutōes faciēdas z ad ſilia obſeruāt dies certos z tpa nō pdēnant b. Eū ei oia iſta inferiora ſubſint q̄ſtum ad naturā corpozeā influētis corpoz ſupceleftiū. nō eſt phibitū. imo ē debitū z neceſſariū reſpicere habitudies taliū. z attēdere iſtum ſtellaz planētarz. Sz cū aia rōnal in nullo ſubſit influētis corpoz ſupioz. dicēte Salomone ac etiā Ptolomeo Anima ſapiēs dñabit aſtris. idō reſpicere ſtalia i his que a libero arbitrio pcedūt eſt ſupſtitioſū z vanū. Un ex clamore cornicis p̄noſticare pluuiā futurā nō eſt ſupſtitioſū. cum talia aialia ex diſpoſitōe aeris z mutatōe tēpis pñt in corpiſz ſuis ſentire talē imutatōem zc. Notādū etiā q̄ſi aliq̄s l' aliqua colligat aliquā herbā dicēdo ſymbolū fidei vñ orationē dñicā. vt ponat eā ſup aliquē infirmū iſta intentōe. vt i iſtis de creator oīm z de honore. nō reprobat. dūmodo aliqua alia obſeruātia ſupſtitioſa nō obſeruet vel imiſceat. xvi. q. v. nō liceat. z. q. vii. nō obſeruet. Et iſtud habēdu ē p reglā generali i mat'ia iſta q̄ois inq̄ſitio q̄ ſit p innocatōez demonū tacitā vñ exp̄ſſaz quocūqz fiat. ſiue p caracteres ſiue p ſi/guras ſiue q̄cūqz alio mō eſt i iſto p̄cepto phibita Sz qd erit de iſtz iuratiōibz i q̄bz ponūt z recitāt noīa dei z angelorū i q̄bz ponūt mltā bona ſbba. Dico q̄ in talibz ē cauēdū ne ſub ſpecie boni lateat malū. Un diligēter ē aduertēdū ne inter illa noīa imiſceāt aliq̄ noīa ignota q̄ magz ſūt nomia demonū q̄ noīa angeloz. Cum ei ſm qd dic Beda. Nulla ſit falſa doctrina q̄ nō aliq̄ ſa falſis imiſceat. ip̄ſſibile ē q̄ i iſtz ſupſtitioibz nō admiſceāt aliq̄ ſa cū falſ. z aliq̄ bōa cū malis Et qz modicū fermētū totā maſſā corrūpit. q̄tūcūqz ſint ibi mltā bōa ſi ſint ibi aliq̄ mala totū ē corrūptū z ſuſpectū.

La. III. Tercie partis

qz etiā sepe angel⁹ mal⁹ trāssigurat se ī angelū luc⁹. Nō ē igit facile crededū ill⁹ fantastice q⁹ dicūt se videre angelos l⁹ aliq⁹ sctōs. Un⁹ dicit apl⁹s. Probate spūs si ex deo sūt.

Secundū pceptum

¶ Secundū pceptū est. Nō assumes nomē dñi del tui in vanū. ita q⁹ ī isto pcepto phibēt pmo z pncipalit⁹ oēs spēs piuriū q⁹ sūt multe. Ad cui⁹ evidentiā sciendū est q⁹ ad h⁹ vt iuramētū sit licitū oportet q⁹ sint ibi tria. s. p⁹itas. iudiciū z iusticia. Ita dīc dñs p⁹ Ozeephaz. Iurabūt ī p⁹itate z iusticia z iudicio. xxij. q. j. z iurabūt. Si aliq⁹ istoz defuerit ē piuriū. xxij. q. iij. animaduertendū. Veritas ei sp⁹ dz ēē in cōsciētia iurāt⁹ vt firmiter sciat ita ēē sic iurat. aliter si solū cre⁹dit z non sciat p⁹ certo ita esse nō debet de certa scientia sed ex credulitate iurare. Iudiciū dz h⁹ discreta deliberatio. scz vt nō iuret. etiā v⁹ nūq⁹ p⁹ necessitatē. i. cum dicit alicui ali⁹ q⁹ v⁹ q⁹ ei expedit vel vtile est credere. z non vult credere simplici assertioni. tūc pot⁹ ill⁹ affirmare iuramēto. Iusticia vt illud q⁹ iurat sit licitū et honestū. extra de iureiur. z si xps. Quocūq⁹ g⁹ iures sine iuramētū sit assertoriū sine pmissoriū q⁹ dēūq⁹ istoz deficiat. siue iures falsū siue v⁹ cū iurās credit iurare falsū. siue q⁹ iures absq⁹ aliq⁹ nēccitate. siue q⁹ iures aliqd⁹ illicitū. sp⁹ ē piuriū. z ē directe p⁹ istō pceptū. Sz q⁹d fiet de ist⁹ iuramēt⁹ q⁹tidianis q⁹ fiūt ex q⁹dā mala p⁹uetudine. nūq⁹d ē ibi piuriū cū deficiat ibi iudiciū. Dico q⁹ sic. sz si fiant de re licita z sine intēctione decipiēdi vel fallēdi. istud nō est piuriū sz pctm⁹ veniale. sz si fiant de re illicita v⁹ cū intēctione fallēdi vel decipiēdi est pctm⁹ mortale. Un⁹ nota cuz iuramētū nō fuerit institutū vt sit vinctū inq⁹tat⁹. iuramētū q⁹d sit de re illicita vel p⁹ caritatē. z q⁹d nō p⁹ seruari sine i⁹teritu salut⁹ etne. sic si iurem me aliquē interfecit⁹ vel non datur elemosinā. vel aliqd⁹ p⁹sile piuriū est. z nō est aliq⁹ten⁹ obseruādū. Un⁹ Hiero. In malis pmissis rescinde fidez. in turpi voto muta decretū. xxij. q. iij. In mal⁹. Notādū etiā q⁹ secundario phibēt h⁹ iuramētū q⁹d sit p⁹ falsos deos. q⁹d nō dz fieri a christianis. Tū credo q⁹ xpian⁹ vbi est expediens

De decem preceptis

possz recipe iuramentū a pagano p deos suos Nota etiam
q nō est iurandū p creaturas nisi p aliqs. vicz p euangeliz
p altare. p crucē. p reliqas scōz. In manu etiā epī p iura
ri. xxi. q. j. Si aliq. et. q. v. Qui piurat. Tñ nota q q iurat p
creaturā nō pcessam dz acerrime castigari. vt dicit Raymū
duo in summa sua.

Tertium pceptum

Ertiū pceptū est **Memeto vt die sabbati sc̄tifies.** ita
q i isto pcepto p̄cipit pmo et p̄ncipalit obfuarī dies
dñica. z cōit p̄cipiūt alie festiuitates solēnes q ponūt d cō/
se. di. iij. p̄nūciandū. vbi sic dz. Pronūciandū ē vt sciat tēpa
feriādi p annū. i. omēs dñicā a vespā vsqz ad vespaz. ne a lu/
daismo capiāt. Feriādi sō p annū sūt isti dies. Natiuitas
dñi. scōz Stephani. Johānis euāgeliste. Innocētū. sc̄ti
Siluestri. Eircūcisio dñi. Epiphania. Purificatio beate
Marie ꝑgis. Sc̄ti pasca cū tota hebdomada. Tres dies
rogationū Ascensio dñi. Dies penthecostes. sancti Johānis
baptiste. duodecim ap̄loz. z maxie scōz Petri z Pauli qui
mūdū sua p̄dicatōe illuminauerūt. sancti Laurentij. Assūptō
br̄e Marie. z natiuitas eiusdē. Ecc̄ie dedicatio. sc̄ti Mi
chaelis. Dedicatio cuiuscūqz oratorij. Omnīū scōz. sancti
Martini. z ille festiuitates q̄s singuli epī i suis ep̄atibz cūz
p̄lo collaudauerūt. q̄ vicinis tñ cōmoratibz indicēde sunt.
nō tñ oībz generalit. Tñ h̄ vltimū intellige de sc̄tis canoni
zatis ab ecclia romana. qz epī p se nō possent aliq̄e sanctū
canonizare seu erigere. extra d̄ reli. z vene. scōz. c. j. Relique
sō festiuitates nō sūt cogēde ad f̄uandū. nec phibēde. Dec
itaqz sc̄pta sūt z determinata in .c. p̄allegato. p̄nūciandum.
Item Eusebi⁹ papa statuit festū inuentōis sc̄te crucis quito
nonas Maij solenniter celebrari. de conse. dist. iij. crucis.

Nota etiā q in .c. pronūciandū non sit mentio de conce
ptione et annūciatōe br̄e Marie ꝑgis. cū tamen quodlibz
sit festum solenne et celebze. Rationem vide in glo. ib̄dem.

Sz forte diceret aliqs. istd pceptū de die sabbati z nō d̄
die dñica ē intelligēdū. Ad h̄ euidentia ē notādū q i lege ve

La. III Tertiē partis

teri fuerūt qđā pcepta ceremonialia. ⁊ qđā moralia. Ceri-
monialia erāt illa q̄ ptinebāt ad spēalē cultū dei. sic q̄ die ta-
li fieret tale sacrificiū l' tale. ⁊ etiā q̄ ptinebāt ad cerimoīalia
ppli. sic q̄ iduerēt tali veste ⁊ silia. Et ista pcepta ex q̄ xps re-
surrexit. ⁊ ē pmulgatū enāgeliū nō fuerūt obſuata. imo q̄ ea
obſeruaret peccaret mortalit. Moralīa at̄ erāt illa q̄ erāt de
dictamīe legī nate. sic ſuīre dō. honorare parentes. ⁊ ſilia. Et
ista pcepta adhuc manēt ī pte ſua. Dō pceptū d obſuā-
tia ſabbati prim erat morale. q̄tū ad h. ſ. vt debet honor ipē
dereſ dō. ⁊ iſtō ē de dictamīe legī nate. Sz q̄ tali die deſmi-
nata tal' honor ipēdereſ magī q̄ alia die erat ceremonialē. ſ.
īnq̄tū reſes illi diei erat figura illi ſabbati magni ī q̄ xpus
reſcendit ī ſepulcro. ⁊ iō q̄tū ad iſtō ceſſauit iſtō pceptū. ita q̄
dies ſabbati fuit mutata ī diē dñicā. ⁊ rōnabilē. In hac em̄
die mūd' ſūpſit exordīū. reſurrexit xps. mors iteritum ⁊ vita
accepit pncipiū. Et iſta ē intēſio. b. Pauli ī eplā ad Colof.
ij. Hemo vos iudicet ī cibo l' potu aut ī pte diei feſti aut neo-
menie aut ſabbatoz q̄ ſūvmbra futuroz. Et dō h multū di-
ſputat apl's ibidē. Et habēt ſup h multa ca. de pſe. di. iij. In
dieb' feſtiuis debēt hoīes vacare hymnis ⁊ pſalmis ⁊ cāticis
ſpūalibz ⁊ alijs bonis opibz magī q̄ alijs dieb'. Et iō debēt
abſtinere ab oī ope ſuili. nō ſolū a pctō. qđ ppe ſuile dō. qđ
facit hoīez ſeruū dyaboli. ſz etiā ab opibz mechanicis. ⁊ a ne-
gocijs ſecularibz. ⁊ mercatū nō fiat nec placitū. nec aliqđ ad
mortē ſiue penā iudicē. nec ſacrō iureſ. niſi p pace ſiēda. d
pſe. di. iij. Rogatōes. De his mechanicis ⁊ ſclaribz expſſit de
dicēs Exo. xx. Sex dieb' opaberis ⁊ facies oīa opa tua. ſeptio
at̄ die ſabbatū dñi dei cui ē. Nō facies oē op' ī eo tu ⁊ fili' tu
uoz ſilia tua. ſu' tu' ⁊ ancilla tua. iūmētū tuū ⁊ aduēna q̄ eſt
ītra portas tuas. Nota tñ q̄ ppe picl'm hoſtiū vlt' ppe īminē-
tē tēpeſtatē pnt fruct' colligi dieb' dñicis ⁊ feſtiuis. ita tñ q̄ il-
li q̄z hmoi res ſūt ſtudeāt p poſſe ſuo largiores elemoſinas
erogare. Scolares etiā ī hmoi dieb' pnt ſcribere. ī q̄ternul
ſuis lectōes ſuas q̄s p hebdomadā audierūt.

Quartū pceptum

De decem preceptis

uartū pceptū zp̄mū ē ill q̄ ptinēt ad p̄m ē Honora
q p̄ez tuū z m̄ez tuā. ita q̄ in isto pcepto directe p̄ci
p̄t q̄parētes honorēt. Et ē itelligēdū n̄ solū d̄ hono
re reuerētie. sic q̄osculēt ei⁹ man⁹. l. genua flectēt corā eis. et
silia. imo de honore subsidij z puidētie. s. q̄ puidēat eis ī ne/
cessarijs fm facultatē vniuscuiusq̄. Hoīe etiā p̄is z matris
itelligūt plati ecclē z mgrī z dñi t̄pales. q̄b̄ oīb̄ ē honor de
bit⁹ impēdēd⁹ seu exhibēd⁹. Hoīe etiā p̄is z matris itelligūt
oēs p̄imi q̄b̄ si īdigeāt sūt eis septē opa miscdīe exhibenda
Et notādū ē q̄ op̄ez miscdīe q̄dā sūt opa spūalia. z q̄dā cor
poralia. Spūalia sūt ista. cōsulere nesciētes. corrigere delin
quētē. remitte iniuriātib̄. cōsolari tristes. supportare īportu
nos. orare p̄ p̄secutorib̄. Un̄p̄sus. Cōsule castiga remitte so
lare fer ora. Corporalia sūt ista. pascere esuriētes. potare sitiē
tes. vestire nudos. v̄sitare īfirmos. redimere captiuos. colli
gere ī hospitio vagos. sepelire mortuos. Un̄p̄sus Visito po
to cibo redimo tego colligo cōdo

Quintū pceptū

Unū pceptū z scdm de ptinētib̄ ad p̄m est. Nō
q occides. supple iniuste. In q̄ pcepto p̄hibet homici
diū. z sub noīe homicidij itelligit oīs īiuria corporā
q̄ p̄t inferri p̄rio. Et ē notādū q̄ duplex ē homicidiū. q̄ q̄d/
dā ē spūale z q̄dā corpale. Spūale fit q̄nq̄ modis. s. odiē
do. de q̄ Joh. ī p̄ma canonica sua. c. iij. Qui odit fr̄z suū ho
micida ē. detrahēdo. male cōsulēdo l. nocēdo. Et de istis trib̄
h̄z de pe. di. j. homicidior̄. z. c. oīs iniq̄tas. z. c. noli putare. Ul
victū subtrahēdo. di. lxxvi. Pasce fame moriētē. si n̄ pauiisti
occidisti. Et q̄dlibet istoz homicidior̄ fm doctores ē p̄ctm̄
mortale. Homicidiū corpale fm doctores fit duob̄ modis
Uno mō p̄bo. alio mō facto. Verbo fit trib̄ modis. s. p̄cep
to p̄silio z defēsiōe. di. l. Si q̄ viduā. de pe. di. j. piclose. Et
q̄dlibz istoz si fiat iniuste ē p̄ctm̄ mortale. Facto fit q̄tuor
modis. s. iusticia. nc̄itate. casu z volūtate. Iusticia vt cū iu
der v̄l m̄ster reū iuste p̄denatū ad mortē occidit. h̄ homicidiū
si fiat ex liuore vel v̄l amore sūdēdi b̄n̄anū sāguinē. l. tal oc/
152

La. III. Tercie partis

eidat iuste qz merebat mortē. tñ q̄ ita occidit eū peccat mortalit̄ p̄pter interiores corruptā. Si hō fiat ex amore iusticie tñc nō peccat iudex p̄dēnādo ipm ad mortē. nec p̄cipiēdo mini stro q̄ occidat eū. nec mīster ereq̄ndo mādātū iudicis. duz tñ faciāt suato ordie iurs. pbat h̄ ex h̄bis apli ad Ro. xiiij. vbi dicit sic. Nō aīa ptātibz sublimioribz subdita sit. seq̄t. Nō em̄ sine cā gladiū portat. dei ei mīster ē videri i irā ei q̄ malū agit Si fiat nccitate tñc distigue qz illa nccitat̄ aut fuit euitabil̄ sic q̄ potat euade absqz occisiōe hoīs. tñc rē ē hoicidij. z d̄z agere p̄nīaz tāq̄ p̄ mortali. aut fuit ineuitabil̄. vt qz occidit hoīez absqz odij meditatiōe. imo liberādo sez sua cū dolore In isto casu n̄ d̄z peccare. nec astrigīt ad p̄nīaz. tñ d̄z dolere z suis pctis ascribere qz i istā d̄ neit nccitatē p̄iaz ei mētū ē ibi culpā aḡscere vbi culpa n̄ ē. extra d̄ homi. c. infecisti. Si at fiat casu itez distigue. qz aut dabat opaz rei licite aut illi/cite. Si dabat opaz rei illicite. vtp̄ta qz piccit lapidē p̄ suis locū p̄ quē p̄sueuerit hoīes trāsire. l̄ dū furabatur equū l̄ bouē aliq̄s ab eq̄ l̄ boue p̄cussit iterijt. z filia. In isto casu tal̄ ē sim p̄lr reus hoicidij Si dabat opaz rei licite. puta qz icidebat arborē sibi nccariā. l̄ deponebat senū d̄ curru. l̄ filia. si adhibuit diligētiā quā d̄buit. vīcz p̄spiciēdoz p̄clamādo n̄ nimis tarde nec r̄misit. s̄z t̄p̄e p̄gruo. z ita alte q̄ si aliq̄s erat ibi l̄ veniebat potat fugere z sibi cauere. z tñc nō iputat sibi. vt h̄. l. di. sepe p̄rigit. z extra d̄ homi. c. q̄dā. Si at fiat hoicidij voluntate sine oī distictiōe tenēdū ē q̄ sit quissimū z enorme peccatū. di. l. Si q̄s voluntarie.

Sextū p̄ceptum

Extū p̄ceptū ē. Nō mechaberis. ita q̄ i isto p̄cepto p̄hibet oīs p̄cubit̄ p̄cū q̄ rite fit cū legitiā vxore. Que autē sūt z q̄t sūt spēs tal̄ p̄cubit̄ vide sup̄ i pte sc̄da. tracta tu. iij. c. ix. q̄nis q̄dā.

Septimū p̄ceptum.

Primū p̄ceptū ē. Nō facies furtū. ita q̄ i isto p̄cepto p̄hibet oīs vsura. rapina. fraus. dolus. z generalit̄ oīs acq̄sitiō illicita aliene rei. quocūqz mō. quocūqz palio siue titulo fiat

Octauū p̄ceptum

Et auū p̄ceptū ē. Nō fallū testimoniū dices. ita q̄ i isto p̄cepto p̄hibet om̄e mādaciū. Et ē h̄ sciēdū q̄ f m

De decem pceptis

Aug. i li. d. mēdacio octo sūt genera mēdacioꝝ. Prīmū ē qđ
fit p doctrinā fidei z bonoꝝ moꝝ. vt dicere xp̄m n̄ eē natū d.
p̄gie. l. nō esse passū i cruce. l. aliqđ sile cōtra articulos fidei. l.
bonos mores. Scđm ē qđ nulli pdest sz alicui obest. sic mē
daciū detractorz. l. falsi testz i cā criminali. Tertiū ē qđ pdest
vni sz obest alci. vt mēdaciū falsi testz i cā pecuniaria. Quar
tū ē qđ fit sola mētiēdi libidiē. z q̄i absq; cā z utilitate. Qui
tū ē qđ fit placēdi cupiditate. sic mēdaciū adulatorz. Sertū
ē qđ nulli nocet sz pdest alicui ad euitandū piclū pecunie.
vel alteri rei. sic si aliqđ sciēs pecuniā alicui tollēdā a fure vt
raptore mētiat sibi dicēdo se nescire vbi sit Septimū est qđ
nulli nocet sz pdest alicui ad euitādū piclū p̄sōe. vt si aliqđ
grat ad mortē z ali mētiat dicēdo se nescire vbi sit Octauū
ē qđ nulli nocet sed pdest alicui ad h̄v ab imūdicia corpali
tueat. vt si volēti corrūpeḡginē mētiat aliqđ dicēs eā eē pu
garā. Alia distinctio ponit ab eodē Aug. s. q. mēdaciū ali
ud est p̄niciosū. z istō cōphēdit qnq; genera p̄me distinctōis
et ē sp̄ p̄ctm̄ mortale. xij. q. ij. p̄mū. Aliud est officiosū. z istō
comphēdit vltima tria genera p̄me distinctiōis. et istud
est p̄ctm̄ veniale. Aliud ē iocosum. z istud credo etiā eē pec
catum veniale. qđ itelligo qñ ille cui d̄r tale mendacium no
uit ip̄m cā iocandī esse dictū. z qñ d̄icat ex libidiē mētiēdi.

De mēdacio adulatoris nota q̄ aliqđ p̄t alci adulari duo
bus modis. Uno mō attribuēdo ei bonū qđ nō h̄z. z d̄ isto
dicūt oēs q̄ sit mortale. Alio mō extollēdo bonū qđ h̄z. z de
isto dicūt oēs q̄ sit veniale.

Nonū et decimū pceptum.

Nonū z decimū pceptū phibēt actū iteriorē. s. actum
voluntat̄. s. qñ null⁹ p̄cupiscat alienam vxorē. z nomi
nev̄oris intelligit q̄cūq; mulier. qz vt dicit ch̄ist⁹.
Qui viderit mulierē ad p̄cupiscendū eam iam mechat⁹ ē eā
in corde suo. Similit̄ nemo p̄cupiscat illicite rē alienā z ad
possidēdū eā. Nec ḡ sunt decē pcepta leḡs. qz qdam sunt
affirmatiua. qdā negatiua. Affirmatiua obligāt sp̄ sz hō ad
sp̄ sed p locoꝝ tpe. Negatiua aut obligāt sp̄ z ad sp̄. De istis
pceptis habēt p̄s̄s. Unū colē deum. nec vane iures p ip̄m.

La. III Tertia partis

Sabbata scitifices. venerareq; pentes. Non sis occisor. fur
mech⁹ test⁹ iniqu⁹. Viciniq; thoz. resq; caueto suas

De dotib; beator; La. III

¶ Uia teste Aug. nullū bonū irremuneratū. sūt nullū
malū ipunitū. iō vltio vidēdū ē dō dotib;. i. dō p̄m̄is q̄
hēbūt illi q̄ obf̄uabūt illa p̄cepta sup̄ dicta Hora ḡ
q̄ obf̄uatorib; istoz p̄ceptor; dabūt septē dotes. i. septē gl̄ie
i padiso. tres ex pte aie. z q̄ttuor ex pte corpis P̄ia dos ex p
te aie ē claravissio. qz. s. videb̄ deū clare sine aliq̄ velamē. z i
ista visioe s̄sistit tota b̄tudo n̄ra. Un̄ Aug⁹. Visio tota erit
merces. Et ista visio clara succedit visioi fidei. sic dicit Paul⁹.
Uide⁹ nūc. s. i vita ista p̄ spectm̄ i enigmate. s. fidei. tūc at̄ fa
cie ad faciē. Scda dos ex pte aie ē firma tētio. s. q̄ ita firmē
teneb̄ eū q̄p̄m amitte n̄ possū De ista tētioe dicit Canticiis
Tenui eū nec dimittā Et ista firma tētio succedit spei. Ter
tia dos ex pte aie erit p̄fctā fructio. s. q̄aia b̄a p̄fctē fruct⁹ dō.
z adhibet ei satiabilr̄ z dlectabilr̄ i eo. ps. Satiabor cū ap
gl̄a tua. Et ista p̄fctā fructio succedit amoriz caritati. Et de
istis trib; dotib; dicit Aug. Videb̄ amab̄r̄ z laudabim⁹ Nam
istō officiū hēb̄ i padiso. s. vide amare z laudare deū. P̄
resurrectōz at̄ hēb̄ q̄ttuor dotes ex pte corpis. qz corpa n̄ra
erūt agilia. i. mouebūt p̄ q̄dcūq; spaciū sine aliq̄ fatigatōe et
labore Erūt eē ipassibilia. qz nullo mō poter̄ pati. maxie cor
pa b̄toz Erūt etiā imortalia. qz nullo mō poter̄ mori Erunt
etiā clarissima. Un̄ saluator. Fulgebūt iusti sic sol i reḡ p̄zis
mei. Qui regni p̄ciues nos faciat rex regū z dñs dñantiuz
Jhs xps Amen

De circa officiū curator; breuē a me p̄stricta sūt vt sim
plices i aliq̄b; istruāt. z magis p̄uerti ad altiora iuestigādū la
borare conēt. Obsecrās vt si i b̄ libello lector aliq̄ vitia in
niat. ipa soli dō attribuēs grās ei f̄ferat q̄aliquēculā scitillā i
elligētie mihi i p̄tiri digēte. Ea at̄ q̄ min⁹ b̄n dicta vidēt b̄na
ne fr̄gilitati ascribēs caritatiue corrigat. z p me p̄ctōre pre
ces ad deū fidelit̄ fūdat Hec insup̄ exarata sūt i famosa ciuit
tate Argen. Anno dñi. D. cccc. xc. in vigilia Andree apli.

De condititionib⁹ requisitis i nente eucharistie sacrm.

Undecim sūt ditiones q̄s d̄z ad min⁹ h̄re q̄ celebrat.
vel q̄ recipit eucharistie sacrm. Prima q̄ sit homo.
Sec̄da q̄ sit viator. et
ideo nō admistrat angel⁹ siue bonis siue malis. nec mortuis.
si forte in visione eos apparere videret. Tertia q̄ sit fidelis.
Admistrat paganis. saracenis. aut alijs infidelibus.
Quarta q̄ sit adul⁹. et iō nō admistrat iuniorib⁹ nisi doli ca
pax q̄ relinq̄t sacerdot⁹ iudicio. Quinta q̄ sit sane mentis.
et iō nō d̄z admistrari stultis et vesanis tpe furoris. Sīq̄ ha
beat lucida interualla tpe q̄ sit sane mentis bñ p̄t si
sacrm. Sexta q̄ sit ieiunus. et si fiat instācia de
istō cenā cōicauit cum discipul⁹ suis. Potest dici
q̄ cōter⁹ testamēti. q̄ finis erat t̄pis q̄ erat ante
sub lege cōicauit. q̄ tūc incipiebat temp⁹ gr̄e.
causa necessitatis. et sic infirmis p̄t mīstrari q̄cūq̄
Et iō q̄ x̄ps erat mortu⁹ p̄ redemptōe n̄ra. iō tūc com
icauit cū discipul⁹. Septima q̄ sit deuot⁹. Octaua q̄ nō
eat p̄sciētia siue remorsū alic⁹ p̄cti mortal⁹. Nonā q̄ non
notat⁹ crimine. et subaudi notorio. nisi forte sit emendat⁹.
Decima q̄ sit mūd⁹ mente et corpe. Undecima q̄ habeat pu
rectā intentōnem.

Casus episcopales patent in his versib⁹

Qui facit incestum deflorans aut homicida
Sacrilegus. patrum pcussor vel sodomita.
Transgressor voti. periurus forilegusq̄.
Et mentita fides. faciens incendia. p̄olis
Oppressor. blasphem⁹. heretic⁹. om̄is adulter.
Pontificem sup̄ bis semp̄ dicendis adibis.

neus esto Dne

De agna
lauritini xix

Deus esto Dne

68

In aqua
sancti xix

ric
fa
mn
anticis
pei. Ter
fruct do
labor cū ap
tati. Et de
ab n^o Nam
a
et